

**TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERİN
ÇOCUKLARA YÖNELİK POLİTİKALARI:
KÜTAHYA ÖRNEĞİ**

(Yüksek Lisans Tezi)

Hatice AKMAN

Kütahya-2020

T.C.
KÜTAHYA DUMLUPINAR ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ
Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

**TÜRKİYE’DE YEREL YÖNETİMLERİN ÇOCUKLARA YÖNELİK
POLİTİKALARI: KÜTAHYA ÖRNEĞİ**

Danışman:
Doç. Dr. Murat YAMAN

Hazırlayan:
Hatice AKMAN

Kütahya – 2020

Kabul ve Onay

Lisansüstü Eğitim Enstitüsü Müdürlüğüne,

Bu çalışma, jürimiz tarafından Kamu Yönetimi Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ ÇALIŞMA RAPORU olarak kabul edilmiştir.

Başkan

Üye

Üye

Onay

Yukarıdaki imzaların, adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Şahmurat ARIK

Enstitü Müdürü

Bilimsel Etik Bildirimi

Yüksek Lisans tezi olarak hazırladığım “Türkiye’de Yerel Yönetimlerin Çocuklara Yönelik Politikaları: Kütahya Örneği” adlı çalışmanın öneri aşamasından sonuçlandığı aşamaya kadar geçen süreçte bilimsel etiğe ve akademik kurallara özenle uyduğumu, tez içindeki tüm bilgileri bilimsel ahlak ve gelenek çerçevesinde elde ettiğimi, tez yazım kurallarına uygun olarak hazırladığımı, bu çalışmamda doğrudan veya dolaylı olarak yaptığım her alıntıya kaynak gösterdiğimi ve yararlandığım eserlerin kaynakçada gösterilenlerden oluştuğunu beyan ederim.

...../...../2020

Hatice AKMAN

Özgeçmiş

1986 yılında Ankara’da doğdu. İlköğretim ve ortaöğretim eğitimini Ankara’da tamamladı. Lisans öğrenimini Anadolu Üniversitesi Kamu Yönetimi bölümünde Onur Belgesi ile tamamladı. 2017 yılında Kütahya Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Kamu Yönetimi Anabilim Dalı’nda tezli yüksek lisans öğrenimine başladı. Kentleşme ve çevre sorunları ana bilim dalında yüksek lisans eğitimine devam etmektedir. Çalışma alanları; yerel yönetimler, yerel katılım, kentleşme politikaları, çocuk hakları ve politikalarıdır.

Akademik Çalışmalar

Makale

Bir Sivil Direniş Hareketi Olarak Kuşulu Vatandaşların Hak Arama Mücadelesinin 6360 Sayılı Yasa Kapsamında Değerlendirilmesi“. İnsan ve Toplum Bilimleri Araştırmaları Dergisi. 2018. 7 (3). ss. 1705-1725.

Aynı Mekânda Ayrılıklar: David Harvey’in Mekânsal Farklılaşma Kuramına Dair Bir Değerlendirme“. Social Science Studies Journal. 2019. 5 (38). ss. 3266-3273.

Kitap Bölümü

Orta Sınıf Üzerinden Kitle Hareketine: Ulusötesi Yönetmel ve İdeolojik Bir Hareket Olarak Faşizmin İki Yüzü. İktisadi ve İdari Bilimler Araştırmaları, Konuralp SEZGİLİ (Ed.). ss. 141-159. 2019. Ankara: Akademisyen Kitabevi.

Uluslararası Bildiri

Social Construction of Policies, Programs and Practices in Preschool Education in Turkey“. II. Uluslararası Türk Coğrafyası Sosyal Bilimler Araştırmaları Kongresi. 2018. ss. 50. Alanya/Antalya.

Performans Yönetim Sistemi Açısından Türkiye’de Yerel Yönetim Mevzuatı. III. International Applied Social Sciences Congress. 2019. ss. 113-125. Çeşme/İzmir.

ÖZET

TÜRKİYE'DE YEREL YÖNETİMLERİN ÇOCUKLARA YÖNELİK POLİTİKALARI: KÜTAHYA ÖRNEĞİ

AKMAN, Hatice

Yüksek Lisans Tezi, Kamu Yönetimi Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Doç. Dr. Murat YAMAN

Ağustos, 2020, 142 sayfa

Yerel yönetimlerin, politikalarını uygulama imkânı buldukları kentlerin çocuklar için daha yaşanabilir olması konusunda çalışmalar yapılmaktadır. Söz konusu çalışmaların, merkezi yönetim ve yerel yönetimler tarafından belirlenen hedeflere uygun olarak gerçekleştirilmesi beklenir. Ancak çocuklar, kamunun sorumluluğunda olan hizmetlerden yeterli düzeyde ve eşit koşullarda faydalanamamaktadır. Mevzuatta ve uygulanan politikalarda belirli eksikliklerin olduğu görülmektedir. Bu durum, geleceğin teminatı olan çocukların, sahip oldukları hakları kullanmaları için gerekli olan koşulların oluşmasını engellemektedir. Çocukların eğitilmiş, sağlıklı, sosyoekonomik güvenceye sahip ve mutlu bireyler olması yerel yönetimlerin de sorumluluğundadır. Dolayısıyla gerek belediyeler gerek kent konseyleri, çocukların ihtiyaçlarının belirlenmesinde ve taleplerinin dikkate alınmasında rol oynamaktadır. Bunun sebebi, çocukların yerel düzeyde karar alıcı ve uygulayıcı mekanizmalar içinde bulunması gerekliliğidir. Söz konusu gerekliliğin gerçekleşmesi, kent konseylerinin varlık amacına uygun yönetim yapısını ve iş birliğini ortaya koyacaktır. Bu çalışma, çocuk haklarını politikaların ayrılmaz bir parçası hâline getirmek için yerel yönetim düzeyinde gerçekleştirilen uygulamaları ele almaktadır. Bu kapsamda, Kütahya'da, Belediyenin ve Kent Konseyinin çocuk haklarına ve çocukların iyi olma hâline yönelik çalışmaları irdelenmektedir. Değerlendirilen faaliyetler, sadece çocuklar için yapılan çalışmaları değil, aynı zamanda planlama, kaynak kullanımı, veri toplama ve kapasite geliştirme gibi tercihleri de içermektedir.

Anahtar Kelimeler: Çocuk Hakları, Belediye, Kent Konseyi, Kütahya

ABSTRACT**POLICIES OF LOCAL GOVERNMENTS FOR CHILDREN IN TURKEY: THE
EXAMPLE OF KUTAHYA****AKMAN, Hatice****Master's Thesis, Department of Public Administration****Thesis Advisor: Assoc. Prof. Dr. Murat YAMAN****August, 2020, 142 pages**

Efforts are made by local governments so that the cities governed by their policies become more livable for children. Such efforts are expected to follow a due course towards the targets set by the central government and the local governments. However, children are unable to benefit adequately and equally from the services offered by the public sector. Certain deficits have been observed in the legislation and governing policies. This prevents the formation of the conditions required for children to exercise their rights as the builders of the future. It rests with the local governments as well to ensure that children grow to become educated, healthy, socioeconomically sound, and happy individuals. Therefore, both municipalities and city councils serve a function in identifying children's needs and taking their demands into account. This is because of the necessity to involve children in the decision-making and executive mechanisms at local level. The fulfilment of such necessity will put forward a management structure and cooperation that fits into the reason for the presence of city councils. This paper discusses the applications practiced at the level of local governments in order to make sure that child rights are permanently integrated into policies. In that scope, an analysis is made of the work performed by Kutahya municipality and city council regarding child rights and wellness of children. The activities under review include not only the work aimed at children but also such preferences as planning, resource utilization, data collection and capacity development.

Keywords: Child Rights, Municipality, City Council, Kutahya

İÇİNDEKİLER

Sayfa

ÖZET.....	v
ABSTRACT	vi
İÇİNDEKİLER	vii
TABLOLAR LİSTESİ.....	x
ŞEKİLLER LİSTESİ.....	xi
KISALTMALAR	xii
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

KAMU YÖNETİMİNDE DEĞİŞİM: KATILIM DÜŞÜNCESİ VE YERELDEKİ UYGULAMA OLARAK KENT KONSEYLERİ

1.1. DEMOKRASİ DÜŞÜNCESİ VE GELİŞİMİ.....	7
1.2. SANAYİ DEVRİMİ İLE ARTAN KENTLEŞME SORUNLARI VE MODERN DEMOKRASİ	10
1.3. SİYASAL VE YÖNETSEL KATILIM.....	12
1.3.1. Siyasal Katılım.....	12
1.3.2. YönetSEL Katılım.....	17
1.4. YÖNETİM DÜŞÜNCESİNDE YAŞANAN DEĞİŞİM	18
1.4.1. Geleneksel Kamu Yönetimi Anlayışı	18
1.4.2. Yeni Kamu Yönetimi Düşüncesi	21
1.4.2.1. Yeni Kamu Yönetimi Geleneğinin Bir İlkesi Olarak Yönetişim.....	24
1.5. YEREL KATILIMIN BİR YOLU OLARAK KENT KONSEYLERİ	27
1.5.1. Türkiye’de Kent Konseylerinin Tarihçesi ve İlgili Mevzuat.....	29
1.5.1.1. Yerel Gündem 21 ve Sürdürülebilir Kalkınma.....	29
1.5.1.2. Türkiye’de Yerel Gündem 21 ve Kent Konseyleri Mevzuatı	31
1.5.2. Kent Konseylerinin Toplumsal, Ekonomik ve Kültürel Yönden İşlevleri ve Etkileri	34

İKİNCİ BÖLÜM

ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUĞUN İYİ OLMA HÂLİ

2.1. ÇOCUK HAKLARI İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ.....	39
2.1.1. Çocuk ve Çocuk Kavramları.....	39
2.1.2. Çocukluğun Tarihsel Gelişimi	41

2.1.3. Türkiye’de Çocuklara İlişkin Uygulamalar	46
2.2. TÜRKİYE’DE ÇOCUKLARIN İYİ OLMA HÂLINE İLİŞKİN GENEL DURUM VE YEREL YÖNETİMLER	50
2.2.1. Çocuğun İyi Olma Hâli	50
2.2.2. Eğitim.....	52
2.2.2.1. Eğitimde Merkezi Yönetimin Baskın Rolü.....	53
2.2.2.2. Yerel Yönetimler ve Eğitim.....	59
2.2.3. Sağlık	61
2.2.3.1. Türkiye’de Çocuk Sağlığı	62
2.2.3.2. Çocuk Sağlığında Yerel Yönetimlerin Rolü	66
2.2.4. Sosyoekonomik Durum	67
2.2.4.1. Türkiye’de Çocukların Mevcut Sosyoekonomik Durumuna İlişkin Bir Değerlendirme	67
2.2.4.2. Sosyoekonomik Duruma İlişkin Yerel Yönetim Mevzuatı	73
2.2.5. Yaşam Memnuniyeti.....	76
2.2.5.1. Türkiye’deki Çocukların Yaşam Memnuniyeti	76
ÜÇÜNCÜ BÖLÜM	
ÇOCUKLARIN SÖZ HAKKI VE KÜTAHYA’DA ÇOCUKLARIN İYİ OLMA HÂLINE İLİŞKİN POLİTİKALAR	
3.1. ÇOCUKLARIN DİNLENMESİ KAPSAMINDA KATILIM HAKKI VE TÜRKİYE’DE ÇOCUKLARIN KATILIMI	84
3.1.1. Katılım: Bir Çocuk Hakkı ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi Genel Prensipleri.....	85
3.1.2. Türkiye’de Çocukların Katılımı.....	93
3.1.2.1. Çocuk Dostu Şehirler Girişimi.....	94
3.1.2.2. Çocuk Meclisleri	96
3.1.2.3. İl Çocuk Hakları Komiteleri	99
3.2. KÜTAHYA’DA ÇOCUK HAKLARINA VE ÇOCUĞUN İYİ OLMA DURUMUNA İLİŞKİN ALAN ARAŞTIRMASI	100
3.2.1. Araştırmanın Amacı.....	100
3.2.2. Araştırmanın Önemi	100
3.2.3. Araştırmanın Kapsamı	101
3.2.4. Araştırmanın Yöntemi	101
3.3. TEMEL POLİTİKA BELGELERİNDE ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUKLARIN İYİ OLMA HÂLİ	102
3.4. ARAŞTIRMA BULGULARI.....	106
3.4.1. Belediyenin Çocuklarla İlgili Yapmakta Olduğu ve Yapmayı Planladığı Hizmetlere İlişkin Bulgular	107

3.4.2. Çocuk Hakları ve Çocuk Refahı ile İlgili Olarak Çeşitli Kurumlarla İş Birliği Yapılması Düşüncesine İlişkin Bulgular.....	111
3.4.3. Çocuk Haklarının Geliştirilmesi ve Çocuk Refahına Yönelik Politikalar Kapsamında Kaynak Kullanımına İlişkin Bulgular	111
3.4.4. Mülteci Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Sunulmasına İlişkin Bulgular.....	112
3.4.5. Kent Konseyinin Yerel Sakinlerin İhtiyaç ve Beklentilerini Karşılmasına İlişkin Bulgular.....	113
3.4.6. Kent Konseyinin Çocukların İyi Olma Hâlinin İyileştirilmesi ile İlgili Düşüncelerine Yönelik Bulgular	114
3.4.7. Kent Konseyinin Çocukların Şehir Yönetimine Dâhil Olması ile İlgili Düşüncelerine Yönelik Bulgular	115
3.4.8. Araştırma Bulgularına İlişkin Değerlendirme	116
SONUÇ.....	119
KAYNAKÇA	123
DİZİN	141

TABLolar LİSTESİ**Sayfa**

Tablo 1.1: Yirminci Yüzyıl ve Yirmi Birinci Yüzyıl Yönetim Yapıları Arasındaki Farklar	26
Tablo 1.2: Yerel Gündem 21'e İlişkin Bazı Temalar.....	30
Tablo 2.1: Eğitim Kurumlarının Kademelerine Göre Öğrenci Sayısı, 2018-2019	54
Tablo 2.2: Türkiye'de Çocukların Hayatta Kalmasına İlişkin Veriler, 2018.....	63
Tablo 2.3: PISA 2015 Sonuçlarına Göre Türkiye'de ve OECD Ülkelerinde Çocukların Sahip Oldukları İmkânlar, 15 Yaş (Yüzde).....	75
Tablo 3.1: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Kapsamında Çocuklara Tanınan Katılma Hakkı	86
Tablo 3.2: Katılımda Çocukların Oynadığı Roller.....	90
Tablo 3.3: Çocuk Katılımı Basamakları.....	91

ŞEKİLLER LİSTESİ

Sayfa

Şekil 1.1: Siyasal Katılım Biçimlerinin Sosyodemografik Belirleyicileri, Siyasal Sorumluluk/Etkinlik Türleri ve Siyasi Bağlantı/İfade Biçimi Üzerine Etkileri	16
Şekil 1.2: Rasyonel Karar Verme İçin Bilgi Akışı	18
Şekil 2.1: Eğitim Sistemi Genelinde Okul Kaynaklarının Kullanımı İçin Sorumluluğun Dağılımı	56
Şekil 2.2: Eğitim Sistemi Genelinde Müfredat Politikalarının Oluşturulması İçin Sorumluluğun Dağılımı	57
Şekil 2.3: Türkiye’de Beş Yaş Altı Ölüm Oranındaki Eğilimler, 1990-2018	64
Şekil 2.4: Yoksulluk Oranı, 0-17 Yaş Grubu	70
Şekil 2.5: GSYH'nın Yüzdesi Olarak Ailelere Yönelik Kamusal Sosyal Harcamalar ve Çocuk Yoksulluk Oranı, 2015	71
Şekil 2.6: İşsiz Ailelerde Yaşayan Çocukların Oranı, 2011 (Her Hanehalkı İçin 15 Yaşın Altındaki Çocukların Oranı (Yüzde))	72
Şekil 2.7: OECD Ülkelerinde 15 Yaşındaki Öğrenciler Arasında Yaşam Memnuniyeti (Yaşam Memnuniyeti Düzeyine Göre Öğrencilerin Yüzdesi)	78
Şekil 2.8: PISA 2018 Sonuçlarına Göre Yaşam Doyumu Seviyelerini Bildiren Öğrencilerin Yüzdesi	79

KISALTMALAR

AB	Avrupa Birliği
ABD	Amerika Bileşik Devletleri
BM	Birleşmiş Milletler
CFC	Çocuk Dostu Şehirler
GSYH	Gayri Safi Yurtiçi Hasıla
HABİTAT II	Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Programı
ILO	Uluslararası Çalışma Örgütü
KHK	Kanun Hükmünde Kararname
MEB	Millî Eğitim Bakanlığı
OECD	Ekonomik Kalkınma ve İşbirliği Örgütü
OSB	Organize Sanayi Bölgesi
PISA	Uluslararası Öğrenci Değerlendirme Programı
SED	Sosyal ve Ekonomik Destek Hizmeti
TBMM	Türkiye Büyük Millet Meclisi
T.C.	Türkiye Cumhuriyeti
TÜBİTAK TÜSSİDE	Türkiye Bilimsel ve Teknolojik Araştırma Kurumu Türkiye Sanayi Sevk ve İdare Enstitüsü
TÜİK	Türkiye İstatistik Kurumu
UCLG- MEWA	Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Ortadoğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı
UMER	Uyuşturucu ile Mücadele Merkezi
UNDP	Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı
UNESCO	Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü
UNICEF	Birleşmiş Milletler Çocuklara Yardım Fonu
YÖK	Yükseköğretim Kurulu

TEZ METNİ

GİRİŞ

Kamu yönetimi, insan refahını doğrudan veya dolaylı olarak ilgilendiren tüm alanları düzenler. Kamu yönetiminde yer alan aktörlerin oluşturdukları politikalar, insan haklarına ve refahına ilişkin olarak kamu yararı oluşturmayı amaçlamaktadır. Genel kamu hizmetleri, eğitim, sağlık, güvenlik gibi temel hizmet alanlarında belirlenen politikalar, planlanan hedeflere ulaşmaya yöneliktir. Bu bakımdan, kamu yönetimi toplumların daha rahat koşullarda ve kendilerini güvende hissettikleri bir ortamda varlıklarını sürdürmelerine yardımcı olmaktadır.

Yirmi birinci yüzyıl, 1980'li yıllarda kamu yönetiminde ortaya çıkan paradigma değişiminin somut çıktılarının daha net görüldüğü bir dönemi gösterir. İnsan hakları, demokrasi düşüncesi, siyasal ve yönetsel katılım gibi temel normlarda ortaya çıkan ilerleme, toplumların önceki dönemlere göre daha fazla bilgi sahibi olmalarını sağlamıştır. İçinde bulunulan dönem, "bilgi çağı" olarak ifade edilmektedir. Bu bakımdan, sadece yazılı ve görsel medya üzerinden değil, aynı zamanda sosyal medya aracılığıyla iletişim giderek daha kolay hâle gelmektedir. Dolayısıyla, toplumların kamu hizmetlerine ilişkin görüşleri ve değerlendirmesi önceki dönemlerden farklı olarak geniş kitlelere ulaşabilmektedir. Kamu hizmetlerinin kapsamı büyüdükçe, toplumların yönetime katılmalarına yönelik ihtiyaç daha belirgin hâle gelmektedir. Bu bağlamda, yerel yönetimlere yeni aktörler dâhil olmaktadır. Bu aktörlerden biri de kent yönetiminde oluşturulan politika yapım sürecine ve alınan kararlara katılımın bir aracı olan kent konseyleridir. Bu oluşumlar, yeni kamu yönetimi düşüncesinde katılımı teşvik etmedeki kilit faktörlerden biridir. İhtiyaçların ve taleplerin iletilmesinde ve yerel sakinlerin koşullarının iyileştirilmesi için güven ve beceri kazandırılmasında önemli bir işlevi yerine getirirler.

Kent konseyleri; katılımcılık, çoğulcu demokrasi, şeffaflık, hesap verebilirlik gibi argümanlar üzerine inşa edilen yeni kamu yönetimi düşüncesinin ürünüdür. Söz konusu mekanizmanın verimli bir şekilde faaliyette bulunması, yönetimlerin yapısını belirlediği nesnel koşullar ile öznel değerlendirmelere bağlıdır. Yoksulluk, toplumsal dezavantajdan kaynaklanan engeller, yetersiz eğitim gibi sorunlar yerel halkın yönetime katılımında ciddi engeller oluşturabilmektedir. Bununla birlikte, toplumun kendi bakış açısı üzerinden yapmış olduğu değerlendirmeler de son derece önemlidir. Toplum,

nesnel kořullara baęlı olarak demokrasi dűőüncesi, hukuk, eęitim gibi alanlar űzerinde olumlu veya olumsuz bir algıya sahip olabilecektir. Dolayısıyla, kendisinin sűz hakkı olup olmadığına iliőkin olarak toplumun kendi űznel yorumu űne çıkar. Bireylerin, politika oluőturma ve uygulama sűrecinde kendilerinin dinlenmesi gerektięine ve iradelerinin deęiőiklik yapabileceęine olan inançları katılımın boyutunu doęrudan etkiler. Bu baęlamda, evrensel insan hakları ve toplumların genel kořullarının geliőtirilmesi için çok boyutlu bir yaklaőıma ihtiyaç duyulmaktadır.

Kent konseyi, yerelde demokratik katılımın bir bileőenini oluőturur. *Kent Konseyi Yönetmelięi'ne* göre belediye, kent konseyi oluőtumuna yardım ve destek saęlayan birimdir. Belediyelerin çatısı altında faaliyet gösteren kent konseylerinin, yerel halkın bűtűnűnű kapsayacak őekilde sűz hakkına sahip olması űnemlidir. Bunun için, belediyelere bűyűk sorumluluk dűőmektedir. Ancak bu konuda temel sorumluluęun sadece belediyelerin űzerine yűklenmesi de doęru bir yaklaőım deęildir. Tűrkiye, kamu yűnetiminde politika oluőturma sűrecinin ve iőleyiőin son derece merkezi olduęu űlkelerden biridir. Kamu hizmetlerinin gerçekleőtirilmesinde en űnemli aktűr merkezi yűnetimdir. Bu bakımdan, idari ve mali açıdan yerel űzerklięin yeterli dűzeyde olmadığını sűylemek műmkűndűr.

Kent konseyleri, vatandaőların demokratik katılımının gerekleőtmesi için tek baőına yeterli deęildir. Gerek ulusal gerek yerel dűzeyde, toplumun űnemli bir parçasını oluőturan çocukların dinlenmesi ve onlara sűz hakkı verilmesi gerekmektedir. Çocuklar, evrensel bir deęer ve toplumların ve űlkelerin geleceęi olarak gűrűlűr. Bu bakımdan, çocukların fiziksel, zihinsel, psikolojik, duygusal, entelektűel ve ahlaki dűzeyde geliőtimleri, yeterli beslenme ve saęlık kořulları, kaliteli eęitim, yaőam mutluluęu gibi olguların temel politika konuları içinde yer alması gerekmektedir. Bu yaklaőımın oluőturacaęı bir kűltűrűn, toplumun tűm űyeleri tarafından benimsenmesi oldukça űnemlidir. Bűyle bir durumda, çocukların eęitimli ve bilinçli vatandaőlar olmasını ve topluma katkıda bulunmasını beklemek műmkűndűr. Bu baęlamda, çocukların gűvenlięi, refahı ve yaőam mutluluęu űlke için birincil űneme sahip olmaktadır.

Siyasi iktidarlar, politika yapıcılar, sivil toplum kuruluőları vb. aktűrler çocukların gelecek için ne kadar űnemli olduęuna iliőkin sűylemlerde bulunmaktadır. Buna göre, çocuklar bir űlkenin en deęerli kaynaęıdır. Buna karőın, çocukların bir űlke

için ne kadar anlam ifade ettiği belirli göstergeler üzerinden değerlendirilmelidir. Bu bakımdan; çocuk haklarının evrensel bir norm olarak kabul edilip edilmemesi, çocuk refahı politikalarının kapsamı, çocukların iyi olma hâli için bütçeden ne kadar kaynak ayrıldığı ve yerel, ulusal ve uluslararası bağlamda kurumlar arasında yapılacak iş birliği ve eşgüdümün sağlanması göz önünde bulundurulması gereken konulardır.

Birleşmiş Milletler Genel Kurulu, 1989 yılında *Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi* kabul ederek, çocuk haklarının uluslararası alandaki en önemli yasal güvencesini oluşturmuştur. Sözleşme, bugün için birçok ülkenin ulusal mevzuatı açısından referans oluşturmaktadır. Ülkeler, kabul ettikleri mevzuat üzerinden çocuk haklarının ve çocukların iyi olma hâlinin geliştirilmesine yönelik çaba göstermektedir. Türkiye de bu ülkelerden biridir. Türkiye, 1994 tarihli *TBMM Uygun Bulma Kanunu* çerçevesinde *Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye* taraf olmuştur. Çocuk haklarının yasal olarak koruma altına alınması için birçok düzenleme yürürlüğe girmiştir. Süreç içinde gerekli kurumsal düzenlemeler yapılmış olup, çocukların iyi olma hâlinin geliştirilmesi çalışmaları devam etmektedir.

Türkiye’de, 2018 yılı itibariyle nüfusun yüzde 28’ini çocuklar oluşturmaktadır. Çocukların ve gençlerin, ülkenin kalkınmasında en büyük potansiyel güç olduğu yönünde genel bir kabulün olduğunu söylemek mümkündür. Bu bakımdan çocuklar, nitelikli beşerî sermayenin oluşturulmasında en önemli yatırımdır. Ancak bunun için gerek aileden başlamak üzere toplumun gerekse devletin üzerine düşen sorumlulukları layıkıyla yerine getirmesi gerekmektedir. Çocuk hakları ve çocukların iyi olma hâli konusunda, yerel yönetimlerin de çok önemli bir rolü vardır. Hizmette yerellik veya yetki ikamesi olarak ifade edilen “subsidiarite ilkesi”, kısaca “Hizmetlerin halka en yakın birimler tarafından yerine getirilmesi” demektir. Bu bağlamda, belediyelerin çocuk haklarına ilişkin politikaları ve gerçekleştirdikleri uygulamalar önemli dışsallıklar oluşturabilecektir. Söz konusu dışsallıklar, merkezi yönetimin eylemleriyle birlikte sürece olumlu katkı sunacaktır.

Yerel yönetim organı olan belediye yönetimlerinin, çocukların iyi olma hâlinin nesnel koşullarına ilişkin katkısı çocukların öznel değerlendirmelerini doğrudan etkileyebilecektir. Dolayısıyla, belediyelerin oluşturacağı politikaların ve bu politikalara bağlı hedeflerin net olarak belirlenmesi gerekmektedir. Bunun için, kent konseylerinin

yerel sakinlerin temsilcisi olarak oldukça önemli bir rol oynadıklarını söylemek mümkündür. Türkiye’de, ağırlıklı olarak kent konseyi bünyesinde faaliyet gösteren çocuk meclisleri oluşturulmaktadır. Çocuk meclisleri daha çok çocukların katılımı ile ilgili olup, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’nin* ele aldığı konulardan biridir. Bununla birlikte; eğitim, sağlık, sosyoekonomik durum, koruma politikaları gibi dinamikler çocuğun iyi olma hâlini belirlemektedir. Dolayısıyla, çocuk hakları konusu sadece çocuk meclisleri veya çocuk komiteleri üzerinden sınırlandırılmamalıdır. Kent konseyleri, çocukların yaşadıkları şehirler ile bütünleşmeleri konusunda farkındalık oluşturabilmelidir. Çocukların toplumsal yaşamdaki etkinliklerinin artırılması ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarının sağlanması, kent konseyinin görevlerinden biridir. Çocukların toplumsal yaşamdaki etkinliklerinin artırılması ise toplumda eğitilmiş, sağlıklı, sosyoekonomik güvenceleri sağlanmış bireyler olarak yer almalarına bağlıdır. Bu konuda; ebeveynlere, politika yapıcılara, sivil toplum kuruluşlarına, uluslararası örgütlere ve toplumun geneline büyük sorumluluklar düşmektedir.

Çalışmanın araştırma sorusu çocukların iyi olma hâlinin yerel yönetimlerin politikaları aracılığıyla nasıl geliştirilebileceği şeklinde kurgulanmıştır. Bu kapsamda, Kütahya Belediyesi’nin ve Kütahya Kent Konseyi’nin, çocukların iyi olma hâline ve yaşam memnuniyetlerine ilişkin olarak temel politikaları irdelenmektedir. Çalışmada, Belediyenin ve Kent Konseyinin, Kütahya’daki çocukların toplumsal yaşamdaki etkinliklerinin artırılmasına ilişkin ne tür girişimlerinin olduğu ya da olması gerektiği değerlendirilmektedir. Bunun yanında, çocukların şehir yönetiminde kendilerine ilişkin olarak herhangi bir söz hakkının olup olmadığı da tezin inceleme konusudur. Tez, son yıllarda alan çalışmaları üzerinden inceleme konusu yapılan kent konseylerini, “çocuklar” üzerinden değerlendirerek literatüre katkıda bulunmayı amaçlamaktadır.

Tezin birinci bölümünde, yönetim anlayışında ortaya çıkan değişim çerçevesinde kamu yönetiminde yaşanan dönüşüm ele alınacaktır. Yeni kamu yönetimi düşüncesinin, aktörler arasında iş birliği ve eşgüdüm oluşturulmasına yönelik temel önerisi olan yönetişime değinilecektir. Küreselleşme sürecinin, insan hakları ve demokrasi düşüncesinin yön verdiği kent konseyleri birinci bölümün bir diğer alt başlığını oluşturmaktadır. İkinci bölümde, çocuk haklarının dünyada ve Türkiye’de gelişim süreci ortaya konulacaktır. Daha sonra çocuk haklarının boyutlarından birini

oluşturan, çocukların nesnel ve öznel yaşam koşullarına ilişkin dinamikler değerlendirilecektir. Eğitim, sağlık, sosyoekonomik durum ve yaşam memnuniyeti olgularında yerel yönetim mevzuatının yaklaşımına bakılacaktır. Üçüncü bölümde, çocuk katılımının gelişim süreci ve Türkiye'deki durumu değerlendirilecektir. Son olarak, Kütahya'da belediye yönetiminin ve kent konseyinin çocuklara yönelik politikaları inceleme konusu yapılacaktır.

Tezde veri toplama süreci, Türkçe ve İngilizce basılı ve elektronik malzeme (kitap, makale, rapor vb.), yerel yönetim mevzuatı, ulusal ve yerel düzeyde kamu politikasını düzenleyen politika belgeleri, sivil toplum kuruluşlarının raporları, özellikle UNICEF, OECD gibi uluslararası kuruluşların çalışmaları üzerinden gerçekleştirilmiştir.

BİRİNCİ BÖLÜM
KAMU YÖNETİMİNDE DEĞİŞİM: KATILIM DÜŞÜNCESİ VE YERELDEKİ
UYGULAMA OLARAK KENT KONSEYLERİ

1.1. DEMOKRASİ DÜŞÜNCEİ VE GELİŞİMİ

Demokrasi olgusu, insanoğlunun öteden beri içinde taşıdığı ve zaman zaman değişik isimler altında ifade ettiği bir ideal olarak görülür (Karamuk, 1986: 38-39). Bu ideal, insanlık tarihi boyunca, yönetim hakkı üzerinde sürdürülen mücadelenin önemli bir bileşeni olagelmıştır. Toplumların; siyasal, ekonomik, sosyokültürel bir düzlemde verilen kararlarda söz sahibi olma isteği bu mücadelenin çerçevesini ve derecesini belirlemiştir. Demos (halk, yurttaş) ve kratos (yönetim) sözcüklerinin birleşiminden meydana gelen demokrasiyi tanımlama çabası, kavramın anlamına dair çeşitliliğe yol açmaktadır. Kavramın gerçek anlamının ne olduğu konusunda farklı birtakım görüşler olmakla birlikte, Platon doğru demokrasinin cennette saklandığını söylemektedir. Platon'un demokrasi konusunda söyledikleri, bazı filozofların demokrasiyi “tartışmalı bir kavram” olarak adlandırdığını ortaya koymaktadır. Yapılan tanımlar farklı bir toplumsal, ahlaki veya politik gündemi içinde barındırmaktadır (Crick, 2002: 1).

Demokrasi kelimesi yukarıda ifade edilen ve Yunanca'dan gelen bir terimdir. Bu çerçevede “demos” (halk ya da yurttaş) ve “kratein” (egemen olmak, yönetmek) kavramlarından oluşan iki kelimeden ibaret olarak görülebilir. Buna göre demokrasi kelimesi “halkın hükümeti” ya da “çoğunluk hükümeti” şeklinde ifade edilebilir. Demokrasi, bir devlet biçimi olarak monarşi, aristokrasi ve diktatörlükten ayırt edilir. Kavram, dönemin Amerika Birleşik Devletleri Başkanı Abraham Lincoln'ün meşhur ifadesiyle “Halkın, halk tarafından, halk için yönetilmesi” anlamına gelmektedir (Becker ve Raveloson, 2008: 4). O hâlde, egemenlik halkta olmalıdır, halkın seçeceği kimseler halka karşı sorumludur. Devlet, kamu yararına göre yönetilecektir (Esen, 1972: 598). Demokrasi konusunda yapılan tanımların neredeyse tümü, Abraham Lincoln'ün ifadesi ile hemfikirdir. Bu bağlamda, genel kabul görmüş olan bu tanımın yanında, demokrasi kelimesine bazı anlamların da eklenmiş olduğu görülmektedir. İfade edilen farklı açıklamalardan bazıları şu şekildedir (Heywood, 2018: 147):

Demokrasi, insanların profesyonel siyasetçilere ya da kamu görevlilerine ihtiyaç duymaksızın kendilerini doğrudan doğruya ve sürekli olarak yönettikleri bir yönetim biçimidir.

Demokrasi, hiyerarşi ve ayrıcalık yerine fırsat eşitliğine ve bireysel liyakate dayalı bir toplumdur.

Demokrasi, toplumsal eşitsizlikleri daraltmayı amaçlayan bir refah ve yeniden dağıtım sistemidir.

Demokrasi, çoğunluğun iktidarına denetimler koyarak, azınlıkların haklarını ve çıkarlarını güvence altına alan bir yönetim sistemidir.

Demokrasinin tanımlanmasında kullanılan kelimeler üzerinden genellikle ortak bir paydada buluşulmaktadır. Buna rağmen, demokrasi düşüncesinin gelişimi için hangi şartların gerekli olduğu, bunun nasıl ölçülmesi gerektiği, hangi kurumların ve uygulamaların demokrasinin devamını sağlayacağı gibi demokrasiyle ilgili temel sorular hakkında fikir birliği yoktur.

Demokrasi düşüncesinin taşları, binlerce yıl önce Atinalılar tarafından bir araya getirilmiştir. Atina'da demokratik politika, zengin ve fakir tüm vatandaşların kendilerini ifade etmesinin bir aracı olarak görülmüştür. Demokratik politika, aynı zamanda vatandaşların amaçlarını politik olarak yorumlamalarını ve eylemlerini yansıtmasını sağlamıştır. Siyaset teorisi, Atina demokrasisinin bir parçası olmuştur (Farrar, 1988: 1). Bu yüzden, birçok çağdaş politik teorisyen, Atina demokrasisinin tarihine ve Atina'nın siyaset hakkındaki fikirlerine önem vermektedir. Atina, yalnızca karmaşık bir toplumda geliştiği bilinen en eski demokrasi örneğini vermez. Bu demokrasi tecrübesi, zaman içinde bir devlet yönetimi olarak işleyen görece büyük ölçekli bir doğrudan demokrasinin en iyi belgelenmiş tarihini yansıtmaktadır.

Atinalıların demokratik siyasi düşüncesinin kökenleri Yunan aklının açık rasyonalizmi ile bağlantılıdır. Yunanlılar, kendilerinden önce yaşayan kimi toplumlardan farklı olarak dini referans almayı, dine güvenmeyi ve inanmayı reddetmişlerdir. Onlar, bunun yerine düşüncelerin görünürlüğünü merak etmişlerdir. Bu durumu, Platon'un ünlü bir deyişi olan "Felsefe merakın çocuğudur" sözü ortaya koymaktadır. Platon'un sözü, bir bakıma Yunanlıların, merak etmeye meyilli olmalarına yönelik bir armağan olarak da görülebilir (Barker, 1918: 1). Yunan toplumu, bu armağanı modern demokrasi düşüncesinin oluşumunda kendilerine yüklenen bir sorumluluk olarak görmüştür.

Atinalılar için demokrasi, savaş ve barıştan ve büyük kamu işlerinden küçük iç anlaşmazlıklara kadar tüm hükümet faaliyetlerini tartışan vatandaşların meclise katılmasını içeriyordu. Özgür, yetişkin ve Atinalı olan erkek vatandaşların yılda kırk kez toplanan meclis toplantılarına katılmaları bekleniyordu. Vatandaşların endişelerini

açık bir şekilde dile getirme özgürlüğü vardı. Ayrıca meclis, bazı vatandaşların otorite makamlarına seçilmesini sağlamaktaydı (Isakhan ve Stockwell, 2011: 4-5). Bu kapsamda, Atinalıların demokrasi anlayışının, günümüzdeki “doğrudan demokrasi” ile anılan yönetim anlayışına karşılık geldiği söylenebilir. Bunun sonucunda, vatandaşların yasa yapma, belirli kamusal görevleri yürütecek yöneticileri seçme ve hatta yargılama gibi yetkilerini kullanabilecekleri bir model hayata geçirilmiştir (Beriş, 2009: 119).

On sekizinci yüzyılın demokrasi teorisi, demokratik hükümetin diğer biçimleriyle karşılaştırıldığında bazı yönleriyle farklılaşmaktaydı. Buna göre, bu yüzyılın demokrasi teorisi; diğer biçimlerin, tarihsel, ayrıntılı ve ilkel sonuçlarından farklı olarak iki temel ilkeyi kabul etmekteydi. Söz konusu ilkeleri, insan eşitliği ve toplumsal sözleşme oluşturmaktadır (Shepard, 1935: 94). Hobbes’un mutlak bakışına karşı Locke ve Rousseau tarafından geliştirilen ilkeler sonucunda iktidarın, toplumun rızası sonucu oluştuğu görüşü benimsenmiştir (Akdeniz, 2007: 13). Locke, iktidarın meşruluğunu bireye dayandırmaktadır. O, devletin birey için ortaya çıktığını ve doğal hakların (özgürlük, mal ve can) korunmasının devletin amacı olduğunu belirtmiştir (Çetin, 2007: 43). Rousseau, demokrasi kavramını, halkın bütünü, egemen varlığı ve egemen gücü olarak ifade etmektedir. Ona göre her yurttaş egemen gücün bir parçasına sahiptir. Demokraside yasayı yapan da yasayı uygulayan da halkın çoğunluğudur (Göze, 2017: 674). Locke ve Rousseau, insanların özgür, eşit ve bağımsız olmaları gerektiğini savunmuştur. Bu ilkelerin aksinin yaşanması toplumsal sözleşmeye aykırıdır.

İngiliz, Amerikan ve Fransız devrimleri ise süreç içinde demokrasiye giden farklı yolları temsil etmektedir. Her üç devrimin ortaya koyduğu sonuçların etkisi bugün de devam etmektedir. Söz konusu devrimler, on dokuzuncu ve yirminci yüzyılda Batı toplumlarının özelliği olan liberal demokrasi düşüncesini içermektedir (Shell, 1990: 21-22). Bununla birlikte, modern demokrasi düşüncesinin gelişmesinde en önemli duraklardan biri Sanayi Devrimi’dir. Sanayi Devrimi, ortaya çıktığı çağın koşulları ve getirdikleri ile toplumsal sorunların çözümünde ve beklentilerin yerine getirilmesinde büyük bir adım olarak görülebilir.

1.2. SANAYİ DEVRİMİ İLE ARTAN KENTLEŞME SORUNLARI VE MODERN DEMOKRASİ

On sekizinci yüzyılın iki önemli devrimi olan Amerikan Devrimi ve Fransız Devrimi yanında, demokratik siyasi düşüncenin gelişimine katkı sunan bir devrim daha vardır. Söz konusu devrim, sosyoekonomik ve siyasi düzlemde radikal dönüşümler ortaya çıkaran Sanayi Devrimi'dir. Sanayi Devrimi ile İngiltere'de kentlere, kırsal alanlardan belirgin bir güç ve nüfuz kayması gerçekleşmiştir. Bu durum, eski toprak aristokrasisinin etkisini azaltmıştır. Fabrikalar, kömür madenleri ve demiryolları gibi yeni sanayi sektörlerine sahip olan yeni bir orta sınıf yaratılmıştır. Orta sınıf, kendisinin, ülke için çok para kazandırdıklarını düşündüğü için politikaya dâhil olması gerektiğine inanıyordu. Bu durum ülkedeki güç dengesini değiştirmiştir. Zira bu sürece kadar, siyasete karışabilecek sınıf sadece aristokrasi olmuştur.

Kentlerde ortaya çıkan ve kentleşme sürecini hızlandıran sınaî üretimle birlikte, değerün üretilmesi ve el konulması sürecinde radikal bir değişiklik yaşanmıştır. Bununla birlikte sanayileşmeyle değişen değer üretiminin ağırlık noktası da kentlere kaymaya başlamıştır (Bayırbağ, 2012: 535). Kentleşmeyle birlikte, giderek daha fazla insan kasabaya taşınırken, sınıf bilinci işçi sınıfı arasında hızla gelişmiştir. İşçi sınıfı, bu süreçte birtakım kazanımlara sahip olmuştur. Örneğin; daha fazla yiyecek, daha iyi kıyafet, daha fazla mal satın alınması gibi. Ancak işçiler, çalışma koşullarının ağır olmasından dolayı, özellikle özlük hakları bakımından rahatsız oldukları bir sıkıntı içine de girmişlerdir. Bu durum, işçilerin mevcut siyasi düzenlemeleri sorgulamalarına neden olmuştur. Birçok işçi, onlar olmadan endüstri durma noktasına geleceğinden, siyasi gücü hak ettiklerini düşünüyordu. Kasabalardaki ve şehirlerdeki insanların yoğunluğu, özellikle demiryolları ve ulusal gazetelerin gelişmesiyle birlikte bu düşüncelerin yayılmasında ve yeni siyasi fikirlerin oluşmasında etkili olmuştur (Why Britain Became, t.y.).

Yirminci yüzyılda yönetim düşüncesinin önemli bir değişikliğe uğradığı görülmektedir. Bu değişim sonucunda, demokrasi “dünyanın yeni evrensel dini” hâline gelmiştir. Amerika Birleşik Devletleri, Avrupa Birliği, Birleşmiş Milletler ve çeşitli uluslararası örgütler, demokrasi destek politikaları ile bu yeni dinin kazanılmasında ve uygulanmasında kilit roller üstlenmişlerdir (Kurki, 2010: 362). Bu aktörler, demokrasi

düşüncesinin kazanılmasında ve uygulanmasında hem belirli kriterler de hem fikir oluşturmuştur. Bu bağlamda, devletler ve uluslararası kuruluşlara göre modern demokrasinin siyasi kurumları şu şekilde olmalıdır (Dahl, 2001: 89-90): seçimle belirlenmiş memurlar, özgür, adil ve sık sık yapılan seçimler, ifade özgürlüğü, alternatif bilgilenme kaynaklarına erişim, kurumsal özerklik ve vatandaşların dâhil edilmesi.

Siyasi kurumlar yalnızca taşıdıkları prensipler üzerinden değerlendirilemez. Oluşturulan sistemin uygulaması da göz önüne alınmalıdır. Demokratik sistemin değerleri uygulama sürecinde önem kazanmaktadır (Özer, 1996: 77). Çünkü demokrasi sadece siyasal yapılar ve kurumlarla ilgili değildir. Demokrasinin varlığını sürdürebilmesi ve gelişebilmesi için toplumda bu yapılarla uyumlu, onu destekleyen ve güçlendiren bir değerler sisteminin ve siyasal kültürün de oluşması gerekmektedir (Özbudun, 1986: 89).

Modern demokrasiler, sanayileşme vurgusuyla nüfusun giderek kentleşmesine yol açmaktadır. Bu durum, bir dizi ekonomik, sosyal ve ahlaki problemi beraberinde getirmektedir. Bu çerçevede, modern demokrasinin elverişli taraflarının yanı sıra, birtakım sorunları da taşıdığını söylemek mümkündür. Modern demokrasilerin en elverişli özelliklerinden biri, toplumların birçoğunun refah devleti idealine bir biçimde bağlanmış olmasıdır.¹ Modern demokratik devletlerde, geri kalmış ve imtiyazsız kimselerin özlük haklarının birçoğunu iyileştirme konusunda önemli ilerlemeler vardır. Modern demokrasilere ilişkin olarak dile getirilen eleştirilerin çoğu, ahlaki ve manevi değerlerin azalması ve bunun sonucunda maddi değerlerin yükselişiyle izah edilmektedir (Asirvatham, 1954: 220-224). Bu kapsamda, yirmi birinci yüzyılın hâkim ekonomik sistemi olan modern kapitalist dünya sisteminin, manevi ve maddi değerler arasındaki uçurumun ortaya çıkmasında başat bir rolü olduğunu söylemek mümkündür. Modern demokrasilerin, neoliberal ideolojinin temel parametreleri çerçevesinde şekillenen uygulamaları, gelir dağılımındaki adaletsizlik başta olmak üzere birçok yapısal sorunu beraberinde getirmektedir.

Demokrasinin, devletler ve toplumlar için var olan önemi yirmi birinci yüzyıl modern kapitalist dünya sisteminde daha belirgin şekilde görülmektedir. Küreselleşme

¹ Örneğin, ABD kapitalist bir ülke olduğunu iddia etse de saf bir kapitalizmin olduğu söylenemez. Öyle ki, öğretmenler ve hatta serbest meslek sahipleri de dâhil olmak üzere birçok insan hükümet destekli sosyal güvenlik programlarından faydalanmaktadır.

süreci ve bilgi ve iletişim teknolojilerindeki gelişmeler toplumların siyasal, ekonomik ve sosyokültürel hayatının sadece bir parçasını oluşturmamaktadır. Bunun yanında, kimi zaman alınan kararlara toplumun katılması yönünde bir eğilim de söz konusudur. Bu bağlamda, demokrasinin yerel siyaset, vatandaşların aktif katılımı ve sivil toplumun gelişimi bakımından oynadığı rol ön plana çıkmaktadır.

1.3. SİYASAL VE YÖNETSEL KATILIM

Siyasal ve yönetsel katılım, bir ülkedeki vatandaşların ulusal ve yerel siyaseti etkileyen faaliyetleri olarak değerlendirilebilir. Katılım, demokrasinin vazgeçilmez bir ilkesi olarak görülmekle birlikte, etki gücü yerleşik demokrasi anlayışı ve kültürel normlar gibi faktörlere bağlı olarak değişiklik gösterebilmektedir.

1.3.1. Siyasal Katılım

Siyasal katılım, demokrasinin temel argümanlarından birini oluşturur. Bu olgu, demokrasinin, “Halk tarafından ve halk için yönetimi” anlayışı çerçevesinde; halkın yönetenlerin vermiş olduğu kararlara ve uygulamalara bizzat katılabilmesi, onları etkileyebilmesi (Bulut, 2013: 23) ve hâkim olan sistem karşısında kendi durumlarını, tutumlarını ve davranışlarını belirleyebilmesini sağlar (Kapani, 2007: 144). Siyasal katılım, halkın siyaset ve karar alma mekanizmaları konusunda bilgilendirilmelerini sağlayarak; demokratik, katılımcı, saydam, hesap verebilir siyasal yapılar ve süreçler oluşturmaktır (Göymen, 2004: 6). Dolayısıyla, kamu politikalarının formüle edilmesinde ve uygulanmasında toplumsal taleplerin ve denetimin etkisi söz konusu olmaktadır. Siyasal katılım bir başka ifadeyle, “Vatandaşların, merkezi veya yöresel devlet organlarının personelini, kararlarını etkilemek üzere kendilerince ya da başkalarınca tasarlanmış, hukuki veya hukuk-dışı, başarılı veya başarısız eylemlere girişmeleridir” (Özbudun, 1975: 4). Siyasal katılımın anlamı üzerine yapılan tartışmalar devam etmekle birlikte, çeşitli sorular üzerinden kavramsal çerçeve oluşturulmaya çalışılmaktadır (Conge, 1988: 241-242). Bu konuda getirilen açıklamalar şunlardır:

- Etkin Formlara Karşı Edilgen Formlar: Siyasal katılım eylemi, oylama, siyasi parti için kampanya yapma şeklinde faal bir eylem olarak mı tanımlanmalı; yoksa vatanserverlik duygusuna sahip olmak politik meseleler ile ilgili farkındalık gibi edilgen eylemleri mi içermektedir?

- *Agresif/Saldırgan Olmayan Davranışlara Karşı Agresif/Saldırgan Davranışlar: Siyasal katılım, sivil itaatsizlik ve politik şiddeti mi içermeli yoksa daha “geleneksel” faaliyetlerle mi sınırlı olmalı?*

- *Yapısal Olmayan Amaçlara Karşı Yapısal Amaçlar: Hükümet biçimini değiştirme veya sürdürme çabaları siyasi katılım tanımına dâhil edilmeli mi yoksa tanım, hükümet makamlarını ve/veya kararlarını değiştirme veya sürdürme çabalarıyla sınırlı mı olmalı?*

- *Hükümet Dışı Amaçlara Karşı Hükümete Ait Amaçlar: Siyasal katılım, devlet makamlarına, politikalarına ve/veya kurumlarına yönelik davranışlarla sınırlı mı olmalı, yoksa hükümet alanı dışındaki fenomenleri içermeli midir?*

- *Gönüllü Faaliyetlere Karşı Mobilize Olunan Eylemler: Hükümetin refahını arttırmak için parasal destek sağladığı ve yönlendirdiği davranışa siyasi katılım mı denilmeli, yoksa bu terim yönetimlerin vatandaşların çıkarları doğrultusunda başlattığı davranışlarla mı sınırlandırılmalı?*

- *İstenmeden Yapılan Sonuçlara Karşı Planlanmış Eylemler: Bir hükümet için istenmeyen bir sonucu olan davranış siyasi katılım olarak tanımlanmalı mıdır?*

Siyasal katılım konusunda oldukça yaygın bir diğer ifade onu şu şekilde tanımlar: “Siyasal katılım, devlet personelinin seçimini ve/veya gerçekleştirdikleri eylemleri doğrudan etkilemek amacıyla vatandaşlar tarafından yapılan faaliyetleri ifade eder”. Kimi yazarlar katılımı tanımlarken, “Diğerleri ile ortak bir pay sahibi olmak, iştirak etmek” ifadesini kullanır. Burada dikkat edilmesi gereken, gerçekleştirilecek eylemin aktif ve etkin bir eylem olması ve toplumsal bir bağlamda gerçekleşmesidir (Salisbury, 1975: 325-326).

Siyasal katılım, hükümetin yapısını, hükümet yetkililerinin seçimini veya hükümet politikalarını etkilemeye çalışan faaliyetlerdir. Bu faaliyetler; mevcut yapıyı, görevlileri, politikaları destekleyebilir veya bunların herhangi birini ya da tümünü değiştirmeyi isteyebilir. Bu tanım, araçsal veya hedefe yönelik olduğu varsayılan aktif katılımı vurgular. Ancak, siyasi katılım, resmî törensel ya da destekleyici faaliyetlere katılmak ve hükümet düzeyinde gerçekleşen faaliyetlere dikkat etmek gibi pasif katılım türlerini de içerir. Bu nedenle; kitlesel medya tarafından yürütülen siyasi kampanyalar izlenerek, kent konseyinin, devletin yasama organının veya herhangi bir devlet müessesesinin faaliyetlerine ve politika kararlarına dikkat ederek pasif siyasi katılım gerçekleşebilir (Conway, 2000: 3).

Vatandaşların devlet yönetiminin faaliyetlerine katılımı, çağdaş siyasal araştırmalarda ana temalardan biridir. “Etkilenen Herkes Prensibi”, demokrasi üzerine yapılan son teorik tartışmalarda ön plana çıkmaktadır. İlkeye göre, bir karardan etkilenen herkes kararın alınmasına katılma hakkına sahip olmalıdır. Ülke, genellikle küresel veya uluslararası demokrasinin savunmasında bir köşe taşı olarak kullanılmaktadır (Lagerspetz, 2015: 6-21). Buna göre, ulus devlet çevre gibi küresel endişelerle ilgili sorularda artık nihai hakem olamayacaktır. Etkilenen Herkes Prensibi halkın kapsamını siyasi karar alma kapsamı temelinde belirlemektedir. Örneğin, Güvenlik Konseyi tarafından alınan kararların kapsamı nedir? Benzer şekilde belirli bir ulus devletin çevre korumayı azaltma kararının kapsamı nedir? Cevap, her durumdaki kişilerin söz konusu karardan etkilenenler olduğudur (Näsström, 2011: 117).

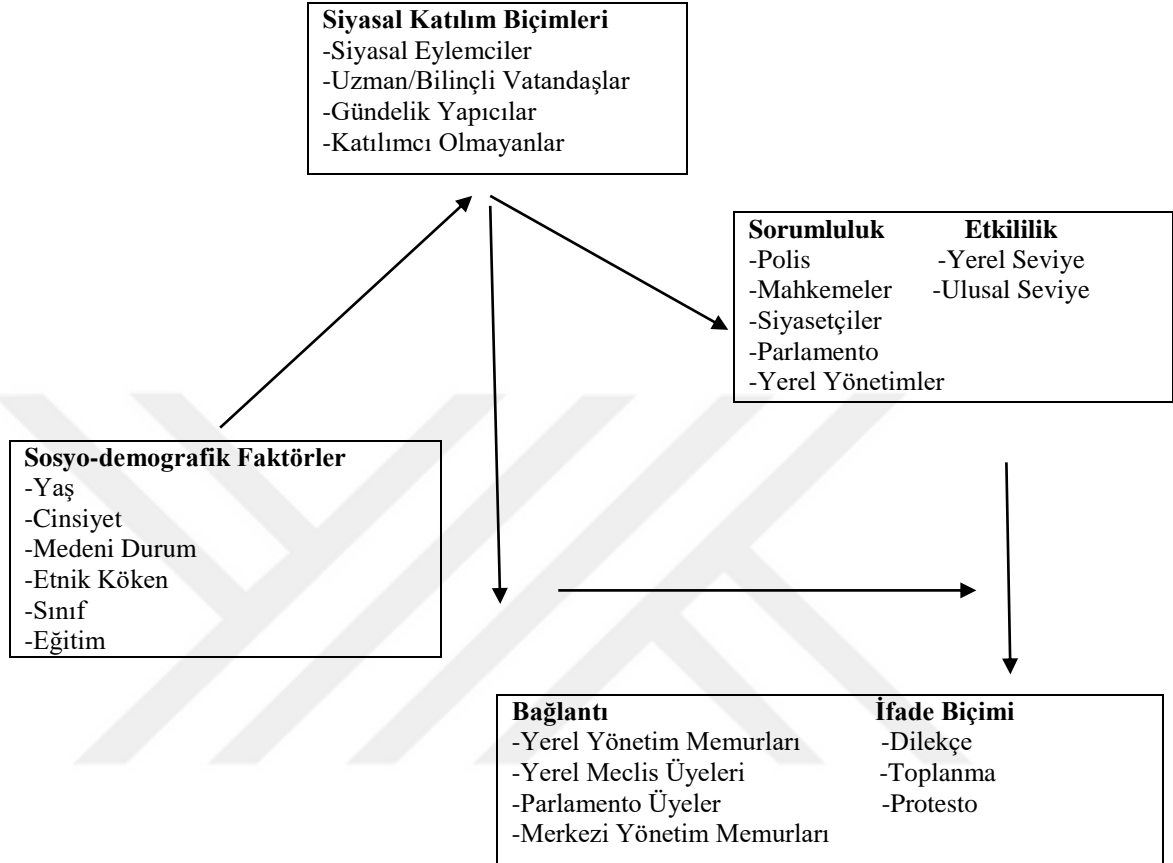
Bazı araştırmacılar için “katılım devrimi”, yirminci yüzyıl siyasi gelişiminin hem ampirik hem de normatif olarak öne çıkan bir özelliğidir. Bu yüzyılın yeni siyaseti ve yönetimi, vatandaşların politik olarak sisteme dâhil olması gerektiği inancına sahiptir. Yeni dünya düzeninde, politika dışında kalan vatandaşlar da artık politik sisteme girmeyi talep etmektedir (Friedgut, 1979: 11). Kuşkusuz, yirminci yüzyılın siyasal katılım konusunda ortaya çıkardığı büyük dönüşüm, etkileri hâlâ devam eden küreselleşme süreci ile ilgilidir. Ancak, son üç yüzyılda gerçekleşen devrimler, siyasal katılımın kaldırım taşlarını oluşturmuştur. İngiliz Devrimi, katılımcılığın ilk sıradaki aracı olan parlamentoyu siyasal sisteme dâhil ederek; Amerikan Devrimi, *Bağımsızlık Bildirgesi*'nde özellikle vurguladığı insanların doğuştan kazandıkları özgürlüğe yaptığı vurgu üzerinden; Fransız Devrimi, yasaların genel iradenin ürünü olduğu ve kamu görevlilerinden hesap sorulabileceğine yönelik tanımış olduğu haklar bakımından ve 1917 Rus Devrimi, gerçek katılımcılığın devletin toplum içinde eritilmesi ile mümkün olacağına yönelik kabulüyle, II. Dünya Savaşı'ndan sonra siyasal katılımın temel bir insan hakkı olarak benimsendiği yeni düzene büyük katkı sağlamışlardır (Eroğul, 2012: 195-196).

Geleneksel ve geleneksel olmayan siyasal katılım arasında bir ayrım vardır. Geleneksel katılım, egemen siyasi kültürün uygun gördüğü etkinlikleri ifade eder. Oy kullanmak, seçmenlik yapmak, aday veya siyasi bir parti için çalışmak, kamu görevlisine bir evrak yazmak gibi faaliyetler geleneksel siyasal katılım biçimlerinin örnekleridir. Bazı geleneksel siyasal katılım biçimleri ise örgütsel bir oluşumu gösterir.

Tüm kamu politikaları bu tür faaliyetlerin odağı olabilir. Örgütlü gruplar, politikayı her düzeyde etkilemeye çalışırlar. Örgütsel faaliyet örnekleri arasında, nükleer silahların durdurulmasının savunulması, nehirlerin kirlenmesini önleme çabaları ve yerel bir okulun kapanmasını önleme girişimi sayılabilir (Conway, 2000: 3-4). Geleneksel olmayan siyasal katılım biçimleri; imza kampanyasına katılma, boykot etme, greve katılma, siyasal gösteriye katılma, binaları işgal etme ve şiddet içeren eylemler gerçekleştirme gibi genellikle vatandaşların siyasal kararlar karşısındaki hoşnutsuzluğunu ifade eden etkinlikleri içerir (Çelik, 2016: 442). Sonuç olarak, geleneksel olmayan siyasal katılım, barışçıl protesto yürüyüşlerine katılmaktan şiddete ya da iç savaşa katılmaya kadar uzanan eylemler olarak görülebilir.

Siyasal katılım modelleri, bireylerin yaşam deneyimlerine göre değişiklik gösterir. Siyasal katılım, büyük ölçüde en önemli bileşeni eğitimsel kazanım düzeyi olan sosyoekonomik statüye göre belirlenir. Uzun yıllar eğitim hayatına sahip olanlar, her türlü siyasal faaliyete katılma eğilimindedir. Belirli mesleklerde bulunan bireylerin, yalnızca eğitimsel kazanım veya gelir düzeyi temelinde tahmin edilenden daha fazla katılım göstermeleri muhtemeldir. Bu meslekler ya devlet politikalarından doğrudan etkilenir ya da siyasal katılım için gerekli becerileri sağlar. Bu nedenle, gelecekte farklı ırk ve etnik grupların üyeleri arasındaki siyasal katılım modellerindeki benzerliklerin artmasını beklemek mümkündür. Bunun yanında, siyasal katılımında cinsiyet farklılıklarının da azalması beklenmektedir. Ancak, sosyoekonomik statü, yaş ve medeni durum temelli katılım biçimlerindeki farklılıkların değişme olasılığı görünmemektedir (Conway, 2000: 39-40). Bununla birlikte, siyasal katılım üzerine açıklayıcı değişkenlerin neler olduğu Şekil 1.1’de ayrıntılı olarak açıklanmıştır.

Şekil 1.1: Siyasal Katılım Biçimlerinin Sosyodemografik Belirleyicileri, Siyasal Sorumluluk/Etkinlik Türleri ve Siyasi Bağlantı/İfade Biçimi Üzerine Etkileri

Kaynak: Li ve Marsh, 2008: 255.

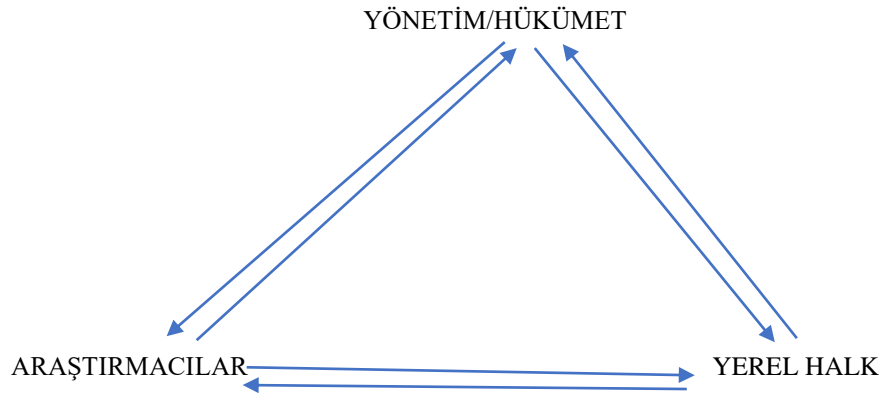
Yukarıdaki şekilde yer alan dinamiklerin, tek başına bir ülkede siyasal katılım konusundaki eğilimleri belirlediğini söylemek mümkün değildir. Öyle ki, özellikle sosyodemografik özellikler, bireylerin kendilerinden kaynaklanan ve doğuştan gelen ya da toplum içinde edindikleri kazanımları gösterir. Bununla birlikte, ülkenin siyasi ve idari yapısının ve siyasal kültürünün kurumsallaşma düzeyinin bireylerin katılıma yönelik davranışlarını etkilediği bilinmelidir (Çukurçayır, 2000: 37). Bu çerçevede; devlet biçimlerinin, hükümet sistemlerinin, siyasal hayatın ya da devlet yönetimine etki eden tarihsel mirasın önemli düzeyde siyasal katılıma yön verdiği söylenebilir. Aynı şekilde, merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki ilişki düzeyinin merkezileşme ya da ademimerkezileşme eğilimlerinden birine yönelik olarak belirlenmesi, kurumsallaşmayı belirleyecek ve siyasal katılımı etkileyebilecektir.

1.3.2. Yönetmel Katılım

Yönetmel katılım, siyasal katılım uygulamalarındaki eksikliklerin giderilmesi amacıyla, katılım süreçlerinin yönetmel unsurlarla tekrar yorumlanmasıdır (Kocaoğlu, 2015b: 37). Yönetmel katılım, alınacak kararlara, vatandaşların danışma ve bilgilendirme yoluyla dâhil edilmesidir (Rowe ve Frewer, 2000: 6). Bir başka ifadeyle, kurum dışında, kurumun eylem ve işlemlerinden etkilenen vatandaşların yönetime katılımıdır (Kocaoğlu, 2015b: 38). Bu bağlamda, bir ülkedeki kamu yönetiminin yapısına ve işleyişine göre yönetmel katılım mekanizmaları oluşturulabilmektedir. Ülke yönetiminin idari sınıflandırmasına göre, yerel, bölgesel veya ulusal düzeydeki birimler katılım için yeni imkânlar sunabilecektir.

Yönetmel katılımı, vatandaşların iradelerini eksiksiz olarak kullanabilmeleri için bilgi sahibi olmaları gerekmektedir. Bu bilgiler, hükümet, sivil toplum kuruluşları ve araştırmacılar tarafından sağlanır. Toplanan veriler üzerinden aktörlerin yaptıkları bilgilendirme, halkın iradesini daha rasyonel olarak kullanabilmesine katkıda bulunmaktadır (Ndagala, 1985: 4). Bunun sonucunda toplumun, kendi iradesini kullanması beklenir. Özellikle, yerel konularda toplumun görüşüne ihtiyaç duyulan durumlarda, merkezi bir yaklaşımdan ziyade daha özerk bir yönetimin varlığının olumlu sonuçları olabilir. Bu kapsamda, başarılı bir ademimerkeziyetçilik, yerel yönetimin ihtiyaçlara cevap vermesinde yerel katılımı gerektirir. Ademimerkeziyetçilik, halka daha yakın bir yönetim anlayışı üzerinden daha fazla güç ve kaynak kullanımının katılım fırsatlarını da geliştirmesini mümkün kılmaktadır. Bu nedenle, katılım hem demokratik ademimerkeziyetin bir aracı olarak hem de hedefi olarak görülmektedir (Bergh, 2004: 781). Aşağıdaki şekilde, yönetmel katılım mekanizmasının etkili bir biçimde işlerlik göstermesi için aktörler arasında olması gereken iş birliği ve eşgüdümüne dikkat çekilmektedir. Buna göre, yönetim, yerel sakinler ve konuyla ilgili araştırmacılar arasında karşılıklı bir bilgilendirme ve etki mekanizmasına ihtiyaç vardır.

Şekil 1.2: Rasyonel Karar Verme İçin Bilgi Akışı

Kaynak: Ndagala, 1985: 5.

Yirminci yüzyılın ikinci yarısında ortaya çıkan birtakım gelişmeler, toplumsal hayatı düzenleyen politikaların geleneksel yönetim ilkeleri ile düzenlenemeyeceğini ortaya koymuştur. Bunun sonucunda, kamu hizmetlerinin sunulmasında, etkinlik ve verimlilik sağlanmasına yönelik yeni parametreler ortaya koyan yönetim anlayışına ihtiyaç duyulmuştur. Bu ihtiyacın sonucunda ortaya çıkan yeni durum, kamu yönetiminin mevcut durumunda köklü düzenlemeleri de beraberinde getirmiştir.

1.4. YÖNETİM DÜŞÜNCESİNDE YAŞANAN DEĞİŞİM

Geleneksel kamu yönetimi, kamu politikalarının nasıl uygulanacağı konusundaki sorulara uzun yıllar karşılık verebilmiştir. Buna karşın, yönetim olgusunda değişiklik ihtiyacını ortaya koyan gelişmeler, kamu yönetiminin yapısında kapsamlı değişiklikleri de beraberinde getirmiştir. Bu değişiklik, devlet ve toplum arasındaki ilişkiye yönelik yeni kavramlar ve ilkeler ortaya koymaktadır.

1.4.1. Geleneksel Kamu Yönetimi Anlayışı

Kamu yönetimine yönelik yapılan tanımlar, kavramın net bir açıklama üzerinden ifadesinin zor olduğunu göstermektedir. Waldo, “Kamu yönetimini tek bir cümle veya paragrafla tanımlamanın, bilgilendirme ya da teşvik etmekten ziyade kavramı zihinsel felce uğratacağını” söylemektedir. Bu konudaki yanlış anlaşılmalara, kamu yönetimi teriminin farklı şekillerde kullanılması nedeniyle ortaya çıkmaktadır. Bu çerçevede, kamu yönetiminin; kamu görevlilerinin faaliyetleri, devlet yönetiminin

yapısı (kamu görevlilerinin faaliyetlerinin yürütüldüğü kurumlar ve ilişkiler) ve bu iki maddedeki konuların çalışılması üzerinden açıklanmaya çalışıldığı söylenebilir (Greenwood, Pyper ve Wilson: 2002: 2).

On dokuzuncu yüzyılın sonlarına doğru, kamu yönetimi, hukuk ve siyasetin dışında ayrı bir bilimsel alan olarak incelemeye tabi olmuştur. Woodrow Wilson'ın 1887 tarihli "Yönetimin İncelenmesi (The Study of Administration)" isimli makalesi, siyaset ve yönetimin ayrı çalışma alanları olduğunu vurgulamıştır. Buna göre, kamu yönetiminin akademik bir alan olarak tek başına incelenmesi gerekmektedir (Eryılmaz, 2018: 38). Kamu yönetiminin ayrı bir çalışma alanı olarak evriminde ikinci aşama, Taylor'un önderlik ettiği bilimsel yönetim hareketi ve etkin yönetim ilkeleri arayışıdır. Taylor'un temel amacı, çalışmanın en iyi yolunu keşfetmek ve ardından üretimi en üst düzeye çıkarmak için çalışanları eğitmektir. Taylor, her bir işçinin üretken verimliliğini en üst düzeye çıkararak, bilimsel yönetimin hem işçilerin hem de çalışanların kazancını artıracaklarını söylemiştir. Daha sonra, "Kamu Yönetiminin İncelenmesine Giriş (Introduction to the Study of Public Administration)" isimli çalışmasında Leonard D. White, "Yönetim çalışmalarının hukukun temelinden ziyade yönetim tabanından başlaması gerektiği" yönündeki düşüncesini ifade etmiştir. White'ın kitabı yalnızca kamu yönetimi çalışmalarına adanmış ilk ders kitabıydı. White, kamu yönetimini, değer yargılarından bağımsız bir bilim olarak geliştirmeyi ve yönetim misyonunun verimli olmasını istemiştir (Datta, 1987: 44).

Kamu yönetimi ile ilgili ilk ders kitapları ABD'de ortaya çıktığından, ağırlıklı olarak yürütme organının teşkilatlanmasına ve idari kurumlar ile kavramlara dayanmaktaydı. Bu çalışmalar içinde; Frank Goodnow'un 1900 tarihli "Siyaset ve Yönetim (Politics and Administration)" başlıklı eseri, sanayideki bilimsel yönetim hareketi, 1910'da başlayan belediye başkanı hareketi, 1921 yılındaki *Bütçe ve Muhasebe Yasası* gibi tüm belgeler ve olaylar, kamu yönetimi alanındaki öncü ders kitaplarında yer alan sentezler için yardımcı olmuştur. Bu metinler, sadece yeni çalışma alanı için etkili öğretim araçlarını sağlamaları yanında, kamu yönetimi disiplini için gerekli fiziksel imkânları, kavramları ve verileri de ortaya koymuşlardır (Sayre, 1958: 102). Bunlar içerisinde Goodnow ve D. White, Wilson'un yönetim ve siyaset ikilemine karşı öne sürdüğü fikirleri benimsemiştir. Bu fikirlerin karşısında, yönetim ve siyasetin birlikte ele alınması gerektiği yönünde dile getirilen düşünceler, on dokuzuncu yüzyılın

ikinci yarısında kamu yönetimi disiplininin birtakım tartışmaların odağında bilimsel kimliğini kazanmaya çalıştığını göstermektedir.

Kamu yönetimi disiplininin, özerk bir çalışma alanı olarak görülmeye başlandığı dönemde yaşanan tartışmaların sonucunda ortaya çıkan argümanlar şu şekilde özetlenebilir (Sayre, 1958: 102-103):

Siyaset-yönetim ikilemi hem kendine açık bir gerçek hem de arzulanan bir amaç olarak kabul edildi. Yönetim, kendine has bir dünya, kendi ayrı değerleri, kuralları ve yöntemleri ile algılandı.

Organizasyon teorisi, bilimsel yönetim terimlerinde belirtilen bir kavram olmuştur: hiyerarşinin gereklilikleri, personel dairelerinin kullanımı, sınırlı bir kontrol süresi, işin amaç, süreç veya yer gibi bilimsel ilkelere göre alt bölümlere ayrılması.

Yürütme bütçesi; rasyonellik, eşgüdüm, planlama ve kontrol aracı olarak vurgulandı.

Personel yönetimi rasyonelliğin ek bir unsuru olarak vurgulanmıştır. İşler bilimsel olarak tanımlanacak ve çalışanlar bilimsel yöntemlerle seçilecektir.

Yetkinlik, uzmanlık ve rasyonelliğin sağlanması için tarafsız ve adil bir kariyer hizmeti gerekmektedir.

İdari davranışta gerekli işlem standartlarını belirlemek için bir idari hukuk organına ihtiyaç vardır.

Geleneksel kamu yönetimi düşüncesinin temel özellikleri, on dokuzuncu yüzyılın ikinci yarısı ile yirminci yüzyılın son çeyreği arasındaki hâkim paradigmanın çıktıkları olarak görülebilir. Yaklaşık olarak bir asrı aşan bir sürede, Woodrow Wilson'ın "siyaset-yönetim ayrılığı ilkesi", Max Weber'in "ideal tip bürokrasi modeli" ve Frederick Taylor'un "bilimsel yönetim" yaklaşımı, kamu yönetiminin temel ilkesel düşünceleri içinde yer almıştır. Bu çerçevede klasik kamu yönetimi düşüncesinin temel parametreleri şunlardır (Eryılmaz, 2018: 45-48):

- Weber'in bürokrasi modeline göre örgütlenen yapı: ayrıntılı kurallara ve biçimselliğe dayalı, gayri şahsi, katı hiyerarşi, merkeziyetçi, kişisel olmayan rasyonel kurallar

- Devletin, kamusal mal ve hizmetlerin üretiminde ve dağıtımında merkezi bir rol oynaması ve doğrudan yer alması

- Siyaset ve yönetimin, görevleri ve faaliyetleri birbirinden ayrı olduğu için ayrı ele alınması gerektiği yönündeki düşünce

- Kamu yönetimi, özel sektörün yönetiminden çok farklıdır. Bu yüzden, yasallık, tarafsızlık, eşitlik, kamu yararı, kamusal mallar ve sorumluluk, siyasal çevre ve kamu gücü gibi kendine özgü nitelikleri bulunmaktadır.

Geleneksel kamu yönetimi düşüncesi, yukarıda ifade edilen argümanlar çerçevesinde yirminci yüzyılın büyük bir kısmına damga vurmuştur. Politika yapıcılar, kamu yönetiminin mevcut yapısına dayanarak kamu politikalarını oluşturmuşlardır. Bu durum, kamu hizmetlerinin sunumunda devletin topluma göre daha öncelikli şekilde yer aldığı bir düzenin de devamını sağlamıştır.

1.4.2. Yeni Kamu Yönetimi Düşüncesi

Yeni kamu yönetimi, Amerikan kamu yönetimi disiplininin önemli isimlerinden Dwight Waldo'nun öncülük ettiği bir yenilik hareketidir. Bu hareket, Waldo'nun öğrencilerinin düzenlediği "Minnowbrook Konferansı" ile vücut bulmuştur (Çiğeroğlu ve Özgür, 2011). On dokuzuncu yüzyılın son çeyreğinde, bilimsel ve kurumsal bir nitelik kazanmaya başlayan kamu yönetimi, geleneksel yönetim anlayışını çerçevesinde yirminci yüzyılın ikinci yarısına kadar varlığını sürdürmüştür. Ancak yirminci yüzyılın özellikle son çeyreğinden itibaren, yönetim anlayışının geleneksel yapısına karşı birtakım yapısal eleştiriler getirilmiştir. Söz konusu eleştirilerin arka planında yer alan süreç, özellikle 1980'lerden sonra dünyada meydana gelen önemli dönüşümlerin bir parçasıdır. Zira, ağırlıklı olarak demokratikleşme hareketlerini içeren siyasal gelişmeler, ekonomide ortaya çıkan liberal eğilimler ve iletişim teknolojisinde gerçekleşen ilerlemeler geleneksel kamu yönetiminin temel parametrelerinin artık yetersiz olduğu yönünde güçlü seslerin yükselmesine yol açmıştır. Bunun sonucunda, temel dinamikleri, bu yüzyılın ekonomik, siyasi ve toplumsal koşullarına uygun talepler çerçevesinde belirlenen yeni kamu yönetimi düşüncesi ortaya çıkmıştır. Yeni kamu yönetimi düşüncesi, geleneksel/klasik kamu yönetimi düşüncesinde köklü bir paradigma değişimi öngörmektedir.

Yeni kamu yönetiminin temel ilkeleri; vatandaşların tüketici/müşteri olarak görülmesi, yenilik ve rekabeti teşvik eden örgütsel yapıların geliştirilmesi, performans için teşviklerin güçlendirilmesi ve daha fazla çıktı odaklı bir sistem oluşturmak gibi unsurları içermektedir (Bennett ve Muraleedharan, 2000: 59). Yeni kamu yönetimi düşüncesi, bu bakımdan bir değişim sürecinin ürünü olarak görülebilir. Değişim süreci;

kamu yönetiminin değişim ve yetkilendirme kapsamlarını, rasyonellik teorilerini, örgütsel yapı ve planlarını, yönetim ve liderlik teorilerini, bilgi, yöntem ve değerler sorunu gibi argümanlarını yeniden yorumlamıştır (Frederickson, 1996:263). Bu değişim sürecini ortaya çıkaran faktörler ise temel olarak; kamu yönetimi üzerinde yoğunlaşan eleştiriler, Yeni Sağ düşüncesi ve ekonomik teorideki değişiklikler ve özel sektördeki gelişmeler olarak özetlenebilir (Eryılmaz, 2018: 49). Bu faktörler, etkileşim içerisinde 1980’li yılların yeni inancını ortaya koyar. Buna göre, artık demokrasinin ve demokratikleşmenin yolu üç anahtar süreç ile açılacaktır: küreselleşme (ulus-devletin ortadan kalkışı), özelleştirme (devletin sınırlandırılması) ve yerelleşme (bireyin kendi kendini yönetimi ve küçük birimlerde ortaklaşacılık) (Güler, 2016: 25-26).

Yirminci yüzyılın ikinci yarısı, ülkelerin hangi gelişmişlik seviyesinde olursa olsun söz konusu ilkeler çerçevesinde devletin rolünün yeniden düşünüldüğü zaman dilimini gösterir. Sanayileşmiş ülkelerdeki reformlar, kamu yönetimi teorisindeki gelişmeler ve uluslararası örgütlerin ortaya koyduğu politika önerileri siyasi iktidarlar ile ilgili temel soruların oluşmasına yol açmıştır: “Devletin üstlenmesi gereken temel roller nelerdir ve bu rolleri nasıl iyi bir şekilde yerine getirebilir”? Bu çerçevede, tartışmalar “yetenekli/muktedir devlet” veya “devlet kurumlarını yeniden canlandırmak ve harekete geçirmek” üzerine odaklanmaktadır (Bennett ve Muraleedharan, 2000: 59). Ekonomik ve siyasi değişimin maddi koşullarının araçsallaştırmaya çalıştığı kamu yönetimi düşüncesinin soruları bununla sınırlı değildir. 1980 sonrası uygulanan yapısal uyum reformlarının, “Nasıl bir kamu yönetimi” sorusuna belirgin bir cevabı yoktur. Cevabı hazır olan soru “Kamu yönetimi nasıl olmamalı” sorusudur (Güler, 2016: 137).

1980 sonrası reformlar; kamu kaynaklarının tahsisi, gelirin yeniden dağıtılması ve kamu düzenlemesi için mevcut mekanizmaların iyi çalışmadığı, bunun da yetersiz sonuçların ortaya çıktığına dair yaygın algıyı gösterir (Lane, 2000: 57). Bu algıyı ortaya çıkaran durum, refah devletinin çöküşü sonrası, kapitalizmin bir düzen olarak yeniden yapılandırılması sorununun gündeme gelmesidir. Mevcut bunalım, özellikle devletin toplumsal konumu ve işlevleriyle ilgili uzlaşmadan kaynaklanmış gözükmektedir. Dolayısıyla, devletin toplumsal konum ve işlevlerinin kuramsal ve uygulama düzeyinde yeniden biçimlendirilmesi kaçınılmaz bir hâl almıştır (Şaylan, 2003: 131-132). Kamusal ve özel alanların yapılandırılmasında büyük bir değişiklik söz konusudur. Hükümetin ve kamunun kaynakların tahsisinde öncü ekonomik rolü, zenginliğin eşit dağılımı,

ekonomünün istikrarı ve ekonomik büyüme küreselleşen kurumsal seçkinler tarafından reddedilmiştir. Sovyetler Birliği'nin çöküşü ve artan küreselleşmenin yanı sıra devletin mali krizi sonrasında, devlet tüm cephelerden, özellikle de artık refah devletine ihtiyaç duymayan kurumsal elitlerden saldırıya uğramıştır (Farazmand, 1999: 517). Ekonomide Keynesyen düşünceden neoliberal düşünceye doğru yaşanan paradigma kayması yeni bir sosyal düzen oluşturma gayreti içerisine girmiştir.

Yeni kamu yönetiminin temel özellikleri hakkında yaygın bir fikir birliği olduğu görülebilmektedir. Esasen bu özelliklerin ortak noktası, yeni kamu yönetimini ortaya çıkaran tarihsel koşulların kökeninde yatmaktadır. Buna göre; profesyonel yönetimi oluşturmak, standartları belirginleştirmek ve performansı ölçmek, çıktı kontrolüne büyük önem vermek, ayrılmaya, rekabete ve piyasa yönetimine vurgu yapmak, müşteri odaklılık, kaynak kullanımında disiplin sağlamak, merkezileşme (daha çok temel idari fonksiyonlarda) ve ademimerkezileşme yeni kamu yönetiminin özellikleri olarak görülmektedir (Özer, 2005: 243-247). Yeni yönetim anlayışı (Eryılmaz, 2018: 54-57):

Max Weber'in bürokrasi modeline dayanan örgütlenme modeline karşı çıkmaktadır. Çünkü en saf hâliyle bu model, verimsizliğin, hantallığın ve kırtasiyeciliğin sebebi hâline gelmiştir.

Devletin yapısal ve işlevsel faaliyet alanı, piyasa mekanizması lehine daraltılmalıdır. Minimal devlet felsefesi temelinde, devletin rolü kamu, özel sektör ve sivil toplum kuruluşları arasında katalizörlük yapmaktır.

Kamu yönetimi, siyasi yöneticiler ve toplumla ilişkisini yeniden kurmalıdır. Yeni durum, kamu yönetiminin halka karşı sorumlu olduğu, etkinlik, verimlilik, kalite, müşteri memnuniyeti gibi görevleri yerine getirmesi gerektiğini ortaya koyar.

Piyasa yönelimli yeni kamu yönetimi anlayışı, işletme yönetim ilke ve yöntemlerinin kamu yönetiminde de uygulanmasından yanadır.

Yeni kamu yönetimi hareketinin yukarıda belirtilen özelliklerine ilave olarak, hareketin kendini diğer düşünce akımlarından ayırmakta kullandığı bazı özellikler ise şunlardır (Ciğeroğlu ve Özgür, 2011): daha dar kapsamlı ama daha çok “kamu” ile ilgili, daha az betimlemeci ama daha çok çözüm önerir nitelikte, daha az örgüt/kurum temelli ama daha çok hizmet sunulanlara/müşterilere odaklı, daha az tarafsız ama daha çok normatif ve en az diğer akımlar kadar bilimsel.

Yeni kamu yönetimi, özellikle kamu hizmetinin niteliğinin değişimi ve bu yönde oluşan toplumsal talepler neticesinde kendi argümanlarını bir karşı duruş olarak görmektedir. Bununla birlikte yönetim düşüncesinin değişimini sadece toplumsal saikler üzerinden açıklamak mümkün değildir. Gerek geleneksel yönetim anlayışına karşı eleştiriler, gerekse yeni sağın özellikle neoliberalizm ayağı üzerinde yükselen piyasa yönelimli talepler birlikte hareket etmiştir. Bu bağlamda, yeni kamu yönetimi hareketinin; siyasal, yönetsel, ekonomik ve toplumsal bir zemin üzerinde kurumsallaşmaya çalıştığı söylenebilir.

1.4.2.1. Yeni Kamu Yönetimi Geleneğinin Bir İlkesi Olarak Yönetişim

Yeni kamu yönetimi hareketini ortaya çıkaran süreç, yönetim anlayışına dair birtakım yeni ilkeleri beraberinde getirmiştir. Bu ilkelerden biri, belki de en önemlisi yönetişim kavramıdır. Yönetişim, ulus devletin merkezi rolü karşısında belirlenen karşı duruş hareketinin bir ölçüde yansımasıdır. Öyle ki, neoliberal politikaların uygulanması ile hız kazanan küreselleşme süreci ulus devlet, merkezi yönetim, yerel yönetim gibi farklı biçimlerde kendini gösteren otorite biçimlerini ve yetki paylaşımlarını da etkilemiştir. Yönetişim olgusu, ulus devletlerin tayin edici mekânsal rollerine karşı gelişen uluslararası ve uluslar ötesi bir siyasal kültürün ürünüdür. Bu bakımdan, yönetişim, odaksal devlet anlayışını çözmüş ve yerellik kavramıyla hız kazanmıştır (Kahraman, Keyman ve Sarıbay: 1999: 16). Küresel düzeyde, ulus devletin sahip olduğu belirleyici rolün yönetişim kavramıyla birlikte iyice aşınmaya başladığını söylemek mümkündür. Bununla birlikte, ulus devletin kendi içerisinde de merkezi yönetimin kamu politikalarının üretilmesinde ve uygulanmasında baskın işlevi sorgulanır hâle gelmiştir.

Yönetişim, yönetme tarzı ve toplumsal eşgüdümleme biçimi olarak tanımlanmaktadır. Diğer bir ifadeyle yönetişim, hükümet içerisindeki hiyerarşi yerine eşitler arası ilişkileri, yöneten ve yönetilen ayrımı yerine birlikte yönetme ilkelerini ortaya çıkarmaktadır. Bu bağlamda, hükümetin işlevleri formel, yasal işlemler ve süreçlerden oluşurken; yönetişim, enformel yani hükümet dışı kurumların yönetimi olarak görülmektedir. Yönetişim, hükümetin değişen rolünü belirtirken, bu değişimi sağlayacak mekanizmalara ve yeni kurallar bütününe de vurgu yapmaktadır

(Bayramoğlu, 2018: 32-33). Tanımlar çerçevesinde, yönetişimin özellikleri Şu Şekilde özetlenebilir (Catlaw, 2007: 239):

Devletin ötesinde bir dizi kurum ve aktörü ifade eder.

Sosyal ve ekonomik sorunların üstesinden gelmek için sınırların ve sorumlulukların net olmaması demektir.

Kolektif eylemlerde kurumlar arasındaki ilişkilerde yer alan güç bağımlılığını tanımlar.

Özerk, kendi kendini yöneten aktörler ağıyla ilgilidir.

Devletin, yönetme veya kullanma yetkisine dayanmayan Őeyleri yapma kapasitesini tanımlar.

Yönetişim terimi, 1989 yılında ilk defa Dünya Bankası tarafından “good governance” (iyi yönetim) başlığı altında açıklanmıştır. Dünya Bankası, iyi yönetişimi, “Sağlam ekonomik politikaların temel bir tamamlayıcısı” olarak görmektedir. Bu kapsamda, etkin ve hesap verebilir bir kamu yönetimi, öngörülebilir ve Şeffaf politikalar, piyasaların ve hükümetlerin verimliliği için kritik bir öneme sahiptir. Dolayısıyla, iyi yönetim ekonomik kalkınmanın temel taşıyıcı gücü olacaktır (World Bank, 1992). Dünya Bankası’nın yönetişime yönelik ilgisi, adil ve sürdürülebilir kalkınmayı da teşvik etmektedir. Bu çerçevede, toplumun ve yönetim organlarının karşılıklı etkileşim içinde bulunmaları öngörülmektedir. Aynı zamanda, ülkenin kaynaklarının kalkınma amaçlı kullanılması, yönetim mekanizmalarının da toplumun talep ve beklentilerini karşılama gerektiği belirtilmektedir. Buna bağlı olarak yönetim; hukukun üstünlüğüne duyarlı (Kocaoğlu, 2015b: 47-48), hesap verilebilirlik, katılımcılık, özerklik, verimlilik, rasyonellik ilkelerinin ve yönetimde ahlak ve adaletin hâkim olduğu çok yönlü bir yönetim Őeklidir (Woods, 1999: 40). Bu yönüyle yönetim kavramının, yeni kamu işletmeciliği anlayışına uygun olarak, devletin toplumdaki işlevini yönlendirme ile sınırlandırması söz konusudur. Devlet; rekabet, piyasalar, müşteriler ve ölçülebilir çıktılar gibi kavramlara dayandırılmaktadır. Devletin “kürek çeken değil, dümen tutan bir yapı” olması istenmektedir. Sonuç olarak, yönetim, kamunun yönetimi yetkisinin, doğrudan devlet eliyle kamusal mekanizmalara göre değil, devlet-özel sektör-sivil adı verilen kesimlerce piyasa mekanizmasına göre yönetilmesini öngörmektedir (Güler, 2010: 315-316). AŐađdaki tabloda, geleneksel yönetim anlayışı ve yeni kamu yönetiminin bir argümanı olan yönetim kavramının karşılaştırmalı özellikleri verilmiştir.

Tablo 1.1: Yirminci Yüzyıl ve Yirmi Birinci Yüzyıl Yönetim Yapıları Arasındaki Farklar

Yirminci Yüzyıl	Yirmi Birinci Yüzyıl
Üniter	Federal/Konfederal
Merkeziyetçi	Küresel ve yerel
Merkez yönetir	Merkez yönlendirir
Bürokratik	Katılımcı
Emir ve kontrol	Duyarlı/hesap verebilir
İçe bağımlı	Rekabetçi
Kapalı ve yavaş	Açık ve hızlı
Risk hoş görülmez	Başarı/başarısızlığa açık

Kaynak: Özer, 2005: 309.

Yönetişim, çok boyutlu bir kavram olduğundan dolayı, analiz çerçevesine, gözlemcinin bakış açısına ve inceleme altındaki sektöre veya yöne bağlı olarak farklı şekilde kullanılır. Örneğin, kamunun yönetimi, devletle ilgili toplumsal veya örgütsel düzeylerdeki diğer yönetim dizilerine bağlanabilmektedir. Ulus devletin rolü, yeni yönetişim ve yeni düzenleyici devlet baskıları altında değiştiğinden, yönetişimin doğasını ve biçimlerini de anlamak gerekir. Yönetişim; çok paydaşlı standartlar oluşturma, politika ağlarına devlet dışı katılım, hükümetin dış ve bağımsız izlenmesi, katılımcı yönetişim ve müzakereci demokrasinin baskılarına karşı giderek daha duyarlı hâle gelme gibi niteliklere sahiptir.

Yönetişim, birden fazla kurumu ve katılımcıyı birbirine bağlamaktadır. Çok sayıda oyuncu içeren yönetişim sistemleri, birbirine bağlı yönetişim ağında etkileşime girer. Bu kapsamda, toplumda gücün kullanılmasını hesaplamak, dağıtmak ve sorumlu kılmak için birden fazla mekanizma kullanarak çalışır. Demokrasi, sivil/toplumsal düşüncenin ideal/etkin bir biçimde örgütlendiği siyasal bir yapıdır. Dolayısıyla demokrasi, yurttaşlar tarafından gerçekleştirilen bir yönetim olan yönetişimi anlatmaktadır (Çukurçayır, 2012: 54). Yönetişim, “demokrasi, dürüst ve verimli hükümet, politik istikrar ve hukukun üstünlüğü” gibi toplumsal metaların bu sistemlerde somutlaştırıldığı mekanizmalara (kurumlar, toplumsal normlar ve uygulamalar) odaklanmaktadır (Edwards, vd., 2012: 12-13).

Yerel yönetimler seçimle gelmekte ve yerel halka karşı sorumlu olmaktadır. Bununla birlikte, merkezi yönetim kontrollerinin fazla olması ve seçilmemiş kuruluşlar tarafından çok sayıda yerel hizmet sağlanması durumunda, yerel yönetimlerin belirleyici bir hizmet sunumundan bahsetmek zorlaşmaktadır. Merkez/yerel ilişkileri, yerel

yönetimin çalışma şeklinin ve çeşitli kurumlar arasındaki ortaklıkları giderek artan bir şekilde birleştiren yaklaşımın anlaşılması bakımından çok önemlidir. Bu ilişkiler, “belirsizlik, karışıklık ve karmaşıklık” ile karakterize olmaktan çok uzaktır ve otoriteden otoriteye ve hizmetten hizmete değişebilmektedir (Greenwood, Pyper ve Wilson, 2002: 138). Çoğulcu demokrasinin yaygın olarak işlediği yönetimlerde, yerel yönetimlerin yönetişime katkısı da daha fazla olabilecektir.

1.5. YEREL KATILIMIN BİR YOLU OLARAK KENT KONSEYLERİ

Yerel yönetimler, özellikle yirminci yüzyılın son çeyreğinden itibaren önemli bir değişim sürecinin içindedir. Kamusal hizmetlerin özelleştirilmesi, yerel yönetim sisteminin yeniden yapılandırılması ve ülkelerin yönetimleri arasındaki ilişkilerin değişmesi bu süreçte ortaya çıkan gelişmelerden bazılarıdır. Modern devletin ve hizmet ettiği toplumun değişen doğası, yönetimler için kaçınılmaz sonuçlara yol açmaktadır. Geleneksel yönetim anlayışında ortaya çıkan değişim, yönetişim temelli bir katılımçılık kültürünün yaygınlaşmasını sağlamıştır. Bunun sonucunda, yönetsel yetkinin kullanılmasında, kamu politikalarının formüle edilmesi ve uygulanması sürecinde birden çok aktörün iradesini kullanabilmesinin önü açılmıştır. Bu bağlamda, kent konseyleri çok aktörlü yönetimin bir parçası olarak faaliyet göstermeye başlamıştır.

Kent konseyleri, belediyelerin kent düzeyinde başarılı bütünleştirici politikalar uygulamasında merkezi bir rol oynamaktadır. Çünkü yerel danışma/istişare organı olarak kent konseyi, çeşitli topluluk çıkarlarını temsil eden ve bir araya getiren belediyenin kilit siyasi kurumudur. Bu oluşum; merkezi yönetimi, yerel yönetimleri, kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarını ve sivil toplumu buluşturan bir yönetişim mekanizmasıdır (Kent Konseyi Yönetmeliği, 2006: 4/b). Bu yönüyle kent konseylerinin yerel yönetim düzeyindeki politikalara yönelik belirleyici etkilerinin olduğu söylenebilir. Kent konseylerinin, politikaların belirlenmesinde öncelikli bir role sahip olup olmadığı ise; merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki ilişki düzeyine, çok aktörlü bir siyasal katılım kültürünün olup olmamasına, halkın beklentileri ve tercihleri gibi etkenlere bağlıdır.

Siyaset ve yönetim ilişkisi, uzun bir tarihsel süreçten beri ilgi çeken bir konudur. Bu ilişkinin yerel yönetimde daha erişilebilir ve görünür bir olgu olduğu anlaşılmaktadır. Bunun sebebi, erişilebilirliğin yerel seviyedeki coğrafi yakınlıktan

gelmesidir. Seçilen görevliler ve idareciler birbirlerine kolayca ulaşabilir ve kendileri içinde ve vatandaşlar ile daha yakın iletişim kurabilir. Vatandaşlar, geniş bir hizmet yelpazesi sunan ve toplumun işleyişinin ayrılmaz bir parçası olan faaliyetleri düzenleyen idari personelle kapsamlı bir temasa sahip olabilir. Seçilen memurlar, vatandaşlara şehrin yönetimi ile olan ilişkilerinde yardım kaynağıdır. Bu kişiler, aynı zamanda resmî veya gayri resmî olarak idari kararlara taraf olabilirler. Her ne kadar belediye başkanları, seçilmiş yetkililerle özel bir iletişim kurabilseler de kent konseyleri çok sayıda bilgi sağlayarak ve kamuya açık belgeler üzerinden belediye ile kapsamlı bir etkileşime girebilmektedir. Bundan dolayı, çok çeşitli bazı özel gruplar veya diğer düzeylerdeki yetkililer, yerel düzeyde hizmet sunumunda öne çıkan aktörlerden olabilmektedir (Svara, 2006: 1065-1066). Söz konusu etkileşim, Avrupa Birliği'nin kurucu antlaşması olan *Maastricht Antlaşması'nın* 3/B maddesinde belirtilen yerellik ilkesi çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu ilke, “Yasal bir engel olmadıkça hizmetin halka/topluma en yakın birimlerce yerine getirilmesi” anlamına gelmektedir (Yaman, 2018: 239). Diğer bir ifadeyle, seçilmiş bir yerel otoritenin idari görevlerini yerine getirme konusunda takdir yetkisine sahip olduğu belirtilmektedir. Bununla birlikte, toplumsal alanda yerel yönetimlerin yetkilerinin; yerel seçmenlerin, meclis konseylerine istedikleri kişileri seçme hakkı, yerel bir konseyin, memurlarının sadakatine tamamen güvenebilme zorunluluğu ve yetkileri dâhilinde genel doktrine tâbi bir yerel otoritenin, yerel vergilerden aldığı parayı, sorumlu olduğu yerel seçmenleri memnun edecek şekilde harcama özgürlüğü gibi dinamikler çerçevesinde belirlendiğini söylemek mümkündür (Werlin, 1996: 183-184).

Kent konseyi, ait olduğu kentteki halkı temsil eden ve gerek halkın gerekse belediyenin refahını, çıkarlarını ve beklentilerini göz önünde bulunduran bir oluşumdur. Konsey olarak toplanmanın asıl işlevi, çeşitli çıkarları kısa ömürlü olabilecek siyasi birleşmeler hâline getirebilmektir. Bu işlev, halkın iradesinin gösterilmesine ve çıkarlarının ifade edilmesine aracılık eder. Bununla birlikte, söz konusu işlev, güç birliğinin toplanmasına ve çoğulcu demokratik sistemde siyasi iktidar alışverişi sürecinin ortaya çıkmasına izin verir. Bu çerçevede, Türkiye’de *5393 sayılı Belediye Kanunu* ve *Kent Konseyi Yönetmeliği* üzerinden kent konseylerinin hukuki zemini hazırlanmıştır. Türkiye’de kent konseyi oluşumu, çoğu Avrupa ülkesine göre nispeten

yeni bir uygulamadır. Dolayısıyla, demokratik yönetişimin hâlen gelişim ve ilerleme sürecinde olduğunu söylemek mümkündür.

1.5.1. Türkiye’de Kent Konseylerinin Tarihçesi ve İlgili Mevzuat

Kent konseyi, uluslararası ve ulusal mevzuat kapsamında koruma altına alınan “katılım hakkının” yereldeki en somut uygulama örneklerinden biridir. Bu kapsamda, politika yapıcılar ve toplum arasında var olan ilişkide köprü görevi görmektedir. Herhangi bir yerleşim yerindeki yerel halkın ihtiyaçlarının ve taleplerinin yerine getirilmesi ve sağlıklı bir ilişki üzerinde yönetim fonksiyonunun gerçekleşmesi son derece önemlidir. Kent konseyleri, bu durumun sağlanmasında oldukça kilit bir rol oynamaktadır. Türkiye’de de katılım hakkının kullanılmasının yereldeki araçlarından biri kent konseyleridir.

1.5.1.1. Yerel Gündem 21 ve Sürdürülebilir Kalkınma

Türkiye’de kent konseylerinin yapısal ve işlevsel varlığını ortaya koyan yerel mevzuat, 2005 tarihli ve 5393 sayılı *Belediye Kanunu* ve 2006 tarihli *Kent Konseyi Yönetmeliği*’dir. Yirminci yüzyılın başında, Türk kamu yönetiminde ve özellikle yerel yönetim düzeyinde ortaya çıkan değişim süreci kent konseylerini ortaya çıkarmıştır. Kamu yönetiminin geleneksel yapısı üzerinde yoğunlaşan eleştirilerin, yeni yönetim anlayışını ortaya çıkarması bu sürecin en önemli itici gücü olarak görülebilir. Kent konseyleri, söz konusu yeni yönetim anlayışı içinde özellikle sürdürülebilir kalkınma üzerinden vücut bulmuştur. *Yerel Gündem 21* ise sürdürülebilir kalkınmanın yeni gündemini oluşturmaktadır. Bu kapsamda, bütün toplumu kapsayan planlı ve demokratik bir süreç ortaya çıkmaktadır. Bu ise herkes için yaşam kalitesinin artırılması anlamına gelmektedir.

Yirminci yüzyılın ortalarından itibaren hızlı nüfus artışı birtakım sorunları beraberinde getirmiştir. Doğal kaynakların aşırı tüketilmesi, su, hava ve toprak kirliliğindeki artış, ozon tabakasındaki delinme, canlı türlerindeki azalış gibi etkilerle çeşitli çevre sorunları meydana gelmiştir. Bu çevre sorunları karşısında giderek artan yoksulluk ve işsizlik, çarpık kentleşme, gelir dağılımındaki dengesizliğin önlenememesi ekonomide ciddi zararlar oluşmasına neden olmaktadır (Bulut, 2013: 99). Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma küresel bir sorun hâline gelmiştir. Bu soruna çözüm üretmek

amacıyla 1987 yılında Dünya ve Kalkınma Komisyonu, *Brundtland Raporu*'nu yayınlamıştır. Raporda, giderek artan çevre sorunları karşısında, çevresel gelişme ile ekonomik kalkınma arasındaki yaşamsal köprünün kurulması ve gelişmelerin sürdürülebilir olmasının önemi vurgulanmıştır (Üzan, 1999: 96-97). 1992 yılına gelindiğinde ise Brezilya'nın Rio de Janeiro kentinde, sürdürülebilir kalkınmayı küresel ölçekte tartışmak için dünya liderleri bir araya gelmiştir. Rio Zirvesi'nde çevresel, toplumsal ve ekonomik sorunların çözümüne yönelik bir eylem planı hazırlanmıştır. Bu eylem planı, çoğu durumlarda en iyi çözümlerin yerel düzeyde olduğunun düşünülmesinden dolayı *Yerel Gündem 21* olarak adlandırılmıştır (Walshe, 2011: 12).

Yerel Gündem 21'i önceki planlardan farklı kılan, pratik eylemlerin temel bir değerle motive edilmesi ve bu yönde bilgilendirmenin yapılması gerektiğidir. *Yerel Gündem 21* kapsamında, sürdürülebilir kalkınma için yerel politikaları uygulamak ve geliştirmek hedeflenmektedir. Konseyler ve diğer sektörler arasında uzlaşma sağlanması ve halk katılımının sağlanarak demokratik bir toplum düzeninin yaratılması, *Yerel Gündem 21*'in temel dinamiğini oluşturmaktadır (Kocaoğlu, 2015a: 108). Aşağıdaki tabloda, *Yerel Gündem 21*'e ilişkin temalara yer verilmektedir.

Tablo 1.2: Yerel Gündem 21'e İlişkin Bazı Temalar

Başlıca Temalar	Amaçlar
1- Taşıma/Nakil	- Otobüs gibi daha sürdürülebilir taşımacılığı teşvik etmek - Daha temiz yakıt kullanımını teşvik etmek
2- Kaynaklar ve kirlilik	- Yenilenebilir enerjiyi teşvik etmek - Enerji ve su dâhil olmak üzere kaynakları yeniden kullanmak ve geri dönüştürmek
3- Doğal ve insan ürünü çevre	- Biyoçeşitliliği geliştirmek (örneğin vahşi yaşam zenginliği) - Bisikletçiler, yayalar ve yürüyüş yapanlar için erişimi sağlamak
4- Gıda ve tarım	- Gıda satış yerlerini yerel ve uygun fiyatlı ürünler satmaya teşvik etmek - Yiyeceklerin organik olarak yetiştirilmesini teşvik etmek
5- Ekonomi ve yaşam boyu öğrenme	- Sürdürülebilir turizmi teşvik etmek - Yerel işletme ve dükkân çeşitliliğini desteklemek
6- Topluluk	- Suç ve suç endişesinden korkan bağımsız bir çevre oluşturmak - Spor, eğlence, sanat ve kültür için fırsatlar sunmak

Kaynak: Walshe, 2011: 12.

Sürdürülebilir kalkınma, “Kendi ihtiyaçlarını karşılamak için gelecek nesillerin ihtiyaç ve beklentilerini tehlikeye atmadan bugünün ihtiyaçlarını karşılayan kalkınma” olarak tanımlanmaktadır (Cairns, 1997: 1164). Diğer bir ifadeyle; uzun vadeli düşünme (nesiller arası düşünme), geniş kapsamlı düşünme (herhangi bir politikanın tüm

toplumsal, ekonomik ve çevresel etkilerini göz önünde bulundurarak) ve doğal sermaye ve taşıma kapasitesin hesaplanması anlamına da gelmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınma; çevresel, ekonomik ve toplumsal politikaların kesişimini içermektedir. 1980'lerin başında, çevresel bozulmanın sürdürülebilir kalkınma için bir engel teşkil ettiği ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, sürdürülebilir kalkınma üç ana bakış açısını kapsayacak şekilde geliştirilmiştir. Yapılan sınıflandırmada, ekonomik ve toplumsal hedefler ayrı tutulmuş ancak düşük gelirli gruplar için hedeflenen yoksullukla mücadele girişimleri (örneğin, istihdam yaratma, doğrudan sübvansiyonlar, vb.) daha verimli bir üretim amacıyla birleştirilmiştir. Çevre sorunları ise konvansiyonel ekonomik karar verme sürecine entegre edilmeye çalışılmaktadır (Munasinghe, 1993: 2).

Sürdürülebilir kalkınma, ekonomik, toplumsal ve çevresel olmak üzere üçlü bir sacayağına sahiptir. Bu doğrultuda, herhangi bir yerel yönetim düzeyinin, *Yerel Gündem 21* ile ilgili olarak dikkat edeceği ve konseylerin ve topluluklarının dikkate alması gereken altı geniş tema şu şekilde ifade edilebilir. Bu temalar, sürdürülebilir kalkınmanın sağlanması için rehberlik etmektedir (Harman, Sharland ve Bell: 1996: 41-43): çevresel performansın yönetilmesi ve yükseltilmesi, sürdürülebilir kalkınma hedeflerinin politika ve faaliyetlere entegre edilmesi, farkındalık yaratma ve eğitim, halkı bilgilendirmek ve danışmanlık yapmak, ortaklık ve ilerlemeyi ölçmek, izlemek ve raporlamak.

Yukarıda ifade edilen temalar gerek *Bruntland Raporu*'na gerekse Rio Zirvesi'nde ele alınan hususlara uygun görülmektedir. Dolayısıyla sürdürülebilir kalkınmanın temel parametreleri ortaya konularak, başta yerel yönetimler olmak üzere yetkili kurumlar için bir yol haritası belirlenmektedir.

1.5.1.2. Türkiye'de Yerel Gündem 21 ve Kent Konseyleri Mevzuatı

Türkiye'de sürdürülebilir kalkınma konusundaki çalışmalar, küresel ölçekte gerçekleştirilen uygulamalara uygun olarak gerçekleştirilmektedir. 3-14 Haziran 1996 tarihlerinde, İstanbul'da Habitat II-BM İnsan Yerleşimleri Dünya Konferansı düzenlenmiştir. Konferansta, sürdürülebilirlik, yaşanabilirlik ve eşitlik amaca yönelik ilkeler olarak kabul edilmiştir. Sivillerin katılımı, yetki verme ve yönetim ise araçsal ilkeler kapsamındadır (Göymen, 2000: 8-9). Bu hedefler doğrultusunda, yerel yönetimlerin güçlendirilmesi konusuna ayrı bir önem verilmektedir. Buna göre;

kentlilerin şeffaf, bağımsız, demokratik bir kent yönetimi isteme, yönetime katılma ve denetleme hakları özellikle vurgulanmaktadır (Geray, 1996: 6). Bu nedenle ülkelerin yönetsel, toplumsal ve ekonomik bir dizi çağdaş politika ve reform yapmaları gerekliliği belirtilmektedir. Genel olarak Habitat felsefesi, “kentine sahip çıkma”, “çözümde ortaklık” ve “aktif katılım” şeklinde ifade edilebilir (Bulut, 2013: 102).

Türkiye’de, *Yerel Gündem 21* uygulamaları esas olarak 1997 yılının sonunda, *Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı’nın (BMKP-UNDP)* desteğiyle ve Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Ortadoğu ve Batı Asya Bölge Teşkilatı’nın (UCLG-MEWA) koordinatörlüğünde yürütülen *Türkiye’de Yerel Gündem 21’lerin Teşviki ve Geliştirilmesi Projesi* ile başlamıştır. Yeni katılımlarla proje ortağı yerel yönetimlerin sayısının 50’yi aşması sonrasında, *Yerel Gündem 21* uygulamaları “proje” çerçevesinden çıkartılarak *Türkiye Yerel Gündem 21 Programı’na* dönüştürülmüştür (Yerel Gündem 21 Programı, t.y.). Program; hükümetlere, BM örgütlerine, kalkınma kuruluşlarına, hükümet dışı kuruluşlara, çevre üzerinde etkisi olan tüm kurum ve kişilere sorumluluk yüklemektedir. Bu açıdan, *Yerel Gündem 21’in* Türkiye uygulamaları değerlendirilirken sadece devlet açısından değil, sorumluluk yüklenen tüm aktörler açısından bakılması gerekmektedir (Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı, 1996: 58).

Yerel Gündem 21 Programı’nın yereldeki temel karar alıcı ve uygulayıcı mekanizmaları, genelde kent konseyi çatısı altında örgütlenmiş yerel paydaşlardır. Kent konseyleri; kadın ve gençlik meclisleri, çalışma grupları, çocuk, engelli ve yaşlılar platformu gibi özel ilgi gruplarını bir araya getirmektedir (Yerel Gündem 21 Programı, t.y.). Kent konseyleri, geniş katılımlı bir yönetim sürecini, toplumsal konularda almış oldukları tavsiye kararlarını yerel yönetimlerin meclislerine sunarak gerçekleştirmeye çalışmaktadır. Dolayısıyla, yönetim *Yerel Gündem 21’in* özünde yer alan kavramlardan biridir. Bu çerçevede, yönetim anlayışının gelişmesi için çeşitli girişimlerde bulunulmuştur. Sivil toplum kuruluşları, dernekler, vakıflar, meslek odaları, sendikalar, özel sektör kuruluşları, akademik kuruluşlar, basın-yayın kuruluşları, yurttaş girişimleri ile belediyeler arasında yeni bir ilişki biçimi hayata geçirilmiştir. Bu yeni yönetim anlayışı, yerel yönetim düzleminde en etkili ve en geniş tabanlı yapı olan kent konseylerini ortaya çıkarmaktadır (Kerman, vd., 2011: 20-21).

Kent konseyi kavramı, 5393 sayılı *Belediye Kanunu'nun* 76. maddesi ile yasal bir nitelik kazanana kadar; kent meclisi, şehir meclisi, kent kurultayı, kent danışma meclisi, kent parlamentosu, kent platformu gibi oluşumlar çerçevesinde tanımlanmaya çalışılmıştır. Bu oluşumların yapıları ve çalışma yöntemleri, bir kentten diğer kente farklılık göstermelerine karşın amaçları, “Kent konseylerinin genel görevlerini belirleyip, kentte yaşayan tüm vatandaşları bir araya getirerek tüm kenti kucaklayan ortak bir akılda buluşulmasını sağlamak” olarak belirlenmiştir (Çukurçayır, Eroğlu ve Sağır: 2012: 108). *Belediye Kanunu*, Türkiye’de kent konseylerinin hukuki varlığını yasal olarak düzenleyen ilk mevzuat olarak değerlendirilebilir. Kanunun kent konseyi başlığını taşıyan 76. maddesinde kent konseyleri şu şekilde düzenlenmektedir (5393 Sayılı Belediye Kanunu, 2005: 76):

Türkiye’de kent konseyi, kent yaşamında; kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışır. Belediyeler kamu kurumu niteliğindeki meslek kuruluşlarının, sendikaların, noterlerin, varsa üniversitelerin, ilgili sivil toplum örgütlerinin, siyasi partilerin, kamu kurum ve kuruluşlarının ve mahalle muhtarlarının temsilcileri ile diğer ilgililerin katılımıyla oluşan kent konseyinin faaliyetlerinin etkili ve verimli yürütülmesi konusunda yardım ve destek sağlar.

Belediye Kanunu'nun yürürlüğe girmesinden bir yıl sonra *Kent Konseyi Yönetmeliği* yayınlanmıştır. 2006 tarihli *Kent Konseyi Yönetmeliği*, kent konseylerine ilişkin temel yasal mevzuatı oluşturmaktadır. 5393 sayılı *Belediye Kanunu'na* dayanılarak hazırlanan *Kent Konseyi Yönetmeliği*, yerel yönetim mevzuatının bir bileşenidir. Yönetmeliğin 1. maddesinde amaç başlığı altında, 2. maddesinde ise kapsam başlığı altında kent konseylerine ilişkin mevzuatın çerçevesi belirlenmektedir. Buna göre, *Kent Konseyi Yönetmeliği'nin* amacı (2006: 1-2); “Kent yaşamında, kent vizyonunun ve hemşerilik bilincinin geliştirilmesi, kentin hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım, yönetim ve yerinden yönetim ilkelerini hayata geçirmeye çalışan kent konseylerinin çalışma usul ve esaslarını düzenlemek” olarak belirtilmektedir. Yönetmelik; kent konseylerinin oluşumuna, yönetim ilkelerine, organlarına, görev ve yetkileri ile çalışma usul ve esaslarına ilişkin düzenleme getirmektedir.

1.5.2. Kent Konseylerinin Toplumsal, Ekonomik ve Kültürel Yönden İşlevleri ve Etkileri

Kent konseyleri, yerel yönetimle birlikte toplumun demokratikleşmesine hizmet eden aktörlerden biridir. Politika yaparak şehirlerin yönetimine katılırlar. Kent konseylerinin icra ettikleri politikalar, grup kararları olarak ortaya çıkar. Konseyler, algılanan bir sorunu çözmek için gerekli eylemde bulunma veya bunu durdurma yetkisine sahip olabilmektedir. Kent konseyi üyeleri politika yapmak için eğilimleri test eder, yeni yönelimler çizer, geleceğe dair olumlu bir vizyon sunar ve insanlara faydalı örgütsel uyarlamalar üretmeleri için ilham verir. Konseyler politikalarını belirlerken, şehirlerinin neyi temsil ettiğini, kolektif eylemlerinden hangi sonuçların ortaya çıktığını ve hesap verebilirliğin nasıl sağlandığını belirleyerek birtakım değerler tahsis ederler. Yetkililerini öne süren konseyler, şehirlerin çevresindeki değişimlere zamanında yanıt vermesine yardımcı olurlar (Coombs, 1997: 490).

Kent konseyleri, çeşitli çıkarları birleştiren bir oluşum ve kamusal geleneklerin ve uzun vadeli kurumsal hedeflerin emanetçisi olarak görülebilir. Bütünleşmenin ana işlevi, zor, kapsamlı veya kalıcı kamu sorunlarını çözmek için hedefleri belirlemek ve karar vermektir. Kent konseyleri, çıkarları bütünleştirmek için rakip gruplar arasındaki ortak zemini oluşturmak yerine kitleleri bir araya getirecek ortak nedenleri ararlar. Böylece, politik çatışma ortadan kaldırılmasa da bütünleştirici işlev aracılığıyla uygarlaştırılır. Bunun sonucunda, konseylerle vatandaşlar arasında gerçekleşen yüz yüze görüşmeler üzerinden karşıt fikirlerin uzlaştırılması kolaylaştırılır. Bütünleştirici yönetim, belediyeyi bir topluluğun güven temeline dayanarak korumak, sürdürmek ve geliştirmek için belirlenen hedeflerin gerçekleştirilmesine yardımcı olmaktadır (Coombs, 2012: 209-210). Böylelikle, vatandaşların, hayatlarını etkileyen önemli alanlarda kamu politikası sürecine katılmalarına imkân sağlanmaktadır.

Kent konseylerinin kent yaşamında yüklendiği işlevler, 2006 tarihli *Kent Konseyleri Yönetmeliği'nde* de ayrıntılı olarak düzenlenmiştir (Kent Konseyi Yönetmeliği, 2006: 6);

a) *Yerel düzeyde demokratik katılımın yaygınlaştırılmasını, hemşehrilik hukuku ve ortak yaşam bilincinin geliştirilmesini, çok ortaklı ve çok aktörlü yönetim anlayışının benimsenmesini sağlamak,*

b) Sürdürülebilir gelişmenin sağlanması ve bu konuda ortaya çıkan sorunların çözümüne yönelik planların hazırlanması ve uygulanmasını sağlamak,

c) Kente ilişkin temel stratejiler ve faaliyet planlarının belirlenmesinde, uygulama ve izleme süreçlerinde tüm kenti kapsayan ortak bir aklın oluşturmaya katkıda bulunmak,

ç) Yerellik ilkesi çerçevesinde katılımcılığı, demokrasiyi ve uzlaşma kültürünü geliştirmek,

d) Kentin kimliğine ilişkin tarihi, kültürel, doğal ve benzeri değerlere sahip çıkmak ve geliştirmek,

e) Kent kaynaklarının etkili, verimli ve adil kullanımına katkıda bulunmak,

f) Sürdürülebilir kalkınma anlayışına dayalı kentin yaşam kalitesini geliştiren, çevreye duyarlı ve yoksulluğu giderici programları desteklemek,

g) Sivil toplumun gelişmesine ve kurumsallaşmasına katkıda bulunmak,

ğ) Çocukların, gençlerin, kadınların ve engellilerin toplumsal yaşamdaki etkinliklerini arttırmak ve yerel karar alma mekanizmalarında aktif rol almalarını sağlamak,

h) Kent yönetiminde saydamlık, katılım, hesap verebilirlik, öngörülebilirlik ilkelerinin uygulanmasına katkıda bulunmak,

ı) Kent konseyinde oluşturulan görüşlerin değerlendirilmek üzere ilgili belediyeye gönderilmesini sağlamaktır.

Kent konseylerinin üstlendiği birtakım roller vardır. Yerel yönetimlerin çalışmalarına ve gözlemlerine dayanarak, söz konusu rollerin türüne göre beş model tanımlanabilir. Her model, konseyin politika oluşturmaya, vatandaşları temsil etmeye ve idari meselelere dâhil olmaya yönelimini tanımlayan merkezi bir özelliğe dayanmaktadır. Buna göre söz konusu modellerin ortaya koyduğu yönetimlerin kapsamı aşağıdaki gibidir (Svara, 2002: 6):

Mütevelli heyeti modelinde, kent konseyi sonuçta politikaya karar verir, ancak hükümetin idari faaliyetlerinden ayrılmaktadır ve vatandaşlardan uzaktır.

Yönetim kurulu modelinde, kent konseyi aktif olarak şehir yönetiminin tüm görünüşünü yönlendirir ve belediye başkanını asistanına dönüştürür.

-Delegasyon modeli, kent konseyi üyesinin politika tartışmalarında vatandaşların sözcüsü olmasını ve onların şikayetlerini ele almada ombudsmanlık yapmasını vurgulamaktadır.

-İdare meclisi modeli, kent konseyinin genel hedefleri şekillendirdiği, yöneticiden gelen önerileri değerlendirdiği ve benimsediği ve yönetimin performansını denetlediği bir etkileşim modeline dayanmaktadır.

Eylemciler kurulu modeli, kurul üyelerinin seçmenler için bir politika aktivisti ve ombudsman olarak görüldüğü bir oluşumdur.

Demokratik katılımın yerelde somut uygulama örneklerinden biri olan kent konseyi modelleri, uygulamada katılımın boyutunu da etkilemektedir. Yerel halkın şehir yönetiminde üstleneceği rol ve ne kadar söz sahibi olacağı, yönetim ile kendisi arasında kurgulanan katılım aracının yapısal koşullarına bağlıdır. Bu bakımdan, kent konseylerinin; eğitim, sağlık, çevre, çocuk hakları, güvenlik gibi temel kamu hizmetlerinin yürütülmesinde baskın bir karakter olması uygulanan modele göre değişebilecektir.

Kent konseylerinin en önemli varlık sebeplerinden biri de çocukların toplumsal yaşamdaki etkinliklerinin artırılmasıdır. Kent konseyleri, belediyeler bünyesinde faaliyet gösterirken; çocuk meclisi, kadın meclisi, engelli meclisi gibi platformlar da kent konseyleri aracılığıyla oluşturulan yapılardır. Dolayısıyla kent konseylerinin sürdürülebilir gelişmeye katkı sunması, ortak yaşam bilincini geliştirmesi ve demokratik katılımın gelişmesine yardımcı olması bütüncül bir perspektif üzerinden mümkün olabilecektir. Merkezi yönetim ve yerel yönetim yanında yerel yönetim birimi olan belediyeler ve kent konseyleri arasında oluşacak diyalog ve iş birliği kentleri daha yaşanılabilir mekânlar hâline getirecektir. Bu bağlamda, kent konseylerinin yerel demokrasinin ve kalkınmanın gelişmesinde köprü görevi gördüğünü söylemek mümkündür.

Günümüzde belediyeler yerel düzeyde siyasal katılımın tek aracı değildir. Kent konseyleri de yerel sakinlerin her birinin temsilini üstlenmektedir. Bununla birlikte, kent konseylerinin işlevlerini etkin bir şekilde yerine getirmesiyle söz konusu temsil sağlanabilecektir. Yönetim düşüncesinde ortaya çıkan değişiklikler, yerel hizmetlerin geleneksel yapısının sınırlarını daha da genişletmektedir. Kent konseylerinin bu değişim çerçevesinde oynayacağı rol yerel halkların yaşam koşullarının iyileştirilmesine katkı sağlayacaktır. Çocuklar, geleceğin yetişkinleri olarak gerek yerel demokrasinin gelişiminin gerekse sürdürülebilir kalkınmanın teminatıdır. Onların toplumsal yaşamdaki etkinliklerini artıracak politikaların uygulanmasında yerel yönetimlerin

desteklenmesi gerekmektedir. Çocukların eğitim, sağlık, maddi refah gibi bileşenler kapsamında yapabilirliklerinin artırılması ulusal hedeflerle uyumlu bir gelecek planının gerçekleşmesini sağlayacaktır. Bununla birlikte, söz konusu faktörlerde ortaya çıkacak kazanımlar çocukların daha mutlu bir yaşam sürmeleri için son derece önemlidir.

İKİNCİ BÖLÜM
ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUĞUN İYİ OLMA HÂLİ

2.1. ÇOCUK HAKLARI İLE İLGİLİ KAVRAMSAL ÇERÇEVE VE TARİHSEL GELİŞİM SÜRECİ

Toplumun, gelişme çağı bakımından en önemli bileşenini çocuklar oluşturur. Çocukluk, insan yaşamının belirli bir evresini oluşturmakla beraber, çocuklar yetişkin bir insan gibi kendilerini tam olarak anlatıp savunma yeteneğine sahip değildir. Bu durumdan dolayı, çocuk kavramının ne anlama geldiğinin tartışılması, çocukların korunması için gerekli çalışmaların yapılması gerekmektedir (Çelik, 2005). Bu durum, çocukların birey olarak kabul edilmesi ve sahip oldukları hakların güvence altına alınması bakımından önemlidir.

Çeşitli unsurlardan oluşan toplumda, insan beşerî bir varlık olarak hayatını sürdürür. İnsan unsurunun kaynağını ise, modern toplumlarda toplumsal bir birim kabul edilen çocuk teşkil eder. Çünkü toplumun geleceği, çocukların; beden, ruh, ahlak ve düşünce bakımından iyi yetiştirilmesine ve eğitilmesine bağlıdır. Toplumsal kalkınmayı ve refahı da içeren bu sorun, çocuğun toplum içindeki durumunu belirleyen kurallarla ilgilidir. Bu kuralların, insan haysiyetine yakışacak şekilde ve hak ve hürriyetlere uygun olarak düzenlenmesi, çocuklar kadar toplumun da çıkarlarına yöneliktir. Bu nedenle, çocuğun ve çocuk haklarının korunması kamu yararı fikrine de dayanmaktadır (İnan, 1972: 271). Bir başka ifadeyle, ülkelerin ve dünyanın geleceği, insana ve dolayısıyla çocuğa verilen değerle doğru orantılıdır (Sağlamtunç, 1998: 74).

2.1.1. Çocuk ve Çocuk Kavramları

Çocukluk kavramı, toplumsal bir nitelendirmeyi gösterirken; çocukların algılanma şekli, toplumsal ve tarihsel bir bakış açısını yansıtır (Elkind, 2000: 15). Çocukluk, hayat evresinin doğal ve değişmez halkalarından biridir. Buna rağmen farklı tarih evrelerinde ve toplumlarda, hatta aynı toplumun farklı kesimlerinde kavramın anlam çeşitliliği olduğu görülmüştür. Bu bakımdan, çocukluk toplumsal bir kavramdır ve diğer toplumsal kavramlar gibi norm ve değerler çerçevesinde göreceli olarak belirlenir (Tan, 1989: 71). Toplumlar, çocukluk evresini anlamaya ve onu kültürüne entegre etmeye çalışırken; çocukluk ortaya çıktığı ekonomik, dini ve entelektüel ortamlara özgü bir biçim almıştır. Kimi zaman çocukluk kavramı zenginleştirilmiş, bazı durumlarda ise ihmâl edilmiştir (Postman, 1983: 52). Buna karşın çocukluğun ne olduğunu daha anlaşılır kılabilmek için bazı tanımlamalar üretilmektedir.

Çocuk, temel bir şekilde henüz gelişmemiş, ancak gelişme sürecinde olan bir kişi olarak tanımlanmaktadır (Schapiro, 1999: 716). Türk Dil Kurumu, çocuğu, “bebeklik ile erginlik arasındaki gelişme döneminde bulunan oğlan veya kız” ifadesiyle tanımlamaktadır (Türk Dil Kurumu, t.y.). Bu tanımlamaların yanı sıra, en fazla kabul gören teori ise, “çocuk/küçük insan” teorisidir. Teoriye göre çocuk, yetişkinlerle olan yaş farkı sebebiyle “ufak bir insan” olarak tanımlanmaktadır. Bu tanım, çocuk gelişiminin sadece büyüme sürecine bakılması ile kabul edilebilecek bir yaklaşımdır. Oysaki çocuk gelişimini, sadece büyüme (fiziki) sürecini içeren bir anlayış çerçevesinde açıklamak doğru değildir. Çünkü çocukluk, bu türden bir açıklama ile yetinilemeyecek kadar karmaşık olan ve zihinsel, duygusal ve toplumsal gelişim açısından da değerlendirilmesi gereken bir dönemdir (Koç, 2010: 73). 1989 yılında Birleşmiş Milletler Genel Kurulu’nda kabul edilen *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, çocuk tanımına ilişkin olarak yaşa dikkat çekmektedir. Buna göre, on sekiz yaşına kadar her insan çocuk sayılmaktadır (Birleşmiş Milletler, 1989: 1).

Çocukluk, bir kurum olmaktan ziyade insan yaşamının bir gerçeği olarak görülebilir. Bu gerçeklik, insan dünyaya gözlerini açtığı anda ortaya çıkan birtakım temel ihtiyaçlar üzerinden kendisini gösterir. Öyle ki, bu ihtiyaçların giderilmesi için hayatın iyi taraflarının kendisini göstermesi beklenir. Fiziksel ve ruhsal bakımdan yaşanılabilir bir çevre, insan yaşamının çocukluk evresinde belirgin bir hâl almaktadır. Bu bakımdan diğer canlılardan farklı olarak çaresizlik ve bağımlılığın daha önce aşılması durumu söz konusu olmaktadır. Aynı şekilde, diğer canlılardan farklı olarak, insanın neredeyse bebeklikten hayatın son bulmasına kadar olan yaşam evresinde sahip olduğu birtakım haklar vardır.

Çocuklar, tanımlanmış bir problem ya da endişe nesnelere değildir. Onlar; hak sahibi olarak kendi haklarıyla görülmeli, karşılanmalı ve çalışılmalıdır. Hem hükümetler hem de sivil toplum tarafından üretilen bilgiler, çocukların çocukluk deneyimlerini ve haklarını doğrudan etkileyen politika ve programları belirler (Miljeteig, 2017: 24-25). Çocuk hakları, toplumsal ve ekonomik göstergeler ile çocuklarla ilgili göstergeler arasındaki ilişki ve etkileşimin nicel ve nitel olarak değişmesini zorunlu kılmaktadır (Cılga, 1998: 508). Bu bakımdan çocuk hakları; çocuğun bedensel, zihinsel, duygusal, sosyal, ahlaki ve ekonomik bakımdan özgürlük ve haysiyet içinde sağlıklı yetişebilmesi

için ona hukuk kuralları çerçevesinde tanınan yetki ve menfaatlerdir. Çocuk hakları, tarihsel ve felsefi olarak, dört ana başlık altında toplanmaktadır (Akyüz, 1998: 492):

1. Refah hakları; çocukların beslenme, barınma, sağlık ve eğitim gibi temel ihtiyaçlarının karşılanmasını sağlar.
2. Koruyucu haklar; çocukları aile içindeki ilgisizlik, ihmal, fiziksel veya duygusal yaşanabilecek her türlü şiddete karşı ya da herhangi bir tehlikeden koruyan haklardır.
3. Yetişkin hakları; yetişkinlere tanınan hakların çocuklara da tanınması anlamına gelmektedir.
4. Ana babalara karşı haklar, çocukların ergenlik döneminden önce anne ve babalarına karşı bağımsızlıklarını sağladıkları haklardır. Bu hakkın tanınmasındaki amaç, yetişkinlere tanınan haklar gibi çocukları korumak değil, kişisel bağımsızlıklarını arttırmaktır.

Çocukluk, bireyin bir yetişkin olarak gelecekteki yaşamının temelini oluşturur. Bu bakımdan, çocuk haklarının kapsamının yukarıdaki maddeler kapsamında geliştirilmesi mümkündür. Günümüzde, ülkelerin çocuklara yönelik uyguladıkları politikalar genellikle refah hakları üzerinden belirlenmektedir. Çocukların, sağlıklı ve nitelikli eğitime sahip bireyler olarak maddi yaşam koşullarının iyi olmasına ilişkin hedefler belirlenmektedir.

2.1.2. Çocukluğun Tarihsel Gelişimi

Çocuklar söz konusu olduğunda, İlk Çağ ve Orta Çağ dönemlerinden gelen çocuklar hakkındaki anlatı ve belgeler çarpıcı bir şekilde eksik kalmaktadır. Tarihsel belgelerde nadiren karşılaşılan çocuklar, tarihçiler için bile belirsiz kalmaktadır (Boswell, 1988: 6). Tarihsel belgelere göre, ilkel toplumlarda çocuklar ekonomik yarar sağlayan bir birey olarak görülmektedir. Buna karşın, zayıf, güçsüz ve aileye ekonomik fayda sağlamayan çocuklara değer verilmemiştir. Zayıf ve güçsüz çocuklar toplumdan dışlanarak, yaşam hakları elinden alınmıştır (Kurt, 2016: 101).

Orta Çağ toplumlarına bakıldığında, henüz çocukluk anlayışının oluşmadığı görülmektedir. Bu durum, çocukların ihmâl edildiği, terk edildiği ve hor görüldüğü anlamına gelmemektedir. Çocukluk anlayışı, çocuklara olan sevgiyle karıştırılmamalıdır. Aksine çocuğun özel doğası, çocuğu yetişkinlerden ayıran çocukluk

duygusu hakkında bir farkındalık oluşturmaktadır. Orta Çağ toplumlarında bu farkındalık eksik kalmıştır. Bu nedenle çocuk, ebeveynlerine bağlı olmadan yaşayabildiği anda yetişkin toplumuna ait olarak kabul edilmiştir (Aries, 1962: 128). Çocuklar yetişkinlerle iç içe yaşarken, onların minyatür bir örneği olarak görüldüğü için, yetişkinlerle aynı giysileri giymiş, aynı besinleri yemiş ve aynı oyunları oynamışlardır (Onur, 1993: 3). Tarihsel olarak bakıldığında, çocukluk üzerinde hâkim olan düşünceler siyasi, toplumsal ya da dini ritüellerden kaynaklanmaktadır (Elkind, 1987:7). Orta Çağda, özellikle Hristiyan din adamları ve düşünürleri tarafından çocuklar günahkâr oldukları gerekçesiyle çoğu zaman hor görülmüştür. Günahkârlıktan kurtulma yolunun ise bir tür arınma/temizlenme yoluyla gerçekleşeceği düşünülmüştür. Ayrıca çocuk, dinsel gerekçelerin yanı sıra demografik nedenlerden dolayı da ayak altında dolaşan önemsiz bir varlık olarak görülmüştür (İnal, 1999: 196).

On dördüncü yüzyıldan sonra, burjuvazinin ve deneysel bilimlerin gelişmeye başlamasıyla, çocuklukla ilgili ilk değişimlerin yaşandığı görülmektedir (Tan, 1989: 78). Çocukluk anlayışı, Rönesans döneminin en önemli icatlarından biridir. Belki de en insanî olanıdır. On altıncı yüzyılda, bilim, ulus devlet ve dinsel özgürlük ile hem toplumsal bir yapı hem de psikolojik bir koşul olarak çocukluk anlayışının oluşmaya başladığı söylenebilir (Postman, 1995: 8). Öyle ki, sanatta, heykelde ve dinde çocukların kişiliğine ve özel doğalarına atıflarda bulunulmuştur. On yedinci yüzyılda ise, en azından toplumun üst sınıfları tarafından çocuğu, yetişkinlerden ayırmak için özel bir kostüm verilmiştir (Aries, 1962: 129). Ayrıca, burjuva ailelerince çocuklar sevilip okşanacak yaratıklar olarak görülmüştür. Bu durum, aile dışındaki çevrelerce (din adamları, on yedinci yüzyılda bunlara katılan hukukçu ve ahlakçılar) daha farklı bir biçimlenme göstermiştir. Onlara göre, disiplini ve akılcı davranışı geliştirmek öncelikli amaçtır. Bundan dolayı çocukları, Tanrı'nın koruması ve düzeltilmesi gereken kırılğan bir yaratık olarak imgelemişlerdir. Bu anlayış zamanla aile yaşamına da yansımıştır (Tan, 1993: 19).

On sekizinci yüzyıla gelindiğinde; sanayileşmenin gelişmesi, büyük sanayi kentlerinin büyümesi, fabrika ve maden işçilerine ihtiyacın artması ile çocukların özel doğası ucuz iş gücü kaynağı olarak kullanılmıştır (Postman, 1983: 53). Bu süreçte, özellikle göçmenlerin ve yoksul kimselerin çocukları, ucuz fabrika işçileri olarak görülmüştür (Elkind, 1987: 6). Bunun sonucunda, çocuklar ağır çalışma koşulları

altında, bir üretim aracı olarak kullanılmıştır. Öyle ki bu çocuklar fabrikalara ve çiftçilere kiralanmış ya da satılmıştır. Çok düşük ücretle ve 18 saatten az olmamak üzere çalıştırılmışlardır (Akarslan, 1997: 13). On sekizinci yüzyılın ikinci yarısına bakıldığında ise, çocuk ve çocukluk anlayışının tekrar oluşmaya başladığı söylenebilir. Artık çocuğun “iyi” olarak kabul edildiği, çocuğun “ilk günahın” sembolü olarak görülmeyip “kötülüğün” nedenlerinin toplumda arandığı Aydınlanma Çağına geçilmiştir (Bumin, 1983: 7). Bu çağın ünlü düşünürlerinden J. Locke’ a göre, çocuğun zihni boş bir tahtaya (Tabula Rasa) benzemektedir. Ona göre, bu boş tahtaya ne yazılırsa o kalacağı için eğitim önemlidir. Çocuğun eğitiminde anne ve babaları, öğretmenleri ve devleti sorumlu tutulmaktadır. Bu yüzden, çocuğun bilgisizliğinin ve kabalığının suçu kendisinin değil, büyüklerinin sorumluluğundadır (Tan, 1993: 12).

Doğan her bebek; toplumsal, dilsel, cinsiyetçi bir söylem ve çelişkili anlamlarla dolu bir dünyada gözlerini açmaktadır. Doğumundan itibaren çaresiz ve tamamen bağımlı olan çocuğa, ebeveyni olan yetişkinler tarafından ilk andan itibaren bir anlam yüklenir. Böylece çocuk, daha geniş bir kültürel bağlamda etkileşime girmeye başlar. Çocuk kavramı, yetişkin olmayan kişi olarak tanımlanan somutlaşmış bir bireyi göstermektedir. Çocukluk kavramı ise yetişkinler tarafından, yetişkin olmama durumunu ifade etmek için kullanılan daha genel ve soyut bir terimdir (Gittins, 2009: 36-37). On dokuzuncu yüzyıla gelindiğinde, çocukların dış dünya karşısındaki çaresizliği daha somut olarak ön plana çıkmıştır. Sanayileşme, ekonomik kalkınma, kentleşme ve diğer modernleşme olguları toplumları temel hayatın merkezine oturmuştur. Bu olgular, bir yandan modern hayatı hızla inşa ederken, diğer taraftan çocukların yaşam haklarına ilişkin olarak birtakım olumsuzlukları da ortaya çıkarmıştır. Bu olumsuzluklar; çocuğun etnik kimliğine yabancılaşması, kölelik, cinsel istismar ve sömürüye maruz kalmaları, çocuk suçluluğunun artması, sağlık sorunlarının çocuk ölümüyle sonuçlanması gibi tehlikeleri içermektedir (Maksudyay, 2008: 1-2). Dolayısıyla, çocukların toplumsal hayatın sağlıklı bir bireyi olarak yer almaları tam anlamıyla mümkün olmamıştır.

Locke’a göre, sağlam ve sağlıklı bir bedendeki kusursuz bir zihin mutlu bir devletin kısa ama tam bir tanımıdır (Locke, 1690: 403). Yirminci yüzyıl, Locke’un mutlu bir devlete ilişkin olarak yapmış olduğu tanıma uygun olarak, çocukların lehine müdahalelerin gerçekleştirildiği bir dönemdir. Bu dönemde gerçekleşen ve dünya

tarihine damga vuran birtakım olaylar, çocuk haklarının gündeme gelmesine sebep olmuştur. Bu olayların başında, 1914-1918 arasında dört yıl boyunca devam eden Birinci Dünya Savaşı gelmektedir. Savaş, politik ve ekonomik olarak gençleri ve çocukları derinden etkileyen bir durumu ortaya çıkarmıştır. Genç kuşakları açlık ve hastalıklardan koruma çabaları, uluslararası alanda yardım faaliyetlerinin artırılmasını ve hızlandırılmasını zorunlu hâle getirmiştir. Bu yardım faaliyetlerinin öncülüğünü yapan İngiliz Eglantyne Jebb'in "çocukları kurtarın" çağrısı uluslararası alanda önemli ölçüde ses getirmiş ve yardımların artmasına da vesile olmuştur (İnan, 1968: 203). Bu bağlamda, oluşan sorunlar karşısında yapılması gerekenlerin saptanması için çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmalar neticesinde, 1920 yılında Cenevre'de "Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği" adında özel bir örgüt kurulmuştur (Akyüz, 1980: 340).

Birinci Dünya Savaşı sonrasında, evrensel barışın sağlanması amacıyla bir araya gelen ülkeler, Birleşmiş Milletler'in de temeli olan Milletler Cemiyeti'ni kurmuştur. Cemiyetin öncelikli amacının, "barışçıl ve mutlu bir toplumun inşası" olduğu belirtilmiştir. Daha sonra, milletlerin yaşam standartlarını arttırmak için hedefler tespit edilerek, toplumların temel taşı olan çocukların her türlü ihmal ve istismardan korunma hakları vurgulanmıştır. Uluslararası Çocuklara Yardım Birliği'nin kurucularından Eglantyne Jebb, *Uluslararası Çocuk Hakları Bildirgesi'nin* ön tasarısını hazırlamıştır. Bu tasarı "Dünyadaki çocuklara asgari bir ihtimam gösterilmelidir" ana fikrine dayanmaktadır. Hazırlanan bildirme, 1924 yılında, Milletler Cemiyeti Genel Kurulu'nda kabul edilmiştir. 1924 *Cenevre Bildirgesi* ile kabul gören bu ilkeler, *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ndeki* modern anlayışa göre yeniden düzenlenmiştir. Uluslararası iyi niyetin göstergesi olan bu bildirmede, M. Kemal Atatürk'ün de imzası vardır. Ancak İkinci Dünya Savaşı'nın başlamasıyla birlikte, Milletler Cemiyeti'nin geçerliliğini yitirmesine bağlı olarak Çocuk Hakları Bildirgesi'nin yaptırımının anlamı kalmamıştır (Müftü, 2013; İnan, 1968: 203; Akarslan, 1997: 34).

İkinci Dünya Savaşı'nda, çocuklar önceki savaştan daha fazla acı çekmişlerdir. Bu konudaki deneyimler ve acıların tekrarlanabileceği korkusu, Birleşmiş Milletleri harekete geçirmiştir. Yapılan çalışmalar sonucunda, BM Genel Kurulu, 1959 yılında, *İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi'ne* paralel olarak *Çocuk Hakları Bildirgesi'ni* ilan etmiştir. Bildirmede; çocuklara karşı ayrımcılık yapılmaması, doğumdan itibaren bir kimlik ve vatandaşlık kazandırılması, çocukların sosyal güvenlik haklarından

yararlandırılması gibi temel ilkeler yer almıştır (Ünal, 2001: 46). Bu hakların varlığının evrensel ölçütte kabul edilmesi, haklara ulaşmanın da ilk adımı olarak görülebilir. Çünkü farklı toplumsal koşullara ve kültürlere sahip ülkelerin, temel ilkelerin önemi konusunda fikir birliğine varmış olmaları önemli bir göstergedir (Tiryakioğlu, 1991: 6). Buna karşın, uluslararası hukukta bildirgeler, devletler tarafından kabul edilen fakat yaptırımı ve bağlayıcılığı olmayan ilanlardır. Bu nedenle, *Çocuk Hakları Bildirgesi'nin* kabulünden 30 yıl sonra, çocuk haklarının daha fazla güvenceye alınmasını sağlamak amacıyla *Çocuk Hakları Sözleşmesi* hazırlanmaya başlamıştır. Hazırlanan tasarı, 20 Kasım 1989 tarihinde, BM Genel Kurulu tarafından oy birliği ile kabul edilmiştir (Akyüz, 1998: 494-495).

1989 yılında, Birleşmiş Milletler tarafından kabul edilen *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, çocuklar için yasal olarak bağlayıcılığı bulunan ilk uluslararası anlaşmadır.² Sözleşmenin kabul edilmesinden sonra, çocuk hakları konusunda yeni oluşturulan yasal normlara olan bağlılığın geliştirilmesi üzerinde durulmuştur. Sözleşmenin evrensel olarak onaylanması, tüm devletlerin başarması gereken bir amaç olan “evrensel çocukluk” kavramını doğrulamaktadır. Bu kapsamda, ülkelerin ulusal mevzuatında ve halk düzeyinde, çocukların refahını arttırmak için ahlaki ve etik bir çerçeve sağlamıştır (Mehendale, 2004: 1568). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*; çocukların siyasi, sivil, ekonomik, sosyal ve kültürel haklarına yöneliktir. Sözleşmede, çocukların yaşam haklarının korunması, destek verilmesi ve katılım konuları ele alınmıştır. Sözleşmenin temel amacı, çocuğun yararına olabilecek her duruma odaklanmaktır. Bunun yanında, çocuğun gelişimini etkileyen kararlara katılımının desteklenmesi de öncelikli amaçlar arasındadır. Sözleşme ile bir ulusun en savunmasız ve en az temsil edilen çocukları için çağrılar yapılmıştır. Sivil toplum kuruluşlarının programlar geliştirmesi ve çocukların refahını arttırmak için bir çerçevenin oluşturulması istenmiştir (Cook, 1996: 2-3). Sözleşme, neredeyse tüm ülkelerin kabul ettiği, sadece çocukları ilgilendiren ve uluslararası insan haklarını kapsamak üzere geliştirilmiş bir araçtır. Bu bağlamda,

² Sözleşmede, çocuğa özel bir ilgi gösterilmesi gerekliliğinin, *Cenevre Çocuk Hakları Bildirisi'nde* belirtildiği ifade edilmektedir. Ayrıca, *İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi'nde*, *Medeni ve Siyasi Haklar Uluslararası Sözleşmesi'nde* (özellikle 23 ve 24'üncü maddelerinde), *Ekonomik, Sosyal ve Kültürel Haklara İlişkin Uluslararası Sözleşme'de* (özellikle 10'uncu maddesinde) ve çocukların esenliği ile ilgili uzman kuruluşların ve uluslararası örgütlerin kurucu ve ilgili belgelerinde tanındığı belirtilmektedir.

belirlenmiş olan dört adet yol gösterici ilke bulunmaktadır. Bu ilkeler çerçevesinde, taraf olan devletler aşağıdaki yükümlülükleri üstlenmişlerdir (Plan of Action, t.y.):

Ayrımcılık Yapmama: Dinleri, ırkları, cinsiyetleri, maddi koşulları, yetenekleri, düşündükleri, söyledikleri ve kültürleri gözetilmeksizin tüm çocukların haklarına ilişkindir.

Çocuğun Üstün Yararı: Çocukları etkileyebilecek yönde verilen her karar veya yapılan her işlem her zaman için onların üstün yararına öncelik tanınmalıdır.

Çocuğun Varlığını ve Gelişimini Sürdürmesini Sağlama: Her çocuğun doğal olarak yaşama hakkı vardır. Onlara gelişmeleri ve potansiyellerini geliştirebilmeleri için her fırsatın temin edilmesi, karar verme yetkisine sahip bireylerin sorumluluğundadır.

Katılım: Çocuklar kendi yaşam ve tecrübelerinin uzmanlarıdır ve kendilerini etkileyecek kararlarda onlara danışılması gerekmektedir. Her çocuğun düşüncesini ifade etme hakkı vardır ve haklarının en iyi şekilde nasıl korunacağı ve yerine getirileceğine ilişkin tavsiye ve değerli bilgiler verilebilir.

1990 yılında, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeyi* imzalayan ülkelerin, uygulamaya yönelik eylemlerini saptamak ve yönlendirmek amacıyla (Müftü, 2013), New York'ta Dünya Çocuk Zirvesi düzenlenmiştir. Zirvede ülkelere “çocuklara birinci öncelik” ilkesini temel almaları çağrısında bulunulmuştur. İlke, çocukların gelişmekte olan beden ve zihinlerinin korunmasını ve toplumun sahip olduğu kaynakların kullanılmasındaki önceliği ifade etmektedir (Akyüz, 2000: 6). Bu açıdan, bugünün çocukları, yarının büyükleri olacağı için, hayatta kalmaları, korunmaları ve gelişmeleri, insanlığın gelecekteki yaşamının şekillenmesinin ön koşuludur. Dolayısıyla, genç kuşakların bilgi ve kaynaklarla güçlendirilmesinin ulusal kalkınmanın birincil hedefi olması gerektiği önemle vurgulanmıştır (Çocuk Hakları Hakkında, t.y.).

2.1.3. Türkiye’de Çocuklara İlişkin Uygulamalar

Türkiye’de çocukluk kavramına ilişkin olarak karar alıcılar, olandan ziyade olması gerekene atıfta bulunarak, çocuk konusuna ulus kurma işine benzer şekilde yaklaşmışlardır (İnal, 1999: 200-201).³ Bu bakımdan geçmişi, bugünü ve geleceği içine alan bir sentez süreci çerçevesinde konuya yaklaşılmıştır. Bu durum, günümüz politika belgelerine de yansımaktadır. Özellikle eğitim üzerinden, ideal bir toplum oluşturma

³ Paternalist bir yönetim anlayışı kapsamında, çocuk konusuna zihinsel (zeki olma durumları, becerileri vb.), fiziksel (güçlü, temiz giyimli vb.), kişilik sıfatları (gururlu, azimkâr, faziletli, tevazu sahibi vb.) ve birtakım askeri özellikler (mertlik, kahramanlık gibi) gibi değerler üzerinden yaklaşmıştır.

çabası kapsamında çocukların yetiştirilmesinde subjektif yaklaşımlar benimsenebilmektedir.

Türkiye’de çocuklara yönelik oluşturulan ilk politikalar, daha çok sosyal hizmetler alanında uygulamaya konulmuştur. 30 Haziran 1921 tarihinde, Ankara’daki Hakimiyeti Milli Matbaasında küçük bir odada, çocuklarla ilgili hizmetleri bir kurum çatısı altında ve örgütlü bir biçimde gerçekleştirmek amacıyla Himaye-i Etfal Cemiyeti kurulmuştur (İnal, 1999: 203). Mustafa Kemal Atatürk, 1 Ağustos 1921’de cemiyetin koruyuculuğunu kabul etmiştir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Tarihçe, t.y.). Cemiyetin amacı, “Kurtuluş Savaşı yıllarında öksüz ve yetim kalan çocukları himaye etmek ve bu çocukların barınması, beslenmesi, sağlığı ve eğitimi konusunda başarılı faaliyetlerde bulunmak” şeklinde belirlenmiştir (Sarıkaya, 2003: 194). 1935 yılında, adı Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu olarak değiştirilen Cemiyet, tüm il ve ilçe merkezlerinde şubeler açarak yaygınlaşmıştır. Kurum, ideal anlamda, çocuğun korunmasında bulunması gereken bütün hizmetleri verecek şekilde organize olmuş, yurdun birçok yerinde sıfır-altı yaş grubu çocuklar için yuvalar açmıştır. Öğrencilerini, daha çok fakir ve kimsesiz çocukların teşkil ettiği hemşire okulları açarak kaliteli hizmet vermeye çalışmıştır (Çağlar, 1973: 74). Dönemin zor koşullarına karşın, genç Türkiye Cumhuriyeti, toplumun geleceği olan çocukların kişisel, fiziksel ve kültürel gelişimlerine yönelik çalışmalarda bulunmuştur. Dolayısıyla, sosyal refah hizmetleri kapsamında çocukların korunması ve bakımına ilişkin politikalar uygulanmıştır.

1925 yılına gelindiğinde, Atatürk, 500 şehit çocuğu için Çocuk Yuvası kurdurmuştur. Bu gelişme, gelecek için atılan önemli adımlardan biridir. Himaye-i Etfal Cemiyeti de (Türkiye Çocuk Esirgeme Kurumu), ihtiyacı olan çocuk ve ailelere yapılacak nakdi ve ayni yardımların niteliklerini belirlemiştir (Tarımeri, 2018: 1). Kurum; açtığı kreş ve gündüz bakım evleri, poliklinikler ve doğum hastanesi, aşevleri ve çocuk kütüphaneleri üzerinden önemli hizmetler vermiştir. Ayrıca çocuk bakımına yönelik birçok telif ve tercüme eser yayınlanmıştır (Sarıkaya, 2007: 326). Bu dönemde, çocuk haklarıyla ilgili yapılan çalışmaların sonuç verdiği görülmektedir. Bu çalışmalar sonucunda, 1926 yılında *Türk Medeni Kanunu* kabul edilmiştir. Kanun kapsamında, çocuk haklarıyla ilgili ayrıntılı düzenlemeler yapılmış ve önemli ilkeler oluşturulmuştur. Bu ilkelerden ilki, çocuğun güvenliğidir. İkincisi, tamamlayıcı olma ilkesidir. Buna

göre, çocuklara özen göstermenin ve yetiştirmenin ana-babanın görevi olduğu belirtilmiştir. Üçüncü ilke ise, uygunluk ilkesidir. Bu ilke kapsamında, çocuğun resmî makamlarca korunması için önlem alınmıştır (Akyüz, 1998: 500). 1930 yılında kabul edilen *Umumi Hıfzıssıhha Kanunu* ile “Terk edilmiş çocukların altı yaşını dolduruncaya kadar mahalli belediyelerin, belediye olmayan yerlerde ise köy heyetinin korunması altına girmesi” esası düzenlenmiştir. Altı yaşından sonra ise bu çocukların himayesi ve tahsili Maarif Vekâletince yerine getirilecektir (*Umumî Hıfzıssıhha Kanunu*, 1930).

Türk Medeni Kanunu çerçevesinde kimsesiz çocukların korunması için getirilen hükümler, 1949 yılında yayınlanan *Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanun* kapsamında güvence altına alınmıştır. Bu kanun, 1957 yılında yerini aynı isimli 6972 sayılı Kanuna bırakmıştır (Yörükoğlu, 2000: 199). 6972 sayılı Kanun (1957: 1); “Beden, ruh ve ahlak gelişimleri tehlikede olan, ana ve babasız ya da belli olmayan, onlar tarafından terk edilen, yine onlar tarafından ihmal edilip fuhuşa, dilencilığe, alkollü içkileri veya uyuşturucu maddeleri kullanmaya veya serseriliğe sürüklenmek tehlikesine maruz bırakılan çocukları korunmaya muhtaç” olarak tanımlamıştır.

Türkiye’de, 1960 yılında kurulan Devlet Planlama Teşkilatı’nın ilk olarak 1963 yılında yayınladığı *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)* çerçevesinde planlı döneme geçilmiştir. Planlı dönemde, beşer yıllık dönemlere ilişkin ulusal politikaları belirleyen planlar yürürlüğe konulmaya başlanmıştır. Bu kapsamda, temel kamu hizmetlerine ilişkin mevcut durum analizleri yapılarak, ilerleyen dönemler için hedefler belirlenmektedir. *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda (1963-1967)*, daha çok nüfus politikası temelinde nüfus artış hızının azaltılması üzerinde durulmaktadır. Buna göre, nüfusu mümkün olduğu kadar hızlı artırma politikasının dönemin şartlarına uygun olmadığı belirtilmektedir. Nüfus artış hızının biraz yavaşlaması ve çocuk nüfus oranının küçülmesi için politikanın nüfus planlamasını yasaklayan yönünün değiştirileceği ifade edilmektedir (Devlet Planlama Teşkilatı, 1963: 73).

1983 yılında çıkarılan *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu* çerçevesinde, tüm korunmaya muhtaç çocuklar Sağlık ve Sosyal Yardım Bakanlığı’nın sorumluluğuna bırakılmıştır.⁴ Çocuk Esirgeme Kurumu da Bakanlığa bağlanmıştır (Yörükoğlu, 2000: 199). Bu kanun, 1957 tarihli *Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında*

⁴ Kanunun adı *Sosyal Hizmetler ve Çocuk Esirgeme Kurumu Kanunu* iken 2011 tarihli KHK kapsamında *Sosyal Hizmet Kanunu* şeklinde değiştirilmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2012: 32).

Kanun'unu da yürürlükten kaldırmıştır. Türkiye, *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*'ni 1990 yılında imzalamış, 1995 yılında ise Resmî Gazete'de yayınlanan karar çerçevesinde onaylamıştır (Erbay, 2012: 48). Sözleşme, "Türkiye Cumhuriyeti *Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Sözleşmesi*'nin 17, 29 ve 30. maddeleri hükümlerini *T.C. Anayasası* ve 24 Temmuz 1923 tarihli *Lozan Anlaşması* hükümlerine ve ruhuna uygun olarak yorumlama hakkını saklı tutmaktadır" hükmü gereğince (Milletlerarası Sözleşme, 1995: 54) çekince konularak yürürlüğe girmiştir. Söz konusu çekince, konulan maddelerde azınlık çocuklarının dil, eğitim ve kültür haklarına ilişkindir (İpek, 2012: 159). Bu bağlamda, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, Türkiye'de iç hukukun önemli bir parçası hâline gelmiştir.

2003 yılında yayınlanan *5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu* çerçevesinde, kamuda "stratejik planlama ve performans esaslı bütçeleme" esasına geçilmiştir. Buna göre (2003: 9), kamu idareleri uygulayacakları politikalara ilişkin stratejik plan hazırlayacaktır. Bu düzenleme, Türkiye'de, çocuklara ilişkin politikaların performansa dayalı stratejik hedeflere bağlı olmasını sağlamaktadır. Böylece, kalkınma planlarında olduğu gibi beşer yıllık süreleri kapsayan planlar çocuklarla ilgili daha bütüncül hedeflerin oluşmasını sağlamıştır. 2005 yılında, korunmaya ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin olarak *Çocuk Koruma Kanunu* kabul edilmiştir. 2010 yılında yapılan anayasa değişikliği sonucunda, Türkiye'de ilk defa "çocuk hakları" terimi anayasaya girmiştir. Bu kapsamda, *1982 Anayasası'nın* 41. maddesinin başlığı "Ailenin Korunması ve Çocuk Hakları" olarak değiştirilmiştir (Çocuk Hakları Açısından, t.y.).⁵ Daha sonra, 2011 yılında, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı kurulmuştur. Çocuk Esirgeme Kurumu da Bakanlığa devredilmiştir. 2012 yılında Resmî Gazete'de yayınlanan genelge kapsamında, Çocuk Hakları İzleme ve Değerlendirme Kurulu oluşturulmuştur. Kurul, çocuk haklarına ilişkin stratejik planlamayı ve eşgüdümü geliştirmesi bakımından önemlidir (Çocuk Hakları Açısından, t.y.). 2013 yılında, Türkiye'de ilk defa çocuklara yönelik stratejik plan oluşturulmuştur. Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü koordinesinde; Çocuk Vakfı,

⁵ Maddenin ilk hâli; ailenin, özellikle annelerin ve çocukların huzuru ve esenliğini korumak üzere gerekli önlemleri almaktan ve düzenlemeleri yapmaktan devleti sorumlu tutmaktadır. Yapılan değişiklikle birlikte, aynı madde ayrıca her çocuğun yeterince korunma ve bakım hakkı olduğunu, kendi yararına açıkça aykırı düşmediği sürece ebeveynleriyle doğrudan kişisel temas hâlinde olup bu temasını sürdürebileceğini belirtmektedir.

İstanbul Üniversitesi ve TÜBİTAK TÜSSİDE'nin iş birliği, ilgili kamu kurum ve kuruluşlarının, sivil toplum kuruluşlarının üniversitelerin ve çocukların katılımıyla, *Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı* hazırlanmıştır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013: 6). 2018 yılında, Cumhurbaşkanlığı hükümet sistemine geçilmesinin ardından yürütmede birtakım düzenlemeler yapılmıştır. Bu kapsamda, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve Çalışma ve Sosyal Güvenlik Bakanlığı kaldırılarak, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı oluşturulmuştur.

UNICEF'in, Türkiye'de çocuk haklarına ilişkin değerlendirmesi kapsamında getirdiği en önemli eleştirilerden biri çocuk hakları kültürünün oluşturulması ihtiyacıdır (Çocuk Hakları Açısından, t.y.). Yasal mevzuatta veya kurumsal yapıda yapılacak düzenlemelerden ziyade, öncelikli olarak bu kültürün oluşması gereklidir. Çocuk haklarının evrensel değerleri içeren yapısı bu durumu zorunlu kılmaktadır. Gerek *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme* gerekse *Medeni Kanun*, *Çocuk Koruma Kanunu* ve *Türk Ceza Kanunu*, 0-18 yaş grubundaki herkesi çocuk kabul etmektedir. Bebeklik, çocukluk ve ergenlik çağını içeren söz konusu yaş grubunda çok boyutlu bir bağlamda uygulanacak politikalar, fiziksel ve bilişsel açıdan sağlıklı toplumların oluşması için gereklidir.

2.2. TÜRKİYE'DE ÇOCUKLARIN İYİ OLMA HÂLINE İLİŞKİN GENEL DURUM VE YEREL YÖNETİMLER

Çocuk Koruma Kanunu (2005: 3/1), daha erken yaşta olsa bile, on sekiz yaşını doldurmamış kişiyi 'çocuk' olarak açıklar. Sahip oldukları haklar bakımından, üç yaşında biri ile on yedi yaşındaki biri arasında herhangi bir farklılık yoktur. Çocuk hakları, genel olarak çocukların çıkarlarını doğrudan veya dolaylı olarak içeren birçok hizmeti içine alır. Çocukların sahip oldukları haklar kadar önemli olan bir konu da onların iyi olma hâlidir.

2.2.1. Çocuğun İyi Olma Hâli

Herhangi bir konu, çocukların en temel haklarından biri olabileceği gibi onların iyi olma hâlini de doğrudan etkileyebilmektedir. Belirli alanlarda çocukların hangi haklara sahip olduğunun bilinmesi ve bununla ilgili mevcut durum analizinin yapılması önem kazanmaktadır. Bunun sonucunda; fiziksel, toplumsal, zihinsel/psikolojik, maddi yoksunluk gibi faktörleri içeren çok boyutlu bir yapı olan "çocuğun iyi olma hâli"

kavramı ortaya çıkmaktadır (OECD, 2009: 24). Maddi durum, eğitim, sağlık gibi nesnel yaşam koşulları ile çocukların içinde yaşadıkları koşulları nasıl yorumladıkları ve değerlendirdikleri gibi öznel deneyimler çocuğun iyi olma hâlini belirlemektedir (Müderrişoğlu, vd., 2013: 20). Bu bakımdan, çocuğun iyi olma hâlinin uygulanan politikaların doğrudan bir sonucu olduğunu söylemek mümkündür. Söz konusu politikalar bir bakıma çocuğun yaşam kalitesini ölçmektedir.

Karar alıcıların toplum refahının gelişmesi için uyguladıkları politikalar toplumun bileşenlerinden birini oluşturan çocukları da etkilemektedir. *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*; çocuğun korunması, geliştirilmesi, yaşatılması ve katılım hakkının sağlanması gibi ilkeleri temel prensipler olarak kabul etmektedir (TOÇEV, 2019: 2). Bu haklar çocukların toplumsal yaşamdaki etkinliklerinin artırılmasına yöneliktir. Sağlıklı, nitelikli eğitim gören ve sosyoekonomik açıdan belirli bir refah seviyesinde yaşayan çocuklar nesnel yaşam koşullarının yüksek olduğu bir toplumda hayatını sürdürecektir. Bu durum çocukların yaşam memnuniyetlerinin artmasına ve öznel değerlendirmelerinin daha olumlu olmasına yardımcı olacaktır.

Küreselleşmenin yönetim düşüncesinde ortaya çıkardığı değişim çocuklara yönelik uygulanan politikaları da etkilemiştir. Çocuğun iyi olma hâli, çocuk haklarına ilişkin yaklaşımda bir kırılma oluşturmaktadır. Çocukların bir özne olarak katılımı esas alınmakla birlikte, çoklu göstergeler ve disiplinler arası bir yaklaşım benimsenmiştir (Karatay, 2016). Bu durum, çocuğun refahından çocuğun iyi olma hâline doğru bir anlayışın benimsenmesinin bir sonucudur. Söz konusu dönüşümün sebepleri (Semerci ve Erdoğan, 2014: 6-7);

1. Bugün için çocukların iyi olma hâli göstergelerinin asgari yaşam standartlarından yaşamın kalitesini anlamaya doğru evrilmesi
2. Yeni dönemde oluşturulan göstergelerin önceki dönemlerden farklı olarak çocuğun yaşamındaki olumlu çıktılar göz önüne almaya başlaması
3. Yeni dönemde oluşturulan göstergelerin önceki dönemlerden farklı olarak çocukların ileriye yönelik iyi olma hâllerinin değil şimdiki durumlarını dikkate alması

4. Bugünkü göstergelerin önceki dönemlerden farklı olarak yeni alanları da dikkate alması
5. Önceki çalışmalar yetişkin merkezliken bugünkü göstergelerin çocuk merkezli olması şeklinde ifade edilebilir.

Çocukların yaşamına ilişkin değerlendirmeler onların refahından ziyade giderek iyi olma hâli çerçevesinde yapılmaktadır. Bu durum çocukların sahip oldukları hakları etkin bir şekilde kullanabilmelerine yardımcı olmaktadır. Yeni kamu yönetimi düşüncesini ortaya çıkaran gelişmeler esas olarak devlet ve vatandaşlar arasındaki ilişkinin yeniden kurgulanmasına dayanmaktadır. Dolayısıyla geleneksel yönetim anlayışının sürdürülebilir olmaktan uzak yapısı paradigma değişimini gerektirmiştir. Çocukların iyi olma hâlinin önem kazanması paradigma değişiminin bir yansımasıdır. Çocuk hakları perspektifi, çocukların refahlarının ne olabileceğine ve bunun en iyi nasıl ölçülebileceğine karar verme sürecindeki girdileri aramaktadır (OECD, 2009: 25). Dolayısıyla çocukların toplumsal yaşamlarındaki yapabilirliklerinin artırılması öncelikli hedefdir. Bu bağlamda, karar alıcı aktörlerin uygulayacakları politikalar söz konusu girdilerin en verimli şekilde uygulanması çabasını yansıtacaktır. Türkiye’de yerel yönetimlerin çocukların iyi olma hâllerine ilişkin katkısı ağırlıklı olarak nesnel yaşam koşullarına yönelik uygulanan politikalar üzerinden gerçekleşmektedir.

2.2.2. Eğitim

Eğitim; kişiye belli bir bilgiyi ve becerileri aktarıp, toplumun değer yargılarını aşılıp, kişide istenilen davranışları geliştirme süreci olarak tanımlanabilir (Yörükoğlu, 2000: 119). Eğitimin ortaya koyduğu dışsallıklar bakımından birden fazla özelliği bulunmaktadır. Ancak temel özelliği toplumsal değişimin yaratılabilmesindeki en önemli araç olmasıdır. Bu yüzden Atatürk, eğitimi “Modern ve dinamik bir toplum inşa edilmesi için başvurulmuş bir araç olmasının yanında politik, ekonomik ve kültürel bağımsızlığın da gereklerinden birisi” olarak görmüştür (Baran, 2005: 19). Genel olarak, 2000 sonrası dönem 1960’tan önceki durum ile karşılaştırıldığında, eğitim hakkının anayasal güvence altına alınmasında, önemli bir ilerlemenin gerçekleşmesi dikkate değerdir. Özellikle küreselleşme süreci ile sınırların kalkması, bilgi ve iletişim teknolojilerinde gerçekleşen yenilikler, demokrasi kültürü ve insan hakları anlayışında

yaşanan olumlu gelişmeler, sivil toplumun gelişmesi gibi tarihsel süreçte ortaya çıkan birtakım durumlar bu ilerlemede önemli bir pay sahibidir.

Birleşmiş Milletler'in kabul ettiği *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*'de, taraf devletlerin çocuğun eğitim hakkını kabul edeceği üzerinde durulmaktadır. Bu hakkın fırsat eşitliği temelinde gerçekleşmesi için yapılması gerekenler sözleşmede belirtilmektedir (1989: 28). Bir bakıma, anayasanın vatandaşlara eğitim hakkını garanti ettiği ve cinsiyete dayalı ayrımcılığa karşı koruma sağladığı söylenebilir. Eğitim, temel bir insan hakkı ve sürdürülebilir bir gelecek sağlamak için yapılabilecek en iyi yatırımdır. Söz konusu yatırım, her ülke ve her bölge için geçerlidir. Bununla birlikte, milyonlarca insan sosyal, kültürel ve ekonomik faktörlerin bir sonucu olarak her gün eğitim olanaklarından mahrum olmaktadır (UNESCO, 2019). UNESCO'nun 2001 yılında yayınlanmış olduğu rapora göre, dünyadaki 800 milyondan fazla sıfır-altı yaş arası çocuğun üçte birinden daha azı erken çocukluk eğitim programlarından yararlanmaktadır (Pollard ve Davidson, 2001: 4). Bu durum, eğitim hakkının sadece yasal mevzuat çerçevesinde garanti altına alınmasının yeterli olmadığını göstermektedir. Kamu politikaları, etkili bir şekilde uygulandığı zaman hedeflenen sonuçlara ulaşılması mümkün olmaktadır.

Doğrudan faydaları yanında, ortaya çıkardığı dışsallıklar eğitimin ülkelerin kalkınmasında en büyük itici güç olduğunu ortaya koymaktadır. Bununla birlikte, eğitim nitelikli beşerî sermayenin topluma kazandırılması işlevini görür. Dolayısıyla, okul öncesi eğitim düzeyinden başlayan ve yükseköğretim ve sonrasına uzanan bir süreç söz konusudur. Bugünün dünyasında, eğitim artık sıfır-üç yaş arasını kapsayan erken çocukluk eğitimi gelişimine odaklanmaktadır. Nitelikli eğitim sistemine sahip gelişmiş ülkeler, temel eğitimden önce verilecek eğitimin çocuğun bilişsel ve fiziksel gelişimi için öneminin farkındadır. Bu durum, eğitim yönetiminde merkezi yönetime yüklenen sorumluluğun önceki dönemlere göre daha fazla olması sonucunu doğurmaktadır. Toplumun tüm üyelerinin eşit şekilde nitelikli bir eğitime erişimi için bu sorumluluğun yerel yönetim birimleri ile paylaşılması ihtiyacı açıktır.

2.2.2.1. Eğitimde Merkezi Yönetimin Baskın Rolü

Türkiye'de, örgün eğitim hizmetleri Millî Eğitim Bakanlığı'nın sorumluluğunda olup bizzat Bakanlık tarafından yürütülür. Okul öncesi eğitim zorunlu

eğitime dâhil değildir. Zorunlu eğitim 12 yıl olup, temel eğitim (ilkokul ve ortaokul) ve ortaöğretim düzeylerinden oluşur. Aşağıdaki tabloda, 2018-2019 eğitim öğretim döneminde, eğitim kurumlarının kademelerine göre öğrenci sayıları verilmektedir.

Tablo 2.1: Eğitim Kurumlarının Kademelerine Göre Öğrenci Sayısı, 2018-2019

Eğitim Düzeyi	Öğrenci Sayısı
Okul Öncesi Eğitim	1.564.813
Kız	749.992
Erkek	814.821
İlkokul	5.267.378
Kız	2.559.289
Erkek	2.708.809
Ortaokul	5.627.075
Kız	2.769.932
Erkek	2.857.143
Ortaöğretim	5.649.594
Kız	2.635.522
Erkek	3.014.072

Kaynak: Milli Eğitim Bakanlığı, 2019: 54.

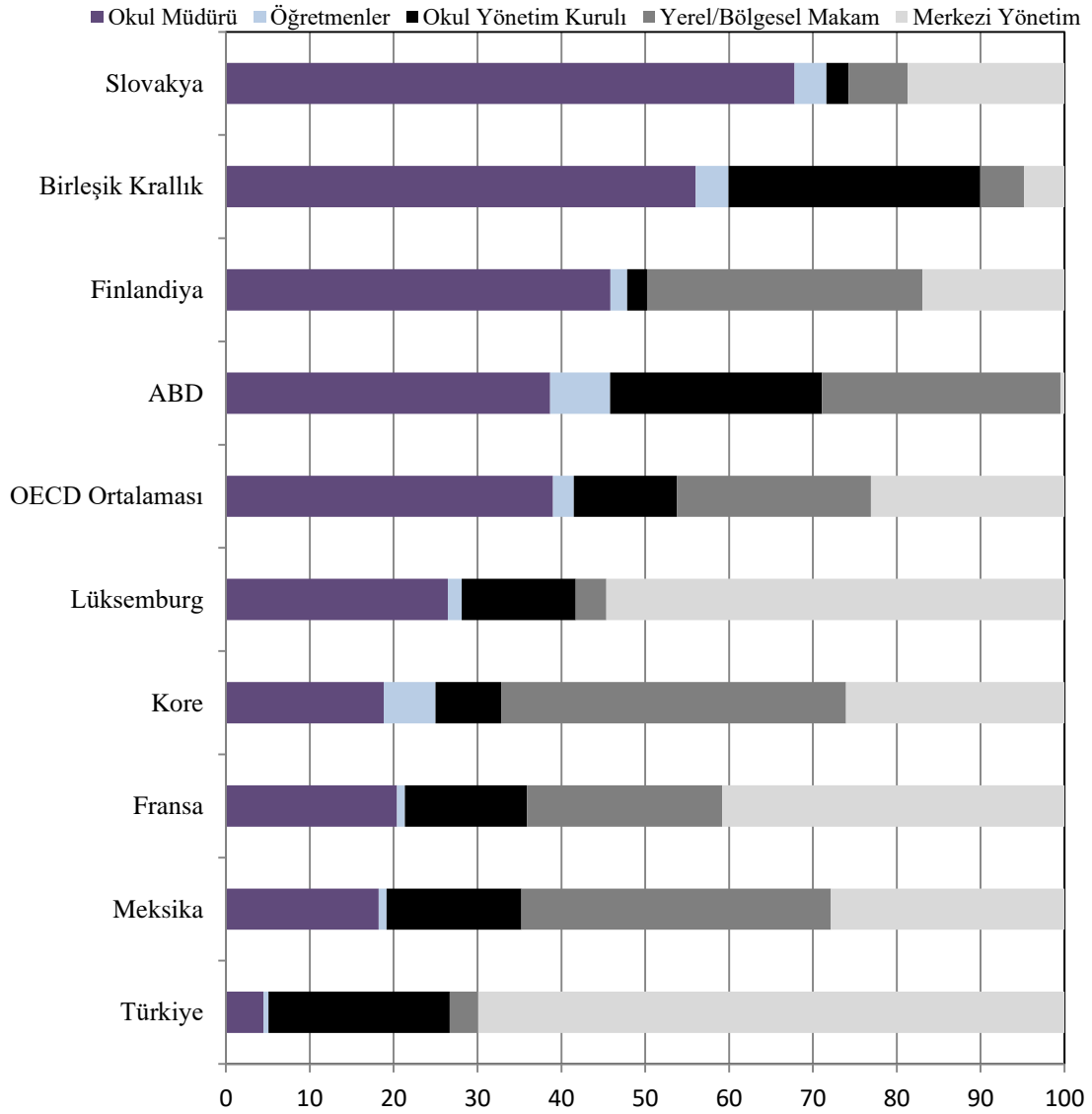
18 milyonun üzerinde öğrenci, dört eğitim düzeyinde öğrenim görmektedir. Nüfus artış hızındaki yavaşlamaya rağmen, toplam öğrenci sayısı her yıl ortalama 250-300 bin civarında artış göstermektedir. Yükseköğretim Kurulu (YÖK) tarafından 2019 yılında yayınlanan yükseköğretim istatistiklerine bakıldığında, üniversite öğrenci sayısının da sekiz milyona yaklaştığı görülmektedir (Kasap ve Usul, 2019). 2018-2019 eğitim öğretim yılında, Türkiye’deki üniversite öğrenci sayısı 7.740.502 olmuştur. Bir önceki yıla göre, öğrenci sayısı yaklaşık 140 bin daha fazladır.

Eğitim sistemine ilişkin hedeflerin belirlendiği temel politika belgelerine bakıldığında, uzun süredir devam eden sorunların varlığı dikkat çekmektedir. Okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılması, okullardaki ikili eğitime son verilmesi, öğrenci başına yapılan harcamaların artırılması, eğitimin akademik çıktılarının geliştirilmesi gibi sorunların çözümüne yönelik eğitim politikaları oluşturulmaktadır. Son yıllarda, eğitime erişimde cinsiyete dayalı farklılıkların azalmasında belirgin bir iyileştirme söz konusudur. Ancak, sosyoekonomik farklılıklardan kaynaklanan erişim sorunu devam etmektedir. Eğitimde özelleştirme politikaları, gelir düzeyleri arasındaki farkı daha da derinleştirmektedir. Bunun sonucunda, *1982 Anayasa’sında* hüküm altına alınan “eğitimin devlet tarafından ücretsiz olarak sunulması” ilkesine (m. 42) aykırı uygulamalar gerçekleştirilmektedir. Dahası, 2011 yılından itibaren Türkiye’ye göç eden

Suriyeli mültecilerin varlığı, mevcut eğitim sorunlarına eklenmektedir. Göç İdaresi Müdürlüğü'nün 2018 yılı verilerine göre, 1.234.439 eğitim çağında yabancı öğrenci bulunmaktadır. Eğitime erişim sağlayan yabancı uyruklu öğrencilerin yüzde 79,4'ü Suriyelidir (Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, 2019). Bu kapsamda, her beş yabancı uyruklu öğrenciden dördü 2011 yılından sonra Türk eğitim sistemine dâhil olmuştur. Sonuç olarak, Türkiye'de öğrenim gören öğrencilerin sayısı toplamda 28 milyona yaklaşmaktadır. Türkiye, beş öğretim kademesindeki öğrenci sayısı bakımından, pek çok ülkenin toplam nüfusunun üzerine çıkmaktadır.

Eğitimde nitelik artışı, büyük ölçüde yeterli kaynağın eğitime aktarılması ile gerçekleşir. Ancak bunun tek başına yeterli olduğunu söylemek mümkün değildir. Birbiriyle bağlantılı faktörlerin uyum içinde ve başarılı bir şekilde uygulanması, politikaların hedeflenen şekilde gerçekleşmesi için son derece önemlidir. Eğitim politikalarının oluşturulmasında ve yürürlüğe konulmasında, merkezi yönetim ve yerel yönetim arasında etkili bir iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır. Türkiye, eğitim hizmetinde gerek müfredat ve öğrenci değerlendirme politikalarının oluşturulmasında gerekse okul kaynaklarının kullanımında, sorumluluğun aşırı şekilde merkezileştiği bir ülkedir. Şekil 2.1'de, seçili OECD ülkeleri içinde, eğitim sistemi genelinde okul kaynakları kullanımını için sorumluluğun dağılımı verilmektedir.

Şekil 2.1: Eğitim Sistemi Genelinde Okul Kaynaklarının Kullanımı İçin Sorumluluğun Dağılımı

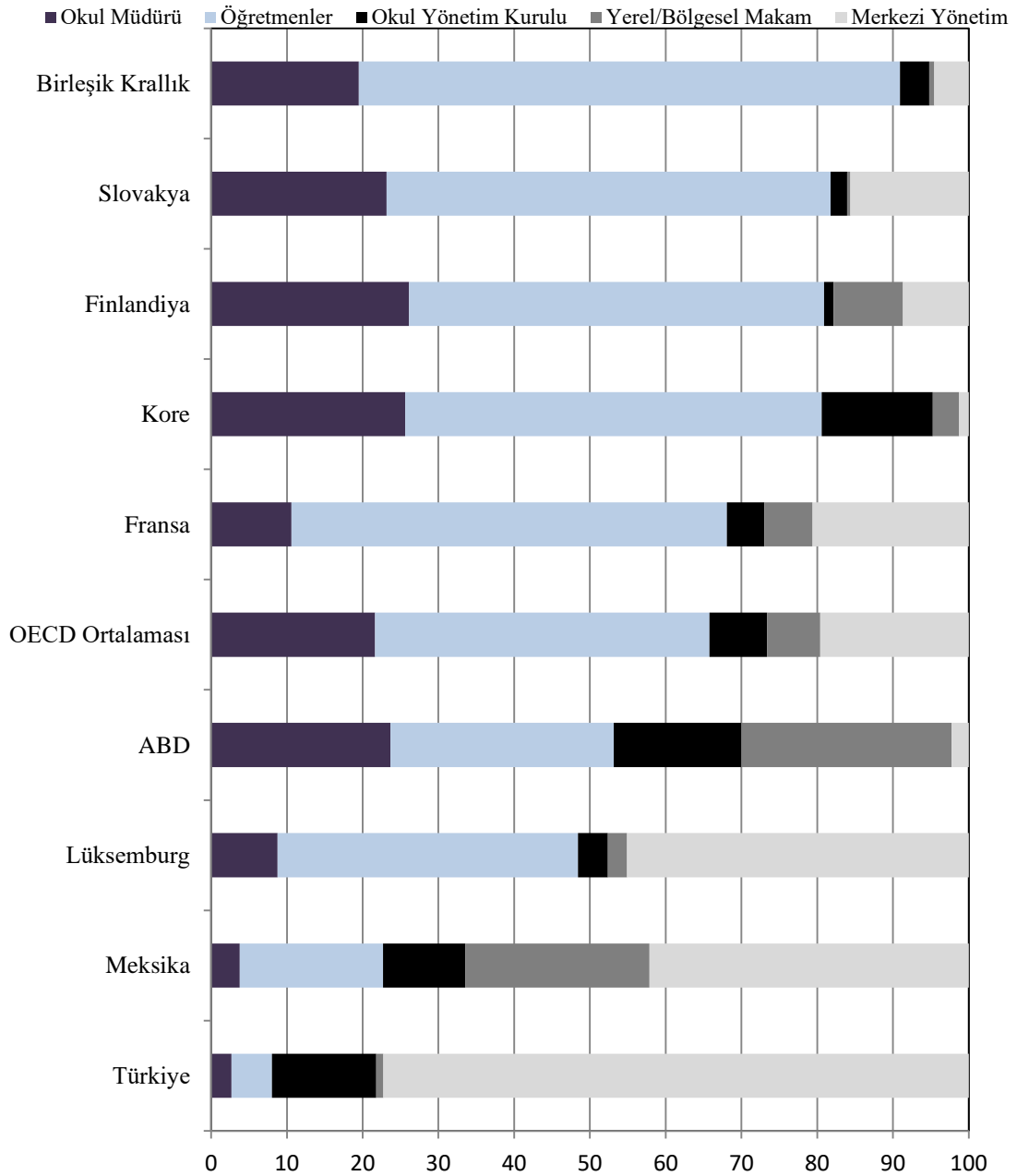

Kaynak: OECD, 2017a: 115.

Türkiye, OECD ülkeleri içinde okul kaynaklarının kullanımında, sorumluluğun merkezi düzeyde en fazla olduğu ülkedir. Okulların finanse edilmesinde, karar yetkisi yaklaşık olarak yüzde 70 oranında merkezi yönetime aittir. Diğer taraftan, yerel yönetimlerin, okullara yönelik bütçe ayrılmasında ve bütçenin kullanımında sadece yüzde 3,4 oranında bir sorumluluk yüklendiği görülmektedir.

Kaynakların kullanımına ilişkin durum, müfredat politikalarının oluşturulmasında da geçerlidir (Şekil 2.2). Merkezi yönetim, yerel yönetimlere kıyasla büyük ölçüde eğitim politikalarını belirlemektedir.

Şekil 2.2: Eğitim Sistemi Genelinde Müfredat Politikalarının Oluşturulması İçin Sorumluluğun Dağılımı

Kaynak: OECD, 2017a: 116.

2003 yılında kabul edilen *Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu* (m. 9) çerçevesinde, kamu idarelerinin stratejik plan hazırlamaları zorunlu kılınmıştır. Bu kapsamda, Millî Eğitim Bakanlığı eğitim politikalarının yer aldığı beşer yıllık süreçleri kapsayan stratejik planlar hazırlamaktadır. Ayrıca, daha önce Devlet Planlama Teşkilatı ve Kalkınma Bakanlığı tarafından hazırlanan kalkınma planları, şu anda Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı tarafından hazırlanmaktadır. Dolayısıyla, eğitim politikalarına ilişkin temel politika belgelerinin ikisi merkezi yönetim tarafından oluşturulmaktadır. Bu durum, orta vadeli program, orta vadeli mali plan, hükümet programları gibi politika belgeleri için de geçerlidir. Sonuçta, yerel yönetimlerin eğitim hizmetine yönelik olarak çok sınırlı bir rolü olduğu söylenebilir.

Uluslararası kuruluşlar, merkezileşmiş eğitim yönetimini, Türk eğitim sisteminin temel problemlerinden biri olarak görmektedir. Dünya Bankası (World Bank, 2005: 1), Türkiye'nin eğitim sisteminin büyük ölçüde merkezi yönetimin kontrolü altında olduğunu ifade etmektedir. Dünya Bankası'na göre, "Türkiye'de âdem-i merkeziyetçilik bileşenlerini içeren iyi tasarlanmış bir reform sürecinin eğitim hizmeti sunumunu ve zaman içinde başarıyı iyileştirebileceğini iddia etmek mantıksız değildir." Benzer şekilde, kişi başı ilkesine dayalı fon formülü, eğitimin finansmanında yeni bir sistem olarak önerilmektedir. Dünya Bankası (2011: 28), bu sistemin başarılı bir şekilde uygulanması için, önce kaynakların merkezi yönetimden yerel yönetimlere, sonra da yerel yönetimden okullara kaydırılması gerektiğini ifade etmektedir. Ekonomik Kalkınma ve İş Birliği Örgütü (OECD) de, Türkiye'de Millî Eğitim Bakanlığı'nın baskın rolüne dikkat çekmektedir. OECD (Kitchen vd., 2019: 49-50), Avrupa ülkeleri arasında, sadece Yunanistan ve Lüksemburg'da merkezi hükümetin benzer derecede bir karar verme yetkisine sahip olduğunu belirtmektedir. OECD'ye göre, böylesine yüksek bir merkezileşme, müdürlükler arasındaki koordinasyonun büyük bir zorluk çerçevesinde sağlandığı ulusal yönetime neden olmaktadır. Atılması gereken adım, yerel yönetimlere veya okullara daha fazla sorumluluk devretmekten ziyade, esas olarak bakanlığın merkez ve taşra teşkilatında yetkilerin toplanmasıdır. UNESCO, eğitimde merkezi yönetimin rolüne yükseköğretim üzerinden dikkat çekmektedir. Buna göre, ülkedeki merkezi yükseköğretim sistemi, daha fazla kuruluşu, merkezi karar alma mekanizmasının ve parlamento yasasının mali ve yönetim politikalarına bağlı hâle getirmektedir (Mızıkacı, 2006: 24).

2.2.2.2. Yerel Yönetimler ve Eğitim

Uluslararası kuruluşların dikkat çektiği temel konu, Türkiye’de sayıları her geçen yıl daha fazla artan öğrenci sayısına bağlı olarak eğitim yönetiminin giderek zorlaşmasıdır. Eğitim sisteminin çıktıları ve genel olarak sistemin değerlendirmesini mümkün kılan analizler, eğitimde performansın düşük olduğunu ve yapısal sorunların varlığının devam ettiğini ortaya koymaktadır. Bu bakımdan, Türkiye’de, yerel katılımın ve çoğulcu demokrasinin uygulama alanlarından biri olan yerel yönetimlere daha fazla sorumluluk ve yetki verilmesi gerekmektedir. Yerel yönetim mevzuatına bakıldığında, *5393 sayılı Belediye Kanunu*, *5216 sayılı Büyükşehir Belediye Kanunu* ve *5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu*, çocukların eğitimine ilişkin birtakım düzenlemeler içermektedir.

Belediye Kanunu’nda (m.77), “Belediye; eğitim, kütüphane ve kültür hizmetlerinin yapılmasında belde de dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygular” ifadesi yer almaktadır. Bununla birlikte, çocukların eğitimine ilişkin doğrudan bir düzenlemenin yer almadığı görülmektedir. Bu durum, eğitimde birlik ilkesine uygun politikaların uygulanmasına engel oluşturabilecektir. Diğer taraftan, belediyelerin gelirlerine ilişkin olarak (m. 59), genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan paylar dışında, diğer gelir kalemlerine değinilmektedir. Dolayısıyla, il ve ilçe belediyelerinin veya aynı ile ya da ilçe belediyelerindeki belde belediyelerinin gelirlerinin farklılaşması mümkün olabilmektedir. Bu durum, belediyelerin Kanunun ilgili maddesine istinaden düzenleyeceği programların niteliğinin de farklılık göstermesine neden olabilecektir. Kanun, belediyelerin eğitim hizmeti verebilmesini düzenlemekle birlikte, hizmetin kapsamını ve finansmanını belediyelerin sorumluluğuna bırakmaktadır.

Büyükşehir Belediye Kanunu, büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları ile ilçe belediyelerinin görev ve yetkilerini düzenleyen ilgili maddelerinde, eğitim konusunu ele almaktadır. Buna göre;

- Büyükşehirin bütünlüğüne hizmet eden kütüphane yapmak veya yaptırmak (m. 7/m)
- Gerektiğinde eğitim ve kültür hizmetleri için bina ve tesisler yapmak, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetlerle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yapmak ve gerekli malzeme desteğini sağlamak (m. 7/n).

- Yetişkinler, yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik her türlü kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek, meslek ve beceri kazandırma kursları açmak, işletmek veya işlettirmek, bu hizmetleri yürütürken üniversiteler, yüksek okullar, meslek liseleri, kamu kuruluşları ve sivil toplum örgütleri ile iş birliği yapmak (m. 7/v).

- Yaşlılar, engelliler, kadınlar, gençler ve çocuklara yönelik kültürel hizmetler sunmak; mesleki eğitim ve beceri kursları açmak, eğitim, kültür tesis ve binalarının yapım, bakım ve onarımı ile kültür ve tabiat varlıkları ve tarihî dokuyu korumak (m.7/d), Kanun kapsamında düzenlenmektedir.

Büyükşehir Belediyesi Kanunu, daha çok eğitim ve kültür hizmetlerine yönelik binaların tesisi ve bakımı üzerinde durmaktadır. Ayrıca, mesleki ve teknik eğitim ile bağlantılı olarak mesleki eğitim ve beceri kurslarının açılmasını düzenlemektedir. 5216 sayılı Kanun, *Belediye Kanunu*'na göre eğitim konusunu daha geniş olarak ele almaktadır. Bununla birlikte, doğrudan eğitimin temel bileşenlerine yönelik olarak büyükşehir belediyelerine veya ilçe belediyelerine yetkinin devredilmediği görülmektedir. Dünya Bankası, OECD ve UNESCO'nun işaret ettiği, eğitimde merkeziyetçi yapının dışına çıkacak düzenlemeler yer almamaktadır.

5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu, *Büyükşehir Belediyesi Kanunu*'nda olduğu gibi daha çok eğitim kurumlarının inşası ve bakımına yönelik düzenlemeler içermektedir. İl özel idareleri; kültür hizmetleri, çocuk yuvaları, ilk ve orta öğretim kurumlarının arsa temini, binalarının yapım, bakım ve onarımı ile diğer ihtiyaçlarının karşılanmasına ilişkin hizmetleri il sınırları içinde yapmakla görevli ve yetkilidir (m. 6/a). Bununla birlikte, il özel idareleri, ilköğretimin gelir kaynaklarından birini oluşturur. *İlköğretim ve Eğitim Kanunu*'na göre (m. 76/b), “Özel idare bütçelerine, bu kanun hükümleri gereğince sağlanacak gelirler hariç ve 1960 mali yılında ilköğretime tahsis edilen miktardan az olmamak üzere, yıllık gelirlerinin en az yüzde 20 si oranında konulacak ödenekler” ilköğretime ait gelir kaynaklarından biridir.⁶

Dünya Bankası, eğitimde yerleşmenin idari, mali ve siyasi boyutlarının her birini vurgulayacak şekilde özetlemektedir. Buna göre (World Bank, 2005: 5);

1. Eğitim sektörü yöneticileri, yerel veya bölgesel düzeydeki seçilmiş yetkililer tarafından atanır.

⁶ 2012 yılında kabul edilen *6360 sayılı On Üç İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Altı İlçe Kurulması ile Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun* kapsamında büyükşehir olan illerde, il özel idarelerinin tüzel kişiliği kaldırılmıştır. Bu şehirlerde, il özel idarelerinin görevlerini yürütmek üzere Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıkları kurulmuştur.

2. Alt ulusal yönetimlere (yerel/bölgesel yönetim), eğitim harcamalarını tahsis etme ve bazı durumlarda harcama seviyelerini belirleme yetkisi verilir. Bunu gerçekleştirmenin yollarından biri yerel yönetimlerin gelirlerini artırmaktır.
3. Seçilmiş bölgesel veya yerel yetkililer hem seçmenlere hem de eğitimin sağlanması için finans kaynaklarına karşı sorumludur.

Türkiye’de, eğitim yönetiminin yapısına bakıldığında Millî Eğitim Bakanlığı’nın hâkim olduğu politika belirleme ve kontrol yetkisi ile karşılaşılmaktadır. Yerel yönetim mevzuatında, belediyelerin ve il özel idarelerinin eğitim hizmetine ilişkin görevleri ve yetkileri belirlenmiştir. Ancak, eğitimde ademimerkeziyetçi bir yapıyı sağlayacak kurumsal yapılanmanın ve işleyişin eksikliği dikkat çekmektedir. Ne belediyelere ne de il özel idareleri ve Yatırım İzleme ve Koordinasyon Başkanlıklarına idari, mali ve siyasi boyutta belirgin bir özerklik tanınmaktadır. Kamu, özel sektör ve sivil toplum iş birliğine dayalı yönetim olgusunun öncelikle kamunun kendi içinde sağlanması gerektiği açıktır. Merkezi yönetim kuruluşları, yerel yönetimler ve özel sektörün iş birliğinin olduğu yapı, planlama-koordinasyon-denetleme mekanizmalarının daha karmaşık bir düzlemde yapılandırılması-oluşturulması anlamına gelmektedir (TEPAV, 2010). Bu bağlamda, merkezi yönetimin ve yerel yönetimin etkili bir iş birliğine ihtiyaç olduğu açıktır. Böylece, yerel yönetimler hizmet sundukları halka en yakın birimler olarak, ‘katılımcılık’ ilkesinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

2.2.3. Sağlık

Çocukların iyi olma hâlini etkileyen faktörlerden biri de sağlık durumlarıdır. Küçük çocukların gelişim potansiyellerine ulaşmalarını sağlamak insan hakkı ve sürdürülebilir kalkınma için temel bir koşuldur. Çocukların hayata en iyi şekilde başlamalarını sağlamanın kritik önemi göz önüne alındığında, sağlık sektörünün beslenmeyi desteklemede önemli bir rolü ve sorumluluğu vardır. Üreme, anne sağlığı, yeni doğum ve çocuk sağlığı (beslenme, ruh sağlığı ve HIV önleme ve bakımı dâhil) için yapılan birçok müdahalenin erken çocukluk gelişimi üzerinde doğrudan etkisi söz konusudur (World Health Organization, 2020: 1). Sağlık hakkı, *Cenevre Çocuk Hakları Bildirgesi’nde* ele alınan konulardan biridir. Buna göre, çocukların fiziksel ve ruhsal olarak gelişebilecekleri ortamlarda bulundurulmaları, beslenme ve sağlık hizmetlerinden faydalanmaları, çocuklara özel davranılması ve felaket zamanında öncelikle kendilerine

yardım edilmesi ve her türlü istismardan korunmaları gerekmektedir (Işıkçı ve Karatepe, 2016: 77-78).

Eğitim, nitelikli beşerî sermayenin topluma kazandırılmasına yönelik en önemli araçtır. Son yıllarda, erken çocukluk eğitimi ve bakımı hizmetlerinin yaygınlaştırılması ve çocukların doğumundan başlayan bir sürecin daha nitelikli olması için uğraş verilmektedir. Bu süreç, kapsayıcı sağlık hizmetiyle birlikte ele alınmalıdır. *Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı'na* göre (2013: 11), çocuk aşılama oranları, sağlık hizmetlerine ulaşım, sosyal güvenlik kapsamında olma, hamilelik döneminde, doğum sırası ve sonrasında sağlık hizmetlerinden yararlanma ve bebek ölüm hızı gibi göstergeler çocuk refahına ilişkin en önemli sağlık göstergeleridir. Bu kapsamda, hamilelik döneminden başlayan bir sürecin iyi yönetilmesi gerekmektedir.

2.2.3.1. Türkiye’de Çocuk Sağlığı

Dünya genelinde, son yirmi yılda kaydedilen ilerlemeye rağmen, sadece 2018’de, 15 yaşın altındaki tahmini 6.2 milyon çocuk ve genç ergen, çoğunlukla önlenebilir nedenlerden dolayı hayatını kaybetmiştir. Hayatını kaybedenler içinde; 1.5 milyonu bir-on bir aylık çocuklar, 1.3 milyonu bir-dört yaş arası çocuklar, 560.000 kişiyi beş-dokuz yaş arası çocuklar ve 360.000 kişiyi on-on dört yaşlarındaki gençler oluşturmaktadır (UNICEF vd., 2019: 8). Bu durum, çocuk sağlığının yirmi birinci yüzyılın en önemli konu başlıklarından biri olması gerektiğini açıkça ortaya koymaktadır. Türkiye’de, sağlık hizmetlerine ilişkin olarak son dönemde önemli iyileştirmeler sağlanmıştır. Temel kamu hizmetlerinden biri olan sağlık hizmetinde gerçekleştirilen düzenlemeler ve yapılan uygulamalar, genel olarak toplumun iyi olma hâlini de olumlu yönde etkilemektedir. Aile hekimliği, anne ve çocuk sağlığı, hastane ve hasta yatak sayıları, sağlık personeli, koruyucu sağlık, kurumsal yapılanma, bulaşıcı hastalıklarla mücadele ve hasta hakları gibi reform niteliğindeki çalışmalar, *Sağlıkta Dönüşüm Programı* çerçevesinde gerçekleştirilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2013: 33). Ülkede, 2018 yılı itibariyle 23 milyon çocuk yaşamaktadır. Sağlık hizmetlerindeki iyileştirme çocukların ilerleyen dönemdeki hayatını da etkileyecektir. Bu bakımdan çocuk sağlığı, politika belgelerinin temel başlıklarından biri olmaya devam etmektedir.

Bununla birlikte, çocuk refahına ilişkin sağlık göstergelerinde yaşanan gelişmelere rağmen, uluslararası alanda Türkiye'nin hâlâ istenilen düzeye ulaşmadığı görülmektedir.

Çocuk sağlığına ilişkin önemli göstergelerden biri bebek ölüm oranlarının düşürülmesidir. *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması* 2018 yılı sonuçlarına göre, bebek ölüm hızı binde 17, beş yaş altı ölüm hızı binde 24 olarak gerçekleşmiştir. Bebek ölümlerinde, 1990-2010 yılları arasında yüzde 78,8 azalma vardır (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013: 11). Aşağıdaki tabloda, 2018 yılında Türkiye'de çocuk sağlığına ilişkin veriler beş yaş altı ölüm oranı ve bebek ölüm oranı çerçevesinde gösterilmektedir.

Tablo 2.2: Türkiye'de Çocukların Hayatta Kalmasına İlişkin Veriler, 2018

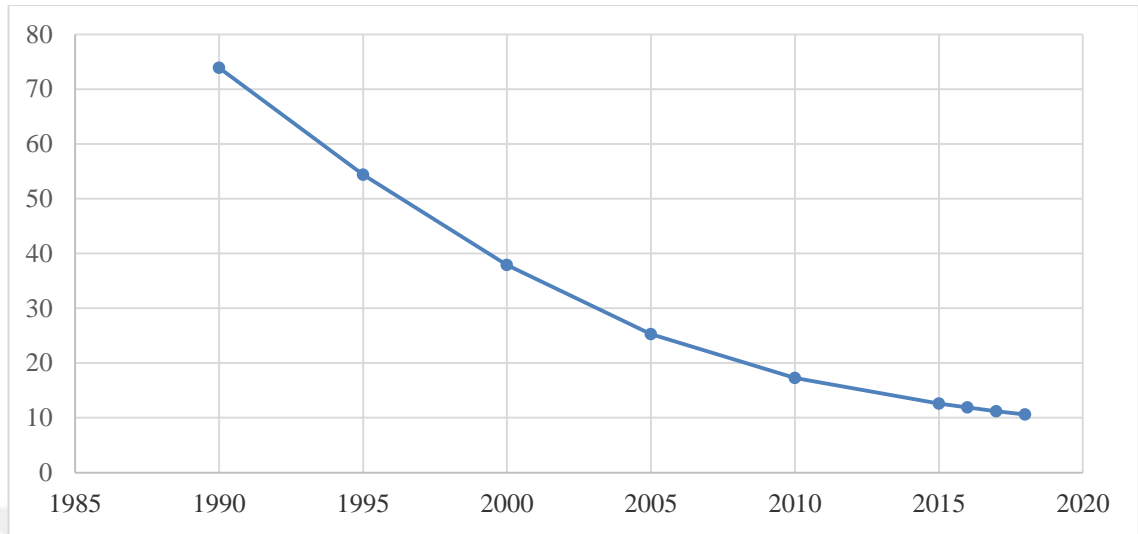
Beş Yaş Altı Ölüm Oranı (1000 Canlı Doğum Başına Ölüm)	11
Beş Yaş Altı Ölümleri (Ölüm Sayısı)	13,910
Bebek Ölüm Oranı (1000 Canlı Doğum Başına Ölüm)	9
Dört Haftalıktan Daha Küçük Bebeklerdeki Ölüm Oranı (1000 Canlı Doğum Başına Ölüm)	5
Beş Yaş Altı Ölüm Oranı (Kız) (1000 Canlı Doğum Başına Ölüm)	10
Beş Yaş Altı Ölüm Oranı (Erkek) (1000 Canlı Doğum Başına Ölüm)	11

Kaynak: Turkey Key Demographic Indicators, t.y.

UNICEF, Türkiye'de bebek ve beş yaşından küçük çocuk ölümlerinin hızla düşmeye devam ettiğinin altını çizmiştir. Buna karşın, Türkiye ile gelişmiş ülkeler arasındaki mesafeye de dikkat çekilmektedir. UNICEF'e göre bu durum, büyük ölçüde ülkenin daha az gelişmiş bölgelerinde ölüm hızlarının yüksek olmasından kaynaklanmaktadır (Çocuk Sağlığı, t.y.). Bölgeler arasındaki gelişmişlik düzeyi, eğitimde olduğu gibi sağlık hizmetlerine erişimde de engel teşkil etmektedir. Bunun sebeplerinden biri de sağlık hizmetlerinin sunumunda alternatif finansman modellerinin uygulamaya konulmasıdır. Kamu-özel ortaklığı ve yeni bir hizmet sunum modeli olarak gelişen şehir hastaneleri gibi yöntemler üzerinden sağlık hizmetlerinin özelleştirilmesi yeni bir biçim almaktadır. Bu durum, gelir dağılımındaki eşitsizliğe bağlı olarak, herkesin eşit koşullarda sağlık hizmeti almasına engel olmaktadır.

Aşağıdaki şekilde, 1990-2018 döneminde, Türkiye'de çocuk sağlığına ilişkin olarak, beş yaş altı ölüm oranındaki eğilimler verilmektedir.

Şekil 2.3: Türkiye’de Beş Yaş Altı Ölüm Oranındaki Eğilimler, 1990-2018

Kaynak: Turkey Key Demographic Indicators, t.y.

Beş yaş altındaki çocukların ölüm oranına bakıldığında, 1990 sonrası dönemde ciddi bir düşüş ile karşılaşılmaktadır. 1990 yılında yüzde 73,9 olan oran 2018 yılına gelindiğinde yüzde 10,6’ya düşmüştür. Çocuk ölüm oranlarındaki azalma, sağlık hizmetlerinde yapılan iyileştirmelerin 25 yıllık sürede ortaya çıkardığı dönüşümün görülmesi açısından önemlidir.

Çocuk sağlığının önemli bileşenlerinden biri de çocukların yeterli ve dengeli beslenmesidir. Çocuk beslenmesinde, çocukların hayatta kalmasına yönelik iyileştirmelerde olduğu gibi önemli gelişmeler yaşanmaktadır. Buna karşın; yoksulluk, ailede verilen bakımın yetersizliği ve kamu hizmetlerindeki açıklar çeşitli sağlık ve gelişme sorunlarını ortaya çıkarmaktadır (Çocuk Sağlığı ve Beslenmesi, t.y.). Bu durum, devletin anayasa ile kendisine verilen sorumluluğu etkin bir şekilde yerine getirmesini gerektirmektedir. Sağlık hizmetlerinde yaşanan nicel artıştan ziyade, kamunun hizmeti sağlama yükümlülüğü daha nitelikli hâle getirilmelidir.

2019 yılında yayınlanan *Dünya Çocuklarının Durumu: Çocuklar, Gıda ve Beslenme* başlıklı rapora göre, anne sütüne ikame ürünlerin kullanılması endişe vericidir. Süt bazlı formül satışları, 2008-2013 yılları arasında küresel olarak yüzde 41; Brezilya, Çin ve Türkiye gibi orta-üst gelir düzeyine sahip ülkelerde yüzde 72 artış göstermiştir (UNICEF, 2019a: 9). Türkiye’de doktorların ve sağlık ekipmanlarının bölgelere göre dağılımındaki farklılıklar, doğum öncesi tıbbi bakım alma, bir-iki yaş

grubundaki çocukların aşılınması yönünde kent-kır ve doğu-batı bölge farklılıklarının varlığı sağlıkta eşitsiz uygulamalara örnek olarak verilebilir (Kocabaş, 2014: 11). *Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması* 2018 yılı sonuçlarına göre, bodurluk en fazla Kuzeydoğu Anadolu Bölgesi'nde (yüzde 19), fazla kilo sorunu ise en fazla Doğu Karadeniz'de (yüzde 15) görülmektedir. Bodur olan çocukların oranı, annenin eğitimi ve hanehalkı refah düzeyi arttıkça düşüş göstermektedir. Çocuklarda emzirme ve demir açısından zengin gıdaların alımı ise annenin eğitimi ve refah düzeyi ile artmaktadır (Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, 2018: 142-147).

Çocuk Haklarına Dair Sözleşmeye göre, “Taraflar Devletler, çocuğun olabilecek en iyi sağlık düzeyine kavuşma, tıbbi bakım ve rehabilitasyon hizmetlerini veren kuruluşlardan yararlanma hakkını tanırlar. Taraflar Devletler, hiçbir çocuğun bu tür tıbbi bakım hizmetlerinden yararlanma hakkından yoksun bırakılmamasını güvence altına almak için çaba gösterirler” (1989: m. 24). *Onuncu Kalkınma Planı Çocuk Çalışma Grubu Raporu'nda*, “Çocukların fiziksel, ruhsal ve bilişsel gelişimlerinin sağlıklı olabilmesi için psiko sosyal gelişimi, çocuklara yönelik risklerin önlenmesi, ebeveyn izinlerinin yeniden düzenlenmesi, aile hekimliği sistemi içinde çocuğun sosyal gelişimiyle ilgili verilerin toplanması ve izlenmesiyle ilgili mekanizmaların güçlendirilmesi ve geliştirilmesi gerektiği” ifade edilmektedir (Kalkınma Bakanlığı, 2014: 32). *2019 yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı'nda*, çocukların üstün yararı gözetilerek sağlık ve diğer temel kamu hizmetlerine erişimlerinin artırılması temel amaç olarak belirlenmiştir (Cumhurbaşkanlığı, 2019: 109). Sağlık Bakanlığı *2013-2017 Stratejik Planı'nda*, “birey ve topluma erişebilir, uygun, etkili ve etkin sağlık hizmetleri sunmak” stratejik amaç olarak belirlenmiştir. Söz konusu stratejik amaca bağlı stratejik hedeflerden biri de anne, çocuk ve ergen sağlığını korumak ve geliştirmektir (Sağlık Bakanlığı, 2012: 16).

Türkiye’de, gerek çocukların anne karnındaki gelişiminden başlayarak doğumdan sonra hayatta kalmalarına ilişkin durumun, gerekse yeterli ve dengeli beslenmelerinin eğitim ve refah düzeyi ile ilgili olduğu görülmektedir. Sosyoekonomik açıdan gelir grupları arasındaki farklılık göz önüne alındığında, çocukların gelişiminin farklılaşması normal bir sonuçtur. Söz konusu farklılıkların asgari düzeye inmesinde, devletin uygulayacağı sosyal refah hizmeti temelli politikaların büyük bir etkisi olacaktır. Bu konuda belirlenecek hedeflerin ve hedeflere bağlı faaliyetlerin uygulamaya

geçmesi için merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasında eşgüdüm kurulması fayda sağlayacaktır.

2.2.3.2. Çocuk Sağlığında Yerel Yönetimlerin Rolü

1982 Anayasası'na göre, herkes sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Sağlık hizmetlerinin sunulmasında birincil sorumluluk devlete verilmiştir (1982: 56). *Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşların Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunu Hükmünde Kararname* (2011: 2/1), sağlık sisteminin yönetilmesinin ve politikaların belirlenmesinin Sağlık Bakanlığı'nın yetki ve görevi olduğunu hüküm altına almıştır. Bu kapsamda, Türkiye'de temel kamu hizmetlerinden biri olan sağlık hizmetlerinin yürütülmesinden Sağlık Bakanlığı sorumludur.

Sağlık Bakanlığı dışında, yerel yönetim birimleri de sağlık hizmeti sunabilmektedir. *Belediye Kanunu'nda*, belediyelerin sağlık hizmeti sunması hüküm altına alınmıştır (m. 77). *Büyükşehir Belediye Kanunu'nda*; “Belediyelerin gerektiğinde sağlık hizmetleri için bina ve tesisler yapacağı, kamu kurum ve kuruluşlarına ait bu hizmetle ilgili bina ve tesislerin her türlü bakımını, onarımını yaparak, gerekli malzeme desteği sağlayacağı” düzenlenmektedir (m. 7/n). Ayrıca (m. 7/v); sağlık merkezleri, hastaneler, geçici sağlık üniteleri kurmak, büyükşehir, ilçe ve ilk kademe belediyelerinin görev ve sorumlulukları olarak belirlenmiştir. *İl Özel İdaresi Kanunu* da sağlık hizmetini, il özel idaresinin görev ve sorumluluklarından biri olarak düzenlemektedir (m. 6/a).

Belediyelere ilişkin olarak, hem 5393 sayılı Kanun hem de 5216 sayılı Kanun sağlık hizmetlerini düzenlemektedir. Ancak eğitim hizmetlerinde olduğu gibi, belediyelerin bu sorumluluğu nasıl ve ne şekilde yerine getireceği net olarak belirtilmemektedir. Büyükşehir belediyelerinin stratejik planlarında belirttikleri amaç/hedef ve faaliyetler doğrultusunda; çocuklara yönelik sağlık hizmetleri ağız ve diş sağlığı ve koruyucu sağlık hizmetleri olarak sunulmaktadır (Akıllı, 2019: 98). Bununla birlikte, belediyeler farklı hizmet türleri aracılığıyla sağlık hizmeti sunabilmektedir. Bu hizmetlerden bazıları şunlardır (Zeytinburnu Belediyesi Sağlık Hizmetleri, t.y.): muayene, tedavi ve hemşirelik hizmetleri, hasta nakil hizmetleri, gıda ve hijyen denetimleri, ilaçlama işlemleri, sahipsiz hayvan rehabilitasyon hizmetleri, hoş geldin bebek paketi dağıtımı, iş sağlığı ve güvenliği ve eğitici faaliyet ve seminerler. Söz

konusu hizmetler, Büyükşehir belediyeleri tarafından da verilmektedir. Sağlık hizmetlerinin belediyelerin imkânlarına göre genişlemesi mümkündür

Belediyeler tarafından sunulan sağlık hizmetlerine bakıldığında, hizmetlerin çocuk sağlığına ilişkin olumsuzluğu azaltmada belirgin bir etkisi olmadığı açıktır. Daha çok toplumun genelini kapsayan uygulamalar, çocukların anne karnında başlayan yolculuğuna ilişkin etkili politikalar kapsamında değildir. Sağlık hizmetlerine erişimde, bölgeler arası eşitsizlikler ve sosyoekonomik duruma bağlı farklılıklar devam etmektedir. Dolayısıyla, bütçeden merkezi yönetime ve yerel yönetimlere yönelik daha fazla kaynak ayrılması gerekmektedir. Ayrıca toplumun genel eğitim düzeyinin yükseltilmesine ilişkin politikaların yürürlüğe konulması önem kazanmaktadır.

2.2.4. Sosyoekonomik Durum

Çocukların iyi olma hâlini etkileyen temel faktörlerden biri de sosyoekonomik durumdur. Gelir düzeyinde göre bakıldığında, asgari standartların altında yaşam koşullarına sahip çocukların, nitelikli bir eğitim hizmeti alması ya da yaşam memnuniyetlerinin yüksek olması düşük bir ihtimaldir. Birçok modern toplum, artan eşitsizlikten ve düşük sosyal hareketlilikten muzdariptir. Günümüzde, OECD ülkelerindeki gelir eşitsizliği 1980'lerden bu yana en yüksek düzeydedir ve 2010 yılından bu yana gözlenen ekonomik toparlanma bu eğilimi tersine çevirmemiştir (OECD, 2019a: 50). Küreselleşme süreci, toplum hayatını kolaylaştıracak birçok imkânı beraberinde getirmektedir. Yeni dünya düzeni, toplumların katılımcılık ve çoğulculuk argümanları çerçevesinde, politik hayatın bir parçası olmalarını sağlamaktadır. Bununla birlikte, ülkelerin ekonomik, siyasi ve toplumsal bakımdan sağladığı iyileştirmeler karşısında, çocuk işçiliği, çocuklara yönelik şiddet, cinsiyete ve sosyoekonomik duruma bağlı eşitsizlikler gibi durumlar giderek daha büyük sorunlar ortaya çıkarmaktadır.

2.2.4.1. Türkiye'de Çocukların Mevcut Sosyoekonomik Durumuna İlişkin Bir Değerlendirme

Türkiye'de, planlı dönemin başladığı 1963 yılından itibaren, beşer yıllık süreleri kapsayan kalkınma planları yayınlanmaktadır. Eğitimden ekonomiye, sağlıktan enerjiye birçok konu varılmak istenilen hedeflere bağlı olarak belirlenmektedir. Çocuklar, kalkınma planlarının temel aktörlerinden biridir. 2014-2018 yıllarını

kapsayan *Onuncu Kalkınma Planı'nda*, çocukların ve gençlerin toplumsal durumlarına ilişkin yapılan mevcut durum analizi oldukça önemlidir. Buna göre (2013: 41-42), “Sosyoekonomik ve bölgesel eşitsizlikler, yoksulluk, toplumsal cinsiyet eşitsizliği, çocuk evlilikleri, çocuk işçiliği, suça sürüklenme, çocuğa yönelik şiddet ve cinsel istismar, aile yapısındaki çözümler, aidiyet ve dayanışma duygusunun zayıflaması, sigara, alkol ve uyuşturucu gibi zararlı alışkanlıklar, internet bağımlılığı çocuklar ve gençler için önemli risk faktörleri olmaya devam etmektedir” denilmektedir. *Onuncu Kalkınma Planı'nda*, söz konusu duruma ilişkin belirlenen hedefler şunlardır: çocukların üstün yararı gözetilerek iyi olma hâllerinin desteklenmesi, başta eğitim, sağlık, adalet ve sosyal hizmetler olmak üzere temel kamu hizmetlerine erişimlerinin artırılması ve çocukların yoksulluktan kaynaklanan yoksunluklarının giderilmesi, erken çocukluk gelişiminin desteklenmesi, kız çocuklarının okullaşma ve okula devam oranlarının yükseltilmesi.

2018 yılında yayınlanan *Cumhurbaşkanlığı 100 Günlük İcraat Programı'nda* (2018); Sosyal ve Ekonomik Destek (SED) hizmet modelinden yararlandırılan çocuklar için 23 ilde gerçekleştirilen hizmetin 81 ile yaygınlaştırılması, mevsimlik tarımda çocuk işçiliğinin önlenmesi amacıyla yürütülen faaliyetlerin tamamlanması ve çocuk hakları kapsamında 18 ilde uygulanan “Sosyal Uyum Programı”nın 81 ile yaygınlaştırılması gibi çocukların sosyoekonomik yaşam koşullarının iyileştirilmesine yönelik hedefler belirlenmiştir.

2018-2020 dönemine ilişkin olarak yayınlanan *Orta Vadeli Program'da* ise mevsimlik tarım işçilerinin çalışma ve barınma koşullarının iyileştirilmesi üzerinden çocuk işçiliğinin önüne geçilmesi hedeflenmektedir (2017: 49).

Çocuk haklarını, ailelerin ve çocukların sosyoekonomik durumlarına yönelik olarak ele alan politikalar şüphesiz bunlarla sınırlı değildir. Ancak temel vurgunun maddi yaşam koşullarından kaynaklanan yoksulluk ve eşitsizlik üzerine olduğu görülmektedir. Sosyoekonomik açıdan avantajlı kesimin çocuklarının, daha müreffeh bir yaşam tarzına sahip olması ve nitelikli eğitim almış bireyler olması beklenir. Sosyoekonomik durum, çocukların sosyal haklarına ilişkin diğer durumlarla ilişki içindedir. Yoksul ve yoksunluk koşulları; çevre koşulları, okullar, sağlık hizmetleri gibi tüm faktörlerin etkisiyle çocukların tehdit altında kalmasına yol açmaktadır (Semerci ve Erdoğan, 2014: 15). Örneğin, bölgeler arası gelişmişlik düzeylerine bakıldığında, erken yaşta evlilik durumlarının daha az gelişmiş bölgelerde ya da şehirlerde olduğu

görülmektedir. Bu durum, geleneksel toplumsal cinsiyet rolleri göz önüne alındığında, kız çocuklarının çocuk yaşta, erken ya da zorla evlendirilme riski ile karşı karşıya kalmasına yol açmaktadır (UNICEF, 2019b: 24).

Türkiye, OECD ülkeleri arasında en yüksek bölgeler arası sosyoekonomik eşitsizliğe sahiptir. Bu durum eğitim fırsatlarına ve sonuçlarına da yansımaktadır. 2016 yılında, 25-34 yaş arası gençlerin üçte birinden fazlası İstanbul ve Batı Anadolu'nun zengin batı bölgelerinde yükseköğretim seviyesine ulaşırken; dörtte birinden daha azı daha az gelişmiş doğu ve kuzey bölgelerinde bu seviyeye ulaşmıştır (İç Anadolu, Doğu Anadolu, Batı Karadeniz, Kuzeydoğu Anadolu, Güneydoğu Anadolu) (Kitchen vd., 2019: 75). Bu durum, çocukların erken yaşta evlendirilmesine ya da tarım işçisi olarak çalıştırılmalarına yol açmaktadır.

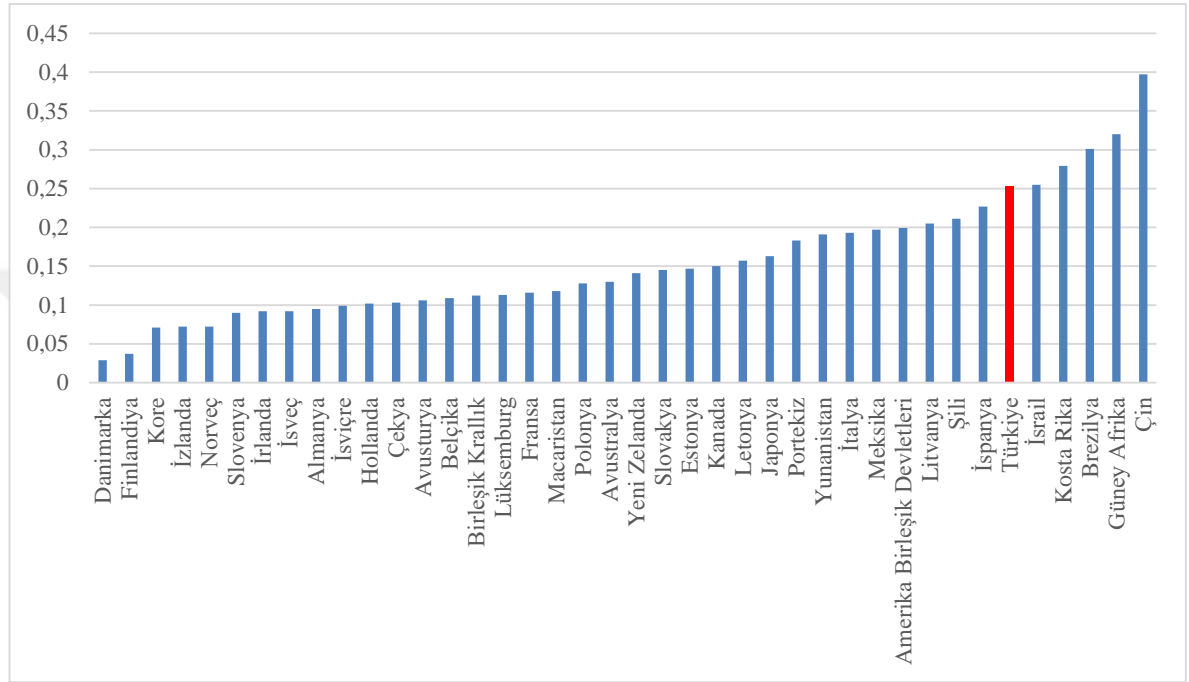
Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO), 2002 tarihinde yayınladığı raporunda çocuk işçiliğini üç nedensel analize dayandırmıştır. Buna göre; çocuk işçiliği acil, temel ve yapısal nedenlerden kaynaklanmaktadır. Acil nedenler; bir çocuğun işe gitmesine ya da sokaklarda yaşamasına neden olacak aile gelirlerinde ani bir düşüş olması, aile üyeleri içinden hastalık, ölüm ya da vazgeçme sebebiyle destek kaybı veya aile içi şiddet olaylarının yaşanmasıdır. Temel nedenlere; kronik yoksulluk, bir çocuğun mümkün olan en kısa sürede işe başlaması gerektiği fikri gibi kültürel beklentiler, çocuğun tüketim malları için arzusu gibi faktörler gösterilmektedir. Yapısal nedenler ise; kalkınma şokları, yapısal uyum, bölgesel eşitsizlikler ve toplumsal dışlanma gibi faktörlerden oluşur (Ennew ve Kruger, 2003: 82).

Türkiye'de, çocuk işçiliği her geçen yıl yükselmektedir. TÜİK tarafından 2019 yılında açıklanan istatistiklere göre, yaş grubu 15-17 olan çocuklarda işgücüne katılım oranı yüzde 21,1 olmuştur. Bir önceki yıla göre çocuk işçilerin oranı yüzde 0,8 yükselmiştir (TÜİK, 2019). 2012 yılı TÜİK verilerine göre, 6-14 yaş grubunda çalıştırılan çocuk sayısı 292 bindir. Bu çocukların yüzde 20'sinin zorunlu eğitimi terk ettiği görülmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013: 23).⁷ Diğer taraftan, çocukların sosyoekonomik durumları ferdi oldukları aileleri bakımından ele alınmalıdır. Ailenin sosyoekonomik durumu ile çocuğun sağlığı ve gelişimi arasında güçlü bir ilişki

⁷ *İş Kanunu*'na göre, on beş yaşını doldurmamış çocukların çalıştırılması yasaktır. Ancak, on dört yaşını doldurmuş ve zorunlu ilköğretim çağını tamamlamış olan çocuklar; bedensel, zihinsel, sosyal ve ahlaki gelişmelerine ve eğitime devam edenlerin okullarına devamına engel olmayacak hafif işlerde çalıştırılabilirler (2003: 71).

vardır. Gelişimsel engeli olan çocukların aileleri genellikle yoksulluk içindedir (Müderrişoğlu vd., 2013: 7). Ebeveynlerin toplumsal statüsü, çalışma koşulları, özlük hakları gibi durumlar doğrudan çocukların sundukları imkânları etkilemektedir. Aşağıdaki şekilde, 0-17 yaş grubunda yoksulluk oranı verilmektedir.

Şekil 2.4: Yoksulluk Oranı, 0-17 Yaş Grubu

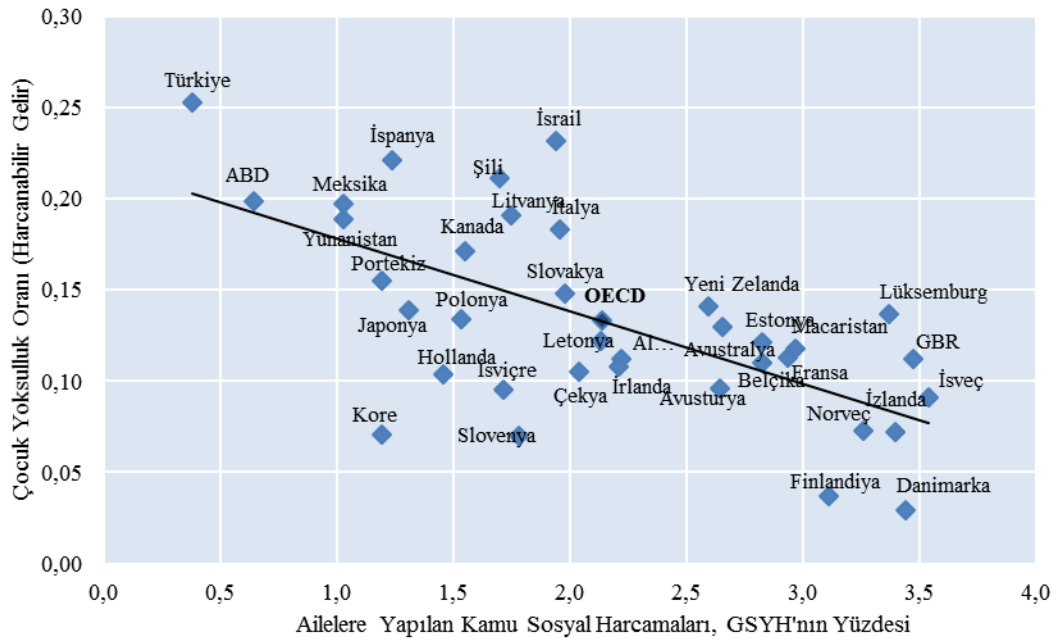

Kaynak: Key Charts on the Home and Family Environment, t.y.

Türkiye, kırk ülke içinde yoksulluk oranının en fazla olduğu altıncı ülkedir. Avrupa ülkelerine kıyasla bakıldığında, 0-17 yaş grubunda çocuk yoksulluk oranının en fazla olduğu ülkedir. Yoksulluk durumu ve sahip olunan diğer dezavantajlar, çocukların hayatındaki izlerini erken yıllarda göstermektedir. Dolayısıyla, etkili müdahale yöntemlerinin de erken yaşlarda uygulanması başarılı sonuçlar alınması için son derece önemlidir (Müderrişoğlu vd., 2013: 23).

Buna karşın, ailelere yönelik devletin yapmış olduğu harcamaların oldukça düşük kaldığı görülmektedir. Türkiye, 2017 yılında OECD ülkeleri içinde aile ödeneklerinin GSYH oranının en düşük olduğu ülkedir. Aşağıda, 2015 yılında kamunun sosyal harcamaları ve çocuk yoksulluk oranı verilmektedir⁸ (Şekil 7).

Şekil 2.5: GSYH'nın Yüzdesi Olarak Ailelere Yönelik Kamusal Sosyal Harcamalar ve Çocuk Yoksulluk Oranı, 2015

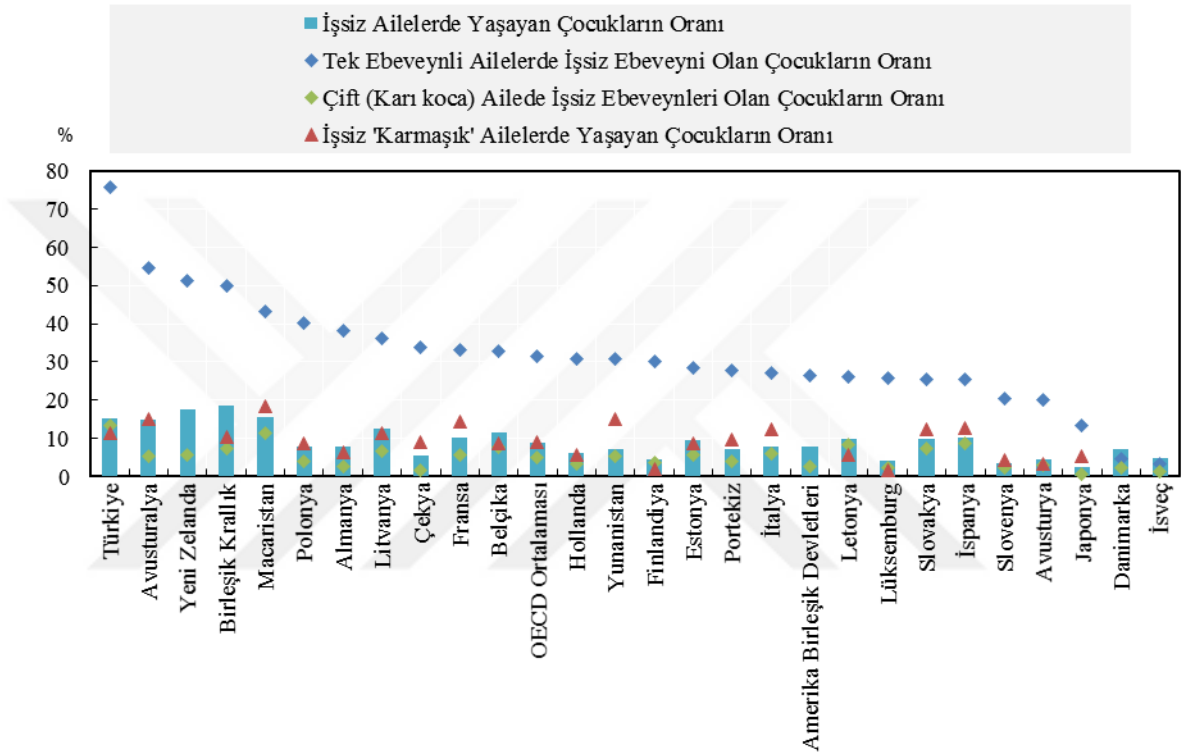
Kaynak: Social Expenditure Database (SOCX), t.y.

Veriler, Türkiye’de, bütçeden aileler için ayrılan ödeneklerin diğer ülkelere oranla oldukça yetersiz olduğunu ortaya koymaktadır. 1990 yılında, sosyal harcamaların GSYH’ya oranı yüzde 3,8 oranındadır. 2015 yılına gelindiğinde ise yüzde 12,5’a yükselmiştir (Public social spending, t.y.). 25 yıllık sürede, sosyal harcamalarda önemli bir artış yaşanmıştır. Bununla birlikte, 2015 ve 2018 yıllarında OECD ortalamasının (yüzde 20) uzağında kalınmıştır.

⁸ Birçok OECD ülkesinde sosyal harcamalar yüksektir. OECD ülkelerinde, ortalama kamu sosyal harcamaları 2018’de GSYH’nın yaklaşık yüzde 20’sini oluşturmaktadır. Toplam kamu sosyal harcamaları, sosyal amaçlar için kamu kurumlarından gelen tüm finansal akışları kapsamakla birlikte; toplam net sosyal harcamalar, vergi kesintilerini ve özel harcamaları da dikkate almaktadır. Özellikle ABD, İsviçre, Avustralya, Kanada ve Birleşik Krallık’ta toplam net sosyal harcamalar, sosyal amaçlı kamu harcamalarından çok daha yüksektir.

Türkiye’de, çocukların yoksulluk oranının yüksek olmasının sebeplerinden biri de ailelerin sosyal güvencesi ve yaşam koşullarının istenilen düzeyde olmamasıdır. Aşağıdaki şekilde, 2011 yılı için işsiz ailelerde yaşayan çocukların ebeveynlerinin durumuna göre oranı verilmektedir.

Şekil 2.6: İşsiz Ailelerde Yaşayan Çocukların Oranı, 2011 (Her Hanehalkı İçin 15 Yaşın Altındaki Çocukların Oranı (Yüzde))

Kaynak: OECD, 2017b: 52.

Tek ebeveynli ailede yaşayıp, anne veya babası işsiz olan çocukların oranının en yüksek olduğu ülke Türkiye’dir. Bunun yanında, Türkiye’de işsiz ailelerde yaşayan çocukların oranı da oldukça yüksektir. Toplam nüfusu Türkiye’den fazla olan Amerika Birleşik Devletleri ve Japonya’da, işsiz ailelerde yaşayan çocukların oranı OECD ortalamasının altındadır. Dolayısıyla, ülkenin nüfusuna göre yapılacak bir değerlendirmeden ziyade, topluma sunulan sosyal refah hizmetlerine bakılması gerekmektedir. Türkiye’de çocukların iyi olma hâlini etkileyen sosyoekonomik koşullar çocukları ve ailelerini oldukça zorlamaktadır.

2.2.4.2. Sosyoekonomik Duruma İlişkin Yerel Yönetim Mevzuatı

Türkiye’deki bölgesel ve sosyoekonomik eşitsizlikler, çocukların hem yaşam koşullarını hem de kaliteli ve kapsayıcı hizmetlere erişimini etkilemektedir (UNICEF, 2019b: 5). Maddi yaşam koşulları, çocukların nitelikli eğitim ve sağlık hizmeti alma hakkını güçleştirmektedir. Bunun yanında, çocukların mutlu bireyler olarak topluma yaptıkları katkı da düşebilmektedir. Türkiye’de, çocuklara ilişkin toplumsal politikalar Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Bakanlığa bağlı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, “Türkiye’yi, hayallerini gerçeğe, mutluluğunu yüzüne, sesini kürsüye taşıyabilen çocukları olan, rol model bir ülke hâline getirmek” vizyonuna sahiptir (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, 2020). Bu kapsamda, Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nün 2019 yılına ilişkin faaliyetleri ana hatlarıyla şu şekildedir (Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019: 2): aile odaklı hizmetler, kuruluş bakım hizmetleri, psiko sosyal destek hizmetleri, bakım sonrası hizmetler ve koruyucu ve önleyici faaliyetler. Genel Müdürlük, 2019 yılı itibariyle 13 bin 709 çocuğa kuruluş bakım hizmeti, 629 çocuğa ailesi yanında destek hizmeti, 127 bin 997 çocuğa ailesi yanında sosyal ekonomik destek hizmeti, 7 bin 106 çocuğa koruyucu aile hizmeti sağlamaktadır (2019: 20). Çocuk, kadın, engelli, yaşlı hizmetleri ile şiddet mağdurları, madde bağımlılığı, sosyal yardımlar gibi birçok alanda hizmet vermesi amacıyla açılan sosyal hizmet merkezlerinden geçen yıl on milyon vatandaş faydalanmıştır. Sosyal hizmet merkezlerinin sayısı, 2013’te 120 iken, 2018’de 321’e ulaşmıştır (Bakan Selçuk: Sosyal, 2019).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Genel Müdürlüğü dışında, yerel yönetim birimleri de çocuklara yönelik sosyal hizmetler sunabilmektedir. Bu konuda dikkat çeken husus, çocukların yoksulluk oranının fazla olması, gelir dağılımında kesimler arasında var olan eşitsizlik ve sosyoekonomik koşulların iyileştirilmesine yönelik harcamaların yetersizliğidir. Örneğin, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı tarafından, maddi imkânı yetersiz ailelerin çocuklarını okula göndermeleri için maddi yardım yapılmaktadır. İlköğretimde aylık olarak kız çocuklarına 40 TL, erkek çocuklara ise 35 TL ödeme yapılmaktadır (Şartlı Eğitim (ŞEY), t.y.). Bu tutar, eğitim masraflarının hanehalkına maliyetinin giderek arttığı dönemde oldukça yetersizdir. Çocuğun iyi olma hâlinin nesnel koşullarının sağlamada en önemli sorumluluk devlete

aittir. Dolayısıyla, Türkiye’de çocukların maddi yaşam koşullarının ortalamasının üzerine çıkması için bütçeden yeterli kaynağın ayrılması gerekmektedir. Fonksiyonel sınıflandırmaya göre, 2018 yılı bütçe başlangıç ödeneklerine bakıldığında, genel kamu hizmetlerinin ardından, en fazla ödeneğin sosyal güvenlik ve sosyal yardım hizmetlerine ayrıldığı görülmektedir (Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, 2019: 40). Buna karşın, politika belgelerinde, çocukların iyi olma hâlini etkileyen maddi durumlarının yetersizliğine, çocuk işçiliğine, çocuklara yönelik şiddete ve çocuk evliliği gibi durumlara dikkat çekilmektedir. Bu bağlamda, 2018 yılı istatistiklerine göre, 23 milyon çocuğun⁹ daha iyi yaşam koşullarına sahip olması için harcamada öncelik verilmesi gerekmektedir.

Belediye Kanunu, belediyelerin sosyal hizmet ve yardım yapmasını veya yaptırmasını düzenlemektedir. *Belediye Kanunu’na* göre, “Büyükşehir belediyeleri ile nüfusu 100.000’in üzerindeki belediyeler, kadınlar ve çocuklar için konukevleri açmak zorundadır. Diğer belediyeler de mali durumları ve hizmet önceliklerini değerlendirerek kadınlar ve çocuklar için konukevleri açabilirler” (m. 14/a). Bunun dışında, “Belediyelerin, sosyal hizmet, yardım ve çocuklara yönelik hizmetlerin yapılmasında beldede dayanışma ve katılımı sağlamak, hizmetlerde etkinlik, tasarruf ve verimliliği artırmak amacıyla gönüllü kişilerin katılımına yönelik programlar uygulayacağı” ifade edilmektedir (m. 77).

Büyükşehir Belediye Kanunu’nda, çocuklara yönelik her türlü sosyal ve kültürel hizmetleri yürütmek, geliştirmek ve bu amaçla sosyal tesisler kurmak (m. 7/v), ilçe belediyelerinin yetki ve görevleri kapsamında gençlere ve çocuklara yönelik sosyal ve kültürel hizmetler sunmak (m. 7/d) belediyelerin görevleri olarak belirlenmiştir.

Yerel yönetim mevzuatına bakıldığında, belediyeler ve büyükşehir belediyelerinin çocuklara yönelik sosyal hizmetlerinin neleri içerdiği net olarak belirtilmemektedir. *Belediye Kanunu’nda*, çocuklar için konukevi açılmasının şartları düzenlenmektedir. Bunun dışında, “çocuklara yönelik her türlü sosyal hizmetler” denilerek konuyla ilgili tercihlerin belediyelerin kendisine bırakıldığı görülmektedir. Uygulamaya bakıldığında, çocuklara yönelik olarak; eğitim bursu desteği, hediye paketi dağıtımı, yeni çocuk sahibi olan ailelerin temel ihtiyaçlarına katkı/hoş geldin bebek

⁹ AB-28 üye ülkelerinin çocuk nüfuslarının toplam nüfus içindeki oranı yüzde 18,7 iken Türkiye’de bu oran 2018 yılı için yüzde 28 olarak gerçekleşmiştir (Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, 2019).

projesi, sünnet törenleri, oyuncak ve kitap kumbaraları, yetim ve öksüzlere yönelik sosyal yardım, kırtasiye ve giyim yardımı, çocuk bakım evi gibi hizmetler belediyeler tarafından sağlanmaktadır (Akıllı, 2019: 96-97). Belediyelerin, maddi koşulların ailelere yönelik maliyetini azaltma çabaları önemlidir. Ancak, merkezi yönetimin yapmış olduğu harcamalara paralel olarak çocuk yoksulluğunu ve var olan olumsuzlukları azaltmak için yeterli değildir. Bu konuda, OECD ülkelerinde ve Türkiye’de, çocukların iyi olma hâlini etkileyen maddi varlıklara ilişkin karşılaştırmalara bakılabilir (Tablo 2.3).

Tablo 2.3: PISA 2015 Sonuçlarına Göre Türkiye’de ve OECD Ülkelerinde Çocukların Sahip Oldukları İmkânlar, 15 Yaş (Yüzde)

	Türkiye	OECD Ortalaması
Okul Çalışması İçin Evde Bilgisayar ve İnternet Bağlantısı	57	89,2
Evde Çalışma Masası ve Çalışmak İçin Sakin Bir Yer	75,6	86,3
Evde Okul Çalışmaları İçin Kitaplar	82,9	83,8

Kaynak: Children Well Being: CWB24; Children Well Being: CWB24; Children Well Being: CWB24.

Tablodan görüleceği üzere, Türkiye 15 yaşındaki çocukların eğitimde sahip oldukları imkânlar bakımından OECD ortalamasının altındadır. Özellikle evde bilgisayar ve internet bağlantısı olan çocukların oranında gösterilen performans ile OECD üyesi ülkelerin performans arasında önemli bir fark vardır.

İl Özel İdaresi Kanunu’na bakıldığında, “Sosyal hizmet ve yardımlar, çocuk yuvaları, yoksullara mikro kredi verilmesi ve yetiştirme yurtlarının il özel idarelerinin yapmakla görevli ve yetkili olduğu hizmetler” kapsamında olduğu belirtilmiştir (m. 6/a).

Sonuç olarak, yerel yönetim mevzuatına göre, belediyelerin çocukların sosyoekonomik durumlarına bağlı iyi olma hâlini etkileyecek politikaları doğrudan belirleme yetkisinin olmadığı söylenebilir. Bunun yerine gerek belediyeler gerekse il özel idareleri, merkezi yönetimin harcamalara ilişkin sorumluluğunun yerine getirilmesine katkıda bulunmaktadır. Yoksulluğun birçok boyutu vardır ve yalnızca düşük gelir veya harcama düzeylerini içermez. Yoksulluk anlayışı, toplumda etkin bir şekilde işlev görebilme kabiliyeti olarak ifade edilebilecek seçme özgürlüğünün eksikliğinden kaynaklanan koşulları içerecek şekilde genişletilebilir. Bu çok boyutlu yorum, yalnızca finansal kaynak eksikliğiyle ilişkilendirilen yoksulluk kavramının çok

ötesine geçmektedir (Berg, 2008: 1). Bu kapsamda, çocuk yoksulluğunun, eğitim, sağlık, güvenlik gibi temel kamu hizmetlerinin yetersizliği olarak görülecek şekilde genişletilmesi gerekmektedir. Çocuğun sosyoekonomik durumu, birbiriyle bağlantılı olduğu hizmetleri de etkilemektedir. Bundan dolayı, yerel yönetimlerin sadece finansman kaynağı olarak görülmesinden ziyade, politika oluşturma sürecine de dâhil edilmesi gerekmektedir.

2.2.5. Yaşam Memnuniyeti

Çocukların iyi olma hâlinin nesnel koşullarıyla bağlantılı olarak, iyi olma hâllerini kendilerinin nasıl değerlendirdiği de oldukça önemli bir konudur. Zira eğitim, sağlık, kültür, teknoloji, sosyoekonomik yapı gibi alanlarda yapılan uygulamalar, karar alıcılar tarafından yürürlüğe konulur. Söz konusu karar alıcılar, çocukların daha geniş haklara ulaşabilmesi ve değişen koşullara uyumu için birtakım politikaları formüle eder ve uygular. Bununla birlikte, uygulanan politikaların toplumdaki tüm çocukları kapsaması öncelikli zorunluluk olarak görülmelidir. Aksi durumda sunulan hizmetlerden çocukların bir kısmı faydalanabilecektir. Örneğin, erken çocukluk eğitimi ve bakımı kapsamında, devlet, çocuklarını özel kreşlere gönderecek kişilere finansal destek verebilir. Ancak, söz konusu destek, gelir düzeyi çocuklarını özel kurumlara göndermeye imkân veren aileler için fayda sağlayacaktır. Dolayısıyla, orta ve üst gelir grubuna mensup ebeveynler eğitim hakkını çocuklarına sağlayabilecektir. Diğer taraftan, alt gelir grubunu oluşturan ailelerin çocukları, eğitim sürecinin en önemli aşamasında yer alamayacaktır.

2.2.5.1. Türkiye'deki Çocukların Yaşam Memnuniyeti

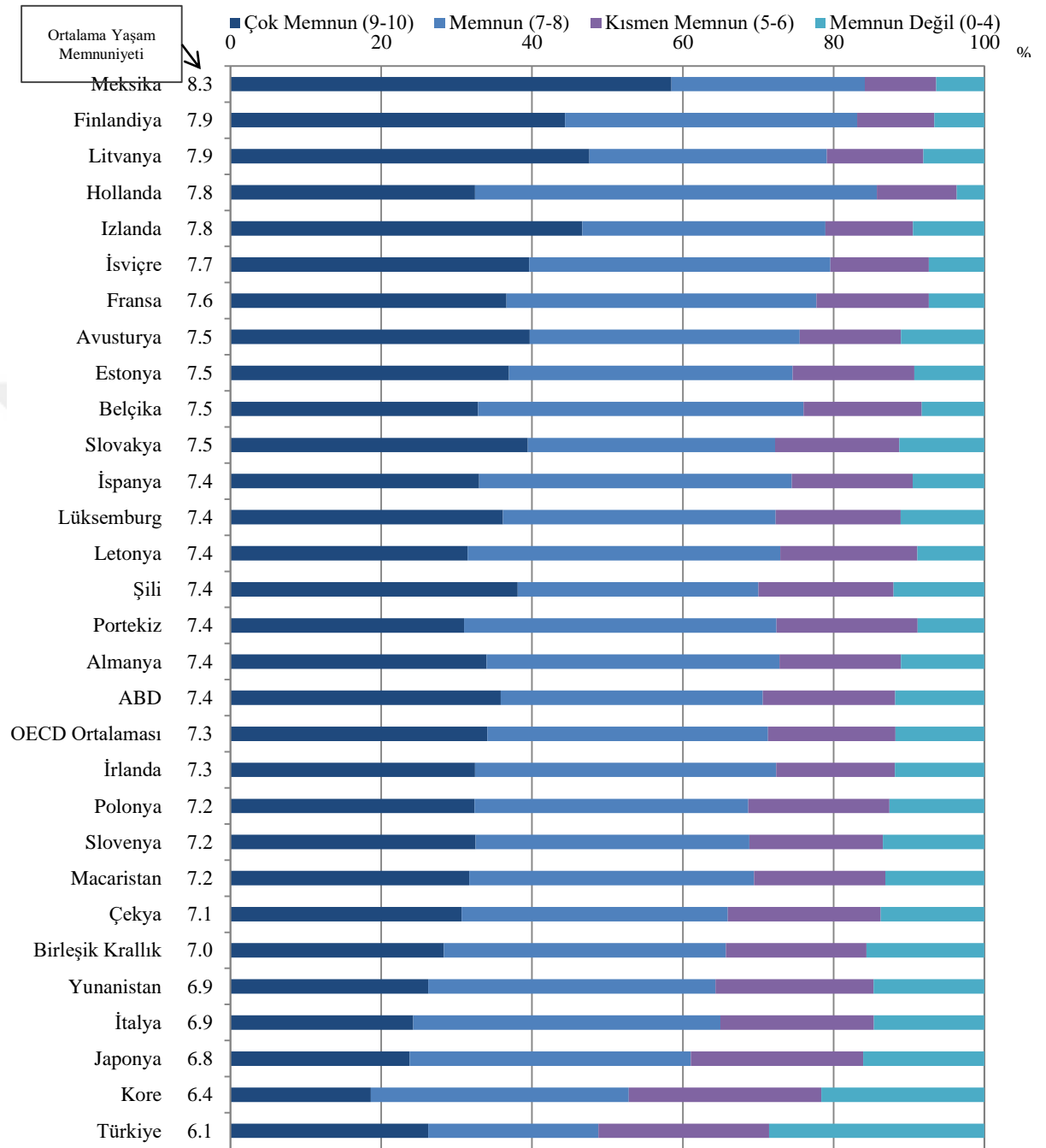
Çocuk refahı göstergelerinin asıl amacı, çocuğun hayatta kalmasını izlemektir. Bu nedenle, ulusal sosyal gösterge sistemleri hayatta kalmaya ve esenliğe yönelik tehditlere odaklanır. Çocuk refahına yönelik hareketler, 1970'lerin geniş toplumsal taleplerinden doğmuştur. 1979 yılında, UNICEF *Dünya Çocuklarının Durumu Raporlarını* yayınlamaya başladı. Dünya Bankası da çocuklar hakkında bir *Dünya Atlası* yayınladı. Ayrıca 1979 yılında, çocuk refahını izlemek için Çocuk Eğilimleri kurulmuştur. OECD, bu dönemde aile demografisi ve eğitimi hakkında raporlar üretmeye başlamıştır (Lippman, Moore ve McIntosh, 2009: 1). Toplumun tüm

bireylerinin iyi olma durumlarına hizmet eden uygulamalar, ülkedeki çocuklara yönelik kamu politikasının başarılı bir şekilde uygulanması için kritik öneme sahiptir. Bu kapsamda; yaş gruplarına, cinsiyete, sosyoekonomik duruma ve bölgelere göre uygulanan politikalar karşısında çocukların tepkisinin ölçülmesi gerekmektedir. Çünkü, genel kamu hizmetleri, eğitim, sağlık, çevre koruma hizmetleri gibi temel alanlarda uygulanan politikaların hedef kitlesini o ülkede yaşayanlar oluşturur. Toplumun genel refah düzeyini olumsuz yönde etkileyecek girişimler, yaşam memnuniyetinin de azalmasına yol açmaktadır. 2018 yılı itibariyle, Türkiye’de yaşayan 23 milyon çocuğun iyi olma hâlinin sübjektif görünümünün bilinmesi bu bakımdan önemlidir.

Dünya genelinde, çocuk refahının çok boyutlu bir bağlamda değerlendirmesini sunan raporlar UNICEF, UNESCO, OECD gibi önde gelen kuruluşlar tarafından yayınlanmaya devam etmektedir. Ayrıca kimi ülkelerde meydana getirilen oluşumlar, çocukların refahı ile ilgili olarak araştırma raporları yayınlamaktadır.¹⁰ Bunlardan biri, OECD tarafından üç yılda bir yayınlanan PISA sonuçlarıdır (Şekil 2.7).

¹⁰ İngiltere ve Galler’deki savunmasız çocukları desteklemek için çalışan yardım kuruluşu olan The Children’s Society, hizmet verdiği çocukların yaşamını iyileştirmek için uğraş vermektedir.

Şekil 2.7: OECD Ülkelerinde 15 Yaşındaki Öğrenciler Arasında Yaşam Memnuniyeti
(Yaşam Memnuniyeti Düzeyine Göre Öğrencilerin Yüzdesi)

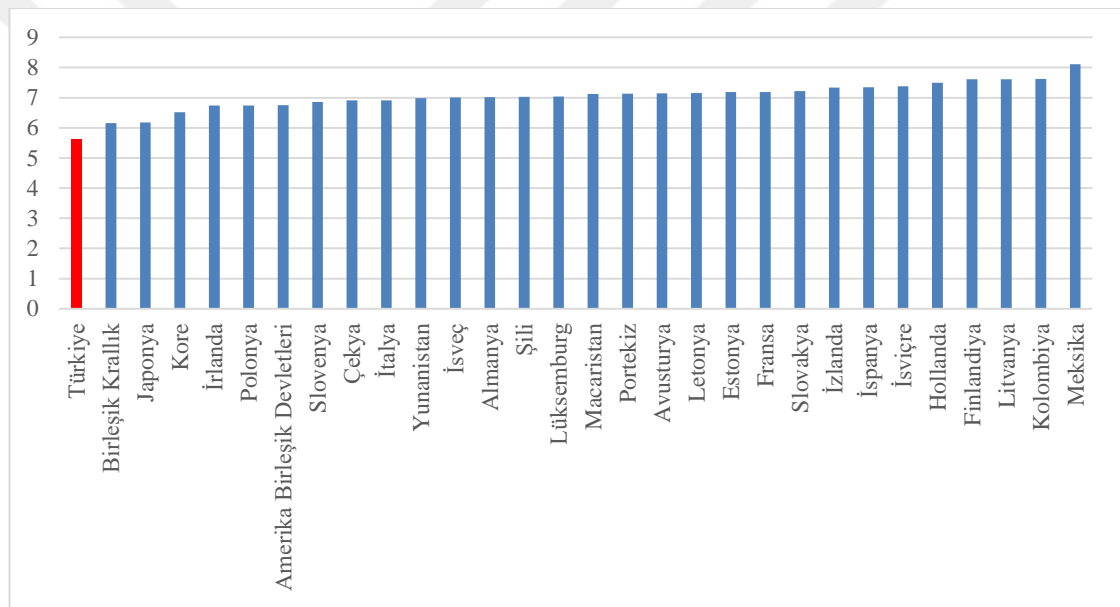

Kaynak: OECD, 2017a: 71.

PISA sonuçlarına göre (2019b: 154) on beş yaş; sağlık ve refah üzerinde sosyal, duygusal, kültürel ve ekonomik etkilerin yaşam için kurulabileceği hızlı bir değişim dönemidir. Aynı zamanda, belirli kırılma noktalarının ve çocuğun kendisine ve çevresine yönelik olumsuzlukların ortaya çıkabileceği bir bağımsızlık ve kendini

keşfetme zamanıdır. PISA sonuçları, *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin* çocuk olarak kabul ettiği yaş grubunu prototip olarak almaktadır. Şekildeki verilere bakıldığında, 2015 yılında OECD ülkeleri içinde en mutsuz çocukların Türkiye'de olduğu görülmektedir. Araştırmaya katılan çocukların ortalama yaşam memnuniyeti düzeyi 7.3'tür. Türkiye'deki çocukların, iyi olma hâllerine yönelik değerlendirmeleri ise 6.3 oranında kalmaktadır. Bu durum 2018 yılı PISA sonuçları için de geçerlidir. Aşağıdaki şekilde, PISA 2018 sonuçlarına göre, OECD ülkelerindeki on beş yaşındaki çocukların yaşam doyumlarına ilişkin veriler sunulmaktadır.

Şekil 2.8: PISA 2018 Sonuçlarına Göre Yaşam Doyumu Seviyelerini Bildiren Öğrencilerin Yüzdesi

Kaynak: OECD, 2019b: 156.

Veriler, 2018 yılında da Türkiye'deki çocukların yaşamlarına ilişkin algılarının değişmediğini ortaya koymaktadır. Her iki araştırma sonucu da Türkiye'de çocuklara ilişkin politikaların yeniden ele alınması bakımından son derece önemlidir. Çocukların, kendilerine yönelik uygulamaları kendi bakış açıları çerçevesinde ortaya koyması, üzerinde durulması gereken başlıca konudur. Yukarıda karşılaştırmalı olarak sunulan veriler on beş yaş grubundaki öğrencilere yöneliktir. Bu yaş grubu, çocukluğun ilk evrelerini geride bırakmış ve yetişkinliğe giden süreçte ergenlik aşamasını oluşturan bir duraktır. Bu bağlamda, sadece ilgili yaş grubuna odaklanılmaması gerekmektedir. Eğitim, sağlık, sosyoekonomik durum gibi temel nesnel koşulların varlığının niteliği

sadece bu koşulları uygulamaya koyan karar alıcılar tarafından değerlendirilmemelidir. Bunun en önemli somut göstergelerinden biri PISA araştırmasının ortaya koyduğu sonuçtur. Aksi durumda, çocuklar için yapılan yatırımlar verimsiz çıktılar doğurabilecektir.

Türkiye’de gerek merkezi yönetim gerekse yerel yönetimlerin, çocukların mutluluğuna ilişkin olarak daha çok nesnel önlemler aldıkları görülmektedir. Sağlık hizmetlerindeki çeşitlilik, eğitimde ortaya çıkan yeniliklere uyumlu bir öğretim modeli, eğlence anlayışındaki değişim gibi daha çok ölçülebilir koşullara odaklı bir yaklaşım söz konusudur. Bunun sonucunda, çocuklara ilişkin politikalar genellikle nicel verilerde yaşanan iyileştirmeler ve ilerlemeler üzerinden belirlenmektedir. Buna karşın, nicel bir artışın tek başına yeterli olmadığı görülmektedir. Örneğin, bütçeden çocukların yaşam memnuniyet düzeylerinin yükselmesi için ne kadar kaynak ayrılmalıdır? Bu kapsamda, herhangi bir hizmetin uygulanmasından ziyade, geniş kitlelere ulaşıp ulaşılmadığı önem kazanmaktadır. Bunun yanında, çocuklara yönelik olarak uygulanan politikaların, belirli aralıklarla yapılacak geri bildirimler ile ‘nasıl bir karşılık bulduğu’ sorusu üzerinden analizinin yapılması gerekmektedir. Bu bakımdan, orta ve uzun vadeli stratejik amaçların, kısa vadeli politikalar üzerinden kontrolünün sağlanması mümkün olabilecektir. Çocukların daha uzun vadede ne yaptığını anlayabilmek ve kolektif ihtiyaçlarına daha iyi yanıt verebilmek için, çoğunlukla daha istikrarlı yaşam memnuniyeti ölçümlerine odaklanılması gerekmektedir. Karar alıcıların tercihleri artık yeterli görülmemektedir. Çocuklara kendi yaşamlarını nasıl gördüklerini sorma yönünde bir düzen oluşturulmalıdır.

Türkiye’de, çocuklara yönelik olarak hedefleri içeren politika belgelerine bakıldığında, çocukların yaşam doyumunun geçerli ölçümünün dikkate alınmadığı görülmektedir. Bunun yerine daha çok ölçülebilir kamu hizmetlerinin geliştirilmesine yönelik hedefler ve bunlara bağlı faaliyetler planlanmaktadır. Buna karşın, 2014-2018 yıllarını kapsayan *Onuncu Kalkınma Planı Çocuk Çalışma Grubu Raporu’nda*, eğitim başlığı altında çocukların mutluluğuna değinilmektedir. Buna göre (2014: 29-32), eğitimde başarı ve sınava odaklanma yerine çocuğun gelişimi ve mutluluğunu merkeze alacak bir yapı oluşturulmalıdır. Bunun dışında, çocuğun iyi olma göstergelerinin belirlenerek düzenli olarak izlenmesi hedeflerden bir diğeridir. Bu konuda, belirgin bir faaliyet programını işaret edecek hedeflerin olmadığı görülmektedir. Eğitimde

çocukların mutsuzluğuna yol açan tek faktör ölçme ve değerlendirme sistemi değildir. Birbiriyle ilişki bileşenlerin ortaya çıkardığı yapısal sorunların kapsamlı değerlendirmesine bakılması gerekmektedir.

2012 yılında, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin Türkiye'ye yönelik sunduğu sonuç gözlem raporunda, çocukların iyi olma hâline ilişkin yetersiz verilere dikkat çekilmektedir. Buna göre, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin uygulanması için düzenli ve güncel veri sağlayacak kapsamlı bir veri toplama sisteminin oluşturulması teşvik edilmektedir* (Birleşmiş Milletler Çocuk, t.y.).¹¹ 2014 yılında yayınlanan *Türkiye'de Çocukların Gözünden Çocuğun İyi Olma Hâli Alanlarının ve Göstergelerinin Tanımlanması ve Değerlendirilmesi Raporu* hem niceliksel hem de niteliksel araştırma bulgularına dayanmaktadır. Rapor (2014: 48), çocuğun iyi olma hâlini önemseyen nesnel göstergeleri öznel göstergelerle beraber düşünmenin gerekliliği vurgulanmaktadır. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından, 2018 yılından yayınlanan *2023 Eğitim Vizyon Belgesi*, “Mutlu Çocuklar Güçlü Türkiye” vurgusuyla gelecek beş yılı planlamaktadır. Vizyon belgesinde, “Okulların her bir çocuğun değerine değer, mutluluğuna mutluluk katan evrensel, millî, manevi erdemlerle birlikte yaşam becerilerinin içselleştirildiği mekânlar olarak görüldüğü” ifade edilmektedir (Millî Eğitim Bakanlığı, 2018: 27). Belge, çocukların mutluluğunu ve neşesini merkeze alması ve çocuğun iyi olma hâlinin sübjektif yönüne dikkat çekmesi bakımından oldukça önemlidir.

Eğitim dışındaki nesnel durumların da çocukların mutluluğunu etkilediği görülmektedir. Dolayısıyla, konu sadece eğitim ile sınırlı değildir. Örneğin, çocukların psikolojik durumlarına ilişkin olarak Sağlık Bakanlığı'nın, maddi yaşam koşullarına bağlı olarak ise Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın stratejik planlarında konunun ele alınması gerekmektedir. Türkiye'deki çocuklar ile ilgili yapılan bir araştırma, konunun çok boyutlu bir düzlemde ele alınmasının gerekliliğini ortaya koymaktadır. Buna göre, yoksulluk, çocukların benlik deneyimleri üzerinde güçlü olumsuz etkiye sahiptir (Müderrişoğlu vd., 2014: 39).

¹¹ Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından 2013 yılında yayınlanan *Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı'nda*, çocuk refahı göstergelerinin (çocuk iyi olma hâli endeksi) Türkiye şartlarında belirlenmesi için gerekli bilimsel çalışmaların yapılacağı ve belirlenen göstergeler doğrultusunda veri toplanması için gerekli çalışmaların yapılacağı ifade edilmiştir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013: 75-76).

TÜİK tarafından yayınlanan yaşam memnuniyeti araştırmasına bakıldığında, hedef kitlenin 18 yaş üzeri kesim olduğu görülmektedir. Bununla birlikte, çocuklar başkalarıyla etkileşime girdikçe ve ergenliğe yaklaştıkça yaşamlarındaki memnuniyetsizlik artış göstermektedir (Müderrişoğlu vd., 2014: 39). Bu bağlamda, çocuk haklarının en önemli boyutlarından biri ihmâl edilmektedir. Çocuklara yönelik politikaların etkili şekilde uygulanması ve bütçenin verimli kullanımı için, çocuğun iyi olma hâlinin kapsamlı değerlendirmeye ihtiyacı olduğu açıktır. Bu konuda, merkezi yönetim yanında yerel yönetimlere de büyük sorumluluk düşmektedir.

Yerel yönetimler, halka en yakın hizmet birimleri olarak kamu hizmetlerinin başarılı çıktılar sağlayacak şekilde uygulanmasında pay sahibidir. İlçe, il ve büyükşehir belediyelerinin stratejik planlarında, doğrudan yerel yönetim birimi olarak kendilerinin söz sahibi oldukları politikalar belirlenmelidir. Bunun dışında, merkezi yönetim ve yerel yönetimlere düşen sorumluluğun ayrıntılı olarak düzenlendiği bir mevzuat hazırlanmalıdır. Örneğin, toplumun tüm üyelerine sağladığı geniş hizmetler bakımından oldukça ileri uygulamalar sunan Güney Kore’de, *Çocuk Refahı Yasası* vardır. Yasanın amacı, çocukların sağlıklı ve mutlu ve güvenli bir şekilde yetiştirilebilmeleri için refahlarını sağlamak olarak belirlenmiştir. Bu konuda devlete düşen sorumluluk, merkezi yönetim ve yerel yönetimler olmak üzere birlikte ele alınmaktadır (Child Welfare Act, 2011). Bundan dolayı, ulusal kalkınmanın en önemli bileşenini oluşturan çocuklara yönelik politikaların karşılıklı iş birliği ve eşgüdüm içinde belirlenmesi ve uygulanması gerekmektedir.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM
ÇOCUKLARIN SÖZ HAKKI VE KÜTAHYA'DA ÇOCUKLARIN İYİ OLMA
HÂLINE İLİŞKİN POLİTİKALAR

3.1. ÇOCUKLARIN DİNLENMESİ KAPSAMINDA KATILIM HAKKI VE TÜRKİYE'DE ÇOCUKLARIN KATILIMI

2019 yılında yayınlanan *Küresel Çocukluk Raporu*, çocuk hakları ve çocukların iyi olma hâli durumlarının önceki dönemlere göre ne şekilde farklılık gösterdiğini çarpıcı bir şekilde göstermektedir. Buna göre (Save the Children, 2019: 1), bugün doğan çocuklar, sağlıklı, eğitilmiş ve korumalı büyüme konusunda tarihin herhangi bir zamanından daha iyi bir imkâna sahiptir. Bir nesil önce, bir çocuğun beş yaşına ulaşmadan ölme olasılığı iki kat daha fazladır. Benzer şekilde, yüzde 70'inin çocuk işçiliğine dâhil olma ve yüzde 20'sinin öldürülme olasılığı daha yüksektir. Küresel düzeyde sağlanan gelişmeler, 2000 yılından bu yana milyonlarca çocuğu kurtarmıştır. Bu konuda sağlanan iyileştirmeler şunlardır: yılda 4,4 milyon daha az çocuk ölümü, 49 milyon daha az bodur/gelişmesi önlenmiş çocuk, okul dışında 115 milyon daha az çocuk, 94 milyon daha az çocuk işçi, 11 milyon daha az evli kız, yılda 3 milyon daha az genç doğum, yılda 12.000 daha az çocuk cinayeti.

Yirmi birinci yüzyıl, küreselleşme sürecinin getirdiği kolaylıklar ve insan haklarının ortaya çıkardığı düşünce anlayışındaki değişimi göstermektedir. Çocuklara ilişkin olarak yaşanan söz konusu olumlu gelişmeler bunun en önemli göstergelerinden biridir. Dolayısıyla, toplumlar önceki dönemlere göre daha rahat koşullar içinde varlıklarını sürdürme imkânına sahiptir. Bununla birlikte, yerel ve ulusal düzlemde, toplumların daha fazla söz sahibi olmasının da önü açılmaktadır. Uluslararası örgütlerin ve düşünce kuruluşlarının farkındalık oluşturan uygulamaları, özellikle siyasal katılım konusunda önemli güvenceler getirmektedir. Böylelikle, toplum üyeleri kendilerini ilgilendiren konularda iradelerini ortaya koyabilmektedir.

Kuşkusuz, çocuklar toplumun en çok fotoğraflanan ve en az dinlenen/söz hakkı verilen kesimidir. Yetişkinler, çocukların yetkinliklerini küçümseme eğilimi gösterirken, aynı zamanda onları bazı meseleleri etkilemek için olaylarda kullanma eğilimi vardır. Bu eğilim genellikle dayatmacılık olarak kendisini gösterir (Hart, 1992: 9). Eğitim, sağlık, sosyal haklar gibi temel insan haklarını oluşturan alanlarda yaşanan gelişmeler, daha yaşanılabilir bir çevreye eşit koşullarda erişim imkânı sunduğu zaman daha anlamlı olmaktadır. Bu yüzden, sadece toplumun bir kesimine fayda sağlayacak gelişmelerin genel bir kazanım oluşturduğunu söylemek mümkün değildir. Kendisine

hizmet sunulan ve söz konusu hizmetten yararlanamayan bireylerin düşüncelerini dikkate almak gerekmektedir. Bu bağlamda, çocukların, toplumun en geç üyeleri ve geleceğin yetişkin birey adayları olarak hem kendilerine tanınan haklara hem de yaşam koşullarını etkileyen kararlara ne derece katıldığı önemlidir.

3.1.1. Katılım: Bir Çocuk Hakkı ve BM Çocuk Hakları Sözleşmesi Genel Prensibi

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin tüm maddeleri üç ana konuyu kapsamaktadır: Koruma, tedarik/temin etme ve katılım (Bird vd., 2020: 21):

- Koruma maddeleri, çocukların ve gençlerin sömürülmesi ile ilgilidir. Sözleşme, hükümetleri çocukları ve gençleri her türlü sömürü ve istismardan koruması ve gerektiğinde rehabilitasyon sunması için görevlendirmektedir.
- Tedarik/Temin Etme maddeleri, çocukların ve gençlerin hayatta kalma ve gelişmelerine ilişkin temel haklarını kapsamaktadır. Bunlar sağlık, gıda ve temiz su yoluyla çocukların gelişmesini sağlayan eğitimi ve ortamları ifade eder.
- Katılım maddeleri, çocuğun veya gencin, vatandaş ve topluma aktif olarak katkıda bulunan biri olarak düşünülmesine dayanmaktadır.

Her üç hak da örtüşebilmesine ve birbirinin tamamlayıcısı olmasına rağmen, katılım hakkı daha tartışmalı olarak görülmektedir. Çocuk hakları, resmî haklar olarak, çocukları yetişkinlere güvenmek zorunda bırakmaz. Haklar, refah önlemlerini sağlar ve küçük çocukların aile ve toplum yaşamlarına nasıl aktif olarak katılabileceklerini gösterir (Alderson, 2008: 78). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*, çocuğun katılım hakkını uluslararası alanda düzenleyen en önemli yasal mevzuattır. Sözleşmeye göre, “Taraf devletler, görüşlerini oluşturma yeteneğine sahip çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşlerini serbestçe ifade etme hakkını bu görüşlere çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak, gereken özen gösterilmek suretiyle tanırlar (m. 12)”. Birleşmiş Milletler'in kabul ettiği bu sözleşmenin ilgili maddesi, çocuğun kendisine tanınan haklarına ilişkin görüşlerini serbestçe ifade etmesini düzenlemektedir. Böylelikle, çocuk katılımı, sözleşme kapsamında ele alınan bir hak olarak ayrıca düzenlenmektedir. Sözleşmenin aynı maddesinde, “Çocuğu etkileyen herhangi bir adli veya idari kovuşturmada çocuğun ya doğrudan doğruya veya bir temsilci ya da uygun bir makam

yoluyla dinlenilmesi fırsatı, ulusal yasanın usule ilişkin kurallarına uygun olarak çocuğa, özellikle sağlanacaktır” hükmü yer almaktadır.

Çocuk katılımı, uluslararası bir değer olarak kabul edilmektedir. Bu konuda, *Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'nin* 24. maddesi: “Çocuklar (...) görüşlerini özgürce ifade edebilirler. Bu görüşler, yaşları ve olgunluklarına göre kendilerini ilgilendiren konularda dikkate alınacaktır” demektedir (In the Charter, t.y.). Avrupa Komisyonu'nun *Çocuk Hakları Programı'nın* temel amacı, “Tüm Avrupa Konseyi üyesi ülkeler tarafından çocuk hakları alanında uluslararası standartların uygulanmasını desteklemek ve özellikle ana ilkelerini vurgulamak” olarak belirtilmektedir. Ayrımcılık yapmama, yaşama ve gelişme hakkı, karar vericiler için öncelikli olarak çocuğun yüksek yararı ve çocukların duyulma hakkı çerçevesinde, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin* uygulanması teşvik edilmektedir (European Union Agency, 2015: 25). Çocukların duyulma hakkı gerek *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'de* gerekse *Avrupa Birliği Temel Haklar Bildirgesi'nde* vurgulanan katılım hakkını göstermektedir. Aşağıdaki tablo, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin* katılımı düzenleyen 12. maddesine ilişkin kilit noktaların özetini sunmaktadır.

Tablo 3.1: Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Kapsamında Çocuklara Tanınan Katılma Hakkı

Boyut	Açıklama
Katılımın Evrensel Boyutları	Katılımın Evrensel Boyutları
Herhangi bir ayırım gözetmeksizin tüm çocuklar için geçerlidir.	Katılım tüm çocuklar için bir haktır. Erişimi kolay olanların ötesine ulaşmak için çaba gösterilmelidir. Aşağıdakiler de dâhil olmak üzere daha marjinalleşmiş çocuklar için fırsatlar yaratılmalıdır. Örneğin; kızlar, özürlü çocuklar, yerli veya azınlık etnik gruplardan çocuklar, ülke içinde yerinden olmuş veya mülteci çocuklar, çalışan çocuklar...
Hem bir araç hem de bir amaç	İnsan onuru ve saygısı, tüm bireylerin kendilerini etkileyen kararlar alınırken katılma hakkına sahip olmalarını gerektirir. Bu temel bir haktır. Ancak, katılım aynı zamanda diğer hakların da gerçekleştirilebileceği bir araçtır. Örneğin, çocukların bu süreçte duruşma yapılması yönündeki talepleri reddedilirse, adalete erişimi garanti etmek mümkün değildir.
Birey ve grup olarak çocuklar için geçerlidir	Çocuklar, örneğin aile, okullar veya adli işlemlerde kendilerini etkileyen konularda ve yerel veya ulusal politikaların geliştirilmesi veya kaynakların tahsisi gibi kolektif olarak onları etkileyen konularda bireyler olarak görüşlerini ifade etme hakkına sahiptir.
Çocukları etkileyen tüm konular için geçerlidir	Dinlenme hakkı sadece çocukların yaşamlarıyla doğrudan ilgili konular için değil, aynı zamanda çevre, ulaşım, makroekonomi veya göçle ilgili daha geniş konular için de geçerlidir.

Tablo 3.1: (devam) Çocuk Haklarına Dair Sözleşme Kapsamında Çocuklara Tanınan Katılma Hakkı

Katılımın Çoklu Boyutları	Katılımın Çoklu Boyutları
Farklı bağlamlar ve sorunlar için farklı formlar gerektirir	Çocukların katılma biçimleri mutlaka yaşlarına ve yeteneklerine ve ayrıca ilgili konulara bağlı olarak farklılık gösterecektir. Katılma hakkı, örneğin 10 yaşın altında ve üstünde olanlar için eşit derecede geçerlidir, ancak farklı ortamlar, destek düzeyleri ve bilgi formları gerektirecektir. Ciddi öğrenme güçlüğü olan 16 yaşındaki bir çocuk, benzer yaştaki ama farklı yeteneklere sahip bir çocuktan farklı destek seviyeleri gerektirecektir.
Farklı yaklaşımları ve araçları kapsar	Katılım, çevrimiçi veya çevrimdışı, doğrudan ve dolaylı olarak gerçekleşebilir ve çocukların görüşlerini çocuk önderliğindeki kuruluşlara ve hareketlere ve aralarındaki tüm seviyelere danıştığı süreçleri kapsayabilir.
Katılımın Güç ve Sorumluluk Boyutları	Katılımın Güç ve Sorumluluk Boyutları
Koruma hakkını ortadan kaldırmaz	Çocuklar, <i>Çocuk Haklarına Dair Sözleşme</i> 'de yer alan tüm korumaları alma hakkına sahiptir ve katılım hakkı bu korumalara uygun olarak gerçekleştirilmelidir.
Yetişkin katılımından farklıdır	Yetişkinlerin aksine, çocuklar tam yasal bağımsızlığa sahip değildir. Katılım özerklik ile eş anlamlı değildir. Bağımsız karar verme konusunda otomatik hakları yoktur. Katılım, yaş, yetkinlik ve hangi bağlamda gerçekleştiğine bağlı olarak farklı katılım düzeyleri ile yetişkinlerin desteklenmesini ve kolaylaştırılmasını gerektirir. Bunu yaparken, yetişkinler çocukların yüksek yararını gözetmelidir.
Güçlenmeyi teşvik eder	Katılım, çocuklara ek bilgi, beceri ve kendine güven ve yeni deneyimler edinme fırsatları sunar. Ayrıca, haklarının gerçekleştirilmesine ve daha geniş sivil katılımlara katkıda bulunmada önemli bir toplumsal rol oynamaktadır. Çocukları, kendilerini etkileyen kararlarda daha aktif bir rol oynamaları için güçlendirmek, yetişkinlerin çocuklarla ilgili güçlerini kullanma şekillerinde bir değişiklik gerektirir. Bu güç kayması, yetişkinler ve çocuklar arasındaki daha demokratik ilişkilere katkıda bulunur ve çocukların hem bireysel hem de kolektif düzeylerde kademeli olarak sorumluluk almasını kolaylaştırır.
Bu bir yükümlülük değil bir haktır	Çocuklar, görüşlerini ifade edip etmemeyi seçme veya kendilerini veya topluluklarını etkileyen konularda karar almaya aktif olarak katılma hakkına sahiptir. Bazı çocuklar, birçok yetişkin gibi katılmamayı seçecektir. Asla bunu yapmaya zorlanmamalı veya baskı yapılmamalıdır.

Kaynak: UNICEF, 2018: 11-12.

Katılım, yer almak anlamına gelir ve çok geniş bir kavramdır. Çocuklar; oyun, öğrenme, yemek pişirme ve diğer insanlara ve hayvanlara bakmak gibi sayısız etkinlik ve ilişkiye katılırlar. Bununla birlikte, katılımı ilgili raporlar genellikle iki ana alana indirgenmektedir: danışma ve karar verme. Bu, katılımı özellikle konuşma, düşünme ve karar verme sürecinden ayırır (Alderson, 2008: 79). UNICEF'e göre çocuk katılımı,

“görüşlerini oluşturma, ifade etme ve kendilerini doğrudan ve dolaylı olarak ilgilendiren konuları etkileme fırsatlarıyla ilgilenen çocuklar (bireysel ve/veya toplu olarak)” olarak tanımlanabilir. Anlamli katılım, çocukların durumunu pasif alıcılardan aktif temsilcilere dönüştürmeyi ve yetişkinlerden çocuklara güç aktarılmasını içerir. Çocuklar bilgilendirilir ve yaşamlarını etkileyen kararlara yön verebilir (UNICEF, 2017a: 2). UNICEF’in çocukların katılımını anlamli kılan yaklaşıma yaptığı vurgu önemlidir. Çünkü, uluslararası sözleşmeler kapsamında güvence altına alınan “çocuk katılımı hakkının” tam olarak uygulanabilmesi için sınırları belirlenmiş çerçevede güç devşirilmesi gerekmektedir. Böylelikle çocuklar, kendilerini ilgilendiren konularda kendilerinin yetkili olduğunu bilecektir. Bu durum, çocuklarda sorumluluk duygusunu geliştirmenin yanında, onların ilerleyen dönemlere hazırlanmasında daha bilinçli bireyler olarak yetişmelerine de yardım edecektir. Çocuk katılımının katkıda bulunduğu durumlar genel olarak şu şekildedir (UNICEF, 2018: 8): geliştirilmiş hizmetler ve politikalar, daha fazla hesap verebilirlik, gelişmiş koruma, kapasite geliştirme ve topluluklara katkıda bulunmak

Kendini ifade edebilen bir çocuk, istismara uğraması veya sömürülmesi çok daha az muhtemel bir çocuktur (Inclusion Europe, 2014: 11). Çocuk katılımının çocuklara ve genel olarak topluma sağlayacağı faydalar, sürecin etkin bir şekilde yönetilmesini gerektirmektedir. Bu kapsamda, çocuk katılımı (Bird vd., 2020: 29); şeffaf (açık ve eksiksiz bilgi), özgür (çocukların özgür iradesi ile gönüllü olmaları), saygılı (herkesin neyin ifade edildiğini dikkate alması), ilgili (çocuklar için neden katıldıklarının anlamli olması), çocuk dostu (deneyimin her çocuğun ihtiyaçlarına ve ilgi alanlarına uyarlanması), her şey dâhil (herkesin kendi yöntemiyle katılabileceğini düşünmesi), güvenli (çocukların her türlü zarardan korunmuş hissetmeleri), destekli (ilgili herkesin hazırlandığını düşünmesi) ve duyarlı – sorumlu (çocukların görüşleriyle neler yapıldığını bilmesi) olmalıdır.

Katılımcı süreçler, her özel durumda farklılık gösterebilir. Çünkü katılımcı yöntemlerin, danışmanın amaçlarına ve katılan çocuklara göre uyarlanması gerekir. Evde, ailede, okulda, kamuoyu karar verme sürecinde ve çocukların dinlenmesi gereken tüm yerlerde fikirler ifade edilebilmelidir (Inclusion Europe, 2014: 11-12). Çocukların yetişkinlerle anlamli projelere katılmaları gerekir. 16, 18 veya 21 yaşlarındaki katılımcı yetişkin vatandaşların, ilgili sorumluluklara maruz kalmadan aniden sorumlu olmalarını

beklemek gerçekçi değildir. Demokratik katılım, katılma güveni ve yetkinliği hakkında bir anlayış, uygulama yoluyla yavaş yavaş elde edilebilir (Hart, 1992: 5). Bu yüzden, erken çocukluk döneminden itibaren çocukların topluma nasıl anlamlı bir şekilde katılabilecekleri yönünde bir kültür oluşturulmalıdır. Hem yetişkinlerin hem de çocukların kendilerine düşen sorumlulukların sınırları net olarak belirlenmelidir.

Çocukların, kendilerine tanınan hakları kullanmada yeterince bilinçlendirilmesi de onları bu gücü verecek olan yetişkinlere düşmektedir. 2008 ve 2009 tarihlerinde yapılan araştırmaların sonuçları, görüşülen 45 çocuğun yüzde 76'sının haklarının farkında olmadığını ve yüzde 79'unun ihtiyaç durumunda kiminle iletişime geçeceğini bilmediğini göstermektedir. AB'nin çocuk haklarını geliştirmek ve korumak için ne yapması gerektiği sorulduğunda, katılımcıların yüzde 88'i "Çocuklara hakları hakkında erişilebilir bir şekilde daha fazla bilgi vermesi gerektiğini" belirtmiştir. Çocuk haklarının tam olarak tanınması, çocukların fikirlerini dile getirmesi ve onları etkileyen kararlara katılmaları gerektiği anlamına gelir (European Commission, 2011: 13). Araştırma sonuçları; katılımcılık, çoğulcu demokrasi, kaynakların etkin ve verimli kullanımı gibi argümanların işletilmesini sağlayacak yasal düzenlemelerin yeterli olmadığını ortaya koymaktadır. Çocuklar, görüşlerini ifade etmek için *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme'nin* 12. maddesi kapsamındaki haklarının farkında olmalıdır. Bu nedenle onlara bilgi verilmelidir. Ayrıca, özgürce görüş ifadesini sağlamak için, çocukların zorlama veya baskı olmadan ve kendilerini güvende duydukları ortamlara katılmalarına izin verilmelidir (UNICEF, 2018: 10). Bu nedenle katılım, çocuklar ve yetişkinler arasında karşılıklı saygıya dayalı bilgi paylaşımı ve diyalog gerektirir. Katılım, yaş ve olgunlukları dikkate alınarak çocukların görüşlerinin tam olarak dikkate alınmasını talep eder (UNICEF, 2017a: 2).

Çocukların katılımına ilişkin olarak gerekli düzenlemeleri oluşturmak ve yaygınlaştırmak için uygulanabilecek faaliyetler kısaca şunlardır (UNICEF, 2018: 9): çocukları ulusal insan hakları kurumlarının çalışmalarına dâhil etmek halkın bilinçlendirilmesi ve kapasitelerinin güçlendirilmesi ve devletin çocukların katılımı için taahhütlerini ve fırsatlarını oluşturmak.

Yukarıdaki faaliyetler çerçevesinde, çocuklar ve gençler farklı şekillerde katılım sağlayabilecektir. Sosyal medya, anketler, dilekçeler, odak grupları, gençlik

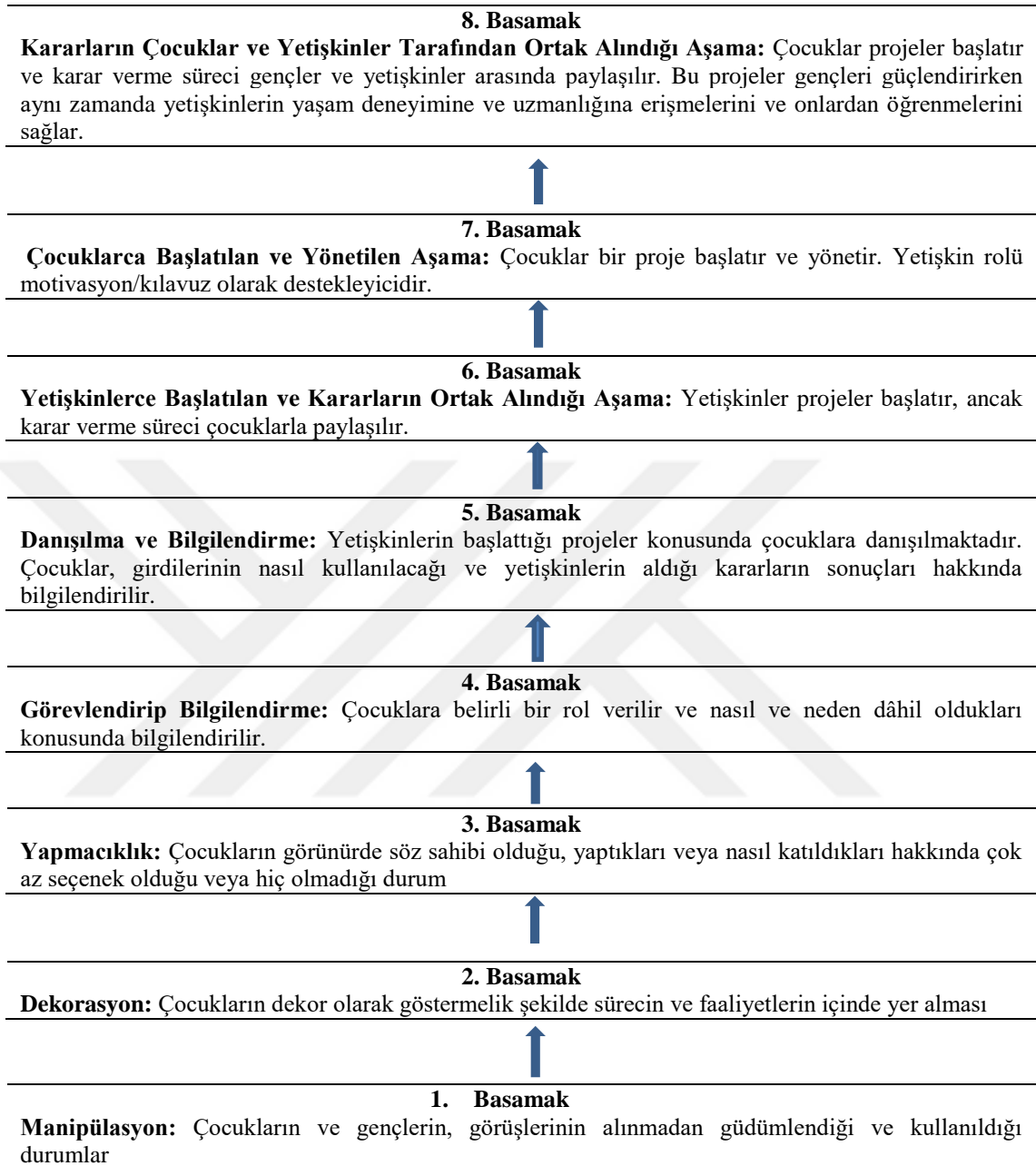
grupları veya yerel toplantılar gibi gayri resmî mekanizmalar, okul ve gençlik konseyleri veya gençlik parlamentoları gibi daha resmî sistemler katılım için önemli argümanlar olarak görülebilir (Strategies Child/Youth, t.y.). Çocuk katılımının, çocukların rollerine ve katılım gösterdikleri ortama göre ayrıntılı durumu aşağıdaki tabloda gösterilmektedir. Tabloda, çocukların görüşlerini ifade etmeleri ya da başkalarının bakış açılarını paylaşmalarının istendiği durumlarda oynadıkları üç ortak rol incelenmektedir. Her bir rolün altında, rolün amacının nasıl tanımladığı, bu rolün oynanabileceği fiziksel ve sanal alanlar ve bunun çocuk hakları ve refahını savunmayı nasıl güçlendirdiği görülebilir (Bird vd., 2020: 19).

Tablo 3.2: Katılımda Çocukların Oynadığı Roller

KATILIMDA ÇOCUKLARIN OYNADIĞI ROLLER			
ROL	KATILIMCI	TEMSİLCİ	KOLAYLAŞTIRICI
AMAÇ	Bakış açısına ve deneyime katkıda bulunmak	Bir grubun veya nedenin sesini ve çıkarlarını ifade etmek	Diğer (genç) insanların seslerinin paylaşılmasına olanak
FİZİKSEL	<ul style="list-style-type: none"> • Danışma • Toplantı • Öğrenme Etkinliği 	<ul style="list-style-type: none"> • Panel • Meclis/Konsey • Yetkilendirme 	<ul style="list-style-type: none"> • Diyalog • Toplantı • Panel
SANAL	<ul style="list-style-type: none"> • İnternet Forumu • Sosyal Medya • Dilekçeler 	<ul style="list-style-type: none"> • Kampanyalar • Çevrimiçi Gruplar • Video Kanalları 	<ul style="list-style-type: none"> • Konferans Bağlantısı • Çevrimiçi Sohbet/Forumlar
KATKI Her bir rolün çocuk haklarının ve iyi olma hâlinin gelişmesine katkıda bulunma yolları	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların yaşadığı deneyimleri paylaşmak • Çocukların faaliyetlerini modellemek ve çocukların sosyal bir grup olarak görünür olmalarına yardımcı olmak 	<ul style="list-style-type: none"> • Çocukların savunucu olarak güçlendirilmesi • Belirli sosyal gruplardaki çocukların görüşlerini temsil etmek 	Görüşlerini güvenli ve üretken bir alanda ifade ederek başkalarının savunmasını sağlayan çocuklar
SONUÇ:	ÇOCUK HAKLARI & ÇOCUKLARIN İYİ OLMA HÂLİ		

Kaynak: Bird vd., 2020: 10

Çocukların katılım hakkı, literatürde ağırlıklı olarak 1992 yılında Roger Hart tarafından geliştirilen katılım merdiveni üzerinden inceleme konusu yapılmaktadır. Katılım merdiveni diyagramı, çocukların projelere katılımı hakkında düşünmek için bir başlangıç tipolojisi olarak tasarlanmıştır (Tablo 3.3).

Tablo 3.3: Çocuk Katılımı Basamakları

Kaynak: Hart, 1992: 8.

Hart'ın, yirminci yüzyılın sonunda tasarladığı katılım merdiveni bugün için de geçerliliğini korumaktadır. Ülkeler, uyguladıkları politikaların gerek formüle edilmesi sürecinde gerekse yürütülmesinde çocuklara ne kadar söz hakkı tanıyıp tanımadığını söz konusu tipoloji üzerinden sorgulayabilmelidir. Bugün, eğitim, sağlık, sosyal refah hizmetleri, bilgi ve iletişim teknolojisinin kullanımı gibi alanlarda önemli ilerleme

kaydetmiş ülkelerden bazıları hâlâ merdivenin yukarı basamaklarına ulaşabilmiş değildir. *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*'de çocukların durumuna göre belirlenmiş bir zeminde, çocuklar ve yetişkinler arasında konsensüs oluşturabilecek bir iş birliğine ihtiyaç olduğu açıktır.

UNICEF'in, katılımın kapsayıcılığını garanti etmemekle birlikte, çocuk katılımının farklı mekanizmalar üzerinden sağlandığı ülkelere ilişkin olarak verdiği örneklerden bazıları şu şekildedir (Strategies Child/Youth, t.y.):

Belarus Cumhuriyeti'ndeki *Çocuk ve Gençlik Kuruluşlarına Devlet Desteği Kanunu*, çocuklar ve gençlik örgütleri için devlet desteğini ve ülkedeki çocukları ve gençleri etkileyen politikaların planlanması ve tartışılmasına katılma haklarını garanti eder.

Fransa'daki Ulusal Çocuk ve Gençlik Meclisleri Birliği, belediye düzeyi de dâhil olmak üzere, çeşitli hükümet idaresi ve gençlik hareketlerinden 400 meclis içerir. Etkili meclisler geliştirmelerine yardımcı olmak için üyelerine eğitim ve çeşitli araçlar sağlar. Üye meclislerden çocuklar ve gençler dernek yönetim kurulunda otururlar.

Yeni Zelanda'da, 2013 yılında Auckland şehri, *Ben Auckland'im - Çocukların ve Gençlerin Stratejik Eylem Planı*'ni kabul etti. Plan, Auckland Meclisi ve Gençlik Danışma Paneli tarafından ortaklaşa geliştirildi ve 6.000 çocuk ve gençle istişareler üzerine inşa edildi.

Çocuk hakları hakkında bilgi veren, uluslararası çocuk yardımı ve çocuk hakları savunma kuruluşu KidsRights tarafından 2019 yılında yayınlanan raporun sonuçları dikkat çekicidir. Buna göre (Vroonhof, 2019: 10), *KidsRights İndeksi*'ndeki hiçbir ülke, çocuğun görüşlerine saygı göstermede yüksek puan almamıştır. Bu, dünyadaki tüm ülkelerin çocukları ve gençleri yapısal olarak karar alma süreçlerine dâhil ettiklerinden emin olmaları ve çocukların kendilerini doğrudan etkileyen konular hakkındaki görüşlerini dikkate almaları gerektiği anlamına gelmektedir. Avustralya, Kanada, İtalya, Japonya ve İngiltere de dâhil olmak üzere 54 (160 üzerinden) ülke düşük puan almıştır. Dolayısıyla, gelişmiş ülkelerin toplum refahını artırmak için uyguladığı politikaların doğrudan çocukların söz sahibi olduğu bir ortamı göstermediği açıktır. Örneğin; bu ülkeler içinde Japonya, eğitimde PISA sonuçlarının oldukça yüksek olduğu, çocukların okullarda verilen eğitimde belirli sorumluluklar çerçevesinde

öğrenim gördüğü ve toplumsal hayata hazırlandığı bir ülkedir. Ancak, Japonya'nın çocuk katılımında düşük puan alan 54 ülkeden biri olması, eğitimde var olan başarının ve nitelikli eğitimi ön plana çıkaran yaklaşımların, daha çok yetişkin karar alıcıların tekelci yapısından kaynaklandığını göstermektedir.

Bebekler en başından beri saygı duyulan kişiler olarak görüldüklerinde, ailelerinin ve toplumlarının üyeleri olacaktır. Bu kapsamda katılım hakları, her bireyin geleneklerinin ve kültürel değerlerinin korunmasının uyumlu kalkınma için önemini dikkate alır (Alderson, 2008: 87). Yetişkinler çocuklarla ilgili kararlar alırken, sadece çocuğun yüksek yararı birincil öncelik olmamalıdır. Çocuklar, ne olacağını düşündüklerini söyleme ve görüşlerinin dikkate alınmasını bekleme hakkına sahiptir (Vroonhof, 2019: 10). Bu bağlamda, çocukların sadece yerel yönetimlerde, ulusal meclislerde veya kamuoyunda karar verme sürecine dâhil edilmesi tek başına yeterli değildir. Öncelikle, ailelerde oluşturulması gereken bir farkındalık ihtiyacı söz konusudur. Çocukları günlük görevlere dâhil etmek; onlara danışmanın ve becerilerini, bilgilerini ve fikirlerini geliştirmenin ve bu becerileri çocukların sunabileceği daha çok şey olması için artırmanın pratik bir yolu olabilir (Alderson, 2008: 129). Genel olarak, katılımın erken çocukluk gelişimi sürecinde başladığı ve sürecin etkin bir şekilde yönetildiği durumlarda toplumun iyi olma hâlinin de yükseldiği dikkate alınmalıdır. Sonuç olarak, çocuğun merkeze alındığı bir kültür ve bu kültüre bağlı politikaların uygulandığı bir ortamın oluşturulması gerekmektedir.

3.1.2. Türkiye’de Çocukların Katılımı

Çocuk Haklarına Dair Sözleşme kapsamında güvence altına alınan katılım hakkı, çocukları ilgilendiren her konuda geçerlidir. Çocuklara sadece danışılmasından ziyade, onların karar mekanizmalarına dâhil edilmesi bu hakkın gerektiği gibi kullanılmasında oldukça önemlidir. Çocukların seslerinin duyulması ve düşüncelerini ifade etmeleri çeşitli mekanizmalar üzerinden gerçekleşir. Bu mekanizmaların kullanıldığı alanlardan biri de yerel yönetimlerdir. Çocukların yaşam alanlarını onlar için daha elverişli kılmak ve çocuk temelli politikaları hayata geçirmek için, yerleşim alanlarında seslerinin duyulması gerekmektedir. Son yıllarda, Türkiye’de özellikle yerel yönetim alanında çocuk katılımının teşvik edildiği ve çocukların yaşadıkları yerler ile

bütünleştığı politikalar söz konusudur. *Çocuk Dostu Şehirler Girişimi*, çocuk meclisleri ve il çocuk hakları komiteleri söz konusu politikalara ilişkin en önemli uygulamalardır.

3.1.2.1. Çocuk Dostu Şehirler Girişimi

UNICEF liderliğinde başlatılan *Çocuk Dostu Şehirler Girişimi*, BM *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme* çerçevesinde, belediyelerin yerel düzeyde çocuk haklarını uygulamasına destek veren bir girişimdir. UNICEF'in öncülük ettiği girişim; hükümetler, sivil toplum kuruluşları, özel sektör, akademi, medya ve daha önemlisi şehirlerini ve topluluklarını çocuk dostu hâle getirmek isteyen diğer paydaşları bir araya getiren bir ağdır (Child Friendly Cities, t.y.). Çocuk dostu bir şehir (CFC), "Çocukların haklarını gerçekleştirerek, kendi yetki alanlarındaki yaşamlarını iyileştirmeyi taahhüt eden bir şehir, kasaba, topluluk veya herhangi bir yerel yönetim sistemidir". Uygulamada; çocukların sesleri, ihtiyaçları, öncelikleri ve haklarının kamu politikalarının, programlarının ve kararlarının ayrılmaz bir parçası olduğu bir şehir, kasaba veya topluluktur. Genel anlamda, çocuk dostu şehirler (What is a, t.y.): çocukların sömürü, şiddet ve istismardan korunduğu, hayata iyi bir başlangıç yaptığı ve sağlıklı büyüdüğü, kaliteli sosyal hizmetlere erişim sağladığı, kaliteli, kapsayıcı ve katılımcı eğitim ve beceri geliştirmeyi deneyimlediği, fikirlerini ifade edebildiği ve onları etkileyen kararları etkilediği, aile, kültür, şehir/toplum ve sosyal yaşama katılım gösterdiği, eşit alanlara erişimi olan güvenli ve temiz bir ortamda yaşadığı arkadaşlarıyla buluşup oyun oynamak ve eğlenmek için çeşitli yerlere sahip olduğu ve etnik kökenleri, dinleri, gelirleri, cinsiyetleri veya yetenekleri ne olursa olsun, yaşamda adil bir şansa sahip olduğu şehir, kasaba veya topluluğu ifade eder.

Girişim, 1996 yılında UNICEF ve BM tarafından kentleri herkes için yaşanabilir bir yer hâline getirmek amacıyla düzenlenen İkinci Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı (Habitat II) sırasında alınan karar üzerine başlatılmıştır. BM Konferansı, çocukların refahının; sağlıklı bir yaşam alanının, demokratik bir toplumun ve iyi yönetişimin nihai göstergesi olduğunu ilan etmiştir. Bu kapsamda, Habitat II Konferansı'nda çocukların katılımına ilişkin kabul edilen hükümlerden bazıları şunlardır (United Nations, 1996):

- Çocukların ve gençlerin, özellikle yaşam ortamlarına ilişkin ihtiyaçları, tamamen dikkate alınmalıdır. Şehirlerin, kasabaların ve mahallelerin şekillendirilmesiyle ilgili katılımcı süreçlere özel dikkat gösterilmelidir. Bu konu, çocukların ve gençlerin yaşam koşullarını güvence altına almak ve çevreye ilişkin farkındalık, yaratıcılık ve düşüncelerinden faydalanmak içindir. Sokak çocukları, mülteci çocuklar ve cinsel istismar mağduru çocuklar gibi korunmasız çocukların barınma ihtiyaçlarına özel dikkat gösterilmelidir. Ebeveynlerin ve çocuklardan yasal olarak sorumlu olan diğer kişilerin, bu ihtiyaçları karşılamak için *Çocuk Hakları Sözleşmesi*'ne uygun sorumlulukları, hakları ve görevleri vardır.
- Özellikle sokak çocukları olmak üzere gençleri ve çocukları; özel sektör yatırımlarını ve kâr amacı gütmeyen kuruluşlardan destek alabilecek eğitim, eğlence, dinlenme, iş eğitimi ve danışmanlığı yoluyla kendi geleceklerinde ve toplumlarının geleceğinde ilgili taraflar olmaya teşvik etmek gerekmektedir.
- Sürdürülebilir insan yerleşmelerinin geliştirilmesi ve yönetime katılımcı bir yaklaşımın kurumsallaştırılması için, kentsel kalkınmaya katılan tüm aktörler (kamu, özel sektör ve topluluklar), özellikle kadınlar, engelli kişiler (çocukların ve kadınların çıkarlarının dâhil edildiği) ve yerli halkın çıkarları dâhil olmak üzere sürekli bir diyalog kurulmalıdır.

1996 yılında İstanbul'da düzenlenen Konferansta; hızlı kentleşmenin, büyük şehirlerdeki kentsel nüfusun yoğunlaşmasının, şehirlerin daha geniş coğrafi alanlara yayılmasının ve mega şehirlerin hızlı büyümesinin insan yerleşimlerinin en önemli dönüşümleri arasında olduğu belirtilmiştir. Buna bağlı olarak, 2005 yılına kadar dünya nüfusunun çoğunluğunun kentsel alanlarda yaşayacağı ve bunların yaklaşık yüzde 40'ının çocuk olacağı tahmin edilmiştir. Habitat II Konferansı'nda çocukların katılım hakkı, hızlı şehirleşme ve artış göstereceği düşünülen çocuk sayısı üzerinden vurgulanmaktadır. Dolayısıyla, yerleşim yerlerinin daha geniş alanlara yayılması sürecinde, çocukların beklentilerinin ve taleplerinin göz önünde bulundurulması gerektiği düşünülmektedir.

Türkiye'de, *Çocuk Dostu Şehirler Projesi* 2014-2015 yıllarında uygulamaya başlanmıştır. Proje, on belediye (Adana-Yüreğir, Ankara-Mamak, Bitlis, Erzurum-İspir, Giresun, İzmir-Bornova, Kırklareli-Lüleburgaz, Manisa, Mersin, Şanlıurfa-Eyyübiye) ve Birleşmiş Milletler Çocuk Fonu (UNICEF) tarafından yürütülmüştür. Proje, yerel

yönetimlerin çocuk dostu politika ve program geliştirmelerini hedeflemektedir (UNICEF, t.y.: 2).¹² İlk proje Mart 2016’da sona ermiştir. Bugün Türkiye Ülke Ofisi ve belediyeler, bu girişimi İçişleri Bakanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği dâhil diğer stratejik ortaklarla birlikte uygulamaktadır (Turkey, t.y.). Projenin ilk defa uygulandığı 2014-2016 döneminde, rehberler ve eğitim materyalleri hazırlanmıştır. Bu materyaller, belediyelerin çocuk haklarının geliştirilmesine ilişkin faaliyetlerine yönelik olmakla birlikte, çocuk katılımında ve çocuk hedefli stratejilerde kapasite kullanımının geliştirilmesi hedeflenmiştir (Çocuk dostu şehirler, t.y.).¹³

Girişim, 2016-2020 arasında 10.000 çocuğu doğrudan ve iki milyon çocuğu dolaylı olarak hedefleyen 150 farklı belediyeyi kapsayacak şekilde genişletilmiştir. Bu genişletilmiş girişimin hedefleri (Turkey, t.y.): belediyelerin çocuk haklarını yerel düzeyde gerçekleştirmek için kanıta dayalı politika ve program tasarımı bilgisine sahip olmalarını sağlamak, daha fazla mali alan ve yerel düzeyde daha verimli programlama yoluyla çocuklara fayda sağlamak, yerel düzeydeki gençleri çocuk haklarını savunmaları için güçlendirmek, *Çocuk Dostu Şehirler Girişimi* konusunda birbirlerinin bilgi ve deneyimlerinden öğrenen belediyeleri teşvik etmek ve dezavantajlı konumlardaki çocuklar için oyun ve eğlence olanaklarına erişimi geliştirmek şeklinde belirtilmiştir.

3.1.2.2. Çocuk Meclisleri

Türkiye’de, yerel yönetim düzeyinde çocuk katılımını sağlamak amacıyla, bazı belediyeler bünyesinde çocuk meclisi açılmaktadır. Bu belediyelerde; çocuk meclisinin oluşumu, organları, üyelik şartları, çocuk meclisinin süresi, toplantı ve kararları gibi

¹² “Şehrimle birlikte büyüyorum. Haklarımı biliyorum” *Çocuk Dostu Şehirler Girişimi* sloganı olarak belirlenmiştir. Projenin ulusal koordinasyon mekanizmasında; İçişleri Bakanlığı, Türkiye Belediyeler Birliği, Birleşmiş Kentler ve Yerel Yönetimler Orta Doğu ve Batı Asya Bölgesel Teşkilatı, Dünya Yerel Yönetim ve Demokrasi Akademisi ve UNICEF bulunmaktadır.

¹³ Örneğin, Ankara Mamak’ta, 892 çocuk, ergen, ebeveyn ve hizmet sağlayıcı ile yüz yüze anketler yapılarak sorunlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırma kapsamında, yüz yüze gerçekleştirilen anket çalışmasına 20 gönüllü çocuk katılmıştır (Çocuk Dostu bir, 2015). Kırklareli Lüleburgaz’da, Kent Konseyi Çocuk Meclisi üyelerine ‘Çocuk Dostu Bütçe Analizi’ eğitimi verilmiştir. Bu kapsamda, çocuk dostu bütçe analizi, bütçe hazırlama ve süreci üzerinden ele alınmıştır (Çocuk Meclisi’ne Bütçe, 2016). Şanlıurfa Eyyübiye’de de çocuk, ergen, ebeveyn ve hizmet sağlayıcılar, sivil toplum kuruluşlarının temsilcileri ve bu konuda gönüllü olanlardan oluşan toplam 939 kişiye yüz yüze anket gerçekleştirilmiş ve eylem planı hazırlanmıştır. Anketlerde; oyun ve boş zaman, katılım ve yurttaşlık, güvenlik ve korunma, eğitim, sağlık, ev ortamı/özel hayat ile mahalleler arası farklılıklar ve cinsiyete dayalı ayrımlar gibi konular ele alınmıştır (IKEA Türkiye, 2015).

hususlar yönetmelik veya yönerge çerçevesinde düzenlenmektedir. Çocuk meclisleri, 5393 sayılı *Belediye Kanunu'nun* ve 5216 sayılı *Büyükşehir Belediyesi Kanunu'nun* ilgili maddelerine istinaden açılmaktadır. 2013 yılında Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı tarafından yayınlanan *Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı*, 2013-2017 arası dönemde oluşturulan çocuk meclislerinin sayısını 130 olarak açıklamaktadır (2013: 28). Buna karşın, UNICEF, 2016-2020 yılları arasında *Çocuk Dostu Şehirler Girişimi* çerçevesinde, 150 belediyenin daha sürece dâhil edildiğini bildirmiştir. Dolayısıyla, Türkiye’de kaç tane çocuk meclisi olduğu konusunda net bir sayı verilememektedir. Çocuk katılımının en somut çıktılarında biri olan çocuk meclislerinin, hangi büyükşehirlerde ve il ve ilçe belediyelerinde olduğuna ilişkin verilerin takip edileceği bütüncül bir sistem bulunmamaktadır. Bu durum, çocuk katılımının yerel yönetim düzeyinde teşvik edilmesi konusunda bir eksiklik olarak değerlendirilebilir. Bu konuda, Türkiye Belediyeler Birliği’nin sorumluluğunda, katılımcı, şeffaf, kontrol edilebilir bir veri sisteminin oluşturulmasının fayda sağlaması beklenebilir.

Çocuk meclislerinin kararları bağlayıcı olmaktan çok tavsiye niteliğinde kabul edilmektedir. Dolayısıyla, çocuk katılımı, çocukların şehir yönetimine ilişkin politikalarda karar verme sürecine müdahil olmasını engellemektedir. Benzer şekilde, çocuk katılımı danışma ile sınırlandırılmaktadır. Bu ise çocuk meclislerinin daha çok sembolik bir katılım mekanizması olarak görülmesine yol açmaktadır. Bununla birlikte, meclis üyesi olacak çocuklar MEB tarafından okul meclislerinden talep edilmektedir. Bu durum coğrafi eşitliğe (mahalle bazlı) engel olmaktadır. Ayrıca, engelli, yoksul, göçmen, içe kapanık ve özel eğitim ihtiyacı olan çocukların katılım konusunda erişimi sağlanamamaktadır (Çakırcı, 2019).

Çocuk meclislerine ilişkin olarak dikkat çeken bir diğer konu, meclise kabul edilecek çocukların yaş grubunun birbirinden farklı olabilmesidir. Bu konuda, 7-14, 8-15, 5-13 gibi farklı yaş gruplarına dâhil çocuklara katılım hakkı verilmektedir. Dolayısıyla uygulamada birlikten uzak bir yaklaşımın olduğu açıktır. Yaş gruplarıyla ilgili olarak dikkat çeken diğer husus, alt ve üst sınırdaki görülmektedir. Gerek *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme* gerekse *Çocuk Koruma Kanunu*, 0-18 yaş arasında olan tüm bireyleri çocuk kabul etmektedir. *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme’de*, “Tarafların devletlerin çocuğun kendini ilgilendiren her konuda görüşünü serbestçe ifade etme hakkını,

çocuğun yaşı ve olgunluk derecesine uygun olarak tanınması” gerektiği düzenlenmektedir. Türkiye’de çocuk meclislerinde alt sınır genellikle 7-9, üst sınır ise 13-15 arasında değişmektedir. Bazı belediyelerde gençlik meclisi oluşumu görülmektedir. Yaş grubu itibariyle, çocuk sayılacak ergenler, çocukluk dönemini geride bırakmış yetişkinlerle birlikte yer almaktadır.¹⁴

Çocuk katılımının erken yaşlarda teşvik edilmesinin gerektiği açıktır. Bu kapsamda, çocuğun doğumundan sonra başlayan erken çocukluk eğitimi gelişiminin önemi ortaya çıkmaktadır. Yaş gruplarına göre, sıfır- üç yaş arasında kreşlerde ve gündüz bakımevlerinde; üç-altı yaş arasında ise anaokullarında ve anasınıflarında verilecek eğitimler, çocukların demokratik haklarını kullanmalarında çok erken yaşta bilinçlenmelerini sağlayacaktır. Türkiye’de, okul öncesi eğitim zorunlu eğitim kapsamında değildir. Gerek erken çocukluk eğitiminin gerekse okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılmasının, çocukların fiziksel ve bilişsel gelişimini ve çevre duyarlılığını artırması beklenmektedir. Bu bağlamda, Türkiye’de çocuk kültürünün oluşturulmasında birbiriyle ilişkili birçok durumun çok boyutlu değerlendirilmesine ihtiyaç vardır. Bu konuda, toplumun da bilinçlendirilmesi gerekmektedir. Türk toplumuna ve aile yapısına hâkim olan düşünceler ve anlayışlar çocuğun bir özne olarak yer edinmesini zorlaştırmaktadır. Bunun sonucunda, çocuklar kendilerini ilgilendiren konularda politika oluşturma ve karar alma sürecinden uzak kalmaktadır (Işıkçı, 2013: 112). Dolayısıyla ailelerin, çocuklarının söz hakkının korunması ve geliştirilmesi konusundaki gayretleri oldukça önemlidir.

Türkiye’de çocuk meclislerine dair en başarılı uygulama örneğini Ankara sunmaktadır. 2013 yılında ülkede bulunan toplam 130 çocuk meclisinin 30’u Ankara’dadır. Bu yılda, tüm meclislere üye olan toplam çocuk sayısı 186.283 iken Ankara’nın çocuk meclisi üye sayısı 175.357’dir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013: 28). Ankara Büyükşehir Belediye Meclisi’nin 1995 tarihli kararıyla kurulan çocuk meclisi yaklaşık 25 yıldır faaliyet göstermektedir. Çocuk meclisi, 8 komisyon çatısı altında, 9-14 yaş arasındaki 150 üyesiyle başkenttekilerin yanı sıra ülkedeki tüm çocukların taleplerini duyurmak için çalışmaktadır (Ankara’nın Çocuk Meclisi, 2019).

¹⁴ Örneğin, *Bağcılar Belediyesi Gençlik Meclisi Yönetmeliği’nde*, gençlik meclisinin Bağcılar’da yaşayan 16-24 yaş grubu gençlerden oluşacağı düzenlenmektedir (Bağcılar Belediye Başkanlığı Gençlik Meclisi Yönetmeliği, 2017: 6). Marmaris Gençlik Meclisi Genel Kurulu da 15-29 yaş arası kadın ve erkek temsilcilerden oluşmaktadır (Marmaris Kent Konseyi Gençlik Meclisi Yönergesi, m. 5).

Ankara Büyükşehir Belediyesi bünyesindeki çocuk meclisi, kendisine ait binası olan tek meclis olma özelliğini taşımaktadır (Büyükşehir Belediyesi Çocuk, 2017). Bu bakımdan gerek kuruluş tarihi gerekse fiziksel imkânları açısından pek çok Avrupa ülkesini geride bırakmaktadır. Buna karşın Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi'nde çocukların almış olduğu kararlar da daha çok tavsiye niteliğinde olup, kararların kent yaşamına yansıtılmasına kısmen özen gösterilmektedir (Işıkcı, 2019: 478).

3.1.2.3. İl Çocuk Hakları Komiteleri

Çocuk meclisleri yanında, çocukların alınan kararlara katılımını sağlayan diğer bir mekanizma Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'na bağlı il müdürlükleri bünyesinde faaliyet gösteren il çocuk hakları komiteleridir. İl çocuk hakları komiteleri 2000 yılında başlatılan kampanya çerçevesinde oluşturulmuştur (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013: 28). 2000 yılında tanıtıldığından bu yana, çocuk hakları komiteleri Türkiye'nin en çok tanınan çocuk katılım mekanizması hâline gelmiştir. Komiteler, yerel yöneticiler için uygulamada büyük ölçüde fayda sağlamıştır (UNICEF, 2017b: 14). Çocuk Hakları İl Çocuk Komitesi üyeleri; öğrenciler, tercihen tüm okullardan seçilen okul öğrenci meclis başkanları, okulların çocuk hakları kulübü öğrencileri, çalıştırılan çocuklar, suça sürüklenen çocuklar, İl Müdürlüklerine bağlı kuruluşlarda korunma ve bakım altında olan çocuklar, engelli çocuklar ile gençlik merkezine devam eden çocuklardan oluşmaktadır. Çocuk Hakları İl Çocuk Komitesine isteyen her çocuk üye olabilmektedir (Çocuk Hakları İl Çocuk Komitelerinin Oluşturulması, Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönerge, 2013: 5). Bu kapsamda, çocuk meclislerinde olduğu gibi yaş gruplarında alt ve üst sınırın belirlenmediği görülmektedir. Komite, düzenli olarak Nisan ve Ekim aylarında olmak üzere yılda iki defa toplantı yapmaktadır (Çocuk Destek Merkezleri, t.y.).

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın ve yerel düzeydeki personelin yüksek iş hacmi, Bakanlığın çocuk hakları komiteleri etrafında tanıtım eksikliği ve daha verimli bir izleme ve değerlendirme mekanizmasına duyulan ihtiyaç çocuk katılımında görülen zorluklardır (UNICEF, 2017b: 14). Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı da kurumlar arasında iş birliği ve koordinasyon sağlayabilecek bir yapının eksikliğine dikkat çekmektedir (Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, 2013: 28). Bu konuda; belediyeler, kent konseyleri, çocuk meclisleri ve il çocuk komiteleri arasında

sağlanacak eşgüdümeye ihtiyaç duyulduğu açıktır. Ayrıca, Millî Eğitim Bakanlığı ve Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı'nın (Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü) iş birliği, daha verimli ve çoğulcu bir katılıma imkân verebilecektir.

3.2. KÜTAHYA'DA ÇOCUK HAKLARINA VE ÇOCUĞUN İYİ OLMA DURUMUNA İLİŞKİN ALAN ARAŞTIRMASI

Kütahya Belediyesi, resmî olarak 30 Mayıs 1868 tarihinde faaliyetlerine başlamıştır. Cumhuriyetin başlarında il merkezi olan Kütahya'da, Belediyenin yaklaşık bir buçuk asra yakın bir tarihi olduğu görülmektedir (Kütahya Belediyesi, 2019: 16-18). Bununla birlikte, bu tarihten Ekim 1871 tarihine kadar olan gelir giderin 27 Şubat 1872 tarihinde onaylanmasıyla Belediyenin kuruluşu resmîyet kazanmıştır. Buna göre, Belediyenin resmî kuruluşu 1871 yılı olarak kayıtlara geçmiştir. Aynı yıl Başkan ve Belediye Meclisi üyeleri, yıllıklarda yerini almıştır (Tarihçe, t.y.).

3.2.1. Araştırmanın Amacı

Türkiye'de yerel yönetim mevzuatı, çocukların sahip oldukları hakların kullanılmasında ve çocuk refahına yönelik politikaların uygulanmasında belediyelere oldukça sınırlı bir yetki vermekte ve sorumluluk yüklemektedir. *Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*; destek, koruma ve katılım bakımından çocuk hakları konusunu ele alır. Türkiye'de, belediyelerde çocuk haklarının uygulanması ağırlıklı olarak çocuk meclisleri üzerinden "sınırlı bir katılım" çerçevesinde gerçekleşmektedir. Bu kapsamda, tez çocukların iyi olma hâline ilişkin politikaların etkin bir şekilde yönetimi için belediyelere ve kent konseylerine düşen sorumluluğu incelemektedir. Çalışma, Kütahya Belediyesi'nin ve Kütahya Kent Konseyi'nin, çocuklara yönelik politikalarını ve uygulamalarını değerlendirmeyi amaçlamaktadır.

3.2.2. Araştırmanın Önemi

Yerel yönetimler, kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesinde oldukça önemli rol oynamaktadır. Yirminci yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkan yönetim düşüncesinde paradigma değişimi, merkezi yönetim ve yerel yönetim arasındaki ilişkinin geleneksel yapısını da dönüştürmüştür. Bu kapsamda, yeni yönetim düşüncesinin temel argümanları olan; katılımcılık, çoğulcu demokrasi, şeffaflık, hesap

verebilirlik, vatandaş odaklılık gibi ilkelerin halka en yakın birimler olan yerel yönetim düzeyinde uygulanması önem kazanmıştır.

Tez, çocuk haklarının ve çocuklara yönelik sosyal refah politikalarının geliştirilmesinde, belediyelerin ve kent konseylerinin mevcut ve olması gereken durumuna dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Kent konseyleri, yerel demokrasinin geliştirilmesi ve yerel halkın ihtiyaçlarının ve beklentilerinin dile getirilmesinde kilit bir aktördür. Toplumun en küçük bileşenlerini oluşturan çocukların, yerel düzeyde ihtiyaçlarının ve beklentilerinin bilinmesinde kent konseylerinin yapıcı bir etkisi vardır. Türkiye’de, kent konseylerini inceleme konusu yapan çalışmalar, genellikle kent konseyleri ve yerel demokrasi/katılım ilişkisini ele almaktadır. Çalışma, çocuğun iyi olma hâline ilişkin politikaları belediye yönetimi ve kent konseyi kapsamında ele almaktadır. Bu bakımdan, kamu politikasının temel konularından biri olan çocukların iyi olma hâlinin belediye ve kent konseyi üzerinden incelenerek alana katkıda bulunulması amaçlanmaktadır.

3.2.3. Araştırmanın Kapsamı

Çocuk hakları, yirminci yüzyılın sonundan itibaren üzerinde önemle durulan konulardan biridir. Bu çalışma, çocuk haklarının uygulanmasını yerel yönetim düzeyinde ele almaktadır. Bu bağlamda, yerel yönetim biri olan Kütahya Belediyesi’nin politikaları ve uygulamaları üzerinde durulmuştur. Ayrıca, Kütahya Kent Konseyi’nin, çocuk haklarının ve çocuk refahının iyileştirilmesine yönelik işlevleri inceleme konusu yapılmıştır. Çalışmada, durum analizi yapılmakla birlikte, stratejik planlama kapsamında geleceğe yönelik hedefler de incelenmiştir.

3.2.4. Araştırmanın Yöntemi

Tezde, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Görüşme tekniği ve politika belgelerinin incelenmesi, elde edilen verilerin toplanmasında uygulanan yöntemlerdir. Bu kapsamda, Kütahya Belediye Başkanı ve Kütahya Kent Konseyi Başkanı ile görüşme yapılmıştır. Politika belgelerinin incelenmesi kapsamında, Kütahya Belediyesi’nin stratejik planları, performans programları ve faaliyet raporları analiz edilmiştir.

3.3. TEMEL POLİTİKA BELGELERİNDE ÇOCUK HAKLARI VE ÇOCUKLARIN İYİ OLMA HÂLİ

5018 sayılı Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, tüm kamu idarelerinin stratejik planlama yapmasına yönelik düzenleme getirmektedir. Buna göre, kamu idareleri beş yıllık süreleri kapsayan stratejik plan hazırlayacaktır. Söz konusu stratejik planlar; orta ve uzun vadeli amaçları, temel ilke ve politikaları, hedef ve öncelikleri, performans ölçütlerini ve bunlara ulaşmak için izlenecek yöntemler ile kaynakların dağılımını içerecektir (Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, 2003: 9). Kamu idarelerinin bu kapsamda hazırlayacakları stratejik planların, belirlenen hedeflere ulaşım ulaşmadığı yıllık olarak hazırlanacak faaliyet raporları üzerinden değerlendirilmektedir. Bu bakımdan faaliyet raporları, orta ve uzun vadeli politikaların yıllık olarak genel performansını belgelemektedir.

Belediyeler, kamu hizmetlerinin yerel düzeyde sunulmasında temel sorumluluk sahibi kamu idareleridir. Bu yüzden, belediyelerin uygulayacakları politikalar ve stratejilerin ve bu politikalar ve stratejiler ile bütçe arasında kurulacak dengenin bilinmesi, hizmetlerin daha verimli olarak sunulması açısından önemlidir. Kütahya Belediyesi'nin temel üst politika belgeleri olarak stratejik planlar ve faaliyet raporları; belediyenin amaçlarının, hedeflerinin ve performans göstergelerinin yerel düzeyde genel bir değerlendirmesini sunmaktadır. Bu bağlamda, çocuk haklarının korunmasında ve geliştirilmesinde ve çocukların iyi olma hâlinin sağlanmasında belediyenin temel önceliklerinin bilinmesi mümkün olmaktadır.

Kütahya Belediyesi'nin yayınladığı stratejik planlarda, amaç ve hedeflere göre faaliyet, hizmet ve göstergelere bakıldığında doğrudan çocukları ilgilendiren hükümlerin oldukça az olduğu görülmektedir.

Buna göre, 2011-2015 yıllarına yönelik politikaları içeren stratejik planda, sosyal destek hizmetleri yönetimi çerçevesinde dezavantajlı çocuklar için bakım evleri açma hedefi belirlenmiştir.¹⁵ Bununla birlikte, sosyal destek hizmetleri yönetimi kapsamında gençlere karşı hizmetler başlığı altında faaliyetler oluşturulmuştur. Bu faaliyetler şunlardır (Kütahya Belediyesi Stratejik Planı 2011-2015): yarışma ve müsabakaların düzenlenmesi,¹⁶ meslek edindirme kursları açmak, kütüphane ve bilgi evleri açmak,¹⁷ yürüyüş parkurları oluşturmak,¹⁸ dezavantajlı yüksek öğrenim öğrencilerine barınma evi açmak, ihtiyaç sahibi öğrencilere ayni yardım yapmak¹⁹ ve konservatuar açmak ve yürütmek.

2011-2015 dönemini kapsayan stratejik planda, Kütahya’da yaşayan vatandaşların görüşlerinin değerlendirilmesi kapsamında paydaş analizi yapılmıştır. Araştırmada görüşülen kişilerin sosyal statülerine bakıldığında yüzde 10’unun öğrenci olduğu belirtilmektedir. Ancak yaş gruplarına ilişkin herhangi bir açıklama yapılmamıştır. Dolayısıyla söz konusu stratejik planda daha çok gençlere ve öğrencilere yönelik hedeflerin belirlendiği görülmektedir.

¹⁵ 2013 yılında gelir durumu düşük, sosyal ve ekonomik yönden yoksunluk içinde olan mahallelerde, korumaya, bakıma ve yardıma muhtaç dar gelirli çalışan ve çocuğunu güvenle emanet edeceği yeri olmayan kişilerin 35-60 ay arası çocuklarının bakımını, sosyal ve psikolojik ihtiyaçlarını karşılamak, güvenli, huzurlu ve sıcak bir ortamda gündüz barınmasını sağlamak amacıyla kreş yardımı yapılmıştır. 2014 yılında ise Kütahya Belediye Başkanlığı Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğüne bağlı gündüz çocuk bakım evleri hizmet vermiştir. Belediye tarafından ilde öğrenim gören 100 lise, 100 üniversite ihtiyaç sahibi başarılı öğrencilere 2013 eğitim yılı içinde aylık 44 binişlik ulaşım yardımı yapılmıştır. Bunun yanında ihtiyaç sahibi ailelerin çocuklarına eğitim öğretim dönemi başlangıcında Milli Eğitim Müdürlüğü’nün belirlediği, ilköğretim, ortaöğretim ve lise öğrencilerine toplam 4500 adet kırtasiye yardımı yapılmıştır. 2015 yılında, ihtiyaç sahibi ailelerin çocuklarına yönelik Ramazan ve Kurban Bayramlarında 1453 adet bayramlık alınmış ve dağıtılmıştır (Kütahya Belediyesi 2013-2014-2015 Faaliyet Raporu).

¹⁶ 2015 yılında spora teşvik amacıyla gençlere spor malzemesi desteği verilmiştir. Yurtiçi ve yurtdışı müsabakalarda üstün başarı gösteren veya derece alan öğrencilere, sporculara, teknik yöneticilere, antrenörlere belediye meclisi kararıyla ödül verilmiştir (Kütahya Belediyesi 2015 Faaliyet Raporu).

¹⁷ Söz konusu faaliyet kapsamında, 2013 yılında Ahmet Yakupoğlu Kültür, Sanat ve Eğitim Merkezi’yle gelir durumu düşük ailelerin çocuklarına ücretsiz eğitim verilmiştir. Kültür ve Sosyal İşler Müdürlüğü bünyesinde öğrencilere çalışma ilke ve yöntemleri hakkında gerekli bilgileri vermek ve öğrencilerin eksikliklerini gidermek, öğrencilere internet üzerinden ücretsiz araştırma yapma imkânı sağlamak amacıyla iki adet bilgi evi kurulmuştur. Çeşitli yerlere kurulan bilgi evleriyle öğrencilerin boş zamanlarını sağlıklı değerlendirmelerine fırsat verilmiş ve bilgisayar ortamında ödevlerine veya araştırmalarına yardımcı olunmuştur. Aynı zamanda Mustafa Hakkı Yeşil Kütüphanesi ve Gülten Dayıoğlu Çocuk Kütüphanesi oluşturulmuştur (Kütahya Belediyesi 2013 Faaliyet Raporu).

¹⁸ Mahalle sakinleri için dinlenme mekanları, çocuklar için oyun alanları oluşturulmuştur. Planda mevcut bulunan yeşil alanların ve çocuk parklarının aplikasyon çalışması yapılmıştır (Kütahya Belediyesi 2013 Faaliyet Raporu).

¹⁹ Sosyal tesislere yapılan çamaşırhane ile öğrencilerin günlük hayatına kolaylık sağlanmıştır (Kütahya Belediyesi 2013 Faaliyet Raporu).

2015-2019 dönemini kapsayan stratejik planda, bir önceki plana göre çocukların iyi olma hâline ilişkin daha fazla hedef belirlenmiştir. Dokuz stratejik amaç ve 45 stratejik hedefin belirlendiği planda, söz konusu hedefler daha çok Kütahya'nın daha yaşanılabilir bir şehir olmasına yönelik politikaların bir parçasıdır. Çocuklara yönelik politikalar, yerel yönetim mevzuatında belediyelere verilen sorumluluk çerçevesinde belirlenmiştir. Buna göre; sağlık, eğitim, sosyal hizmet gibi alanlarda çocuklar ve aileleri belediye tarafından desteklenmiştir. Sosyal refah politikaları kapsamında verilen sübvansiyonlar üzerinden, daha yaşanılabilir bir kent inşa edilmek istenmektedir.

Sosyal projelerle şehrin kimliğinin yenilenmesi hedefine bağlı olarak belirlenen faaliyetler şunlardır (Kütahya Belediyesi Stratejik Plan 2015-2019): yeni çocuk oyun grubu alanları yapılması ve kauçukla kaplanması, "Çocuk ve Gençlik Tiyatroları" düzenleyerek halkın daha fazla sanat etkinliğiyle buluşmasını sağlamak,²⁰ yaya yoğunluğunun yüksek olduğu yerlerde kaldırım genişletme çalışmaları yapmak ve öncelikle çocuk, yaşlı, hamile gibi dezavantajlı grupların yaya güvenliğini sağlamak, bayramlık için ihtiyaç sahibi ailelerin çocuklarına kıyafet yardımı yapılması²¹ ve Çocuk

²⁰ 2016 yılında, kültür ve sanat etkinlikleri kapsamında her pazar günü çocuk tiyatroları düzenlenmiştir. 2017 yılında, Kütahya Belediyesi Kültür Sanat Akademisi tarafından I. ve II. dönem faaliyetleri kapsamında öğrencilere bağlama, klarnet, gitar ve ritim dersleri verilmiştir. Öğrenciler, Güzel Sanatlar Liselerine ve üniversite seviyesinde konservatuvar seçmelerine hazırlanmıştır. 28 kişiden oluşan bir çocuk korusu kurularak koro petitör piyano eşliğinde şan eğitimi, çocuk şarkıları repertuar eğitimi verilmiştir. 2017 yılı Kültür ve Sanat sezonunda, her hafta sonu bir çocuk oyunu minik tiyatro severlerle buluşmuştur. 2018 yılında, kültür ve sanat etkinliği kapsamında 30 çocuk tiyatrosu düzenlenmiştir. Ayrıca yıl boyunca her hafta sonu bir çocuk oyunu düzenlenmiştir (Kütahya Belediyesi 2016-2017-2018 Faaliyet Raporu).

²¹ 2016- 2017 ve 2017-2018 eğitim öğretim yılında, ihtiyaç sahibi 600 öğrenciye okul kıyafeti yardımı, 3000 ilkokul-orta okul, 500 lise öğrencisine 3500 adet kırtasiye yardımı yapılmıştır. 2016 yılı Ramazan ve Kurban Bayramlarında, 560 çocuğa bayramlık kıyafet yardımı ve 400 lise öğrencisine 44 binişlik ulaşım yardımı yapılmıştır. Toplu sünnet şöleni düzenlenerek, 58 çocuğa sünnet kıyafetleri ve çeşitli hediyeler verilmiştir. 2017 yılında 700 öğrenciye okul kıyafeti yardımı ve Ramazan ve Kurban Bayramlarında 720 çocuğa bayramlık kıyafet yardımı yapılmıştır. Belediye tarafından 100 lise öğrencisine aylık 44 binişlik ulaşım yardımı yapılmıştır. 57 çocuk sünnet edilmiş, sünnet kıyafetleri ve çeşitli hediyelerle sünnet şöleni yapılmıştır. Dumlupınar Üniversitesi Evliya Çelebi Araştırma Hastanesi ile görüşülerek bir yıl boyunca ihtiyaç sahibi çocukların sünnetlerinin ücretsiz olarak yapılması sağlanmıştır. 2016 yılında *Hoş geldin Bebek Projesi* kapsamında bebek bezi, ıslak mendil, zıbın dağıtımı yapılmıştır. Şehrin muhtelif yerlerine iki adet çocuk bakım ve emzirme kabinleri yerleştirilmiştir. 2017 yılında, *Hoş Geldin Bebek Projesi* kapsamında yeni doğan 800 bebeğe zıbın, battaniye, bebek bezi ve ıslak mendilden oluşan hediye paketi verilirken, 2018 yılında ise 1138 adet paket hediye verilmiştir.

2018- 2019 öğretim yılında 800 öğrenciye okul kıyafeti yardımı yapılmıştır. (Kütahya 2016-2017-2018 Faaliyet Raporu).

Kültür Merkezi ve Bilgi Çocuk Evleri kurmak ve mevcuttaki bilgi evlerinin etkinliğini artırmak.²²

2015-2019 Stratejik Planında, çocukların iyi olma hâline yönelik yer alan faaliyetler daha çok sosyal ve eğitimsel-kültürel hizmetler kapsamında değerlendirilebilir. Bununla birlikte, çocukların yaşam memnuniyetlerinin artırılmasına yönelik girişimlerde bulunmaktadır. Diğer taraftan gerek *2011-2015 Stratejik Planında* gerekse *2015-2019 Stratejik Planında*, çocukların kent yönetimine katılımına ilişkin faaliyetlerin yer almadığı görülmektedir. Dolayısıyla, politikaların belirlenmesinde, çocuklar doğrudan ya da dolaylı olarak karar alıcılar içinde yer almamaktadır. Çocuk ve gençlik meclisi olarak bir yapı var olmakla birlikte, kararlara katılımı ve faaliyetleri hakkında herhangi bir bilgi verilmemiştir. Çocukların iyi olma hâlinin nesnel koşulları, kendilerinin müdahil olmadığı bir şekilde belirlenmektedir. Bir önceki planda olduğu gibi, paydaş analizinde de 0-18 yaş grubunun ne kadar katılım gösterdiği bilinmemektedir. Katılımcı yönetim anlayışı ile hazırlandığı belirtilen *2015-2019 Stratejik Planında* da çocukların şehir yönetimine katılımlarını sağlayacak mekanizmalara yer verilmemiştir.

Kütahya Belediyesi'nin hazırlamış olduğu son stratejik plan 2020-2024 yıllarını kapsamaktadır. Plana bakıldığında, önceki planlara benzer şekilde yaş gruplarına göre doğrudan hedeflerin belirlenmediği görülmektedir. Çocukların daha çok gençler ve aileleri ile ele alındığı stratejik hedefler ve bu hedeflere bağlı performans göstergeleri oluşturulmuştur. Bu kapsamda belirlenen stratejik hedeflerden bazıları şunlardır (Kütahya Belediyesi 2020-2024 Stratejik Plan): gençlere yönelik sportif, kültürel, bilimsel ve sanatsal aktivite alanlarını Kütahya'ya kazandırmak, gençleri kötü alışkanlıklardan korumak, yeni spor dallarına olan ilgiyi artırmak ve sportif alanları

²² 2016 yılında, *Minik Eller Barınakta Projesi* kapsamında Milli Eğitim Müdürlüğü'ne bağlı anaokulları ve ilkokullardan gelen 1036 öğrenciye seminer verilmiştir. Seminerde başta hayvan sevgisi olmak üzere, sağlıklı beslenme, el yıkama eğitimi sözlü ve uygulamalı olarak anlatılmıştır. Semine katılan tüm öğrencilere Hayvan Sevgisi Belgesi verilmiştir. Ayrıca çocuklara bakım evinde bulunan kedi, köpek, tavşan, güvercin ve tavuklarla birlikte zaman geçirmeleri sağlanarak hayvanlara karşı ön yargıları ortadan kaldırılmıştır. Çocuklar için boyama ve hikâye kitabı basımı ve dağıtımı yapılmıştır. Kütahya Belediyesi ve Kütahya Eğitim- Birsen iş birliği ile okullar arası okuma yarışması düzenlenmiştir. Zihnen ve bedenen sağlıklı nesiller yetiştirmek için yapılan kitap okuma yarışmasında dereceye giren öğrencilere ödüller verilmiştir. 2018 yılında, Türkiye'de tıbbi bitkiyi tanıma konulu "Hekim Sinanlar Yarışıyor" sloganıyla yarışma gerçekleştirilmiştir. Bu yarışma, çocukların tıbbi bitkilere olan ilgisini arttırmak ve Kütahya'nın yetiştirmiş olduğu Şair Şeyhi Hekim Yusuf Sinan'ı yeni nesillere tanıtmak amacıyla düzenlenmiştir (Kütahya Belediyesi 2016-2018 Faaliyet Raporu).

çeşitlendirmek, yeşil alanların bakımlarını yapmak, gençlere ve çocuklara yönelik sosyal, sportif alanlar oluşturarak park ve bahçe hizmetlerinden memnuniyetlerini sağlamak, kadınların ve çocukların fırsat eşitsizliğinin azaltılıp, toplumdaki varlığını güçlendirmeye ve aile kültürünü geliştirmeye yönelik hizmetler vermek ve bu hizmetleri sürdürülebilir kılmak, çocukların gelişimine katkı sağlayacak güvenli ortamlar oluşturmak, yeni bebek sahibi olan ve ihtiyaç sahibi ailelere sosyal destek sağlamak ve kent merkezinde hizmet veren okullara ve öğrencilere yönelik belediye hizmeti sunmak.

2020-2024 Stratejik Planı, önceki planlardan farklı olarak çocukların iyi olma hâline ilişkin en kapsamlı hedeflerin belirlendiği politika belgesidir. Bunun yanında, son stratejik planda çocuklara ilişkin hedefler ve bu hedeflere bağlı performans göstergeleri oluşturularak politikaların ayrıntılı olarak izlenmesi mümkün kılınmıştır. Çocukların eğitim ve sağlık hizmetleri almaları ve sosyoekonomik koşullarının iyileştirilmesine yönelik politikaların belirlendiği görülmektedir.

3.4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Çocuk haklarının ve çocukların iyi olma hâlinin Kütahya'daki durumuna ilişkin yapılan araştırmanın bulgularına aşağıda yer verilmektedir. Bulgular, Belediye Başkanı ve Kent Konseyi Başkanı ile yapılan mülakat kapsamında elde edilmiştir.

31 Mart 2019 tarihinde yapılan yerel seçimler sonunda, Kütahya Belediyesi belediye başkanlığı el değiştirmiştir. Mülakat, mevcut Belediye Başkanı Alim IŞIK belediye yönetimini devraldıktan yaklaşık 15 ay sonra gerçekleşmiştir. Bu kapsamda, belediye yönetimi görev süresinin henüz dördte birini doldurmuştur. Kütahya Belediyesi'nin son politika belgesi olan *2020-2024 Stratejik Planı* da şu anki belediye yönetimi tarafından hazırlanmıştır. Plan, Belediyenin gelecek beş yıllık dönemde uygulayacağı politikaları ele almaktadır. Aynı şekilde, 2019 yılı haziran ayında gerçekleştirilen Olağan Genel Kurulda, Kütahya Kent Konseyi başkanlık seçimi yapılmıştır. Belediyenin ve Kent Konseyinin görev sürelerine yönelik bu etkenler, araştırmaya ilişkin sınırlılığı oluşturmaktadır. Bununla birlikte, ilk olarak 2019 Aralık ayı sonunda Çin'in Vuhan Eyaleti'nde tespit edilen yeni koronavirüs hastalığı (Covid-19), kısa süre içerisinde tüm dünyaya yayılmıştır. Türkiye'de Covid-19 vakası ilk defa 10 Mart 2020 tarihinde tespit edilmiştir. Sağlık Bakanı Fahrettin Koca 1 Nisan 2020 tarihinde yaptığı açıklamada koronavirüs vakalarının tüm Türkiye'ye yayıldığını

açıklamıştır. Süreç içerisinde ülke genelinde birtakım önlemler uygulamaya konulmuştur. Kütahya Belediyesi de Covid-19 ile mücadele kapsamında gerekli tedbirleri alarak mücadele etmektedir. Bu durum, Belediyenin ve Kent Konseyinin belirlenen politikalar kapsamında ulaşmak istediği hedeflere ilişkin çalışmalarını sınırlandırmıştır.

3.4.1. Belediyenin Çocuklarla İlgili Yapmakta Olduğu ve Yapmayı Planladığı Hizmetlere İlişkin Bulgular

Belediyeler, yerel kamu hizmetlerini yerine getirmekle görevli kuruluşlardır. Kamu hizmetinin değişmeyen ögesi, hizmetlerin yerine getirilmesinde kamu yararının gözetilmesidir (Keleş, 1992: 11). Bu bağlamda, belediyeler kendi mücavir alanı sınırları içerisinde yaşayan hemşehrilerine yaşanabilir bir kent sunmak ve kent kültürünü aşılacak sorumluluğunu taşımaktadır. Bu süreçte, diğer kentlerde uygulanan ve olumlu çıktıları olan politikalar önemli bir referans oluşturabilmektedir.

Araştırma kapsamında; eğitim/kültür, sağlık, sosyal hizmet, spor, çevre düzenlemesi gibi temel alanlarda çocuk haklarının ve çocukların iyi olma hâllerinin geliştirilmesinde, Kütahya Belediyesi'nin sunmuş olduğu hizmetler hakkında bilgi verilmesi istenmiştir. Bu konuda, Belediye Başkanı öncelikli hedeflerinin çocukların iyi bir eğitim alarak, geleceğe hazırlanmalarını sağlamak olduğunu belirtmiştir. Bu hedefleri gerçekleştirmek için, 130 proje ürettiklerini ve bu projeleri hayata geçirmeye başladıklarını ifade etmiştir. Bu projeler; sosyal sorumluluk, eğitim-gençlik ve spor, imar-çevre ve şehircilik, üretim ve istihdama katkı, kültür-sanat ve turizm başlıkları altında toplanmaktadır.

Sosyal sorumluluk projesi başlığı altında “Hilal Bebek Projesi” hayata geçirilmiştir. Bu proje ile Başkan, yeni doğan bebeğin ailesini, belediyenin hazırladığı hediye paketi ile ziyaret ettiklerini belirtmektedir. Bu başlık altında gerçekleşen diğer bir proje “Kadın, Çocuk Danışma ve Dayanışma Merkezi Projesi”dir. Proje kapsamında, kadın ve çocuklara rehberlik hizmeti verildiği ve her türlü sorunun çözüme kavuşturulduğu ifade edilmiştir. “Uyuşturucuyla Mücadele Merkezi Projesi” kapsamında UMER merkezi kurulmuştur. Çocuklar ve gençler başta olmak üzere toplumun genelinde bu ağa düşmüş kişilerin topluma kazandırması hedeflenmektedir. BM 2018 Dünya Uyuşturucu Raporu’na göre, uyuşturucu kullanımının en erken 12- 14

yaşlarında başladığına dikkat çekilmiştir (Kalkınma Bakanlığı, 2018: 37). Bu kapsamda, Belediyenin sunmuş olduğu hizmetler oldukça önemlidir. Söz konusu hizmetler, *5393 sayılı Belediye Kanunu'nda* belediyelerin sağlık hizmetine yönelik uygulamaları çerçevesinde de değerlendirilebilir.

Çocukların iyi olma hâlinin temel bileşenlerinden birisi de eğitimidir. Eğitim-gençlik ve spor projeleri başlığı altında farklı projeler gerçekleştirilmektedir. Belediye Başkanı, çocukların sağlıklı, güvenilir bir ortamda bilişsel, fiziksel ve sosyal gelişimleri için okul öncesi eğitimin öneminin farkında olduklarını ifade etmektedir. Bu farkındalık kapsamında “Kreşler Projesi” hayata geçirilmiştir. Proje; üç-altı yaş grubundaki çocukların öğrenimlerine katkı sağlamak, becerilerini ortaya çıkarabilmek, grup içerisinde bireysel olarak var olmalarını, paylaşmayı ve sosyalleşmeyi öğrenmelerini sağlamak amacıyla uygulanmaktadır.

Türkiye’de, eğitim hizmetine yönelik politika belgeleri belirlenen hedefler üzerinden eğitimin niteliğinin artırılmasını hedeflemektedir. Söz konusu hedeflerden biri de okul öncesi eğitimin yaygınlaştırılmasıdır. Okul öncesi eğitim, okullaşma oranının en düşük olduğu eğitim düzeyini oluşturmaktadır. Kütahya Belediyesi’nin sunduğu okul öncesi eğitim hizmetinde hedef kitlesi üç-altı yaş düzeyindeki çocuklardır. Dolayısıyla, erken çocukluk eğitimi gelişimine de önem verildiği görülmektedir. Belediye Kanunu’nda, yerel yönetimlerin okul öncesi eğitim hizmeti vermelerine ilişkin bir yükümlülük düzenlenmemiştir. Kütahya Belediyesi, sunmuş olduğu eğitim hizmeti ile gerek politikaların uygulanmasında gerekse kaynak kullanımında merkezi yönetime yardımcı olmaktadır.

“Eğitime Destek Projesi”, Belediyenin sosyoekonomik açıdan dezavantajlı ailelerin çocuklarının desteklenmesi adına geliştirdiği projelerden biridir. Proje kapsamında, çocuğun üniversiteye kadar olan tüm eğitim hayatı boyunca belediyenin imkanları ile desteklenmesi amaçlanmaktadır. Ayrıca başkan, belediyeye başvuruda bulunan ailelerin okul çağındaki çocuklarının otobüs biletlerinin, servis ücretlerinin, kırtasiye gibi ihtiyaçlarının karşılandığını belirtmektedir. Belediyelerin, yerel sakinlere yönelik olarak sunacağı sosyal hizmetler Belediye Kanunu’nda düzenlenmektedir. Buna karşın, bu hizmetlerin içeriğinin sınırları net olarak belirlenmemiştir. Bu konuda, Kütahya Belediyesi’nin eğitim hizmetleri ve sosyal hizmetler arasında eşgüdüm içeren

politikalar uyguladığı görülmektedir. Eğitimin ortaya çıkardığı dışsallıkların geliştirilmesine katkı sağlanmakla birlikte, hanehalklarının eğitim masraflarının karşılanması için finansal olarak destek verilmektedir.

“Üstün Zekalı/Yetenekli Öğrenciler Eğitim Merkezi Projesi” çalışmalarının devam ettiğini belirten Başkan, uzmanlarla yapılan toplantılar sonucunda bu projenin adının “Çocuk Üniversitesi Projesi” olarak değiştiğini söylemiştir. Belediyenin mevcut tesislerini bu proje için ayırdıklarını belirten Başkan, özellikle ilkokul ve ortaokul çağında olan üstün zekalı çocuklara özel ilgi göstereceklerini vurgulamaktadır. Eğitim kurumu hâline dönüştürülen tesislerde, bu çocuklara devletin onayladığı programlar çerçevesinde dört yıl süreyle üniversite eğitimi gibi eğitim verilecektir. Bununla birlikte, Millî Eğitim Bakanlığı’na bağlı okullarda öğrenim gören üstün zekalı çocuklar da bu hizmetten faydalanabilecektir. Belediyenin, ilkokul ve ortaokul kademelerindeki öğrencilere yönelik olarak sunmayı planladığı proje, eğitim hizmetlerine ilişkin politikaların devamı olarak görülebilir. Söz konusu eğitim hizmeti, okul öncesi eğitimin dışında, çocukların ilerleyen dönemlerdeki öğrenimlerinin de önemsendiğini ortaya koymaktadır. Bu durum, öğrencilere ve ailelerine yönelik bir kariyer rehberliğinin sunulmak istendiğini göstermektedir.

Kültür, Sanat ve Turizm Projelerinde yer alan “Belediye Tiyatrosu Projesi” başlığında “çocuk tiyatrosu kültür sanat etkinlikleri” düzenlendiği belirtilmektedir. 2020 yılında, iki buçuk milyon liraya yakın kaynak kültür sanat etkinliklerine ayrılmıştır. Çocuklar için her pazar günü çocuk tiyatrosu düzenlenmesine karar verilmiştir. Bununla birlikte, kırk hafta sürmesi planlanan tiyatro etkinliklerine, pandemiden dolayı ara vermek durumunda kalınmıştır.

Çocuğun zekasının geliştirilmesi, çocukların yeteneklerine göre sınıflandırılması ve bu sınıflandırmaya göre rehberlik hizmetlerinin verilmesini sağlayan “Çocuk Köyü Projesi” Belediyenin üzerinde önemle durduğu projelerden biridir. Proje kapsamında; çocukların yaşam kalitelerini arttırmak, yaz tatillerinde zamanlarını doğru değerlendirmelerini sağlayacak her türlü spor etkinlikleri, kültürel aktiviteler ile bireyselliklerini dolayısıyla akademik performanslarını arttırmak amaçlanmaktadır. Proje, özellikle çocukların yaşam memnuniyetlerinin artırılmasına yönelik olarak oldukça önemli çıktılar ortaya koyabilecektir. Bunun yanında, çocukların

toplumsal yaşama hazırlanması ve çevreye duyarlılıklarının artırılması mümkün olabilecektir. Dolayısıyla, çocuklara yönelik genel olarak merkezi ve yerel yönetimler tarafından sunulan kamusal hizmetlerin dışında, çocukların öznel durumlarının geliştirilmesine yönelik girişimlerde bulunmaktadır.

Çocuklarla ilgili bir diğer proje “Çocuk Trafik Eğitimi Parkı Projesi”dir. Proje kapsamında, *Çocuk Trafik Eğitim Parkları Yönetmeliği*’ne göre; “Okul öncesi çocuklar ile ilk ve ortaöğretim öğrencilerine derslerde öğrendikleri teorik trafik bilgilerini uygulama fırsatı vermek, okul dışında her an karşı karşıya kalınan trafik ortamını parklarda gerçekleştirerek trafik kurallarına uygun davranış kazandırılmasına, böylece trafik kültürünün oluşmasına ve trafik kazalarının en aza indirilmesine yardımcı olmak” hedeflenmektedir. Başkan, trafiğe kapalı alanlar oluşturarak çocukların daha güvenli bir şekilde hareket etmelerini sağlayacaklarını belirtmiştir. Bu yönetmelik kapsamında Kütahya Belediyesi’nin gerçekleştireceği proje, çocukların yaşadıkları çevreye ilişkin sorumluluklarını bilmeleri bakımından oldukça önemlidir.

Belediyenin, İmar, Çevre ve Şehircilik Projeleri kapsamında gerçekleştirmeyi planladığı “Macera Parkı” ve “Drag/Drift Pisti” projelerinin tamamen çocuklara ve gençlere yönelik olduğu belirtilmektedir. Drag/Drift Pisti ile diğer illerden gelecek olan gençlerinde yararlanabileceği vurgulanmaktadır. *Kütahya Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı*’nda, “İlin, gençlere yönelik sosyal ve kültürel alanların yeterli olmaması sebebi ile sürekli göç verdiğine” ilişkin tespitte bulunmaktadır. Söz konusu projelerin, stratejik planda belirtilen eksikliğin giderilmesi bakımından faydalı olabileceğini söylemek mümkündür.

“Akıllı Bisiklet Projesi” ise çocuklar, gençler ve yetişkinler için uygulanacak bir projedir. Her çocuğun bisiklete sahip olmayabileceğini ama her çocuğun bisiklete binme hakkının olduğunu belirten Başkan, proje ile bu eksikliğini gidereceklerini belirtmektedir. Çocuklar jeton karşılığında alacakları bisikletleri, belirli bir süre sonunda teslim edecektir. Proje, Kütahya Belediyesi’nin son yıllarda şehir merkezinde bisiklet yollarının oluşturulmasına yönelik uygulamaları kapsamında ele alınabilir. Bu bakımdan, yerel sakinlere yönelik bir farkındalık oluşturulmasını beklemek mümkündür.

3.4.2. Çocuk Hakları ve Çocuk Refahı ile İlgili Olarak Çeşitli Kurumlarla İş Birliği Yapılması Düşüncesine İlişkin Bulgular

Belediyelerin, politikaların uygulanmasında, eğitim hizmetleri ile ilgili olarak Millî Eğitim Bakanlığı/İl-İlçe Millî Eğitim Müdürlükleri; sosyal hizmetler ile ilgili olarak Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı/Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü gibi kurumlarla eşgüdüm içerisinde yapacağı çalışmalar, çocukların refahı için daha faydalı olacaktır. Çalışmada, konuyla ilgili olarak belediyenin kurum ve kuruluşlar ile iş birliği düşüncesine ilişkin görüşleri sorulmuştur.

Belediye Başkanlığı, Kütahya’da paydaş olarak mümkün olduğunca ilgili kurum ve kuruluşlarla fikir alışverişinde bulunulduğunu belirtilmiştir. Bu kapsamda, projelere katkıda bulunmak isteyen olursa, mutlaka projelere dâhil edildiği ifade edilmiştir. *Kütahya Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı’nda*; sivil toplum kuruluşları, meslek odaları, kent konseyi, üniversite, sanayi ve ticaret odası, borsalar, OSB yönetimi, siyasi partiler ve muhtarları “dış paydaşlar” olarak nitelendirmektedir. Bununla birlikte, doğrudan çocuklara yönelik politikaların belirlenmesinde söz konusu paydaşların ne kadar etkisinin olduğu bilinmemektedir. Diğer taraftan, yerel yönetimlerin çocuklara ilişkin politikaların belirlenmesinde uluslararası düzeyde yapacakları iş birliğinin, belirlenen hedeflere ulaşmasında etkili olacağı söylenebilir. Bu konuda, “kardeş şehir” ilişkileri üzerinden gerçekleştirilecek projeler, geniş kapsamlı ve farklı yaklaşımlar oluşturabilecektir.

3.4.3. Çocuk Haklarının Geliştirilmesi ve Çocuk Refahına Yönelik Politikalar Kapsamında Kaynak Kullanımına İlişkin Bulgular

5393 sayılı Belediye Kanunu’nda, belediyelerin gelirleri ayrıntılı olarak düzenlenmektedir. Söz konusu gelir kalemleri demografik özelliklere ve belediyelerin yapısına göre önemli ölçüde farklılaşabilmektedir. Bununla birlikte, genel bütçe vergi gelirlerinden ayrılan payın sınırlı bir gelir oluşturduğunu söylemek mümkündür. Bu durum, belediyelerde politika-bütçe ilişkisinin kurulmasında kaynakların verimli kullanımına ilişkin bir zorluk oluşturmaktadır. Belediyenin sunmuş olduğu kamu hizmetleri göz önüne alındığında finansman politikalarının etkin bir şekilde uygulamaya geçmesi beklenmektedir. Araştırma kapsamında, Belediye Başkanı, bütçenin her müdürlüğün kendi faaliyet alanlarında sunacağı hizmetler çerçevesinde bütüncül olarak

belirlendiğini ifade etmiştir. Daha sonra, detaylı olarak bütçe ayırımının yapıldığı belirtilmiştir. Dolayısıyla çocuklara yönelik hizmetler için ayrılan bütçe hakkında net bir bilgi verilmemiştir. Belediye Başkanı, bütçe içinden çocuklara ayrılan kaynakların artırılmasının planlandığını dile getirmiştir.

Kütahya Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı'nda çocuklara yönelik belirlenen politikalar ve politikalara bağlı faaliyetlerin önceki dönemlerden daha fazla kaynak kullanımı gerektirdiği açıktır. Türkiye İstatistik Kurumu Başkanlığı (TÜİK) tarafından yayınlanan Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi sonuçlarına göre; 2019 yılı itibariyle Kütahya'da 122.953 çocuk yaşamaktadır. Çocukların sayısı, toplam nüfusun beşte birinden daha fazladır (Kütahya nüfusunun yüzde, 2020). Bu bakımdan, politika-bütçe ilişkisinin yerel halkın önemli bir bileşenini oluşturan çocukların yararı düşünülerek kurulması son derece önemlidir. Her yıl yayınlanan faaliyet raporlarında, kaynak kullanımının kurumsal ayırımın yanında doğrudan verilen hizmete yönelik olarak gösterilmesi bu ilişkinin verimliliği bakımından fayda sağlayabilecektir.

3.4.4. Mülteci Çocuklara Yönelik Hizmetlerin Sunulmasına İlişkin Bulgular

Suriye'de, 2011 yılında başlayan iç savaş sonucunda, milyonlarca kişi çeşitli ülkelere sığınmıştır. Bu ülkelerden biri de Türkiye'dir. Türkiye, ülkede bulunan Suriyeli mültecilerin sayısı bakımından dünyada en fazla mülteciye ev sahipliği yapan ülke konumundadır. Mülteciler Derneği'nin 2020 yılı haziran ayında açıkladığı verilere göre, geçici koruma altındaki kayıtlı Suriyeli sayısı 3 milyon 585 bin 198'dir. Bu kişilerin 1 milyon 681 bin 471'ini 0-18 yaş grubundaki çocuklar oluşturmaktadır (Mülteciler Derneği, 2020). 2020 yılı haziran ayında, ikamet izni ile Türkiye'de bulunan yabancıların illere göre dağılımına bakıldığında, Kütahya'da 2491 kişinin bulunduğu görülmektedir. Bu yabancılar içinde 1971 kişiyi geçici koruma kapsamında olan Suriyeliler oluşturmaktadır (İkamet İzinleri, 2020; Geçici Koruma, 2020). Dolayısıyla, ülke genelinde olduğu gibi Kütahya'da yaşayan mültecilerin büyük bir kısmını da Suriyeliler oluşturmaktadır.

Mülteci sorunu, kamu hizmetlerinin sunulmasında önemli düzeyde kaynak kullanımını gerektirmektedir. Bu konuda, Türkiye, uluslararası örgütlerin oldukça sınırlı miktardaki yardımına karşın önemli bir maliyeti tek başına üstlenmiştir. Merkezi yönetim; sağlık, eğitim, sosyal yardım gibi hizmet alanlarında uygulamaya koyduğu

politikalar üzerinden aynı ve nakdi yardımlar gerçekleştirmektedir. Bazı belediyeler de çeşitli sübvansiyonlar üzerinden destek vermektedir. Kütahya Belediye Başkanı, bu konudaki düşüncesini “Bizim önceliğimiz Türkiye Cumhuriyeti vatandaşları. Sosyal yardımlarımızı T.C. vatandaşı olma ve Kütahya’da ikametgahın bulunması şartlarına göre yapıyoruz. Kütahya’da, ikameti olmayanlara da hizmet vermiyoruz. Belediyenin hizmetlerinden yararlanılması için ilgili şartların yerine getirilmesi gerekiyor. İkametgahları burada olmayan kişilere genel hizmetlerimizi veriyoruz. Önce kendi vatandaşımıza hizmet vermek için buradayız” şeklinde ifade etmiştir. Belediyenin, “sosyal yardım hizmeti”ne ilişkin şartı göz önüne alındığında, ikamet izni ile kentte bulunan yabancıların çocukları söz konusu hizmetlerden faydalanamamaktadır. Bu durum, Belediyenin, bütçe önceliğine yönelik politikaların oluşturulması kapsamındaki tercihlerine uygun görülmektedir.

3.4.5. Kent Konseyinin Yerel Sakinlerin İhtiyaç ve Beklentilerini Karşılmasına İlişkin Bulgular

Kütahya Kent Konseyi, 5393 sayılı *Belediye Kanunu*’na ve 2006 tarihli *Kent Konseyi Yönetmeliği*’ne uygun olarak 20.01.2011 tarihinde yapılan ilk genel kurul toplantısıyla oluşturulmuştur. (Kütahya Kent Konseyi Çalışma Yönergesi). *Kütahya Kent Konseyi Çalışma Yönergesi*’ne göre; “Kütahya Kent Konseyi, kent yaşamında kent vizyonunun ve hemşehrilik bilincinin geliştirilmesi, kent hak ve hukukunun korunması, sürdürülebilir kalkınma, çevreye duyarlılık, sosyal yardımlaşma ve dayanışma, saydamlık, hesap sorma ve hesap verme, katılım ve yönetim ilkelerini hayata geçirmeyi amaçlar”. Bu kapsamda, genel olarak kent konseyinin misyonuna uygun bir amaç belirlenmiştir. Şu anki Kütahya Kent Konseyi, 2019 yılı haziran ayında gerçekleşen genel kurulda, Başkan ve Yürütme Kurulu’nun seçilmesiyle oluşturulmuştur.

Kütahya Kent Konseyi Başkanı, kent sakinlerinin ihtiyaç ve beklentilerinin kapsayıcı bir şekilde karşılanmasına önem verildiğini ifade etmiştir. Bunu sağlamak için belirli periyotlarla düzenlenen toplantılarda, toplumun her kesiminin görüşlerinin yansıtılmasına önem verildiğini belirtmiştir. Bu görüşler çerçevesinde, yerel halkın ihtiyaç ve beklentilerinin belirlendiği ve kararların alındığı vurgulanmaktadır. Başkan,

Kent Konseyi çalışma gruplarında yaklaşık 400 kişinin olduğunu ve katılım sayısını daha da arttırmak istediklerini ifade etmiştir.

Kent konseyleri, vatandaşların kent yönetimine dâhil olmasının araçlarından biridir. Bu bakımdan, yerel düzeyde çoğulcu demokrasinin uygulanmasında oldukça önemli bir işlevi yerine getirirler. Yerel düzeyde kamu hizmetleri, birbirinden farklı taleplerin ve ihtiyaçların olduğu bir toplum yapısına yönelik olarak sunulabilmektedir. Kent konseyleri, söz konusu farklılıkların konsensüs çerçevesinde karşılık bulmasına yardımcı olmaktadır. Dolayısıyla, homojen bir yapıdan ziyade çok sesli bir oluşum olarak işlev görmeleri varlık sebeplerine daha uygundur. Kent Konseyi Başkanının bu konudaki görüşleri, çocukların iyi olma hâlinin geliştirilmesine yönelik olarak olumludur. Bu konuda, Kent Konseyi, Kütahya'nın nüfusunun yaklaşık beşte birlik bir kesimini oluşturan çocukların haklarının teminatı olarak görülebilecektir.

3.4.6. Kent Konseyinin Çocukların İyi Olma Hâlinin İyileştirilmesi ile İlgili Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Kent Konseyi Başkanı, Kütahya'daki çocukların iyi olma hâlinin geliştirilmesi için daha fazla çalışacaklarını ifade etmektedir. Bu çerçevede, çocukların güvenilir bir ortamda ve iyi koşullarda yaşamalarının gerekliliğine vurgu yapılmaktadır. Kent Konseyi Başkanı, çocuklara yönelik olarak sunulan sosyal hizmetlerin daha nitelikli olması için gayret göstereceklerini belirtmiştir. Başkan, çocuk parklarında özellikle bütçeye bağlı olarak Belediyedeki personel sıkıntısından kaynaklanan temizlik sorununa dikkat çekmiştir. Çocukların daha güvenilir yaşam alanlarına sahip olması bakımından da çocuk parklarına güvenlik kamerası konulması önerilmiştir. Bunun sonucunda, Belediye Başkanlığı güvenlik önerisine uygun önlemleri almıştır. Ayrıca, kültür-sanat etkinlikleri kapsamında çocukların ve ailelerinin tiyatro vb. etkinliklere yönelik görüşleri Kent Konseyi tarafından Belediye yönetimine iletilmiştir.

Kent Konseyi Başkanı, görev sürelerinin henüz bir yıllık sürecini doldurduklarını ve çalışmalarının devam edeceğini ifade etmiştir. Diğer taraftan, bir önceki dönemde, Kent Konseyinin faaliyetleri hakkında herhangi bir veriye ulaşmanın mümkün olmadığı belirtilmiştir. Kent Konseyi Başkanı konuyla ilgili görüşlerini, "Biz kent konseyimiz kurulmadan önce, önceki dönem kent konseyi faaliyetlerinden faydalanmak istedik, ama herhangi bir dosya bulamadık. Yapılan toplantılara dair

belediye meclisine sunulmuş bir raporun olmadığını gördük. Normalde alınmış olan kararları başkana sunacaksın, başkan meclise götürecektir” şeklinde ifade etmiştir. Bu durum, Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi'nin “Türkiye’de çocukların iyi olma hâline ilişkin verilerin yetersiz olduğu” yönündeki eleştirilerini desteklemektedir. Çocuklara yönelik olarak kamu hizmetlerinin geliştirilmesinde veri temelli analizlerin yapılmasının gerekliliği açıktır. Kent konseylerinin, çocukların ihtiyaçlarının tespitinde ve taleplerinin dile getirilmesinde yüklendiği sorumluluk için önceki dönemlerdeki faaliyetlerin bilinmesi fayda sağlayacaktır. Bu konuda, *Kent Konseyi Çalışma Yönergesinde* bir düzenleme yapılması olumlu sonuçlar ortaya koyabilecektir. Buna göre, kamu idarelerinin yayınladığı faaliyet raporlarına benzer şekilde, kent konseyleri de gerçekleştirdikleri faaliyetleri periyodik olarak sunabilecektir.

3.4.7. Kent Konseyinin Çocukların Şehir Yönetimine Dâhil Olması ile İlgili Düşüncelerine Yönelik Bulgular

Kamu idarelerinin uyguladıkları kamu politikaları, bütçeden belirli düzeyde kaynağın kullanılmasını gerektirmektedir. Sınırlı düzeydeki kaynakların verimli olarak kullanılması, kamu hizmetlerinin etkinliği açısından son derece önemlidir. Bunun için taleplerin dile getirilmesinde çeşitli mekanizmalara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu konuda, kent yönetimlerinde yerel sakinleri temsil eden meclisler oluşturulmaktadır. Çocuk meclisleri, söz konusu katılım mekanizmalarından biridir. Çocukların, yerel yönetimlerin kendileri ile ilgili almış oldukları kararlara katılması hakkı uluslararası düzeyde güvence altına alınmaktadır.

Kütahya Kent Konseyi Başkanı, konuyla ilgili görüşlerini “Çocukların istekleri ve beklentileri doğrultusunda kararlar alınması kent konseyi için önemlidir. Geleceğimiz olan çocukların kendilerini ifade edebilmeleri ve yaşadıkları toplumda seslerini duyurabilmeleri onların hakkıdır. Çocukların bu haklarını sonuna kadar kullanmaları için her türlü destek verilecektir” şeklinde ifade etmiştir. Bu kapsamda, 26 Haziran 2019 tarihinde gençlik meclisinden ayrı olarak çocuk meclisi kurulmuştur. Çocuk meclisindeki ilk toplantıya Kütahya'nın her bölgesinden öğrenci davet edilmiştir. Kent Konseyi Başkanı, “7 ila 14 yaş aralığındaki çocukların katılımlarını sağlayabilmek için okul saatlerinin bitişini baz aldık. Böylelikle yüzde 90 katılım sağlanmış oldu. Çocuklar toplantıda kendi bölgelerindeki ihtiyaçlarını ve belediyenin neler yapması

gerektiğini dile getirdiler” diyerek bu konudaki çalışmaları özetlemiştir. Toplantıda, çocukların velilerinin de görüşleri alınmıştır. Böylelikle, çocukların ve ailelerin görüşleri sonucunda alınan kararlar Belediye Başkanlığına gönderilmiştir. Kent Konseyi Başkanı, çocuklarla ilgili toplantıda, alınan kararları ilgilendiren kurumlarla iş birliği ve fikir alışverişi içerisinde olduklarını söylemiştir. Diğer kurumlarla iş birliği yapmanın, çocuklar için daha etkili olacağı vurgulanmıştır. Kent Konseyi Başkanı, Kütahya'nın UNICEF'in yerelde çocukların şehir yönetimi ile bütünleşmesine yönelik olarak öncülük ettiği “Çocuk Dostu Şehirler” projesine katılması konusunda bilgi sahibi olmadığını ifade etmiştir. Bu konuda, önceki dönemlere ilişkin veri yetersizliğinden dolayı, herhangi bir girişim olup olmadığını bilmediğini belirtmiştir.

Günümüzde, çocuklara yerel yönetimde söz hakkı verilmesi kapsamında, birçok il ve ilçe belediyesinde çocuk meclisi ayrı bir yapı olarak faaliyet göstermektedir. Kütahya'da da çocukların dinlenilmesi ve katılımlarının sağlanması kapsamında gençlik meclisinden ayrı olarak çocuk meclisi oluşturulmuştur. Bu durum, önceki dönemlerden farklı olarak, çocuk haklarına yönelik etkili politikaların uygulanmasında olumlu bir beklenti oluşturmaktadır. Bununla birlikte, uygulanan politikaların kamu yönetiminde şeffaflık, hesap verebilirlik, açık haberleşme kanalları gibi ilkeler kapsamında yönetilmesi gerekmektedir. Kütahya Kent Konseyi'nin ve çocuk meclislerinin yapısını ve işleyişini belirleyen mevzuata Belediyenin internet sitesinde yer verilmesi bu bakımdan önemlidir. Ayrıca yerel sakinlerin ulaşabileceği iletişim kanalları üzerinden, yapılan çalışmaların kamuoyu ile paylaşılması hizmetlerin niteliğinin geliştirilmesine katkı sağlayacaktır.

3.4.8. Araştırma Bulgularına İlişkin Değerlendirme

Çocuk haklarının evrensel normlara ve değerlere uygun şekilde kullanılması ve çocukların kendilerini daha mutlu, sağlıklı ve güvende hissetmesi ulusal strateji ve hedefler ile uyumlu politikaları gerektirmektedir. Bu bağlamda, Kütahya Belediyesi'nin ve Kent Konseyinin politikaları ve tercihleri söz konusu uyumun sağlanması durumunda daha başarılı sonuçlar ortaya çıkarabilecektir. Aksi durumda, toplumun önemli bir parçasını oluşturan çocukların ihtiyaçları, talepleri ve görüşleri göz ardı edilecektir. Aynı zamanda kaynakların verimli kullanılmasında da sorunlar yaşanabilecektir.

Çocuklara yönelik sunulacak hizmetler kamu hizmetleri kapsamındadır. Belediyenin yerel sakinlerin tümüne ilişkin uygulayacağı hizmetler önemli düzeyde bir maliyet oluşturur. Dolayısıyla, Kütahya’da çocukların iyi olma durumlarının geliştirilmesi, kaynakların verimli kullanılması ile politikaların doğru şekilde uygulanması arasındaki zorluğu yansıtmaktadır. Diğer taraftan, birçok il ve ilçe belediyesi ile karşılaştırıldığında çocuklara yönelik politikaların uygulanmasında geç kalınmıştır. Bunun en önemli sebebi şehir yönetimine ilişkin politikaların oluşturulması sürecinde çocukların odak noktası olmamasıdır. Çocukların iyi olma hâllerinin sağlanmasından ziyade çocuk refahının asgari koşullarının yerine getirilmesine çalışılmıştır. Tüm bu sebepler günümüzde çocuklara yönelik olarak politika-bütçe ilişkisinin daha fazla gözetilmesine neden olmaktadır.

Çocuk haklarına ve çocukların iyi olma hâline ilişkin *Kütahya Belediyesi 2020-2024 Stratejik Planı’na bakıldığında*, önceki politika belgelerinden farklı şekilde konunun ele alındığı görülmektedir. Stratejik Planda, çocuklara ilişkin belirlenen hedefler ve hedeflere bağlı faaliyetler, çocukların yerel yönetim düzeyinde önemsendiğini ortaya koymaktadır. Belediye Başkanının ve Kent Konseyi Başkanının, çocuklarla ilgili düşünceleri de bütünlük oluşturmaktadır. Belirlenen orta ve uzun vadeli hedeflere ulaşıp ulaşılamadığı, yayınlanacak faaliyet raporları kapsamında değerlendirilebilecektir. Buna karşın, mevcut Belediye yönetiminin ve Kent Konseyinin 2019 yılında göreve başladığı düşünüldüğünde, geçen bir yıllık sürede ortaya çıkan kazanımlar önemlidir.

Konunun politika düzeyinde daha kapsamlı şekilde ele alınması yanında, diğer bir adım ayrı bir yapı olarak çocuk meclisinin oluşturulmasıdır. Çocuk meclisinin, gençlik meclisinden ayrı bir oluşum olarak görülmesi yaş grubuna bağlı “çocuk” tanımlaması açısından daha uygundur. Bununla birlikte, çocukların kendilerini ilgilendiren konularda şehir yönetimine ne kadar dâhil oldukları önemlidir. Türkiye’de çocuk meclislerinin yaygınlaştırılması ve işlerliği konusunda birtakım eksiklikler ve sorunlar olduğu görülmektedir. Bu bakımdan Kütahya’da Belediyenin ve Kent Konseyinin etkili bir iş birliğine ihtiyaç duyulmaktadır.

Çocukların dinlenmesi ve politika oluşturma ve uygulama sürecine dâhil edilmeleri kurumsal bir yapılanma olan çocuk meclisinden daha geniş sınırları

içermektedir. Çocukların iyi olma hâli, çok boyutlu bir yaklaşıma ihtiyaç duyulduğunu ortaya koyar. Bundan dolayı, Kütahya Belediyesi'nin Çocuk Dostu Şehirler Girişimi'ne dâhil olması, çocukların toplumsal yaşamdaki etkinliklerinin artırılması bakımından son derece önemlidir. Çocuk dostu mekanlar oluşturulması, yerel politikaların çocukları merkeze alacak şekilde belirlenmesi, çocukların politikaların uygulanmasına ve kaynakların yönetimine katılımlarının sağlanması çerçevesinde bir idari sistem anlayışı oluşturulmalıdır. Çocukların haklarını uygulamaya ve onların iyi olma hâlini en yüksek düzeyde sağlamaya kendini adayacak Kütahya Belediyesi öncü bir rol üstlenerek farkındalık oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Çocuk meclisinin yapısı ve işleyişini düzenleyen mevzuatın gerekli farkındalığın oluşması için iletişim kanalları üzerinden paylaşılması gerekmektedir. Aynı durum Kütahya Kent Konseyi için de söz konusudur. Yerel katılımın sağlanmasında; kent konseyi, çocuk meclisi, gençlik meclisi, engelli meclisi gibi aracı mekanizmaları oluşturan yapılar ile ilgili belediyenin internet sitesi üzerinden bilgi almak mümkün değildir. Geçmiş dönemlerde, çocuklara yönelik yapılan çalışmaların görülebilmesi ve gerekli verilere ulaşılması bakımından sorun yaşanmaktadır. Yerel sakinlerin de ulaşabileceği bir veri sisteminin oluşturulması gerekmektedir.

Yapılabilecek çalışmalardan birisi de çocuklara yönelik eylem planının oluşturulmasıdır. Bu kapsamda, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı ile yapılacak iş birliği çerçevesinde sadece çocuklara ve ailelerine yönelik politika belgesi hazırlanabilecektir. Söz konusu eylem planı, kapsamlı bir durum analizi çerçevesinde; eğitim, sağlık, sosyal hizmet, çocukların yaşam memnuniyetleri gibi alanlarda atılacak adımları içermelidir. Böylelikle, Belediyenin politikaları ile bütçesi arasında kaynakların verimliliği açısından daha uygun bir ilişki kurulabilecektir.

SONUÇ

Kamu yönetimi, kamu hizmetlerinin yerine getirilmesinde yapısal olarak örgütlenmeye ihtiyaç duyar. Bu ihtiyaç çerçevesinde, hizmetlerin türüne ve niteliğine göre merkezî yönetim ve yerel yönetim olmak üzere ikili bir yapılanma ortaya çıkar. Ülkelerin sahip oldukları gelenekler, normlar ve siyasî sistemlerin yapısı gibi nedenlere bağlı olarak kamu yönetimi örgütlenmektedir. Bu durum, merkezi yönetim ve yerel yönetimler arasındaki ilişkilerin kapsamını ve niteliğini de etkileyebilmektedir. Türk kamu yönetimi, oldukça merkezileşmiş bir yapıya sahiptir. Eğitim, sağlık, ulaşım, sosyal refah hizmetleri gibi temel kamu hizmetlerinin birçoğu ağırlıklı olarak merkezi yönetim tarafından sunulmaktadır. Yerel yönetimler, idari ve mali özerkliklerinin oldukça sınırlı olduğu bir yapıda işlev görmektedir. Bu durum, kamu hizmetlerinin etkin bir şekilde yerine getirilmesinde, insan hak ve hürriyetlerinin korunmasında ve geliştirilmesinde birtakım sorunları da beraberinde getirmektedir.

Küreselleşme, günümüzde etkileri ve sonuçları itibariyle devam etmektedir. Bu etkilerden birisi de yönetim düşüncesinde ortaya çıkan değişimdir. Yirminci yüzyılın sonunda, kamu yönetiminin geleneksel yapısında ve işleyişinde meydana gelen değişim, devlet ve toplum arasındaki ilişkide yeni birtakım normlar ve değerleri ön plana çıkarmıştır. Esas itibariyle insanı merkeze alan yeni yönetim düşüncesi, kamu hizmeti sunumunun doğasına ilişkin olarak belirli ilkeler getirmektedir. Politikaların formüle edilmesinde ve uygulanmasında söz sahibi olan karar alıcıların, göz önünde bulundurulması gereken hususlar belirlenmektedir. Buna göre yönetimler; vatandaş odaklı, şeffaf, katılımcılığa izin veren, hesap verebilir, etkin bir yönetim anlayışına ve hizmet verme modeline sahip olmalıdır. Devlet ve toplum arasındaki ilişkide, hizmeti verenin değil hizmeti alanın ihtiyaçlarının ve taleplerinin ağır bastığı bir yönetim anlayışı uygulanmalıdır. Bu anlayışın hayata geçirilmesi ise daha fazla yerel özerkliğin sağlanması ile mümkün olabilecektir. Hizmette halka yakınlık veya yetki ikamesi olarak ifade edilen subsidiarite ilkesi yerel özerkliğin uygulanmasının araçlarından biridir. Bununla birlikte, karar alma süreçlerinde devletin yanında özel sektör ve sivil toplumun da yer almasını kabul eden yönetişim olgusu da yerel yönetimlerin idari ve mali özerkliğine dikkat çekmektedir.

Türkiye’de, kamu hizmetlerinin çoğu ağırlıklı olarak yerel yönetimlerin yetkisi ve sorumluluğu altında değildir. Bu hizmetlerden birisi de çocuklara yönelik olarak sunulan hizmetlerdir. Türkiye’de, gerek *Belediye Kanunu* ve *Büyükşehir Belediyesi Kanunu’nda* gerekse *İl Özel İdaresi Kanunu’nda*, çocuklara yönelik olarak aktörlere düşen yetki ve sorumluluğun sınırları net olarak belirlenmemiştir. Bu konuda, yerel sakinlerin geneline yönelik ifadeler üzerinden yerel kamu hizmetleri düzenlenmektedir. Belediyeler, genellikle mevzuattaki sınırlılığa uygun olarak çocuklarla ilgili benzer faaliyetleri uygulamaktadır. Bu durum, Türkiye’de politika yapıcı aktörlerin, çocuk haklarına yönelik algılarının bir yansıması olarak görülebilir. Çocuk hakları, her şeyden önce çocukların sahip oldukları hakları etkin bir şekilde kullanabilmeleri için gerekli sosyal refah hizmetlerinin yerine getirilmesini gerektirir. Türkiye’de, belediyelerin çocuk haklarına yönelik uygulamaları genellikle çocuk meclisleri üzerinden söz konusu olmaktadır. Bununla birlikte, katılım çocuklara tanınan hakların sadece bir boyutunu ortaya koyar. Ayrıca, çocuk meclisleri daha çok sembolik bir işlev görmekle birlikte sayıları oldukça sınırlıdır.

Çocuk hakları, *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme* başta olmak üzere ilgili mevzuat kapsamında tanınan hakları içermektedir. Türkiye’de, belediyeler söz konusu hakları çok boyutlu bir bağlam içine yerleştirememektedir. Bunun belli başlı sebepleri şunlardır:

- Belediyelerin idari ve mali özerkliğe sahip olmaları, şehir yönetiminde ve yerel sakinlere yönelik politikaların uygulanmasında oldukça önemlidir. Yerel yönetimlerin, kendi yerleşim birimlerindeki ihtiyaçları gidermelerine imkân verecek bir yönetim yapısının oluşturulması gerekmektedir. Türkiye, OECD üyesi ülkeler içinde, kamu yönetiminin merkezileşme düzeyinin en fazla olduğu ülkelerden biridir.
- Kamu politikası, en bilinen ifadesiyle “Kamu yönetiminin yapmayı ya da yapmamayı seçtiği şeylerdir”. Belediyeler, çocuk haklarının hayata geçirilmesi ve çocukların iyi olma hâlinin sağlanması için çocuklara yönelik ayrı bir eylem planı ve strateji belgesine sahip değildir. Bu durum, çocuklara yönelik politikaların hangi hedefler doğrultusunda uygulandığının çok sınırlı şekilde değerlendirilmesine yol açmaktadır.

- Çocuk haklarının uygulanmasında, yerel yönetimlerin yetki ve sorumluluklarını düzenleyen ayrı bir yasal mevzuat bulunmamaktadır. *Çocuk Koruma Kanunu*, korunma ihtiyacı olan veya suça sürüklenen çocukların korunmasına, haklarının ve esenliklerinin güvence altına alınmasına ilişkin usul ve esasları düzenlemektedir. *Sosyal Hizmetler Kanunu* ise korunmaya, bakıma ve yardıma ihtiyacı olan kişilere yönelik olarak düzenleme getirmektedir. Dolayısıyla, ilgili mevzuat doğrudan çocuklara yönelik ve çocuk haklarının bütününe ilişkin düzenlemeler getirmemektedir. Ayrıca, çocuk hakları sadece korunma ve gelişime yönelik haklardan oluşmamaktadır.
- Ulusal düzeyde, yerel yönetimlerin çocuklara yönelik politikalarının ve faaliyetlerinin koordine edilmesi gerekmektedir. Bu konuda, belediyelerin kendi arasında ve belediyeler ile merkezî yönetim arasında eşgüdüm sağlayacak bir aktörün varlığına ihtiyaç duyulmaktadır. Örneğin, çocukların eğitim hakkı kapsamında, Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı/Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Millî Eğitim Bakanlığı ve Türkiye Belediyeler Birliği arasında yapılacak iş birliği çözüm odaklı ve geniş katımlı politikalar belirlenmesine yardım edebilecektir.
- Çocuk haklarının izlenmesi konusunda, herkesin kolaylıkla ulaşabileceği sağlıklı bir veri sisteminin oluşturulmasına ihtiyaç vardır. Böylelikle, sunulan hizmetlerin geliştirilmesinde kanıt temelli verilere bakılabilecektir.
- Kent konseyleri, yerel sakinlerin aktif katılımları çerçevesinde kentlerin daha yaşanabilir bir düzeye ulaşmasında faaliyet gösterir. Bu bakımdan, çocuk haklarının yerel düzeyde uygulanması ve izlenmesinde köprü görevi görmektedirler. Kent konseyleri, yerel demokrasinin teminatıdır. Çocukların, karar alma mekanizmalarına katılması, demokratik bilinçlerinin geliştirilmesi ve taleplerinin karşılık bulması bu teminat kapsamındadır. Bunun için, geçmiş çocuk meclislerden daha geriye giden ve rol model olarak görülebilecek kent konseylerinin ileri demokratik yapılar ve yönetim mekanizmalarından biri olması yönünde çalışılmalıdır.
- Çocuklar, toplumu oluşturan bütünü en küçük ve savunmasız parçaları olarak görülebilir. Bundan dolayı, çocukların hem hakları hem de iyi olma koşulları sadece yerel yönetimlerin sorumluluğunda değildir. Çocuğun yaşam

memnuniyetinin hem yönetenler hem de yönetilenler açısından odak noktası kabul edilmesi beklenmektedir. Bunun için, ulusal düzeyde gerekli farkındalık oluşturulmalıdır. Çocuk hakları; ülkede verilen eğitimin niteliği, demokrasi düşüncesi, sosyal politikaların durumu, ailelere yönelik olarak yapılan kamu harcamaları gibi birçok bileşenin belirleyici olduğu bir olgudur.

- Kadının toplum içindeki yeri de çocuklara yönelik politikaların başarıya ulaşması bakımından oldukça önemlidir. Çocukların iyi olma hâli maddi yaşam koşulları ile doğrudan ilgilidir. Bundan dolayı, kadınların istihdamının fazla olduğu bir toplumda çocukların toplumsal yaşamdaki yapabilirlikleri olumlu yönde artacaktır. Türkiye’de erken çocukluk eğitiminde birçok ülke karşısında kadın istihdamının ortalamanın altında olması, çocukların bu eğitim düzeyinden yeterince faydalanamamasına yol açmaktadır. Kadınların iş gücü olarak toplumsal yaşamda daha aktif rol almaları eğitimin öncelikli politika konularından biri olması ile mümkündür. Bu bağlamda, ulusal düzeyde belirlenen kamu politikalarının kadının aile ve toplum içindeki yeri kapsamında çok boyutlu bir çerçevede ele alınması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü, (2020). *Misyon, Vizyon ve İlkelerimiz*. <https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/hakimizda/misyon-vizyon-ve-ilkelerimiz/>, [18.02.2020].
- Aile Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı, (2019). *Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü 2019 Yılı Faaliyetleri*. Ankara.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2012). *2013-2017 Stratejik Planı*. Ankara.
- Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı, (2013). *Ulusal Çocuk Hakları Strateji Belgesi ve Eylem Planı*. Ankara.
- Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı Çocuk Hizmetleri Genel Müdürlüğü Tarihçe, (t.y.). <https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/hakimizda/tarihce/>, [18.02.2020].
- Akarşlan, M. (1997). *Anahatlarıyla Çocuk Hakları ve Çocuk Hakları Mevzuatı*. İstanbul: Alfa.
- Akdeniz, H. (2007). Yerel Yönetimlerde Demokratikleşme ve Halk Katılımına Etkisi Bağlamında İnternet ve Toplumsal Katmanlaşma. A. Mengi (Der.), *Yerellik ve Politika Küreselleşme Sürecinde Yerel Demokrasi*, Ankara: İmge Kitabevi, 13-38.
- Akıllı, H. (2019). Türkiye’de Büyükşehir Belediyelerinin Stratejik Planlarında Çocuk Temalı Hedefler ve Örgütlenme Durumları. Y. M. Işıkçı (Der.), *Kamu Yönetimi ve Çocuk*, Ankara: Astana Yayınları, 83-112.
- Akyüz, E. (1998). Cumhuriyet Döneminde Çocuk Hukukundaki Gelişmeler. *II. Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri*. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Akyüz, E. (1980). Çocuk Hakları Bildirisi ve Türk Hukuk Sistemi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 13(1): 339-365
- Akyüz, E. (2000). *Çocuğun Haklarının ve Güvenliğinin Korunması*. Ankara: Milli Eğitim Basımevi.
- Alderson, P. (2008). *Young Children’s Rights*. London: Jessica Kingsley Publishers.

- Ankara'nın Çocuk Meclisi 24 Yıldır Görevde.* (2019, 17 Şubat). <https://www.aa.com.tr/tr/turkiye/ankaranin-cocuk-meclisi-24-yildir-gorevde-/1395401>, [08.03.2020].
- Aries, P. (1962). *Centuries of Childhood. A Social History of Family Life.* New York: Alfred A. Knopf.
- Asirvatham, E. (1954). Trends in Modern Democracy. *The Indian Journal of Political Science*, 15(3): 213-224.
- Bağcılar Belediye Başkanlığı Gençlik Meclisi Kuruluş Yönetmeliği.* (2017, 10 Kasım). <http://m.bagcilar.bel.tr/icerik/632/24/genclik-meclisi-yonetmeliği.aspx>, [08.03.2020].
- Bakan Selçuk: “*Sosyal Hizmet Merkezlerimizden 10 Milyon Kişi Faydalandı*”. (2019, 23 Ocak). <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/haberler/bakan-selcuk-sosyal-hizmet-merkezlerimizden-10-milyon-kisi-faydalandi/>, [18.02.2020].
- Baran, T. A. (2005, Aralık). Atatürk'ün Eğitim Düşüncesi. *Cumhuriyet Dönemi Eğitim Politikaları Sempozyumu.* Ankara: Atatürk Kültür, Dil ve Tarih Yüksek Kurumu Atatürk Araştırma Merkezi.
- Barker, E. (1918). *Greek Political Theory (Plato and His Predecessors).* Methuen Co: University Paperbacks.
- Bayırbağ, M. K. (2012). Siyaset Bilimi ve Kent Çalışmaları. G. Atılğan, E. A. Aytekin (Der.), *Siyaset Bilimi Kavramlar, İdeolojiler, Disiplinler Arası İlişkiler*, İstanbul: Yordam Kitap, 529-539.
- Bayramoğlu, S. (2018). *Yönetişim Zihniyeti: Türkiye’de Üst Kurullar ve Siyasal İktidarın Dönüşümü.* İstanbul: İletişim Yayınları.
- Becker, P. & Raveloson, J. A. A. (2008). *What Is Democracy.* Antananarivo: Friedrich Ebert Stiftung.
- Belediye Kanunu, (2005). *T.C. Resmî Gazete*, 25874, 3 Temmuz.
- Bennett, S. & Muraleedharan, V. R. (2000). New Public Management' and Health Care in Third World. *Economic and Political Weekly*, 35(1/2): 59-68.

- Bergh, S. (2004). Democratic Decentralisation and Local Participation: A Review of Recent Research. *Development in Practice*, 14(6): 780-790
- Beriş, H. E. (2009). Teoride ve Pratikte Demokrasi: Tarihsel ve Siyasal Gelişim. T. Erdem (Der.), *Feodaliteden Küreselleşmeye*, Ankara: Lotus, 113-150.
- Bird, D., vd. (2020). *We Are Here – A Child Participation Toolbox*. Eurochild (Belgium) and the Learning for Well-being Foundation (Netherlands).
- Birleşmiş Milletler Çocuk Hakları Komitesi Sonuç Gözlemleri: Türkiye*. (t.y.). <http://www.cocukhaklariizleme.org/cocuk-haklari-komitesinin-turkiye-sonuc-gozlemleri-turkce-olarak-yayimlandi>, [21.02.2020].
- Birleşmiş Milletler İnsan Yerleşimleri Konferansı Habitat II Türkiye Ulusal Rapor ve Eylem Planı*. (1996). <https://webdosya.csb.gov.tr/db/habitat/editordosya/file/dokumanlar/Ulusal%20Rapor%20ve%20Eylem%20Plan%C3%84%C2%B1.pdf> [01.02.2020].
- Birleşmiş Milletler. (1989). *Çocuk Haklarına Dair Sözleşme*. New York.
- Boswell, J. (1988). *The Kindness of Strangers*. New York: Pantheon Books.
- Bulut, T. (2013). *Şeffaf Katılımcı ve Etkin Kent Yönetimi İçin Kent Konseyleri*. Bursa: Ekin.
- Bumin, K. (1983). *Batı'da Devlet ve Çocuk*. İstanbul: Alan Yayıncılık.
- Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi'nden Çocukları Ağırladık*. (2017, 18 Aralık). <https://ailevecalisma.gov.tr/chgm/haberler/buyuksehir-belediyesi-cocuk-meclisi-nden-cocuklari-agirladik/>, [08.03.2020].
- Büyükşehir Belediyesi Kanunu, (2004). *T.C. Resmî Gazete*, 25531, 10 Temmuz.
- Cairns, J. (1997). Defining Goals and Conditions for a Sustainable World. *Environmental Health Perspectives*, 105(11): 1164-1170
- Catlaw, T. J. (2007). From Representations to Compositions: Governance beyond the Three-Sector Society. *Administrative Theory & Praxis*, 29(2): 225-259
- Child Friendly Cities Initiative*. (t.y.). <https://childfriendlycities.org/what-is-the-child-friendly-cities-initiative/>, [08.03.2020].

Child Welfare Act, 11002, 4 Ağustos 2011.

Children Well Being: CWB24, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=81169>, [18.02.2020].

Children Well Being: CWB25, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=81170>, [18.02.2020].

Children Well Being: CWB26, <https://stats.oecd.org/Index.aspx?QueryId=81171>, [18.02.2020].

Cılga, İ. (1998). Türkiye’de Çocuk Hakları Çalışmaları. 2. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri*. Ankara Üniversitesi, Ankara.

Ciğeroğlu, M. ve Özgür, H. (2011). H.George Frederickson ve Kamu Yönetimi Disiplinindeki Yeri. *Dumlupınar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, (29): 279-290.

Conge, P. J. (1988). The Concept of Political Participation: Toward a Definition. *Comparative Politics*, 20(2): 241-249

Conway, M. M. (2000). *Political Participation in the United States*. Washington: CQ Press.

Cook, P. (1996). Introduction. H. Coward, P. Cook (Eds.), *Religious Dimensions of Child and Family Life: Reflections on the UN Convention on the Rights of the Child*. Canada: Wilfrid Laurier University Press.

Coombs, V. V. (1997). Governance Education: Helping City Councils Learn. *Public Administration Review*, 57(6): 490-500

Coombs, V. V. (2012). Toward the Civil City Council. *State & Local Government Review*, 44(3): 208-215

Crick, B. (2002). *Democracy A Very Short Introduction*, New York: Oxford University Press.

Cumhurbaşkanlığı Strateji ve Bütçe Başkanlığı, (2019). *2018 Yılı Genel Faaliyet Raporu*. Ankara.

Cumhurbaşkanlığı, (2017). *100 Günlük İcraat Programı*. Ankara.

- Cumhurbaşkanlığı, (2019). *2019 Yılı Cumhurbaşkanlığı Yıllık Programı*. Ankara.
- Çağlar, D. (1973). Türkiye’de Korunmaya Muhtaç Çocuklar ve Eğitimlerine Genel Bir Bakış. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 6(1): 59-112
- Çakırer, Y. (2019, Mart). *Çocuğa Yerelden Bakmak ve Çocuğu Yerele Katabilmek*. <https://beyond.istanbul/%C3%A7ocu%C4%9Fa-yerelden-bakmak-ve-%C3%A7ocu%C4%9Fu-yerele-katabilmek-38b51c0ce8ac>, [09.03.2020].
- Çelik, C. (2005). Çocuk Kavramı ve Medeni Hukuk Açısından Çocuk Haklarının Tarihi Gelişimi. *Hukuk, Ekonomi ve Siyasal Bilimler Aylık İnternet Dergisi*, 36. <http://www.e-akademi.org/incele.asp?konu=%C7OCUK%20KAVRAMI%20VE%20MEDEN%DD%20HUKUK%20A%C7ISINDAN%20%C7OCUK%20HAKLARININ%20TAR%DDH%DD%20GEL%DD%DE%DDM%DD&kimlik=-1854485512&url=makaleler/ccelik-1.htm> [05.02.2020].
- Çelik, Ö. R. (2016). Türkiye’de Seçime ve Geleneksel Olmayan Siyasal Faaliyetlere Katılımı Etkileyen Bireysel Seviye Faktörler. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, 71(2): 437-463.
- Çetin, H. (2007). *Çağdaş Siyasal Akımlar*, Ankara: Orion.
- Çocuk Destek Merkezleri, Çocuk Evleri ve Çocuk Hakları*. (t.y.). <https://ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/sss/cocuk-hizmetleri-genel-mudurlugu/cocuk-destek-merkezleri-evleri-haklari/>, [08.03.2020].
- Çocuk Dostu bir Mamak için yapılan araştırmanın sonuçları masaya yatırıldı*. (2015, 22 Şubat). <https://www.unicef.org/turkey/bas%C4%B1n-b%C3%BCltenleri/%C3%A7ocuk-dostu-bir-mamak-i%C3%A7in-yap%C4%B1lan-ara%C5%9Ft%C4%B1rman%C4%B1n-sonu%C3%A7lar%C4%B1-masaya-yat%C4%B1r%C4%B1ld%C4%B1>, [06.03.2020].
- Çocuk Dostu Şehirler*. (t.y.). <https://www.unicef.org/turkey/%C3%A7ocuk-dostu-%C5%9Fehirler>, [08.03.2020].
- Çocuk Hakları Açısından Ülkedeki Ortam*. (t.y.). <http://unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=24>, [10.02.2020].

- Çocuk Hakları Hakkında. (t.y.). <https://www.unicefturk.org/yazi/cocuklar-icin-bilgi>, [19.06.2020].
- Çocuk Hakları İl Çocuk Komitelerinin Oluşturulması, Çalışma Usul ve Esaslarına İlişkin Yönerge*. <https://www.ailevecalisma.gov.tr/uploads/chgm/uploads/pages/yonergeler/cocuk-haklari-il-cocuk-komitelerinin-olusturulmasi-calisma-usul-ve-esaslarina-iliskin-yonerge.pdf>, [09.03.2020].
- Çocuk Koruma Kanunu, (2005). *T.C. Resmî Gazete*, 25876, 3 Temmuz.
- Çocuk Meclisi'ne Bütçe Analizi Eğitimi*. (2016, 22 Ocak). <https://www.luleburgaz.bel.tr/eski/cocuk-meclisine-butce-analizi-egitimi/>, [06.03.2020].
- Çocuk Sağlığı ve Beslenmesi*. (t.y.). <http://unicef.org.tr/sayfa.aspx?id=18>, [21.02.2020].
- Çocuk Trafik Eğitim Parkları Yönetmeliği, (1998). *T.C. Resmî Gazete*, 23503, 24 Ekim.
- Çukurçayır, M. A. (2000). *Siyasal Katılma ve Yerel Demokrasi*, Ankara: Yargı Basımevi.
- Çukurçayır, M. A. (2012). Yönetim Süreçlerinde Açıklık: “Open Government” ve Yerel Yönetimler. *Akademik Araştırma ve Düşünce Dergisi*, 1(1): 49-72.
- Çukurçayır, M. A., Eroğlu, H. T. ve Sağır, H. (2012). Yerel Yönetişim, Katılım ve Kent Konseyleri. *Akademik Araştırma ve Düşünce Dergisi*, 1(1): 97-128.
- Dahl, R. A. (2001). *Demokrasi Üstüne*. (B. Kadioğlu, Çev.). Ankara: Phoenix.
- Datta, P. K. (1987). Public Administration: Old Issues And New Challenges. *The Indian Journal of Political Science*, 48(1): 42-59
- Devlet Planlama Teşkilatı, (1963). *Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (1963-1967)*. Ankara.
- Dünya Bankası. (2011). *Türkiye’de Temel Eğitimde Kalite ve Eşitliğin Geliştirilmesi Zorluklar ve Seçenekler*. Washington.
- Edwards, M., vd. (2012). *Dimensions of Governance for the Public Sector Book Title: Public Sector Governance in Australia*, ANU Press.

- Elkind, D. (1987). The Child Yesterday, Today, and Tomorrow. *Young Children*, 42(4): 6-11.
- Elkind, D. (2000). Değişen Dünyada Çocuk Yetiştirme ve Eğitim (E. G. Kapçı Çev.). 3. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi*. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Ennew, J. & Kruger, J. S. (2003). Introduction: Homes, Places and Spaces in the Construction of Street Children and Street Youth. *Children, Youth and Environments*, 13(1): 81-104.
- Erbay, E. (2012). Türkiye’de Çocuk Haklarını Tanıtma, Yaygınlaştırma ve İzlemeye Yönelik Uygulamaların Eleştirel Analizi ve Bir Model Önerisi. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 23(2): 47-74.
- Eroğul, C. (2012). Siyasal Katılma. G. Atılğan ve E. A. Aytekin (Der.), *Siyaset Bilimi*, İstanbul: Yordam Kitap, 195-205.
- Eryılmaz, B. (2018). *Kamu Yönetimi*. Kocaeli: Umuttepe Yayınları.
- Esen, B. N. (1972). Demokrasi Üzerine. A. N. İnan, E. Cansel, B. Öztan, L. Sirmen, A. Erten (Der.), *Profesör Dr. H. C. Oğuzoğlu’na Armağan*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 597-606.
- European Commission. (2011). *Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions*. Brussels.
- European Union Agency for Fundamental Rights and Council of Europe. (2015). *Handbook on European Law Relating to the Rights of the Child*. Luxembourg.
- Farazmand, A. (1999). Globalization and Public Administration. *Public Administration Review*, 59(6): 509-522.
- Farrar, C. (1988). *The Origins Of Democratic Thinking*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Frederickson, H. G. (1996). Comparing the Reinventing Government Movement With the New Public Administration. *Public Administration Review*, 56(3): 263-270.
- Friedgut, T. H. (1979). *Political Participation in the USSR*. New Jersey: Princeton University Press.

- Geçici Koruma*. (2020). <https://www.goc.gov.tr/gecici-koruma5638>, [25.06.2020].
- Geray, C. (1996). Yerel Yönetimler ve Habitat II. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 5(3): 3-17.
- Gittins, D. (2009). The Historical Construction of Childhood. M. J. Kehily (Eds.), *An Introduction To Childhood Studies*, New York, NY: Open University Press, 35-49.
- Göymen, K. (2004). Yerel Kalkınma Önderi ve Paydaşı Olarak Belediyeler. *Yerel Kalkınmada Belediyelerin Rolü: Uluslararası Sempozyum*. Pendik Belediyesi Kültür Yayınları, İstanbul.
- Göymen, K. (2000). Türkiye’de Yerel Yönetimler ve Yönetişim: Gereksinmeler, Önermeler, Yönelimler. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 9(2): 3-13.
- Göze, A. (2017). *Siyasal Düşünceler ve Yönetimler*. İstanbul: Beta.
- Greenwood, J., Pyper, R. & Wilson, D. (2002). *New Public Administration in Britain*. London and New York: Routledge.
- Güler, B. A. (2010). *Türkiye’nin Yönetimi-Yapı*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Güler, B. A. (2016). *Yeni Sağ ve Devletin Değişimi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, (2018). *2018 Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması*. Ankara.
- Harman, J., Sharland, R. & Bell, G. (1996). Local Agenda 21 in Action. *RSA Journal*, 144(5468): 41-52.
- Hart, R. (1992). *Children’s Participation: The Theory and Practice of Involving Young Citizens in Community Development and Environmental Care*, New York and London: UNICEF.
- Heywood, A. (2018). *Siyaset*. (F. Bakırcı, Çev.). Ankara: BB101.
- IKEA Türkiye ve UNICEF Türkiye Eyyübiye Çalıştayı ile “Çocuk Dostu Şehirler” Projesi*. (2015, 30 Nisan). <https://www.internetanneleri.com/ikea-turkiye-ve-unicef-turkiye-eyyubiye-calistayi-ile-cocuk-dostu-sehirler-projesine-devam-ediyor/>, [06.03.2020].

- In the Charter and UN Convention. (t.y). https://ec.europa.eu/info/policies/justice-and-fundamental-rights/rights-child/right-be-heard-child-participation_en, [05.03.2020].
- Inclusion Europe. (2014). *Hear Our Voices! Developing Participatory Processes with Children with Intellectual Disabilities – Concepts, Tools and Good Practices*. Brussels.
- Isakhan, B. & Stockwell, S. (2011). Introduction: Democracy and History. In B. Isakhan, S. Stockwell (Eds.), *The Secret History of Democracy*, New York: Palgrave Macmillan, 1-18.
- Işıkcı, Y. M. (2013). *Sosyal politika açısından Türkiye’de çocuk hakları sorunu: alana ilişkin bir araştırma* (Yayınlanmamış Doktora Tezi). İnönü Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Malatya.
- Işıkcı, Y. M. (2019). Çocuk Haklarının Geliştirilmesinde Çocuk Katılım Mekanizmalarının Etkinliği Üzerine Bir Örnek Olay İncelemesi: Ankara Büyükşehir Belediyesi Çocuk Meclisi Çalışmaları. *Iğdır Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 17: 457-481.
- Işıkcı, Y. M. ve Karatepe, S. (2016). Türkiye’de Çocuğa Yönelik Sosyal Politika Uygulamaları ve Tarihsel Analizi. *Akademik Yaklaşımlar Dergisi*, 7(1): 69-100.
- İkamet İzinleri*. (2020). <https://www.goc.gov.tr/ikamet-izinleri>, [25.06.2020].
- İl Özel İdaresi Kanunu, (2005). *T.C. Resmî Gazete*, 25745, 22 Şubat.
- İlköğretim ve Eğitim Kanunu, (1961). *T.C. Resmî Gazete*, 10705, 12 Ocak.
- İnal, K. (1999). Paternalist Politikanın İdeal Türk Çocuğu. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 32(1): 195-212.
- İnan, A. N. (1972). Çocuğun ve Çocuk Haklarının Korunmasına İlişkin Mevzuatımızda Yetersizlik ve Giderilme Çareleri. A. N. İnan, E. Cansel, B. Öztan, L. Sirmen, A. Erten (Der.), *Profesör Dr. H. C. Oğuzoğlu’na Armağan*, Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları, 271-289.
- İnan, A. N. (1968). Çocuk Hakları Beyannamesi İlkelerinin Türk Hukuk Sistemine Etkisi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 1(1): 201-219.

- İpek, A. (2012). Çocuk Haklarının Gelişimi ve Karşılaştırmalı Olarak Anayasal Açıdan Değerlendirilmesi. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, 20(1): 151-173.
- İş Kanunu, (2003). *T.C. Resmî Gazete*, 25134, 22 Mayıs.
- Kahraman, H. B., Keyman, E. F. ve Sarıbay, A. Y. (1999). *Katılımcı Demokrasi, Kamusal Alan ve Yerel Yönetim*, İstanbul: Demokrasi Kitaplığı.
- Kalkınma Bakanlığı, (2013). *Onuncu Kalkınma Planı*. Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, (2014). *Onuncu Kalkınma Planı (2014-2018), Çocuk Çalışma Grubu Raporu*. Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, (2017). *Orta Vadeli Program (2018-2020)*. Ankara.
- Kalkınma Bakanlığı, (2018). *On Birinci Kalkınma Planı (2019- 2023), Sağlıklı Yaşam ve Bağımlılıkla Mücadele Çalışma Grubu*. Ankara.
- Kamu Mali Yönetimi ve Kontrol Kanunu, (2003). *T.C. Resmî Gazete*, 25326, 10 Aralık.
- Kapani, M. (2007). *Politika Bilimine Giriş*. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- Karamuk, G. (1986). Modern Demokrasinin Batı'daki Düşünce Temellerine Genel Bir Bakış. *Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Dergisi*, 4(1): 38-53
- Karatay, A. (2016). *Çocuk Hakları ve Çocuğun İyilik Hali*. <https://sivildusun.net/cocuk-haklari-ve-cocugun-iyilik-hali/>, [14.08.2020].
- Kasap, S. ve Usul, A. S. (2019). *Yükseköğretim istatistikleri açıklandı*. <https://www.aa.com.tr/tr/egitim/yuksekogretim-istatistikleri-aciklandi/1468890>, [09.02.2020].
- Keleş, R. (1992). Belediyeciliğimizde Son Gelişmeler ve Yerel Özerklik. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 1(2): 9- 14.
- Kent Konseyi Yönetmeliği, (2006). *T.C. Resmî Gazete*, 26313, 8 Ekim.
- Kerman, U. vd., (2011, Mayıs). Yerel Yönetişim ve Kent Konseyleri. *Kent Konseyleri Sempozyumu Bildiri Kitabı*. Bursa Kent Konseyi, Bursa.
- Key Charts on the Home and Family Environment*. (t.y.). <http://www.oecd.org/social/family/child-well-being/data/home-environment/>, [15.02.2020].

- Kitchen, H., vd. (2019). *OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education: Student Assessment in Turkey, OECD Reviews of Evaluation and Assessment in Education*. Paris: OECD Publishing.
- Kocabaş, A. (2014). Küresel ve Ulusal Akciğer Sağlığına En Büyük Tehdit Sağlıkta Eşitsizlik. *Toraks Bülteni*.
- Kocaoğlu, M. (2015a). Yerel Sürdürülebilir Kalkınma ve Kent Konseyleri: Kırşehir Kent Konseyi Örneği Üzerinden Uygulamalı Bir Çalışma. *Paradoks Ekonomi, Sosyoloji ve Politika Dergisi*, 11(2): 97-117.
- Kocaoğlu, M. (2015b). *Yerel Yönetimlerde Katılım ve Kültür*, Konya: Çizgi Kitabevi.
- Koç, E. (2010). Atatürk, Cumhuriyet ve Çocuk Ruhu. *Ankara Üniversitesi Türk İnkılâp Tarihi Enstitüsü Atatürk Yolu Dergisi*, 45: 71-82.
- Korunmaya Muhtaç Çocuklar Hakkında Kanunu, (1957). *T.C. Resmî Gazete*, 9615, 24 Mayıs.
- Kurki, M. (2010). Democracy and Conceptual Contestability: Reconsidering Conceptions of Democracy in Democracy Promotion. *International Studies Review*, 12(3): 362-386.
- Kurt, S. L. (2016). Çocuk Haklarına İlişkin Temel Uluslar Arası Belgeler ve Türkiye Uygulaması. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 16(36): 99-127.
- Kütahya Belediyesi Kent Konseyi Çalışma Yönergesi*, [https://kms.kaysis.gov.tr/\(X\(1\)S\(w3d4yl1mestr5aiscdhji1sg\)\)/Home/Goster/60535?AspxAutoDetectCookieSupport=1](https://kms.kaysis.gov.tr/(X(1)S(w3d4yl1mestr5aiscdhji1sg))/Home/Goster/60535?AspxAutoDetectCookieSupport=1), [25.06.2020].
- Kütahya Belediyesi. (2010). *Kütahya Belediyesi 2011-2015 Stratejik Plan*. Kütahya.
- Kütahya Belediyesi. (2014). *Kütahya Belediyesi 2013 Faaliyet Raporu*. Kütahya.
- Kütahya Belediyesi. (2014). *Kütahya Belediyesi 2015-2019 Stratejik Plan*. Kütahya.
- Kütahya Belediyesi. (2015). *Kütahya Belediyesi 2014 Faaliyet Raporu*. Kütahya.
- Kütahya Belediyesi. (2016). *Kütahya Belediyesi 2015 Faaliyet Raporu*. Kütahya.
- Kütahya Belediyesi. (2017). *Kütahya Belediyesi 2016 Faaliyet Raporu*. Kütahya.
- Kütahya Belediyesi. (2018). *Kütahya Belediyesi 2017 Faaliyet Raporu*. Kütahya.

- Kütahya Belediyesi. (2019). *Kütahya Belediyesi 2018 Faaliyet Raporu*. Kütahya.
- Kütahya Belediyesi. (2019). *Kütahya Belediyesi 2020-2024 Stratejik Plan*. Kütahya.
- Kütahya nüfusunun yüzde 21'i çocuklardan oluşuyor*. (2020). <http://www.kutahya.yasam.com/kutahya-nufusunun-yuzde-21i-cocuklardan-olusuyor-h30393.html>, [25,06.2020].
- Lagerspetz, E. (2015). Democracy and the All-Affected Principle. *Res Cogitans*, 10(1): 6-23.
- Lane, J. E. (2000). *New Public Management*, New York: Routledge.
- Li, Y. & Marsh, D. (2008). New Forms of Political Participation: Searching for Expert Citizens and Everyday Makers. *British Journal of Political Science*, 38(2): 247-272.
- Lippman, L. H., Moore, K. A. & McIntosth, H. (2009). *Positive Indicators of Child Well-Being: A Conceptual Framework, Measures and Methodological Issues*. UNICEF.
- Locke, J. (1690). *Some Thoughts on Education*, New York: Bond Street.
- Maksudyan, N. (2008). *Hearing the voiceless- seeing the invisible: orphans and destitute children as actors of social, economic and political history in the late ottoman empire* (Unpublished PhD Dissertation). Sabancı University, İstanbul.
- Marmaris Kent Konseyi Gençlik Meclisi Yönergesi*. <http://kentkonseyi.marmaris.bel.tr/genclik-meclisi-tuzuk/>, [08.03.2020].
- Mehendale, A. (2004). Children's Rights: Lessons on Monitoring. *Economic and Political Weekly*, 39(16): 1568-1570.
- Mızıkacı, F. (2006). *Higher Education in Turkey*. Bucharest: UNESCO.
- Miljeteig, P. (2017). The Greatest Violation of Children's Rights Is That We Do Not Know Enough About Their Lives or Care Enough to Find Out More. A. Invernizzi, M. Liebel, B. Milne, R. Budde (Eds.), *'Children Out of Place' and Human Rights In Memory of Judith Ennew*, Switzerland: Springer, 23-49.
- Milletlerarası Sözleşme, (1995). *T.C. Resmî Gazete*, 22184, 27 Ocak.

- Millî Eğitim Bakanlığı Hayat Boyu Öğrenme Genel Müdürlüğü, (2019). *Ülkemizdeki Tüm Yabancı Öğrenci Sayıları*. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2018). *2023 Eğitim Vizyon Belgesi*. Ankara.
- Millî Eğitim Bakanlığı, (2019). *Millî Eğitim İstatistikleri Örgün Eğitim 2018/’19*. Ankara.
- Munasinghe, M. (1993). *Environmental Economics and Sustainable Development*. Washington: World Bank.
- Müderrişoğlu, S., vd., (2013). *Çocuk Refahı Belgesi*. Kalkınma Bakanlığı ve UNICEF.
- Müderrişoğlu, S., vd., (2014). *Children’s Worlds National Report Turkey*.
- Müftü, G. (2013). *Bir Tarihçe: Çocukların Hakları ve Birleşmiş Milletler Çocuk Haklarına Dair Sözleşme. Çocuk Hakları İzleme ve Raporlama*. <http://www.cocukhaklariizleme.org/bir-tarihce-cocuklarin-haklari-ve-birlesmis-milletler-cocuk-haklarina-dair-sozlesme>, [19.06.2020].
- Mülteciler Derneği, (2020). *Türkiye’deki Suriyeli Sayısı Haziran 2020*. <https://mülteciler.org.tr/turkiyedeki-suriyeli-sayisi/>, [25.06.2020].
- Näsström, S. (2011). The Challenge of the All-Affected Principle. *Political Studies*, 59: 116-134.
- Ndagala, D. K. (1985). Local Participation In Development Decisions / An Introduction. *Nomadic Peoples*, 18: 3-6.
- OECD, (2009). *Comparative Child Well-being across the OECD*. Paris.
- OECD, (2017a). *PISA 2015 Results (Volume III): Students’ Well-Being*. Paris.
- OECD, (2017b). *Starting Strong 2017: Key OECD Indicators on Early Childhood Education and Care*. Paris.
- OECD, (2019a). *PISA 2018 Results (Volume II): Where All Students Can Succeed*. Paris.
- On Dört İlde Büyükşehir Belediyesi ve Yirmi Yedi İlçe Kurulması İle Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnamelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun, (2012). *T.C. Resmî Gazete*, 28489, 12 Kasım.

- Onur, B. (1993, Nisan). Sunuş. *Toplumsal Tarihte Çocuk (Sempozyum)*, İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Özbudun, E. (1975). *Türkiye’de Sosyal Değişme ve Siyasal Katılma*. Ankara: Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Yayınları.
- Özbudun, E. (1986, Kasım). Gençlik ve Demokrasi Eğitimi. 2. *Milli Gençlik Kongresi (Tebliğler)*. Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Özer, İ. (1996). Siyasal Kültür, Demokrasi ve Demokratik Değerler. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 14(1): 71-98.
- Özer, M. A. (2005). *Yeni Kamu Yönetimi Teoriden Uygulamaya*. Ankara: Platin Yayınları.
- Plan of Action for Implementing the World Declaration on the Survival, Protection and Development of Children in the 1990s*. (t.y.). <https://www.unicef.org/wsc/plan.htm#Specific>, [19.06.2020].
- Pollard, E. L. & Davidson, L. (2001). *Foundations of Child Well-Being*, Paris: UNESCO.
- Postman, N. (1983). *The Disappearance of Childhood*. London: W. H. Allen.
- Postman, N. (1995). *Çocukluğun Yokoluşu*. (K. İnal, Çev.). Ankara: İmge Kitabevi.
- Public social spending, % of GDP*, (t.y.). <https://www1.compareyourcountry.org/social-expenditure/en/0//datatable/>, [16.02.2020].
- Rowe, G. & Frewer, L. J. (2000). Public Participation Methods: A Framework for Evaluation. *Science, Technology, & Human Values*, 25(1): 3-29.
- Sağlamtuñ, T. (1998, Kasım). Türkiye’de Çocuk ve Halk Kütüphaneleri. 2. *Ulusal Çocuk Kültürü Kongresi Bildirileri*. Ankara Üniversitesi, Ankara.
- Sağlık Bakanlığı ve Bağlı Kuruluşların Teşkilat ve Görevleri Hakkında Kanunu Hükmünde Kararname, (2011). *Resmî Gazete*, 28103, 2 Kasım.
- Sağlık Bakanlığı, (2012). *Stratejik Plan 2013-2017*. Ankara.
- Salisbury, R. H. (1975). Research on Political Participation. *American Journal of Political Science*, 19(2): 323- 341.

- Sarıkaya, M. (2007). Cumhuriyet'in İlk Yıllarında Bir Sosyal Hizmet Kurumu: Türkiye Himaye-i Etfal Cemiyeti. *Atatürk Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları Enstitüsü Dergisi*, 14(34): 321- 338
- Sarıkaya, M. (2003). Savaş Yıllarında Himaye-i Etfal Cemiyetinin Çocuk Misafirhanesi ve Çocuklar. *Atatürk Dergisi*, 3(3): 193- 202.
- Save the Children. (2019). *Changing Lives in Our Lifetime Global Childhood Report*.
- Sayre, W. S. (1958). Premises of Public Administration: Past and Emerging. *Public Administration Review*, 18(2): 102-105.
- Schapiro, T. (1999). What Is a Child?. *The University of Chicago Press*, 109(4): 715-738.
- Semerci, P. U. ve Erdoğan, E. (2014). *Türkiye'de Çocukların Gözünden Çocuğun İyi Olma Hâli Alanlarının ve Göstergelerinin Tanımlanması ve Değerlendirilmesi*. UNICEF.
- Shell, D. (1990). The Development of Democracy. *Transformation*, 7(4): 20-24.
- Shepard, W. J. (1935). Democracy. *The Annals of the American Academy of Political and Social Science*, 180: 94-101.
- Social Expenditure Database (SOCX)*, (t.y.). <https://www.oecd.org/social/expenditure.htm>, [16.02.2020].
- Strategies Child/Youth Participation*. (t.y.). <https://childfriendlycities.org/strategies-child-and-youth-participation/>, [05.03.2020].
- Svara, J. H. (2002). The Roles of the City Council and Implications for the Structure of City Government. *National Civic Review*, 91(1): 5-23
- Svara, J. H. (2006). The Search for Meaning in Political-Administrative Relations in Local Government. *International Journal of Public Administration*, 29(12): 1065-1090
- Şartlı Eğitim (ŞEY) ve Şartlı Sağlık (ŞSY) Yardımı*, (t.y.). <https://www.ailevecalisma.gov.tr/tr-tr/sss/sosyal-yardimlar-genel-mudurlugu/sartli-egitim-saglik-yardimi/>, [18.02.2020].

- Şaylan, G. (2003). *Değişim, Küreselleşme ve Devletin Yeni İşlevi*. Ankara: İmge Kitabevi.
- Tan, M. (1989). Çağlar Boyunca Çocukluk. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 22(1): 71-88.
- Tan, M. (1993, Nisan). Çocukluk: Dün ve Bugün. *Toplumsal Tarihte Çocuk (Sempozyum)*. Tarih Vakfı Yurt Yayınları, İstanbul.
- Tarımeri, N. (2018). *Türkiye Cumhuriyeti'nde Yok Edilen Kurumlardan "Çocuk Esirgeme Kurumu"*. <http://sosyalhizmetuzmanlari.com/Uploads/MakaleFile/9cd06f90-044d-431a-9ba9-9fac05bd27f5.pdf> [05.03.2020].
- Tarihçe*. (t.y.). <http://www.kutahya.bel.tr/tarihce.asp>, [22.06.2020].
- TEPAV, (2010). *Sosyal Hizmetlerin Sunumunda Kademelenme*. Ankara.
- Tiryakioğlu, B. (1991). *Çocukların Korunmasına İlişkin Milletlerarası Sözleşmeler ve Türk Hukuku*. Ankara: Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Yayınları.
- TOÇEV, (2019). *Türkiye'deki Risk Altındaki Çocuklar Raporu*. İstanbul.
- Turkey Key Demographic Indicators*. (t.y.) <https://data.unicef.org/country/tur/>, [21.02.2020].
- Turkey*, (t.y.). <https://childfriendlycities.org/turkey/>, [06.03.2020].
- TÜİK, (2019). *İstatistiklerle Çocuk, 2018*. <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30708>, [15.02.2020].
- Türk Dil Kurumu. (t.y.). *Türk Dil Kurumu Genel Sözlük*. <http://tdk.gov.tr/>, [22.06.2020].
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982). *T.C. Resmî Gazete*, 17863, 18 Ekim.
- Umumi Hıfzıssıhha Kanunu, (1930). *T.C. Resmî Gazete*, 1593, 24 Nisan.
- UNESCO, (2019). *Right to Education Handbook*. Paris.
- UNICEF, (2017a). *Child Participation in Local Governance*.
- UNICEF, (2017b). *Child Participation in Local Governance – UNICEF Country Office Case Studies*.
- UNICEF, (2018). *Children's Participation in the Work of NHRI's*. ECARO.

- UNICEF, (2019a). *The State of the World's Children 2019 Children, Food And Nutrition*. New York.
- UNICEF, (2019b). *Türkiye 2018 Yıllık Raporu*. UNICEF.
- UNICEF, (t.y.). *Çocuk Dostu Şehirler*.
- UNICEF, vd. (2019). *Levels & Trends in Child Mortality Report 2019*.
- United Nations, (1996). *United Nations Conference on Human Settlements (Habitat II)*. İstanbul.
- Üzan, N. (1999). Belediyeler ve Yerel Gündem 21. *Çağdaş Yerel Yönetimler Dergisi*, 8(2): 96-101.
- Van der Berg, S. (2008). *Poverty and Education*. Paris: International Institute for Educational Planning/International Academy of Education.
- Vroonhof, E. (2019). *The KidsRights Index 2019*. KidsRights.
- Walshe, N. (2011). Evaluating Local Agenda 21. *Teaching Geography*, 36(1): 12-13.
- Werlin, H. H. (1966). The Nairobi City Council: A Study in Comparative Local Government. *Comparative Studies in Society and History*, 8(2): 181-198
- What is a child-friendly city?* (t.y.). <https://childfriendlycities.org/what-is-a-child-friendly-city/>, [08.02.2020].
- Why Britain became more democratic, 1851–1928, Part of History Britain (1851-1951)*. (t.y.). <https://www.bbc.co.uk/bitesize/guides/zckdd2p/revision/2>, [08.06.2020].
- Woods, N. (1999). Good Governance in International Organizations. *Global Governance*, 5(1): 39-61
- World Bank, (1992). *Governance and Development*. Washington: The World Bank.
- World Bank, (2005). *Towards an Education Decentralization Strategy for Turkey: Guideposts from International Experience*.
- World Health Organization, (2020). *Improving Early Childhood Development: WHO Guideline*.
- Yaman, M. (2018). Avrupa Birliği ve Yerel Yönetimler. K. Görmez ve H. Yaylı (Der.), *Yerel Yönetimler*, Ankara: Orion, 231- 255.

Yerel Gündem 21 Programı, (t.y.). <https://habitatdernegi.org/sona-eren-projeler/yerel-gundem-21-programi/>, [31.01.2020].

Yörükoğlu, A. (2000). *Değişen Toplumda Aile ve Çocuk*, İstanbul: Özgür Yayınları.

Zeytinburnu Belediyesi Sağlık Hizmetleri. (t.y.). <http://www.zeytinburnu.istanbul/Saglik-Hizmetleri>, [21.02.2020].

DİZİN

-A-

Aile, Çalışma ve Sosyal Hizmetler
Bakanlığı, 47, 50, 73, 81, 99, 111,
118, 121, 123

-B-

Belediye, v, 28, 29, 33, 59, 60, 66, 74,
97, 98, 100, 101, 103, 104, 106, 107,
108, 109, 111, 113, 114, 116, 117,
120, 124
Birleşmiş Milletler, xii, 3, 10, 32, 40,
44, 45, 49, 51, 53, 79, 81, 85, 94, 95,
100, 115, 125, 135

-Ç-

Çocuk Dostu Şehirler, viii, xii, 94, 95,
96, 97, 116, 118, 127, 130, 139
Çocuk Hakları, v, viii, ix, x, 3, 4, 40, 44,
45, 46, 49, 50, 51, 53, 61, 62, 65, 79,
81, 85, 86, 87, 89, 92, 93, 94, 95, 97,
99, 100, 111, 115, 120, 123, 125, 126,
127, 128, 129, 131, 132, 133, 135
Çocuk Haklarına Dair Sözleşme, x, 3, 4,
40, 45, 46, 49, 50, 51, 53, 65, 79, 81,
85, 86, 87, 89, 92, 93, 94, 97, 100,
120, 125, 135
Çocuk Meclisi, 96, 98, 124, 125, 128,
131

-D-

Demokrasi, 7, 8, 26, 96, 123, 125, 128,
129, 132, 136

-E-

Eğitim, viii, x, xi, xii, 5, 16, 52, 53, 54,
55, 56, 57, 58, 59, 60, 61, 62, 73, 79,
81, 84, 100, 103, 105, 108, 109, 110,
111, 119, 121, 123, 124, 127, 128,
129, 131, 135, 137, 138

-F-

Faaliyet Raporu, 103, 104, 105, 126,
133, 134

-İ-

İl Özel İdaresi, 59, 60, 66, 75, 120, 131
İyi Olma Hâli, viii, ix, 50, 81, 114, 137

-K-

Katılım, vii, viii, xi, 12, 16, 17, 46, 85,
86, 87, 89, 90, 128, 131, 133
Kent Konseyi, v, ix, 2, 4, 27, 28, 29, 33,
34, 96, 98, 106, 113, 114, 115, 116,
117, 132, 133, 134
Kütahya Belediyesi, 4, 100, 101, 102,
103, 104, 105, 106, 107, 108, 110,
111, 112, 116, 117, 118, 133, 134
Kütahya Kent Konseyi, 4, 100, 101,
106, 113, 115, 116, 118

-O-

OECD, x, xi, xii, 5, 51, 52, 55, 56, 57,
58, 60, 67, 69, 71, 72, 75, 76, 77, 78,
79, 120, 133, 135

-S-

Sağlık, viii, 48, 61, 62, 63, 64, 65, 66,
67, 80, 81, 106, 130, 136, 137, 140
Sosyoekonomik, viii, 65, 67, 68, 73
Stratejik Plan, 65, 103, 104, 105, 106,
110, 111, 112, 117, 123, 133, 134,
136

-U-

UNICEF, xii, 5, 50, 62, 63, 64, 69, 73,
76, 77, 87, 89, 92, 94, 95, 96, 97, 99,
116, 130, 134, 135, 137, 138, 139

-Y-

Yaşam Memnuniyeti, viii, xi, 76, 78

Yeni Kamu Yönetimi, vii, 21, 24, 136

Yerel Yönetimler, viii, xii, 16, 32, 59,
66, 96, 123, 128, 130, 132, 133, 139

